

V E R S L A G

VAN HET

DRIE-EN-TWINTIGSTE CONGRES
DER S. D. A. P., GEHOUDEN OP
20, 21 EN 22 APRIL 1919, TE ARNHEM

V E R S L A G

VAN HET

DRIE-EN-TWINTIGSTE CONGRES
DER S. D. A. P., GEHOUDEN OP
20, 21 EN 22 APRIL 1919, TE ARNHEM

INHOUD.

1. Congresverslag.
2. Congresbesluiten.
3. Gemeenteprogram.
4. Beschrijvingsbrief.
5. Verslag van het Partijbestuur over de jaren 1917/1918.
6. Verslag van den Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs.
7. Verslag van de Kommissie van Geschillen tussen de Redaksie van „Het Volk” en de partijgenoten inzenders.
8. Verslag der werkzaamheden van de Arbeiders-Jeugdcentrale.
9. Jaarverslag der Sociaaldemocratische Studieclub over het jaar 1918.
10. Verslag van de Sociaaldemocratische Kamerfractie.
11. Financieel Verslag met toelichting.

VERSLAG VAN HET DRIE- EN TWINTIGSTE CONGRES DER S. D. A. P., GEHOUDEN OP 20, 21 EN 22 APRIL 1919, TE ARNHEM.

Eerste dag.

Ochtend-zitting.

Ruim elf uur laat de voorzitter van het Partijbestuur, W. H. VLIEGEN, den hamer vallen, ter opening van het Congres.

Hij heet de afgevaardigden welkom en vervolgt dan:

Temidden eener nog ontredde wereld komen wij bijeen, om onze strijdpositie te overzien en te bepalen. De oorlog is voorbij, maar de vrede is er nog niet. Het jaar 1918 begon met teekenen van vrede. In Januari van dat jaar werd de eerste vrede in het Oosten gesloten tusschen de Centralen en Rusland en Roemenië. In het Westen werd echter daarna de strijd voortgezet met verdubbelde woede. Aanvankelijk waren de Centrale mogendheden aan de winnende hand, daarna keerde de kans en tegen het najaar zonken deze mogendheden militair ineen. Begin November rolden in Duitschland en Oostenrijk de vorstenkronen over de straat. In beide rijken is daarna een chaos ontstaan, een heksenketel, waaruit nog van alles komen kan. Toch begint het wereldverkeer zich langzamerhand te herstellen. Er is echter het besef gekomen in alle landen, dat wat nu moet opgebouwd worden, een nieuwe wereld moet zijn en niet de oude. Ook in de Westersche landen gist het. In België is het 25 jaar lang geweigerde algemeen kiesrecht zonder slag of stoot gegeven. In Engeland toont de arbeidersklasse, dat zij niet terug wil in het oude gareel en de Engelsche bourgeoisie, verstandig als steeds, geeft zooveel mogelijk toe. In Duitschland blijft de toestand troebel. Als gevolg van de werking der omgebredelde hartstochten, zijn Rosa Luxemburg, Liebknecht en Kurt Eisner gevallen onder moordenaarshanden. Toch blijkt, dat alleen de sociaal-democratie nog eenige orde in dezen chaos kan scheppen. Hier te lande worden wij bestreden als de partij der wanorde, in Duitschland wordt erkend, dat zij de eenige is, die de zaken gaande kan houden.

De Internationale kon den oorlog niet tegenhouden. Zij heeft daardoor zeer geleden. Maar de pogingen tot herstel zijn in vollen gang. Reeds is te Bern gecongresseerd en op 25 April heeft te Amsterdam een Internationale Conferentie plaats. Ik roep de afgevaardigden, die uit het buitenland daarheen komen, nu reeds een hartelijk welkom toe. (Luid applaus.)

Een oogenblik dreigden de goede betrekkingen tusschen Nederland en België geschaad te worden door het drijven der annexionisten. Wij hebben met de Belgische zusterpartij overleg gepleegd, met den besten uitslag. Aan het gesjacher met provinciën en menschen doet zij niet mede. Ik stel voor aan de Belgische Werkliedenpartij, die ook heden in congres bijeen is, een telegram te zenden met onze betuigingen van broederschap. (Luid applaus.)

Ik kom nu tot de binnenlandsche politiek. In 1918 hadden voor het eerst de Kamerverkiezingen plaats onder het algemeen kiesrecht. Niet minder dan 300.000 volwassen mannen verklaarden zich voor onze Partij. Dat is een macht, die men niet meer aantasten kan. De Statenverkiezingen brachten ons eenigen teruggang, wat na de Novemberdagen en de daarop gevolgde hetze geen wonder is. In wezen is onze macht echter niet aangetast. Een gelukwensch aan Limburg en Brabant, omdat men er daar in geslaagd is verleden jaar ieder een afgevaardigde naar de Tweede Kamer te zenden. (Luid applaus.) Amsterdam bracht een teleurstelling, vooral door het groot aantal tribunistische stemmen. Maar bij de Statenverkiezingen is daarvan alweer een groot deel terecht gekomen. Ik wensch voorts de Partij geluk met de verkiezing van Suze Groeneweg. (Toejuichingen.) Haarzelf wenschen wij kracht tot de vervulling van haar groote taak. (Applaus.)

Wat onze Partij betreft, zij beleeft thans een jubeljaar. Zij bestaat op 26 Augustus van dit jaar een kwart eeuw. Laat ons zorgen voor een passende feestviering. (Applaus.) Voor ons, ouderen, die met enkele dozijnen verspreide menschen begonnen, is dat feit een voldoening. Als wij thans die groote Partij met die machtige positie gadeslaan, dan kunnen wij met trots zeggen: „Wij hebben niet voor niets geleefd en gewerkt!” (Toejuichingen.) Een hartelijk woord van gelukwensch aan de afdeling. Arnhem, die haar 25-jarig feest reeds vierde. (Applaus.)

Thans enkele cijfers: De Partij telde op 1 Januari 1918 27.093 leden in 455 afdelingen; op 1 Januari 1919 was het gestegen tot 37.628 leden in 595 afdelingen; op 1 April j.l. hadden wij 42.633 leden in 635 afdelingen. (Luid applaus.)

In het eerste kwartaal van dit jaar steeg het ledental met 5005, dat is de grootste vooruitgang, die de Partij ooit in een kwartaal te boeken had. (Toejuichingen.)

Het aantal abonnees op ons dagblad „Het Volk” steeg van 30.000 tot 40.400.

Het aantal onzer Statenleden ging vooruit van 70 op 117. (Applaus.)

De actie op allerlei gebied is ook dit jaar met kracht gevoerd: inzake de levensmiddelen, de gedemobiliseerden, den 8-urendag, het vrouwenkiesrecht. De Partij werkt iederen dag met ijver en lust. In het bijzonder verheugend is de groei onzer vrouwenbeweging. Wij zien de komst van het vrouwenkiesrecht met gerustheid en vertrouwen tegemoet. Aandacht moet besteed worden aan de jeugdbeweging. Zij gaat reeds vooruit. „Het Jonge Volk” steeg in oploop van 3000 op 8500 exemplaren.

Ook met de moderne vakbeweging gaat het prachtig. Het N. V. V. telde op 1 Januari 1919 reeds 129.000, een jaar later 159.000 en thans 202.000 leden. De actie van spoorwegpersoneel,

metaalbewerkers enz. toont, dat men daar niet voornemens is stil te zitten.

En thans nadert de 1ste Mei. Op dien dag moet de arbeidersklasse toonen, dat het haar ernst is met heel ons November-program. De betooging van dien dag moet getuigen van de kracht, den omvang, de geestdrift onzer beweging. Zij moet tevens zijn een betooging voor den vrede en den volkerenbond, tegen het militarisme. (Toejuichingen).

Wij hebben ook dezen keer helaas weer dooden te herdenken. In het binnenland ds. Bakker, ds. Bax, Albert Hahn en Dijkgraaf; in het buitenland Plechanof, Mehring, Victor Adler, Liebknecht, Rosa Luxemburg en Kurt Eisner. (Het Congres rijst ter eere dezer afgestorvenen eenige oogenblikken in stille aandacht van zijn zetels.)

Er wacht ons in deze dagen groot werk. Wij zullen het doen met onzen gewonen durf en klaarheid. Wij zullen hard moeten werken; een acht-urendag kan ik u niet beloven. (Vreugde.) Maar wij zullen het doen in het besef, dat overal de sociaaldemocratie is de toevlucht der ontferde massa's. Ook in ons land. Het leek in de laatste jaren wel eens anders. Maar die groepen, die een oogenblik ons verlieten, b.v. te Amsterdam, keeren reeds naar ons terug. Laat ons in deze dagen nieuwen gloed ontsteken, nieuw vuur doen opvlammen, nieuwe geestdrift wekken. (Luid applaus).

VAN KOL stelt voor aan de Independent Labour Party in Engeland, van wiens bestuur hij zoo even een schrijven heeft ontvangen, en die gedurende den oorlog het voorbeeld heeft gegeven van wat een socialistische partij moet zijn en doen, een groet te zenden.

De VOORZITTER: Daar zal wel niemand tegen zijn. Ik stel voor hetzelfde te doen met de Fransche partij.

Beide voorstellen worden goedgekeurd.

Motie van orde.

Nadat de dagorde, overeenkomstig de voorstellen van het Partijbestuur zonder discussie is vastgesteld, wordt de motie van orde der afdelings-groep Amsterdam 14, 15 en 16, inhoudende vaststelling van spreektijd voor de inleiders en verdeeling van den verderen spreektijd voor debaters, behandeld.

De VOORZITTER ontraadt aanneming der motie. Men kan de inleiders niet steeds aan een bepaalden tijd binden. Men moet naar bevind van zaken handelen.

R. KUYPER-Amsterdam 14, 15 en 16, verdedigt de motie. Het is een misstand in de laatste jaren, dat de afgevaardigden over belangrijke kwesties niet langer dan ieder 'n 10 minuten kunnen spreken, terwijl de inleiders namens het Partijbestuur zich den tijd nemen. Daardoor heeft de leiding een belangrijk overwicht. Vooral als de voorbereiding slecht is en de moties zóó laat inkomen als die over het aanvaarden van wethouderszetels, die eerst j.l. Donderdagavond werd gepubliceerd. Had men niet vertrouwen in het P.B. en had het niet zooveel werk, het zou den schijn hebben, dat men ons wil overrompelen. Zeker het P. B. heeft altijd inleiders van verschillende meening aangewezen. Maar er zijn meestal meer dan twee stroomingen, ook in de groote zaak, die ons in deze dagen zal bezig houden.

Is het in de toekomst niet mogelijk sommige, b.v. de meer dor-zakelijke inleidingen te voren te doen drukken, b.v. in „De Soc. Gids"? Dat zou veel beter zijn. De mondelinge vertoogen van Troelstra b.v. zullen wij echter niet kunnen missen, wijl een congres ook naar buiten moet spreken. Laat men nu de inleidingen zooveel mogelijk beperken en den overblijvenden spreektijd niet gelijkelijk onder de debaters verdeelen, maar een reserve-spreektijd houden, waarvan het Congres een deel kan toestaan aan ieder, die er voor in aanmerking komt. (Applaus).

DEN EXTER-Amsterdam: De afdelingen, die Kuyper hebben afgevaardigd, hebben, in afwijking van den regel, 3 gedelegeerden gezonden. Moeten die alle 3 spreken? Men geve van iedere afdeling aan niet meer dan één afgevaardigde het woord.

De VOORZITTER: Kuyper heeft het P.B. eenige verwijten gedaan, die volstrekt onredelijk zijn. Wij hebben niet overal inleiders voor aangewezen, b.v. niet voor het gemeenteprogram, hoewel dat nog wel noodig was. Waar komt het betoog van Kuyper op neer? Hierop: „Als ik spreek, moet ik meer tijd hebben, dan de andere afgevaardigden. (Stemmen: Zeer juist!) Nu komt het herhaaldelijk voor, dat op congressen een debater, die er behoefte aan heeft, meer tijd krijgt dan een ander. Ik protesteer tegen de voorstelling alsof wij hier het debat willen beperken (Applaus.) Willen wij het congres overrompelen met de wethouderskwestie?

KUYPER: Dat heb ik niet gezegd. Ik zei: als men niet wist met betrouwbare partijgenooten te doen te hebben, zou het er den schijn van hebben. (Applaus.)

De VOORZITTER: Die schijn kan niet bestaan. De vraag is nu, of men de inleiders aan een bepaalden tijd zal binden. Ik zal niet meer dan een uur spreken. Maar moeten wij Troelstra binden? (Stemmen: Neen!) Hij die zoozeer bloot staat aan aanvallen van den vijand, moet zich vrij kunnen uitspreken. (Applaus.)

Wat het voorstel-Den Exter betreft, een afdelings-groep als de bedoelde, kan 3 afgevaardigden zenden. Ik kan ze niet beletten het woord te voeren.

Het congres keurt de voorgestelde regeling goed.

De VOORZITTER schorst nu het congres tot half twee.

Middagzitting.

Tegen kwart voor tweeën wordt het congres heropend.

Aan de orde zijn de besprekingen over de

algemeene politiek.

waarbij in behandeling komen de jaarverslagen en de motie's inzake het revolutievraagstuk.

TROELSTRA, als eerste inleider, met applaus ontvangen, zegt: De internationale omstandigheden plaatsen dit congres voor de gewichtige vraag, welk standpunt onze Partij inneemt ten opzichte van de Europeesche revolutie. Wij zouden, dit is de meening van al de leden van het P.B. en zeker ook van zoo goed als de geheele Partij, geen congres behoeven te houden over de vraag, of wij al dan niet revolutionair zijn, indien niet de buitenlandsche omstandigheden, de sociale revolutie en een

groot deel van Europa, ons dwong om beraden, maar ook met vuur stelling te nemen. Wij moeten gereed zijn op de komst van de revolutie ook hier. Wanneer wij niet haar roepen, in elk geval roept zij ons, om in elk geval ons standpunt te bepalen, zoodat wij weten wat wij zullen doen als zij komt.

De bekende November-gebeurtenissen zouden waarschijnlijk anders hebben geloopt, indien toen reeds onze Partij haar standpunt had bepaald. Er was toen een revolutionaire situatie in ons land. De arbeidersklasse heeft dat niet voldoende beseft, maar in elk geval was de Partij niet voorbereid. Wij hadden geen gelegenheid gehad, de vraag grondig te behandelen. Het standpunt der Partij in de afgelopen jaren tegenover de revolutionaire beweging was uitteraard eenzijdig. De negatieve critiek moest overheerschen. Wat er in ons land aan zoogenaamde revolutionaire beweging was, was er slechts een karikatuur van; was ons eigenlijk een ernstige bespreking niet waard. Dat lag niet alleen aan haar theorieën en haar praktische fouten, maar vooral niet minder van de drijfkrachten en de personen van de leiders dier beweging. Wij zagen daar geen beweging die in staat was om aan Nederland een nieuw politiek systeem te geven. Wij zagen de treurigste demagogie, een bekrompen overdrijving, een element van haat en naijver, zoodat van die menschen niets duurzaam en degelijks te verwachten was.

Maar met die kritiek op die quasi-revolutie komen wij er niet in een tijd dat de revolutie in Europa een feit is. Wanneer wij de fouten van het Nederlandsche en ook van het Russische Bolsjewisme bij de arbeiders ingang willen doen vinden, dan moeten wij een eigen standpunt daartegenover stellen. Dat was in November nog niet uitgewerkt. Wij waren in het P.B. en in samenkomsten van het N. V. V. bezig de zaak te behandelen, maar voordat de beweging zich had uitgesproken, kwam de revolutionaire situatie, die aanleiding gaf tot de November-gebeurtenissen.

In de Rotterdamsche arbeidersklasse niet alleen, maar ook in de bourgeoisie, onder autoriteiten etc., werd een revolutionair optreden van de socialistische arbeiders verwacht. In dat oogenblik zijn wij voor de vraag geplaatst, wat te moeten doen en had de een de neiging om nu de revolutionaire propaganda in Nederland te beginnen — dit was het wezenlijke wat mijn optreden beoogde —, terwijl de groote meerderheid der leiding meende, dat van den toestand eenvoudig gebruik moest worden gemaakt om verstrekkende hervormingen door te voeren. Ik heb toen van mijn hart geen moordkuil gemaakt. Ieder weet precies wat hij aan mij heeft. Afgezien van de vraag in hoeverre ik tactisch en organisatorisch ben opgetreden, in hoeverre ik door het historisch moment te zeer ben aangegrepen, om het parlementaire moment goed te waardeeren, stel ik er prijs op, nu ik weer voor het eerst voor het volk optreed, niet op alle smaadreuen te antwoorden, maar te getuigen, dat ik nooit nog mijn ziel zoo zuiver heb uitgesproken als toen. (G e e s t d r i f t i g a p p l a u s).

Intusschen ware het toen roekeloos en onverantwoordelijk geweest om door te zetten. De partij ware verscheurd op het moment dat een revolutionaire actie zou inzetten. Ik behoef slechts naar Duitschland te wijzen om dui-

delijk te maken, dat de eerste voorwaarde voor een revolutie is een eensgezinde partij onder een eensgezinde leiding.

De motie geeft ons een leidraad, plaatst de partijleiding op den bodem van een partijbesluit. Dat feit op zichzelf leidt tot consequenties bij elke concrete vraag, waarvoor de revolutie ons plaatsen zal. Ik verklaar hierbij, naar aanleiding van verschillende aanmerkingen, mij niet ten onrechte gemaakt wegens mijn niet geheel organisatorisch optreden, dat ik op den bodem dezer resolutie in staat ben te samen met de leiding van partij en vakbeweging in elk gegeven moment te oordeelen.

Dat lijkt weer iets op het boetekleed (g e l a c h), maar die lange soepjas hindert mij in mijn bewegingen. Vrienden, ik trek het bij dezen uit, (a p p l a u s) en ik trek mijn werkpak aan. (A p p l a u s.) Ik hoop dat de afdeeling Sneek het mij niet kwalijk zal nemen. Het is een beleefde afdeeling: in plaats van afkeuring spreekt zij „bevreemding” uit over mijn „eigenmachtig optreden”. Op zulk een uitspraak is het Congres niet voldoende voorbereid; dan moeten eerst stukken op tafel komen en getuigen worden gehoord, zoodat ieders aandeel behoorlijk blijkt. Ik heb maanden gezweven en er is veel op mijn rug geladen; laat het er nu ook maar blijven en niet worden nagegaan of van dat vrachtje ook een deel op een anders rug behoort. Maar wil de Partij daarover een uitspraak, dan behoort er een commissie van onderzoek te komen. Maar ik dacht zoo, dat wij de bourgeoisie, die een bende keffers, bulldoggen en bloedhonden op ons heeft losgelaten, geen grooter dienst konden bewijzen, dan door de November-gebeurtenissen in plaats van de toekomst te bespreken.

De motie van het P.B. is een eenheidsmotie genoemd en zij is een lijnstok, een lappendeken, een aal, enz., genoemd. Men heeft het voorgesteld, alsof het een soort lapwerk was om uit een lastige positie te komen. Ik wil wel toegeven, dat, als men de wederzijdsche uitspraken in de partij tegenover elkaar stelt, het moeilijk schijnt om een eenheid van gedragslijn te vinden. Toch valt die zaak in de praktijk wat mee. Een der vurigste kampioenen van de wettigheid en van de uitsluitend-democratie is ons aller vriend Bongers. Hij schreef een zeer pootig artikel in „De Socialistische Gids” en schreef daarin: Wij zijn hier in Nederland een democratie. Maar in een root zegt hij: ten minste sedert het algemeen kiesrecht er is en de Eerste Kamer hervormd is. Maar hoe denkt Bongers over de afwezigheid van vrouwenkiesrecht? En noemt hij het democratie dat de eerste Kamer nog steeds onttrokken is aan den rechtstreekschen volksinvloed en dat 17 leden daarvan een grondwetsherziening kunnen tegenhouden? Daarover denken wij praktisch allicht gelijk. Zoo heeft ook vriend Oudegeest zich in de Kamer als voorzitter van het Vakverbond verklaard voor den wettigen weg, maar als ik lees hoe het N. V. V. blijkbaar van plan is in de practijk maling te hebben aan de dwangwet van 1903, dan zeg ik: wij denken er niet anders over. En ten slotte Vliegen en ik. Het schijnt alsof hij steil tegenover mij staat, maar met den man die als wethouder zegt: als de arbeiders staken, ben ik solidair en geef ik er mijn baantje aan, met zoo'n man verklaar ik practisch te kunnen werken. (A p p l a u s).

Er is een eenheid onder ons, die ons over beslissende momenten heen helpt en daarom kunnen wij ook de voorgestelde resolutie alleen aanvaarden als een algemeene gedragslijn. Al zullen opvatting en temperament steeds verschil brengen, wij zullen samen den goeden weg weten te vinden. Verschil in opvatting en tactiek is altijd in de heele sociaaldemocratie geweest. Wie mijn verleden eerlijk nagaat, weet, dat ik voor mij nooit een vurig bewonderaar van het parlementarisme ben geweest, dat ik althans de schaduwzijden daarvan altijd gezien heb. Maar in deze snoode wereld was dat nu eenmaal voor ons een tribune en een hervormingsinstrument. Echter is nooit beweerd, dat met parlement en democratie het laatste woord is gezegd en dat wij de tactiek, ons door feiten opgedrongen, theoretisch zouden moeten vastleggen. Niet ik ben van tactiek veranderd, maar de internationale omstandigheden nopen ons een onderdeel der tactiek meer op den voorgrond te schuiven, dat tot dusver door de omstandigheden niet geheel tot zijn recht kwam.

Er zijn er, die in hun geest een scheiding maken tusschen reformistische en revolutionaire elementen in de partijleiding. Daartegen kom ik op. Het is niet genoeg revolutie te maken; het groote is ze te doen slagen. Het initiatief tot een revolutie komt gewoonlijk niet van een partijleiding en dat initiatief kan door een partijleiding vooral in Nederland moeilijk worden genomen. De revolutie komt van anderen op. Wij als leden van het Partijbestuur, die leiding willen geven, mogen ons wat onlekker gevoelen bij die gedachte, daarmee verandert aan de waarheid niets. Aan de partijleiding behoort voornamelijk de taak om de teekenen des tijds te verstaan en haar steun en leiding te geven als de beweging uitbreekt of anders het ook zeer zware risico op zich te nemen om de revolutie tegen te werken. Maar als het socialistisch proletariaat eenmaal door een eigen sterke beweging aan de macht is gebracht, dan komt het werk voor de geschoolde krachten, dan moet zoo spoedig mogelijk worden volbracht wat de arbeiders eischen, dan moet de productie doorgaan, opdat niet honger de revolutie demoraliseere. Daarom, laat ons niet verdeelen de mannen die willen aanvuren tot het grijpen naar de macht en de mannen die de verworven macht moeten gebruiken ter verwezenlijking van de arbeiders-eischen. Elke revolutie die zal slagen, moet beginnen met te vermijden een scheuring tusschen practici en propagandisten.

Dit wordt ook ingezien door de Fransche partij. Van Kol heeft de Engelsche partij geprezen om haar wettige houding. In hoeverre dat pluimpje verdiend is, laat ik daar. Maar de Fransche partij doet vandaag hetzelfde als wij, behandelt een eenheidsmotie over de revolutie, die zich geheel dekt met de thans aan ons Congres voorgelegde. De tegenstellingen in de Fransche partij zijn vrij wat sterker dan in de onze, sedert wij een kleine aderlating ondergingen en er een klein reservoir van revolutionaire gevoelens in ons land geschapen is. Ondanks dat, kan de Fransche partij tot een eenheidsresolutie komen. Men spreekt terecht van den Januskop der S. D. A. P. Wij zijn geboren uit den strijd naar twee fronten, naar bourgeoisie en anarchisme. Wij hebben nooit de revolutie tegenover de hervormingen gesteld. Wij hebben voor de hervormingen ge-

streden ook om het weerstandsvermogen der arbeiders te versterken. De strijd voor hervormingen was voor ons steeds een onderdeel van den grooten strijd om de verovering der politieke macht. Dat noemt men dan een hinken op twee gedachten. Men wilde ons stellen voor een: kiezen of deelen. Vandaar de poging der liberale concentratie in 1913. Nog zegt mr. Marchant: wij zullen de S. D. A. P. dwingen democratisch te worden. (Gelach.) Anderzijds eischen de Tribunisten van ons, dat wij altijd maar revolutionair optreden. Maar wij zullen geen van beiden ooit kunnen voldoen. Wij moeten een Januskop hebben. Janus was een god van den oorlog. Wij zullen altijd reformisten en revolutionairen tegelijk zijn. Men trekke zich niets aan van al dat Januskopgeklets en late zich noch door rechts weehouden van de eerlijke belijdenis onzer revolutionaire gevoelens, noch door hoon van links lokken op een pad dat het onze niet is.

In de voorgestelde motie is voor mij het belangrijkste wat er in staat over de Europeesche revolutie. Ik ben wel eens verbaasd en teleurgesteld, als ik sommige redevoeringen en artikelen lees. Zeker, wat daar in het half-Aziatisch Rusland gebeurt, spot met de meest elementaire begrippen van menselijkheid en beleid. Maar men moet zeer voorzichtig zijn met wat de burgerpers erover schrijft. Vandaar dat de conferentie te Bern besloot tot een eigen afvaardiging naar Rusland. Wij hebben ook in onze partijliteratuur zeer waardevolle, tenzij allicht wat sterk gekleurde bijdragen over Rusland. Maar anderzijds vraag ik mij af: hoe is het mogelijk dat dit regime zoo lang kan duren?

SCHAPER: Hoe lang heeft de Tsaar niet geregeerd?

TROELSTRA: Maar de oorlog bracht den Tsaar ten val. Ik keur het Bolsjewisme niet goed, ik behoud mij het eind-oordeel voor, maar in geen geval deugt het voor Nederland. Ik zie ook naar Duitschland en veel droevige gebeurtenissen daar, maar het ligt niet op den weg van den sociaal-democraat, om van de revoluties vooral de schaduwzijden te zien, maar te juichen in het feit, dat, in weerwil van alle fouten, er een grootsche worsteling in Europa plaats heeft om het proletariaat aan de macht en het socialisme aan de menscheit te brengen. (Applaus.) Dat wordt in den aanvang der motie uitgesproken en dat acht ik van groote waarde.

Ten opzichte van de vraag of in de motie gesproken mag worden over den wereldoorlog als „de ineenstorting van het imperialistisch stelsel”, verwijs ik naar ons verkiezingsprogramma van 1918, waarin dat reeds is uitgesproken.

Gaan wij na, wat er op het gebied van ontwapening en volkerenbond door de Parijsche conferentie geschiedt, dan is een krachtig socialistisch woord van protest tegen dat geknoei noodig. Daar wordt het zoo erg gemaakt, dat het zelfs de vraag is of de Duitschers het bij een overwinning wel zoo erg zouden hebben gemaakt. (Interrupties.) Er is in onze Partij ook in den oorlog een strijd geweest tusschen zoogenaamde Entente-mannen en Duitschers. Maar laat ons dan toch enkel als socialisten oordeelen. (Applaus.) Wat daar in Parijs gebeurt, is een hoon op volkerenbond en ontwapening. (Applaus.) Wij zullen wat daar gebeurt, nooit mogen sanctioneeren.

De wereldgeschiedenis zou over ons een vernietigend gericht houden, als wij niet kras er tegenover zouden staan, nu het imperialisme de vredes-idealen van het socialisme en van de menscheid met voeten treedt. Wel moeten wij aannemen dat wat daar in Parijs gebeurt, een sterke voedingsbodem zal zijn voor de Europeesche revolutie en dat zal ook de eenige redding zijn. Het valt te verwachten, dat in de Entente-landen de socialisten zich zullen opmaken om dat Parijsche maakwerk te vernietigen en socialistisch te herscheppen. Dan eerst zal een juichkreet onder ons opgaan. Dat het zoo komen zal, is ook Ramsay MacDonald in het maandblad der Engelsche partij van oordeel.

Om socialisatie roept de maatschappij steeds meer en dan komt het proletariaat voor de vraag om te zorgen, dat het niet staats-socialisme en bureaucratie wordt. Kunnen wij daarvoor de linkervleugels der burgerlijke partijen meekrijgen, dan zijn wij bereid daarmee een regering te vormen onder onze leiding. Zoo stonden wij in de verkiezingen van 1918. De mogelijkheid zagen wij als een gevolg van de Europeesche revolutie, zooals wij reeds vóór de verkiezingen van 1918 verklaarden. De revolutie ontwikkelde zich echter in dien tijd niet krachtig genoeg en alle burgerlijke partijen wezen het aanbod af. Thans, nu de revolutie verder komt, zullen wij onmogelijk datgene kunnen afwijzen wat tot vervulling van ons program van 1918 leiden kan. Als bondgenoot daarvoor begroeten wij de Europeesche revolutie. In Wibaut's verkiezingsbrochure wordt van het standpunt der toenmalige machtsverhoudingen en van het standpunt van een verkiezingsprogram een nogal ruim terrein voor socialisatie afgebakend: graan- en meelbedrijf, broodfabriecage, melkbedrijf, vischvoorziening, het overzee-vervoer, haveninrichtingen, mijnbedrijf, hoogovenbedrijf, levensmiddelenuitvoer, tuinbouwweelingen, vervoermiddelen, en daarna al spoedig groote onderdeelen van de kleeding-industrie en het verzekeringbedrijf. Het artikel van De Schipper in „De Soc. Gids” komt vrijwel tot dezelfde conclusies en voegt er den woningbouw aan toe, terwijl het bankbedrijf overwogen moet worden. Wij weten dus drommels goed was wij willen socialiseeren als wij aan de regering komen. (A p p l a u s.)

Maar wij willen dat dit niet enkel staats-exploitatie zal worden, dan zal een ingrijpende wijziging van politiek systeem noodig zijn. Als wij vragen wat de moeilijkheden in Rusland zijn, dan komt deze vraag ook aan de orde. Arbeidersraden of parlement, aldus wordt het dan gesteld. Het is te hopen, dat het a.s. internationaal congres van Luzern deze vraag grondig onder de oogen zal zien. Ik heb er een rede over gehouden in Luzern, waarvan een brochure gemaakt is, die Duits vertaald heeft en Mase-reeuw wel snel zal willen drukken. In die brochure betoog ik, dat socialisatie alleen mogelijk is met medewerking van de bekwame krachten uit de bedrijven en dat de slechtste manier daartoe is hun de burgerrechten te ontnemen. Ik betoog verder, dat wij dien leidenden krachten speelruimte moeten laten en dus eenvoudig uitbreiding van staatsbedrijf niets geeft. Ik betoog verder, dat het parlamentarisme in miskrediet raakt bij arbeiders zowel als industrieelen door het weinige dat het presteert, overbelast als het is, nu het land van rechtsstaat naar

socialen staat overgaat. Het parlement moet van een macht van technisch detailwerk ontlast worden en dit werk moet opgedragen worden aan een economisch parlement, vertegenwoordigende de verschillende volksgroepen naar hun arbeid. Onder de controle van dat economisch parlement zullen de gesocialiseerde bedrijven kunnen komen te staan. In zoo'n „Arbeidersraad” zouden niet alleen de arbeiders vertegenwoordigd moeten zijn, maar alle kringen van het bedrijfsleven, ook de leidende kringen.

Ziedaar wat door mij wordt bedoeld, als in de motie gesproken wordt over wijziging van het maatschappelijk stelsel in socialistische richting.

De motie constateert verder, dat wij als normaal middel de democratie handhaven. Maar dan ook de volle democratie, dus geen Eerste Kamer meer. Er zal een streven komen om daarvoor het volksreferendum in de plaats te geven. Maar wel mag bedacht, dat dit een conservatieve werking heeft, evengoed als het vrouwenkiesrecht, al denken wij er niet aan om op Belgisch voorbeeld daarom het vrouwenkiesrecht te laten vallen. In Duitschland heeft men in verschillende plaatsen vrouwen en mannen in verschillende stembussen laten stemmen en daarbij bleek, dat de vrouwen veelal veel meer reactionair stemmen dan de mannen. Dichter bij de verwezenlijking van ons revolutionaire doel zal ons dus voorloopig dezen uitbouw der democratie niet brengen. Die democratie is een heerlijk wapen om de menschen geleidelijk vooruit te brengen, maar er zijn tijden waarin wij snel vooruit moeten....

SCHAPER: Dus geen vrouwenkiesrecht?

TROELSTRA: Zeker wel, maar al wil ik niet aan de democratie tornen, dan wil ik toch ook de waarheid constateeren, dat die democratie ons verder van ons doel afhelpt. (I n t e r r u p t i e s). De democratie beteekene, dat het volk zelf zijn politieken wil bepaalt. Maar in ons land jaagt men op alle manieren de bevolking tegen het socialisme in het harnas. Op die manier houdt de regering een goede werking der democratie tot oplossing van conflicten tegen. Er wordt op een groot deel van ons volk nog steeds geestelijke dwang uitgeoefend om in wezen het kapitalisme te bevestigen. En als dan iemand mij zegt: verklaar dat ge nooit anders dan democratische middelen zult gebruiken, dan zeg ik: Er zijn historische noodzakelijkheden aan het opkomen en daartegen hitst gij kunstmatig volksdeelen op. Aldus belemmert de tegenpartij een wetige en normale oplossing der zaken. Als de democratie gebruikt wordt om het volk te mobiliseeren tegen het socialisme, kan een conflict tusschen democratie en socialisme niet uitblijven. Als heel Europa socialistisch wordt kan Nederland niet anti-socialistisch blijven.

De roekeloosheid der regering is zonder weerga. Men spreekt van mijn vergissing, maar weet zeer goed wat er achter die November-dagen zat. Men wete wel goed dat dit niet gericht was op een revolutie, zooals die den menschen wordt voorgeschilderd. Als de regering meende, dat ons Rotterdamsche congres de revolutie zou proclameeren, had zij het verboden. Maar zij had niets anders dan verkiezingsmateriaal noodig en houdt daartoe zelfs kunstmatig de gisting in stand. Eerst zou 20 Januari de revolutie uitbreken volgens Ruys. Heeft iemand er iets van geweten? Ik niet. Vraagt men dan: waar blijft nu de revo-

lutie? dan antwoorden zij: Wij hebben het verhoed. De eerste verkiezingswinst is daarmee behaald bij de Statenverkiezingen, maar ik constateer, dat onze partij onder de moeilijkste omstandigheden en de hoogste demagogie slechts weinig heeft geleden. Natuurlijk zijn er onder demagogischen invloed wankelende elementen afgevallen, maar de partij komt er glansrijk, vuriger en flinker dan ooit uit te voorschijn. (A p p l a u s). Desniettemin tracht men dezelfde tactiek te handhaven bij de raadsverkiezingen. Daarom moet van regeeringswege de bevolking voortdurend in onrust worden gehouden.

Wij verwerpen niet de democratie, maar wij twifelen of Nederland langs den weg van parlement en democratie de Europeesche gebeurtenissen bijhoudt. Vandaar dat wij de mogelijkheid van andere dan wettelijke middelen openlaten. Wij sturen daarop niet aan, maar de omstandigheden kunnen ons voor de vraag stellen of wij die middelen zullen moeten gebruiken. De motie dient ons eenige leidraad te geven als wij voor die vraag gesteld worden.

Men heeft gevraagd: wat zullen die revolutionaire situaties zijn waarvan gij spreekt. Uit het interview-Heemskerk blijkt, dat deze zich een gewapend inval van revolutionaire troepen denkt; voor dat geval vraagt hij bij voorbaat Entente-steun. Ieder gevoelt, dat zoo'n situatie een kolossale werking zou hebben op onze binnenlandsche verhoudingen. Wat zal tegenover zoo'n gewapend Bolsjewisme onze houding moeten zijn? Zullen wij dan daartegenover een mobilisatie van ons leger moeten goedkeuren? Aan den anderen kant zou de hoop van mr. Heemskerk op Entente-legers volkomen ijdel zijn; men lette maar op wat er in Zuid-Rusland gebeurt.

In het Zwitsersch partijblad „Vorwärts“ te Bazel werd onlangs geschreven, dat de tijd voor de Zwitsersche arbeidersklasse om zich met werkstaking in het bezit der staatsmacht te stellen, gekomen zou zijn, als Parijs, Londen en Rome in handen der arbeiders zouden zijn. Ziedaar een andere mogelijkheid van een revolutionaire situatie.

Ook de binnenlandsche politiek kan hier tot zulk een situatie voeren. De verderfelijke aktie der regeering kan hier een geest stichten, waardoor de noodige zelfbeheersching wegvalt. Er zijn hier ook groepen die wij niet in onze macht hebben. Wij zelf hebben de mogelijkheid gesteld dat bij niet-voldoening aan ons November-program, een zeer woelige tijd zal kunnen aanbreken en er is reeds uitgesproken, dat er bijv. werkstakingen in verschillende bedrijven zouden kunnen komen. Gaat de regeering zich daartegen gewapenderhand verzetten, dan kan zich ook hieruit ontplooiën een strijd om de politieke macht.

Ziedaar slechts voorbeelden van realiteiten die ons in revolutionaire situaties kunnen plaatsen. En nu zegt de motie: vooreerst zullen wij dan hebben na te gaan of voor buiten-wettelijke middelen wij genoeg steun zullen vinden, omdat wij het volk niet iets willen opdringen wat het niet wenscht. In elk geval willen wij dan zoo spoedig mogelijk daarna algemeene verkiezingen om het gewonnene weer te plaatsen op den bodem der democratie. En hierbij komt de vraag ter sprake, of er genoeg eenheid en onderling vertrouwen in de arbeidersklasse zal zijn voor zulke ondernemingen. Reeds jaar en

dag wordt tegen ons één voortdurende actie gevoerd zoowel in christelijke als in syndicalistische en communistische kringen. Bij deze laatste is de strijd veel meer gericht tegen ons dan tegen de bourgeoisie. Dit is het groote struikelblok voor een groote politieke actie als de verovering der politieke macht. Dat struikelblok zijn juist zij, die zich het monopolie der revolutie toekennen, maar haar slechts belemmeren door hun actie tegen de eenige partij die hier ooit een revolutie zal kunnen voltrekken. Vandaar ook vooral mijn meening, dat van onze partijleiding moeilijk het initiatief kan uitgaan. Wij kunnen ons in zulk een geval niet tot de S. D. P. wenden, want deze menschen zijn nu eenmaal onze gezworen vijanden. Wij weten helaas, dat zij niet met ons in een revolutionaire regeering zouden treden om het groote werk met ons tot stand te brengen, maar om ons er zoo spoedig mogelijk als verraders uit te jagen. (A p p l a u s.) Niet omdat wij staan aan den kant der bourgeoisie, deenzen wij voor revolutie terug, maar omdat wij niet den ondergang van het socialisme willen door een samengaan met deze menschen. (A p p l a u s.)

Intusschen leven wij in een tijd van groote actie, die niet alleen door partijleiders en politici wordt beheerscht. Ik zou wel willen weten of mevr. Holst nog steeds zoozeer de revolutionaire massa-actie vereert. Ik heb ook een schrikkelijk fiasco dier massa-actie gezien. Uit de massa komt gelukkig veel meer initiatief dan vroeger. Maar van het oogenblik, dat die massa uit zich zelf in beweging komt, is een stevige leiding der massa noodiger dan ooit. Het gebeurde vooral in Duitschland — denk aan München en Dresden — toont dat de massa alleen kan geven het élan, maar dat zij zonder leiders slechts zelf-vernielend werkt.

Ik spreek hierover met het oog op de arbeiders- en soldatenraden. Met het oog op Nederland dient in het oog gehouden, dat in Duitschland en Rusland de revolutie begonnen is door soldaten, die na langen oorlog en na nederlaag terugkwamen; wat is natuurlijker dan dat zij met geweld de revolutie willen triomfeeren! In Nederland is de mentaliteit anders. Het eenig instituut in ons land, dat voor Bolsjewisme in aanmerking zou komen, zijn de burgerwachten. (L u i d g e l a c h). Maar de Deutsche revolutie heeft wel geleerd, dat de soldatenraden het land gebracht hebben op den weg van het geweld en de socialistische regeering op den weg van het militarisme. Hier zullen wij in elk geval hebben te verhoeden, dat de revolutie ons brengt in handen van gewapende soldatenbenden.

Wat de arbeidersraden betreft, het Russische model daarvan kan niet worden aangevaard. Op die klasse-organisatie kan niet een bestuursstelsel van het land worden opgebouwd. Maar iets anders is, of wij ze toch niet noodig zullen hebben.

HUGENHOLTZ: We hebben toch de vakverenigingen!

TROELSTRA: Ik zie in de arbeidersraden een uitweg uit de politieke geschillen der arbeiders, als een middel om alle arbeiders in een revolutionaire organisatie te vereenigen. Wij zullen alles hebben te doen om het zonder arbeidersraden te stellen, omdat de Deutsche ervaring leert, dat ze op den duur weer elementen van strijd en verdeeldheid worden.

VAN KOL: Maar ook geen soldatenraden.

TROELSTRA: Dat heb ik ook al gezegd. Maar wat ben jij bang voor soldaten geworden! Uit Japan kwam je indertijd terug met de vraag: waar kan ik leeren schieten. Ik vecht dan als socialist liever voor het socialisme dan voor de Entente.

Hiermee is het voornaamste van de motie gezegd. Ons solidair verklarende met de Europeesche revolutie, hebben wij het recht gekregen om ons tot de arbeiders te richten. Met snauwen naar het Bolsjewisme komen wij er niet. Wij moeten propaganda maken voor een sociaal-democratische revolutie. Als dit Congres de aanvang is van het ons kwijten van dien plicht, zal de arbeidersklasse meer en meer inzien, dat de socialistische revolutie niet het middel is om de arbeiders te verdeelen, maar om ze te vereenigen. Op het Zwitsersche internationaal christelijk arbeiderskongres is door Duitsche gedelegeerden voor revolutie en socialiseering gesproken. Ook in Nederlandsche christelijke arbeiderskringen beginnen zulke stemmen op te gaan, zooals die van den heer Steketeer op het Christelijk Nationaal Congres. Uit zulke verschijnselen blijkt dat het voor ons geen onbegonnen werk is om ook de christelijke arbeiders op de hoogte te brengen, opdat zij weten, dat niet schrikbewind en onderdrukking van hen, maar hun bevrijding het doel is. Blijkens het „Huisgezin” heeft kapelaan Sanders in een vergadering erkend, dat de werklieden er beter van zouden worden als de revolutie doorging. (Gelach). De kapelaan ontkent, maar de redactie hield vol dat de kapelaan niet anders dan deze waarheid uitgesproken had. Juist de felle actie der roomschen tegen ons moet een aansporing zijn om onder de christelijke arbeiders juiste denkbeelden omtrent onze oogmerken te verspreiden.

Daarnaast zullen wij moeten zorgen met de kleine boeren in verbinding te komen, hen inzicht te geven omtrent onze opvattingen inzake socialiseering, opdat zij bij revolutie niet tegenover ons staan. Ik zie volstrekt niet in, waarom geen socialisatie van het levensmiddelenbedrijf zou zijn door te voeren zonder het kleine boerenbedrijf aan te tasten. Het is een kwestie van organisatie, anders niet. Een landbouwsocialisatie-program onzerzijds zou een goed ding zijn. De boeren als productieve klasse moeten solidair met ons zijn. In Rusland steunde de revolutie aanvankelijk op de kleine boeren; ten onzent is tot dusver het omgekeerde het geval, hoewel de belangen van arbeiders en kleine boeren geenszins tegenstrijdig zijn.

Niet alleen de arbeiders, ook de burgerlijke partijen hebben in deze revolutionaire periode een plicht: het erkennen der noodzakelijkheden van dezen tijd. In dit opzicht doen alle burgerlijke partijen in ons land mis. Zij stellen ons allerlei eischen, maar moesten liever eens na-gaan wat de tijd van hen eischt.

Wij staan in den aanvang van een nieuw tijdperk in de wereldgeschiedenis. Zij plaatst ons voor groote vraagstukken. Zij zal in staat moeten blijken haar historische taak te vervullen. Het zal moeten blijken, dat wij niet zijn ondergegaan in parlementair gedoe. Niet zal eenmaal in de geschiedboeken moeten staan, dat in een tijd toen het volk zijn Willems van Oranje en zijn Aldegonde's moest hebben, de partij die ze leveren moest, eedemoraliseerd was door het kapitalisme. Het zou verschrikkelijk zijn, als de S. D. A. P. op het oogenblik dat zij de kroon

op haar werk moest zetten, tot niets anders dan hervormingswerk in staat was. Moge dit congres den grondslag leggen voor een nieuwen tijd, die niet het oude verloochent, maar daarop voortbouwend, verder schrijdt. Moge de democratie ons niet koest hebben gemaakt op het oogenblik dat wij uit ons hok moeten komen, maar laat de strijd voor de democratie ons sterk hebben gemaakt tot den strijd voor het socialisme. (Luid, langdurig applaus.)

Het congres wordt verdaagd.

Avondzitting.

Te ruim 8 uur heropent SCHAPER, die het voorzitterschap van VLEGGEN, tijdens diens leiding, heeft overgenomen, het Congres.

VLEGGEN: Men heeft in de rede van Troelstra de twee standpunten, die ingenomen worden, kunnen onderkennen, eenzijdig dat van hen, die ook langs revolutionairen weg willen grijpen naar de macht, anderzijds van hen, die deze macht reeds voldoende ontwikkeld achten, om langs wettigen weg de eischen der arbeidersklasse te kunnen verwezenlijken.

Spr., wiens rede niet allereerst een polemisch karakter zal dragen, uit er dan zijn vreugde over, dat de eenheidsresolutie het ons mogelijk maakt in het huis der S. D. A. P. ook verder samen te wonen. Een tijdlang heb ik daaraan ernstig getwijfeld. Immers, als wij op revolutie uitgaan, dan komt de scholing, de machtsvorming in 't gedrang. Als wij de arbeiders voorhouden, dat met één slag ons doel te bereiken valt, worden zij ongeschikt voor het werk van elken dag. En wij zijn groot geworden, wij hebben de bourgeoisie teruggedrongen uit haar machtspositie's juist door dien gestagen arbeid van elken dag. In die richting wil ik door gaan. En als wij daarvan afwijken, zou het eenige resultaat zijn, dat de bourgeoisie voor geruimen tijd van ons zal zijn bevrijd.

Het gaat voor ons thans om deze vraag: zullen wij grijpen naar de macht; zullen wij de regering opzij dringen en zelve haar plaats innemen? Bevestigende beantwoording van die vraag is in strijd met onze normale taktiek. Partij en vakbeweging hebben zich er tegen verklaard, ondanks de propaganda van Troelstra ervoor.

Troelstra meende in November, dat wij te doen hadden met een revolutionaire strooming in het volk, doch dat steunde enkel op de meening van eenige personen uit de bourgeoisie. De arbeidersleiders ook der groote steden, ontkenden die strooming.

EEN STEM: Behalve in Rotterdam.

Neen, niet behalve in Rotterdam. Veel was er niet nodig om dien revolutionairen geest te scheppen. Hij kon echter tot niets dan verwarring leiden, terwijl uit goed gebruik der November-situatie, hervormingen vielen te slaan. Dit standpunt nam ook het Rotterdamsch Congres in.

Spr. gelooft gaarne, dat Troelstra zijn gansche ziel in deze actie gelegd heeft. Wie onzer zou niet gaarne de bourgeoisie uit haar machtspositie gooien!

Zoo echter staat men niet op reëlen grondslag.

Een enkel woord over de motie-Sneek. Troelstra heeft het boetekleed aan- en uitgetrokken. Ik hecht weinig aan kostuums, (gelach) op 't innerlijk komt 't aan. Troelstra heeft dadelijk op 't Rotterdamsch Congres erkend, dat

14. Aan afdelingen was op 31 Dec. 1918 nog te vorderen voor geleverde zegels, diplomaboekjes enz. f 12175.02½ en voor toezeggingen „Uitbreidingsfonds Het Volk” f 3799.89½.

Op den balans staat voor „Uitbreidingsfonds Het Volk” een bedrag van f 24792.96; dit bedrag verminderd met het hiervoor genoemde bedrag ad f 3799.89½ geeft f 20993.06½, welk bedrag de partijkas op 31 December 1918 schuldig was aan het Uitbreidingsfonds.

8. Aan het N. V. V. moest nog betaald worden als deel van de kosten in de actie tegen de duurte een bedrag van f 1123.30.

Jaarrekening.

3. De rekening „Vergaderingen Partijbestuur” bevat een bedrag van f 904.16 aan reis- en verblijf-kosten van den secretaris.

De zeer belangrijke stijging van deze rekening is eensdeels een gevolg van de stijging der verblijfkosten, zaalhuur enz. en meerder aantal vergaderingen.

11. De rekening „Exploitatie Partijgeschriften” bevat het bedrag voor betaald als tekort op de „Soc. Gids” over 1918 en een bijdrage tot dekking van het tekort op de uitgave van het Congresverslag.

12. De rekening bureaunkosten is samengesteld als volgt:

Telegrammen	f	322.50
Interc. telefoongesprekken	„	84.50
Abonnement telefoon	„	112.50
Belastingen, verzekening.	„	40.83
Schrijfpapier, machinepapier enz.	„	743.52½
Porti, kruiersloon, inkt en verdere kan- toerbehoefden	„	2179.84
Totaal	f	3483.69½

13. De rekening „diverse kosten en baten” bevat een bedrag van f 3223.30 als aandeel in de kosten van de actie tegen de duurte.

17. Aan contributies en subsidies werd betaald:

S. D. Vr. Club	f	1215.—
Int. Soc. Bureau	„	400.—
Studieclub	„	200.—
Arb. Jeugd-Centrale	„	2000.—
Diversen	„	23.60
	f	3838.60

In dit bedrag is f 140.— voor 1917, zoodat totaal op deze rekening kwam f 3698.60; hierbij inbegrepen f 125.— die in 1919 zijn uitgekeerd over 1918.

18. De stijging van de post salarissen is een gevolg van verhooving van de salarissen.

BEGROOTING van Inkomsten en Uitgaven voor het jaar 1919.

A. UITGAVEN.	Rekening 1918.	Begrooting 1919.
1. Kantoormeubilair	f 140.—	f 250.—
2. Vergaderingen Partijbestuur.	„ 2.726.46	„ 2.700.—
3. Partijcommissies	„ 78.25	„ 100.—
4. Internationale Congressen en Bijeenkomsten.	„ 568.—	„ 1.000.—
5. Organisatie	„ 1.080.—	„ 1.000.—
6. Congreskosten	„ 1.526.87½	„ 6.000.—
7. Vergaderingen Partijraad	„ 866.23	„ 750.—
8. Diverse Drukwerken	„ 223.07½	„ 250.—
9. Exploitatie Partijgeschriften	„ 1.734.79½	„ 1.650.—
10. Bureaunkosten.	„ 3.483.69½	„ 3.000.—
11. Diverse Kosten en Baten	„ 4.685.97	„ 1.500.—
12. Jeugd-Organisatie.	„ 275.67	„ —.—
13. Huur en Onderhoud	„ 600.40	„ 1.500.—
14. Steun voor Propaganda	„ 26.311.83	„ 28.000.—
15. Cursussen Propagandisten	„ —.—	„ 4.000.—
16. Contributies en Subsidies	„ 3.698.60	„ 6.350.—
17. Salarissen	„ 9.071.27½	„ 11.000.—
18. Bureau Kamerfractie	„ 791.66	„ 4.400.—
19. Uitkeering Pensioenfonds	„ —.—	„ 3.550.—
20. Dekking tekort	„ —.—	„ 4.000.—
21. Diversen	„ 297.27½	„ 500.—
	f 58.160.06	f 81.500.—
B. INKOMSTEN.		
22. Contributies Verspreide leden	f 223.75	f 500.—
23. Bijzondere bijdragen	„ 2.224.63½	„ 2.000.—
24. Contributie Afdelingen	„ 47.345.01½	„ 79.000.—
	f 49.693.40	f 81.500.—

Uitgaven.

Een vergelijking van de rekeningcijfers met de begrotingscijfers doet zien, dat, waar het eenigszins mogelijk werd geacht, de laatste lager zijn dan de eerste.

6. De post Congreskosten moest echter aanzienlijk hooger worden gesteld, omdat tengevolge van de nieuwe financieele regeling van de afdelingen ten opzichte van de partijkas, alle kosten aan het Congres verbonden, de reis- en verblijfkosten der afgevaardigden inbegrepen, uit de partijkas moet worden betaald.

11. Zooals in de toelichting bij de Balans, Winst- en Verliesrekening werd meegedeeld, worden op deze rekening o. a. geschreven de uitgaven ten behoeve van de actie tegen de duurt.

Daar verwacht mag worden, dat de uitgaven voor dit doel dit jaar zeker sterk zullen dalen, werd de post voor 1919 aanzienlijk lager gesteld dan de uitgaven in 1918.

14. Het bedrag „steun voor propaganda” moest met het oog o. a. op de stijging van de salarissen der gewestelijke propagandisten hooger gesteld worden.

De uitgaven, die in 1918 kwamen ten behoeve van „cursussen voor propagandisten” werden gebracht op de rekening „steun voor propaganda”. In 1919 is hiervoor een nieuwe rekening geopend en worden de uitgaven voor dit doel geschat op f 4000.—.

De stijging van de beide posten te zamen is dus van f 26.311.83 in 1918 op f 32.000 in 1919.

16. In de post „contributies en subsidies” is gerekend op een subsidie aan den Bond van Vrouwenclubs, groot f 3000.— en aan de Arbeiders- Jeugd-Centrale van f 2500.—.

19. De uitkeering-pensioenfonds bevat een bedrag, dat jaarlijks moet worden uitgekeerd, verhoogd met een bedrag, dat gereserveerd wordt voor de vorming van een fonds.

20. Zooals uit den Balans op den 31 December 1918 blijkt, dat de achterstand, in den loop der jaren ontstaan, bedraagt f 16.336.02 + f 8.466.66; d. i. ± f 25.000.

Als het de volgende jaren niet mogelijk is een grooter bedrag, dan het nu voor dit doel gereserveerde, n.l. f 4000.— te bestemmen, dan duurt het 6 jaar voor deze achterstand is ingehaald.

Inkomsten.

Uit de rekening van den zegelverkoop in 1918 blijkt, dat de gemiddelde afdracht per lid en per week aan de partijkas 3 cent is. Stellen wij het aantal leden over 1919 gemiddeld op 40.000 dan zouden de inkomsten aan contributieontvangst bedragen $400 \times f 156.— = f 62400.$

Dit bedrag vermeerderd met f 250.— aan contributie verspreide leden f 2000.—, aan bijzondere bijdragen f 1250.—, zijnde 50 pCt. van de andere inkomsten der afdelingen, dan wordt het totaal bedrag der ontvangsten f 64650.— Dit bedrag is onvoldoende voor de noodzakelijke uitgaven, zoodat het percentage van de afdracht der afdelingen moet worden verhoogd en wel met 10 0/0; het percentage wordt dus 50 tegen 40 in het jaar 1918.

De berekening der inkomsten wordt dan als volgt:

Afdracht 40 0/0 van den zegelverkoop	f	62.400
" 10 0/0 " " " " " " "		15.600
" 50 0/0 van andere inkomsten		1.250
Totaal afdracht afdelingen	f	79.250
Contributie verspreide leden	"	250
Bijzondere bijdragen	"	2.000
Totaal inkomsten	f	81.500

De penningmeester

J. G. VAN KUIJKHOF.

hij de situatie verkeerd heeft gezien. Daarmee kan deze zaak zijn afgedaan.

Het is een van de gelukkigste oogenblikken in mijn partijleven geweest, toen wij elkaar in deze motie konden weervinden. (A p p l a u s). Deze resolutie is een eenheids-motie.

Met de beschouwingen en met het artikel van Troelstra in de „Socialistische Gids“ kan spr. zich echter niet vereenigen. De basis van dit artikel is grotendeels onjuist. De revolutie, die uitgebroken is in verschillende landen, is geen Europeesche revolutie. Zij is slechts daar gekomen, waar het absolutisme geheel of ten deele heerschte, in Rusland en in Duitschland. Al had in dit laatste land onze Partij groote macht in het volk, op de Regeering had zij geen invloed. Juist daarin school een groot gevaar voor ontkenning van den oorlog, zooals Jaurès met profetischen blik voorzien heeft en in 1904 op het Internationaal Congres te Amsterdam aan de Duitschers voorgehouden.

Troelstra meent, dat ook in de Westersche landen de revolutie komende is. Ik zie dat niet. Want daar is de weg open voor de arbeidersklasse om langs normalen weg haar doel te bereiken. Dat is nu juist de kracht van de democratie. Revolutie in democratische landen is het intrappen van open deuren. Wat ons daar te doen staat, is de volkswil, de meerderheid in het volk, te veroveren. Dan krijgt men de macht vanzelf.

Troelstra stelt in zijn artikel tegenover elkaar een politieke en een economische democratie. Spr. meent, dat dit geen tegenstellingen zijn, doch dat de eene slechts kan komen als uitbouw van de andere. In beginsel zijn ze één.

Van een economische democratie kan alleen sprake zijn als een verdere uitbouw der politieke democratie. Het proletariaat moet eerst den Staat in handen hebben om zijn macht uit te bouwen. En dan blijft het niet bij 't eerste staan. Een arbeider, die bewust den Staat mee bestuurt in regeeringscollege's, eischt vanzelve ook medezeggenschap in de werkplaats. Ook deze stelling heeft Jaurès glashelder ontwikkeld. Uit de politieke democratie volgt noodwendig de economische. Zij mogen niet tegenover elkaar worden gesteld.

Er is niet een burgerlijke en een proletarische, er is maar één soort democratie, die, waarin het volk zelve de wet maakt. Ze is een burgerlijke zolang de burgerlijke klassen de meerderheid hebben, zoodra het proletariaat de meerderheid heeft, is zij een proletarische.

Wij zijn sociaaldemocraten, derhalve willen wij het socialisme vestigen door middel der democratie. Nu laat spr. alle gescherm der burgerlijke partijen met de democratie koud als een steen, maar als Troelstra wijst op de gebrekkige toepassing der democratie hier te lande, dan vraag ik: wat wilt gij daar dan tegenover stellen? Wilt gij dan met geweld uw wil doordrijven? Dan krijgt gij eenvoudig klop. Dan krijgen wij toch zeker de onwillekeurige kerkelijke arbeiders niet mee. Eerlijke toegepaste democratie wil zeggen: wie de macht in 't volk heeft, moet ze ook in de regeering hebben. Niet met wapens, maar door proletarische scholing en opvoeding, door onze propaganda moeten wij die macht in 't volk en daardoor in de regeering veroveren. Het socialisme komt slechts, als het volk het wil.

Er bestaat geen hooger regeerstelsel dan de democratie. Alle andere stelsels steunen op militair geweld. En er is nog nooit in een democratie een revolutie ontstaan, tenzij een reactionaire.

Revolutie zou hier niets anders beteekenen dan regeering en Kamer door andere te vervangen. Waarschijnlijk zouden die hetzelfde beeld vertoonen als de oude. En dan blijft het precies even onmogelijk het socialisme in te voeren. Zelfs Van Ravestijn wist in November niets anders te eischen.

Indien er grondige redenen zijn om te veronderstellen, dat er groote politieke opschuivingen in het volk hebben plaats gevonden, zullen nieuwe verkiezingen noodig zijn, die zijn dan af te dwingen.

De situatie is nu deze: wij weten dat er nieuwe-socialistische mogelijkheden zijn na al de verschrikkingen, die het kapitalisme over de wereld gebracht heeft. De arbeidersklasse wil met het kapitalisme afrekenen; haar politieke medezeggenschap wil zij daarvoor gebruiken. De bourgeoisie heeft zich het kapitalisme als duurzaam voorgesteld. Wij denken daar anders over. En nooit sterker dan nu dringen wij naar de verwerkelijking van het socialisme.

Slechts de meerderheid echter, verkregen door het stembiljet, kan het socialisme brengen. Dwang en geweld zijn daarbij de meest ongeschikte overtuigingsmiddelen.

Toch onderstelt onze resolutie de mogelijkheid eener revolutie. Hoe klopt dat? Omdat op elke regel uitzonderingen zijn.

Spr. kan zich dergelijke uitzonderingen denken, b.v. een op democratische wijze tot stand gekomen reactionaire regeering, die zich vergriipt aan de meest essentiële rechten der arbeiders. Spr. denkt aan de regeering-Kuyper van 1903, die de stakingswetten bracht. Wettelijk geoorloofd verzet der arbeiders daartegen kan geweld van de regeering uitlokken. Dan kan spr. zich een omverwerping dier regeering door revolutionair optreden voorstellen.

KUYPER: Wat gij daar zegt is volkomen in strijd met uw eerste beschouwingen.

VLIËGEN: Totaal onjuist. Slechts een dogmaticus als Kuyper kan hier een tegenstelling zien.

Troelstra stelde een ander geval, door Heemskerk genoemd: een inval van een Bolsjewistisch buitenlandsch leger. In zoo'n geval zouden wij niets anders te doen hebben dan het er uit te gooien. Er is een beter denkbaar: gesteld een regeering zou tegen onzen wil oorlog willen verklaren. In dergelijk geval zouden wij zelfs als minderheid met alle macht naar de regeering kunnen grijpen om een oorlog af te wenden.

Dit zijn mogelijke uitzonderingen. Troelstra ziet de revolutie als iets dat niet te vermijden is. Als dat zoo was, dan zou de S. D. A. P. de leiding moeten nemen. In dat geval zou niemand zich aan medewerking willen onttrekken.

Voor spr. is echter de vraag of wij zullen streven naar de revolutie, gericht tegen de meerderheid. Dit nu is in zijn innerlijke wezen Bolsjewisme.

Nu de resolutie. Met de eerste alinea, de sympathie-verklaring met de val der absoluteën kan iedereen 't eens zijn. Het eenige wat te betreuren valt, is dat het nieuwe regime van Rusland zooveel op het oude Czarisme lijkt.

De tweede en derde alinea uitent verwachtingen over uitbreiding der revolutie. Daar is spr. het niet mee eens in dezen zin, dat in de Westersche landen de revolutie niet noodig zal blijken. Socialisatie zal er ook zonder revolutie komen, b.v. in Engeland.

Ook in ons land bestaan die mogelijkheden. Wij behoeven hier geen nieuwe politiek, maar een nieuw economisch stelsel.

De gedachten door Troelstra daarover hier geuit, zijn niet alle nieuw. Ook spr. acht niet-kapitalistisch beheer van bedrijven mogelijk zonder te komen tot Staatsbeheer. Dit vraagstuk eischt studie en voorlichting der arbeidersklasse. Als echter één vraagstuk er een is van reformistische aard, dan is het dit. Juist hier is alleen langzaam opbouwen mogelijk. Het P.B. wil gaarne een studie-kommissie instellen. Zij zal vlug en praktisch werk moeten doen.

Over 't Bolsjewisme zal spr., nu Troelstra dit ronduit heeft afgewezen, niets meer zeggen.

Spr. betreurt ook het standpunt der Belgische Partij tegenover het vrouwenkiesrecht. Dit kiesrecht zal ons tijdelijk schade brengen. Wij hebben dit echter te aanvaarden. Onze propaganda kan er op den duur tegenop. De christelijke arbeiders, o.a., die door de November-gebeurtenissen van ons afgetrapt zijn, kunnen bij stevige propaganda voor onze socialisatie-denkbekenden teruggewonnen worden.

Verder bevat de resolutie niets dan de gewone beginselen onzer Partij. Troelstra heeft daarbij geen andere beginselen dan ik, slechts een andere gedachtegang.

Spr. eindigt met het uitspreken van zijn vreugde over het feit, dat deze resolutie de eenheid onzer Partij handhaaft. Wij hebben meer dan ooit een sterke socialistische partij noodig. Een deel der arbeiders is nog met bitteren haat tegen ons beziel. En een revolutie zou in Amsterdam slechts onderlinge moordpartijen der arbeiders gebracht hebben. (Tegenspraak in het congres.) De toestand is verbeterd. Wij krijgen onze tegenstanders onder de arbeiders niet door ons standpunt te wijzigen, niet door schipperen en toegeven. Krachtig en in de oude lijn moeten wij doorgaan. Een sterke partij en vakbeweging staan achter ons. Tegenover de kern der reactie, de kerkelijke partijen, hebben wij de sterke macht te stellen die wij bezitten en nog kunnen krijgen. Bij het verval en de verbrokkeling der vrijzinnigen kon onze partij het centrum worden van al wat democratisch denkt en voelt. Stevige propaganda moet onze macht uitbreiden. Beziel met den ernstigen wil om van de ellende van 't kapitalisme af te komen, zullen wij in 't volk doordringen.

Van dit congres zullen wij als een krachtige eenheid weggaan om ons werk van elken dag in vertegenwoordigende lichamen, in vakbeweging en daardoor in het volk, voort te zetten.

Daarop moeten wij steunen.

Onvermijdelijk zal dan het kapitalisme vallen. (A p p l a u s.)

Het debat.

VLIEGEN neemt den voorzittershamer weer over.

WERKHOVEN-Arnheim vraagt het woord over de orde. Hij wil thans allereerst het congres zelve laten spreken. (I n s t e m m i n g.) Wij kennen nu wel de meening van P.B. en Kamerfractie.

De VOORZITTER heeft daar geen bezwaar tegen, mits de enkelen in de leiding die een afwijkende meening hebben, daarvan voldoende kunnen laten blijken.

SAM DE WOLF-Watergraafsmeer: Mijn afdeling kan zich volkomen met deze motie vereenigen. Maar het is mogelijk tusschen beide inleiders in te gaan staan en zoo de tegenstelling tusschen revolutie en democratie op te heffen.

Dat Vliegen van deze motie de noodzakelijkheid voelt, bewijst dat de revolutie staat in het teken der praktische politiek.

Ten opzichte van Troelstra valt op te merken, dat met deze motie de democratie ten volle blijft gehandhaafd. Op een bepaalde trap van democratische ontwikkeling hebben wij de revolutie noodig, omdat binnen het raam van 't kapitalisme geen plaats is voor volledige democratie.

Er is hier geen tegenstelling. Wij zijn revolutionair, terwille van de democratie.

VAN DEN TEMPEL: Zoo verwater je heelemaal.

S. DE WOLF: Kautsky heeft 't steeds zoo gezegd. Dat is geen verwatering.

Er staat voorts in de motie, dat wij tegenstanders zijn van de dictatuur. Er moet staan: de blijvende dictatuur. Voor een korten tijd kan zij noodzakelijk zijn.

DUIJS: Voor hoelang dan?

SAM DE WOLF: Jij weet dat beter dan ik, man van de practijk, die je bent. (G e l a c h.)

Spr. wil er ten slotte nadruk op leggen, dat deze motie levende werkelijkheid moet worden. Wij stellen daartoe voor, dat Troelstra bij de motie een toelichting schrijft en dat deze onder het volk wordt verspreid. (A p p l a u s.)

WAGENFELD-Hilversum meent, dat door de verschillende toelichtingen de eenheid der motie weg is.

De gevallen, waarin Vliegen een revolutie mogelijk acht in ons land, komen hier niet voor.

Komt er revolutie, dan zal men een zekeren tijd van dictatuur noodig hebben. Daar ontkomen wij niet aan. Spr. wil de passage betreffende de dictatuur schrappen.

Voorts oefent spr. critiek op de zwakke leiding van het P.B. in de November-dagen. Van Troelstra persoonlijk ging leiding uit, maar tot op dit oogenblik weten wij niets van de houding van het P.B. In de toekomst moeten wij in dergelijke gewichtige tijden stevige leiding hebben.

VAN EIZENGA-Bussum stelt enkele verbeteringen in de motie voor. Aan de normale strijdmiddelen wil spr. bijvoegen: „de algemeen-economische actie”, die immers in de toekomst meer op den voorgrond zal treden. De parlementaire actie voldoet ons niet meer geheel. Wij willen meer gebruik maken van de actie, die uit het volk zelve opkomt.

Verder de democratie. Wij zijn er vóór. Maar met de opvattingen van Vliegen zijn we het niet eens. Wij moeten hier de democratie voor een groot deel nog veroveren. Indien er nu door snelle verschuivingen een revolutionaire situatie ontstaat, kan men er niet in berusten, dat we jaren moeten wachten op de politieke bevestiging ervan.

Spr. verklaart zich voorts tegen de soldatenraden, die het gevaar opleveren van een militair schrikbewind.

Nog een enkel woord over de November-

dagen. Troelstra heeft hier 't boetekleed aangetrokken. Maar het is hem ondubbelzinnig getoond, hoe hij toen naar het hart der Partij heeft gesproken. (A p p l a u s.)

Was Troelstra overigens, de eenige, die zich niet aan de organisatorische leiding hield? De Kamerfractie wekte zeer sterk den indruk, dat zij volkomen homogeen was met zijn optreden.

Spr. wekt ten slotte op tot disciplinair optreden; juist in deze moeilijke situaties. Maar de partijleiding moet voorop gaan.

R. KUYPER-Amsterdam 14, 15 en 16: Wij moeten met de eenheidsmotie voorzichtig zijn. Ieder kan erin lezen, wat hij van zijn gading acht. Met deze motie kan iedere onwettige revolutionaire beweging de kop worden ingedrukt. Wanneer zal men meenen, „dat wij voldoende steun vinden in de arbeidersklasse en daar buiten”.

Schaper en Vliegen, die vrijwel alle onwettig revolutionair optreden verwerpen, zullen dien steun meestal onvoldoende achten. Wat verstaat men verder onder „arbeidersklasse” en wat onder „werkende klassen”? Het komt er op aan, hoe en door wie deze motie wordt geïnterpreteerd.

Spr. verdedigt dan opname der massa-staking. Dat is, voor zoover de thans heerschende klassen geen voor ons onduelbaar misbruik van hun parlementaire overmacht hebben gemaakt of nog zullen maken, een volkomen wettig middel, dat we ook bij de komende Mei-viering reeds denken toe te passen.

Ook meent spr. dat zoo mogelijk tot het uiterste de wettige en de democratische weg moet worden gevolgd. Maar is 't altijd mogelijk?

Laat ons allereerst constateeren, dat wij aan de door een ondergaande uitbuitende klasse gemaakte wetten, ook al zijn ze bij formeele parlementaire democratie tot stand gekomen, niet per se moreel gebonden zijn. En evenmin aan een werkelijke democratie. De principen van den wettigen en van den democratischen weg zijn geen eeuwige, absolute geboden maar steeds wisselende ideologieën. Spr. aanvaardt ze alleen uit een nuttigheids-oogpunt en slechts zoolang het geboden is in het belang van het socialisme. Juist tegenover de bourgeoisie, die zich op de democratie beroept ten eigen bate, terwijl ze vroeger bij haar revoluties en toen zij de macht in handen had zich noch om wettigheid noch om democratie bekommerd heeft, moet dat standpunt duidelijk worden ingenomen. Vandaar spr.'s amendement: dat wij ons geen enkele beperking zullen opleggen dan die geboden is in het belang van een spoedige verwezenlijking van het socialisme. Dat is geen ontkenning van de moraal. Het is de erkenning van de politieke urgentie van het socialisme tegenover het bankroet gaande kapitalisme. Het is de erkenning, dat het centrale punt van ons moreele handelen thans meer dan ooit is geworden de bevordering van het socialisme.

Spr. wil bij de komende revolutie den wettigen en den democratischen weg zooveel mogelijk volgen, omdat wij anders allicht geweld in zoodanigen omvang zouden moeten toepassen, dat de verwezenlijking van het socialisme er door zou worden tegengehouden. Wij zouden ook de meeste bedrijfsleiders, die wij vooral in den overgangstijd nodig hebben, tegen ons in het harnas jagen.

Geroep: Zeer juist!

KUYPER: Als we maar kris en kras gingen onteigenen, zouden we 't heele productie-proces in elkaar gooien en de voorwaarden van het socialisme schade toebrengen. Wanneer wij op een strikt socialistisch program de medewerking van de bedrijfsleiders kunnen krijgen, zou spr. een compromis met hen willen aangaan.

DUIJS: Dan moet je een advertentie plaatsen. (G e l a c h.)

KUYPER: Ik zie in 't algemeen dus geen heil in onwettige en ondemocratische revolutionaire middelen, te minder omdat op den duur de zege toch aan ons is. Socialiseering moet, als 't kan, gebeuren in een rustige maatschappij, niet in een toestand van burgeroorlog.

In algemeene lijnen ben ik het dus op praktische gronden vrijwel met de motie eens.

Als Vliegen ten opzichte van het aanvaarden van wettige en democratische middelen uitzonderingen toelaat, komt hij in conflict met het absolute eerste deel van zijn betoog. Wat is democratie? Dat ieder meerderjarig individu op juridisch gelijke wijze invloed kan doen gelden op den gang van zaken. Maar daar komt bij, dat de minderheid zich naar de meerderheid zal moeten schikken. Nu zijn er gevallen, waarin de minderheid zich niet schikken kan, b.v. bij een verwachten oorlog. Dan zal te grijpen zijn naar het eenige reddmiddel: de terreur, als op die wijze de oorlog te verhinderen is.

Zelfs al ware er een volkomen parlementaire democratie, wat spr. ontkent, dan nog is een onwettige en ondemocratische revolutie dus te billijken en te aanvaarden. In dit opzicht gaat spr. veel verder dan de enkele concessies van Vliegen. Thans is het kapitalisme onhoudbaar geworden en als wij nu het socialisme vurig en consequent propageeren als de eenige uitkomst, dan wacht het proletariaat niet tot het de parlementaire meerderheid heeft. Dan komt het tot uitbarstingen waarbij wij de leiding zullen moeten nemen, vooral om een maatschappelijken chaos te voorkomen. De mogelijkheid bestaat dan dat er geen regeering met een volksmeerderheid achter zich gevormd zal kunnen worden of practisch zal kunnen werken en dat de eenige weg is: een dictatuur van een sterke minderheid. Het is geen ideale gang van zaken, maar wij hebben 't niet voor 't kiezen.

Wat de democratie betreft merkt spr. op, dat feitelijk de massa-staking daarmee in strijd is. Tak heeft in 1903 de massa-staking in een socialistische maatschappij een misdaad genoemd. In de huidige maatschappij is massa-staking een ondemocratisch dwangmiddel van een minderheid.

Spr. acht het Bolsjewisme met zijn dictatuur van een kleine minderheid een fout. Maar in een tot opstand bereid proletariaat ziet hij toch een groot heil voor de maatschappij. Als er nog iets van een volkerenbond terecht komt, zal dat zijn, omdat achter de regeerende klasse deze drang der arbeiders staat.

De concessies, die onze regeering in November deed, zijn gevolg van het dreigende optreden der arbeidersklasse. De arbeidswet-Aalberse is feitelijk een arbeidswet-Troelstra. (L u i d a p p l a u s.)

SCHAPER: Zij is gevolg van het Rotterdamsch congres.

KUYPER: Als daar allemaal Vliegens en Schapers hadden gezeten, zou er niets van terecht gekomen zijn.

SCHAPER: Lees dan de „N. Rott. Crt.”,

toen Troelstra nog niet gesproken had.

KUYPER: Toen vreesde de bourgeoisie reeds, dat het mis zou gaan.

SCHAPER: Dat betwist ik niet.

KUYPER: Als in binnen- en buitenland alleen de drijfkracht van partijgenooten als Schaper en Vliegen aanwezig was geweest, waren wij zoover niet gekomen. (Langdurig applaus en gejuich.)

VLIËGEN: Wat beteekent dat applaus? Laat men dat eerlijk zeggen.

Het Congres zwijgt.

KUYPER: Het Congres kan dat niet zeggen. Ik zal 't u zeggen: Als de bourgeoisie weet, dat zij met een arbeidersklasse te maken heeft, die steeds den wettigen weg zal volgen, zal zij niet de concessies geven, waartoe zij thans bereid is. Ik zal niets aan de betekenis van Vliegen en Schaper afdoen. Ik meen bovendien, dat de situatie in November beter benut had kunnen worden. Ik wensch scherp de beide standpunten tegenover elkaar te stellen.

Tenslotte nog iets over de dictatuur. Stel dat wij eindelijk een meerderheid van 60 pCt. krijgen, gelooft gij dan, dat de overige 40 pCt. niet alles zal doen, om ons er weer onder te krijgen?

Geroep: Dan voeren wij de democratie door.

KUYPER: Een democratisch schrikbewind zal dan waarschijnlijk noodig zijn, zooals de bourgeoisie op dit oogenblik met haar parlementaire meerderheid een schrikbewind tegen ons voert.

Wat over dictatuur en schrikbewind in de motie staat is onhoudbaar. Wat de mindereheids-dictatuur betreft, er is te voren in de motie voldoende uitgedrukt dat het volk in zijn geheel steeds zoo spoedig mogelijk uitspraak zal moeten doen.

De motie kan nu eenmaal niet zoo geamendeerd worden, dat zij aan elke mogelijke situatie beantwoordt. Het hangt van de leiding af, hoe de motie zal geïnterpreteerd en gehanteerd worden. Daarom is 't van belang, wie in de partij-leiding zitten, wie er hoofdredacteur van „Het Volk” wordt.

Zorgt er voor dat in de leiding de revolutionaire elementen voldoende vertegenwoordigd worden. Zorgt er voor dat een eventuele revolutionaire uitbarsting ons niet overrompelt, maar dat wij klaar staan met een door een studie-commissie uit te werken omlijnd plan van actie, in het bijzonder betreffende de socialisatie. Dan hebben wij revolutionaire uitbarstingen niet te vreezen. Onze komende actie moet staan in het teeken van de politieke urgentie van het socialisme.

BOETJE-Amsterdam 11 wil er nog eens op wijzen, dat er fouten gemaakt zijn. Spr. verzoekt, dat het niet meer zal gebeuren, dat een partij-functionaris doen zal als in November gebeurd is.

SWATERS-Leerdam mist in de resolutie een leidraad bij gemis aan eenheid onder de arbeiders. Hoe moeten wij staan tegenover de arbeiders, die de terreur willen? Hebben wij als politieke partij het recht over massastaking te spreken. Daarin dient de vakbeweging gekend te worden.

VERSTEGEN-Den Helder vraagt, wat het P.B. bedoelt met „steun aan de arbeidersklasse en daarbuiten.”

Spr. wenscht iets te zeggen over de passus betreffende de Novembegebeurtenissen in het jaarverslag. In Rotterdam zijn zeer onorgani-

satorische, diep-ingrijpende besluiten genomen. De partij is daar voor een voldoende feit geplaatst. De afdelingen werden niet op de hoogte gebracht. Van de Rotterdamsche vergadering moeten wij nog verslag krijgen. In zulke gevallen moet de Partij beter ingelicht worden.

Er zijn in November zondebokken gezocht. Spr. keurt in dit verband het artikel van Schaper in „Het Volk” af. Het doet ons pijnlijk aan, als leidende figuren als Troelstra en Schaper elkaar te lijf gaan.

Heeft voorts onze partijvoorzitter in de Eerste Kamer het partijstandpunt ingenomen, toen hij zei, dat onze partij staat op het wettelijk standpunt?

Geroep: Het staat in de statuten.

VERSTEGEN ontkent dit. Tenslotte meent de afdeling Den Helder, dat de rede van Hugenholtz en diens motie bij het marine-debat iets anders dan een misverstand was. Het was een ontzaglijke fout.

DR. VAN DILLEN-Amsterdam staat onvoorwaardelijk op het standpunt van Vliegen. Spr. kan zich ook als uitzondering revolutionaire situaties denken, waarin wij leiding hebben te geven, b.v. als de regering het wezen der democratie, het recht van vrijheid van pers, van vergadering, enz., aantastte.

Er zijn uitingen gedaan door Troelstra en o. a. door Van der Goes in „Het Volk” in strijd met deze resolutie. Het kan zijn, dat de christelijke arbeiders stoffelijk en geestelijk onvrij zijn. Maar zóó is hun overtuiging. Wij moeten dien veranderen door onze propaganda, niet door geweld, niet door dwang. Dat is een Bolsjewistische opvatting en verderfelijk.

Spr. keurt bovenbedoelde uitingen af. De tegenstelling, die Troelstra maakt tusschen het grootsche van het revolutionair standpunt en het nuchtere van het onze, is niet juist. Hier staat het eene sentiment tegenover het andere. Ons sentiment is de afkeer van het overweldigen, van het opdringen van een overtuiging aan andersdenkenden. Dat is een zeer sterk sentiment. En wij laten er niet mee spotten.

Spr. aanvaardt de revolutie als uiterste middel, als ze ons opgedrongen wordt. Ook bij een revolutie is zoiets als een schuld-vraag. En wee ons, als ons de schuld ten deel valt. Want een revolutie is een vreeselijk ding. Men moet haar niet idealiseeren. Laat men eens studie maken van de Russische toestanden daarover. Revolutie is een scherp tweesnijdend zwaard. Bij revolutie breekt het groepsegoïsme zich baan, de gemeenschaps-idee verflauwt, en er ontstaat gebrek aan intellectuele krachten, aan productievermogen, aan gezag. Corruptie breidt zich b.v. in Rusland sterk uit. Juist om dit alles is het zoo'n gevaarlijke weg naar socialisatie. Revolutie vaart op een schip onder socialistische vlag, maar de inhoud van het schip is klein-burgerlijk. In Rusland beteekent de verdeling van den grond de opkomst van een nieuwe klein-burgerlijke klasse. Ook in Duitschland is de uiterste voorzichtigheid geboden, wil de leiding niet de bedrijfsleiding en de ambtenaren van zich vervreemden, zoodat die verdere medewerking weigeren, waardoor de chaos zou komen.

En ook als de revolutie komt, kunnen wij niet anders doen, dan voortgaan op den reeds

ingeslagen weg, van het gemeentelijk groentebedrijf, enz.

Spr. verwacht niet zoo spoedig een revolutie in West-Europa. Zelfs Van Ravesteyn moest erkennen, dat zulks niet waarschijnlijk is. De socialisatie komt trouwens wel, ook zonder revolutie. Des te eerder als we de christelijke arbeiders meekrijgen, hen van het nut daarvan overtuigen. Deze elementen stooten wij af juist door onze revolutie-denkebeelden.

Tweede dag.

Ochtend-zitting.

De algemeene politiek.

De gisteravond geschorste debatten over de algemeene politiek worden voortgezet.

ROTMANS-Rotterdam: Onze afdelingen-groep vraagt aan het P.B. wat de bedoeling is van de uitdrukking in de resolutie, dat voor een revolutie voldoende steun noodig is in de arbeidende klasse „en daarbuiten”. Is het niet voldoende, dat men steun vindt in de arbeidersklasse? Die woorden „en daarbuiten” dienen te vervallen. Onze groep wenscht ook niet de dictatuur in ale gevallen te verwerpen. Voor een korte overgangperiode, kan zij noodzakelijk zijn. De groep stelt daarom voor, ook dat gedeelte der resolutie te laten vervallen. De Partij verklaart zich immers voor de democratie en dat is op zichzelf reeds in strijd met een blijvende dictatuur, waar ook onze afdeling tegen is. Spr. beveelt het amendement van Rotterdam II ten sterkste aan.

Mevr. L. VAN KUYKHOF-Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs: De katholieke geestelijkheid schijnt volkomen gerust omtrent de uitwerking van vrouwenkiesrecht voor haar partij.

Hoe staat het met onze Partij? Onze Partijvoorzitter onderschat den invloed onzer vrouwenpropaganda niet. Die propaganda wordt gevoerd in overleg met het P.B. De moreele steun, die wij van de mannelijke partijgenooten in de gewesten ondervinden, is ook niet gering. Maar voor de uitvoering der bestaande propaganda-plannen is geld noodig. Maar ik heb als penningmeesteres van den Bond vaak geen cent in kas. Dat kan zoo niet blijven. Op de begrooting, die straks in behandeling komt, staat een post van f 3000.— als subsidie aan den Bond. Dat lijkt wel wat, maar er gaat al dadelijk f 1500.— af voor salariering der secretaresse. Geen wonder, dat wij met de resteerende f 1500.— niet al te veel kunnen doen. En toch is er nog een sterkere propaganda onder de vrouwen nodig, wil straks het vrouwenkiesrecht niet de rechterzijde versterken. Dring daarom aan, dat de subsidie-post van f 3000.— verhoogd wordt. Laat ons de vrouwen bewust maken, opdat zij in grooten getalle onze gelederen versterken. (A p p l.)

BROERSE-Heerlen: Bij de verdediging der motie door Troelstra en Vliegen, dacht ik aan een kittig dienstmeisje (v r o u g d e), die de koffiekan brak en de stukken netjes tegen elkaar in de kast zette. Toen de koffie gezet moest worden, ging het niet. (A p p l a u s.) Als de resolutie gebruikt moet worden, zal blijken, dat de partij toch uit twee deelen bestaat. Vliegen heeft bij zijn rede gedacht aan Duitschland, waar dingen gebeuren, die ook mij afschrikken. Maar wanneer de honger en de wanhoop daar niet geweest waren, zouden de uit-

wassen uitgebleven zijn. Vliegen heeft het pleit gevoerd voor de democratie, zooals die in de Westersche landen bestaat. Maar als de Engelsche mijnwerkers eischen stellen, die een last beteekenen voor heel het Engelsche volk, dan is dat niet democratisch. Daarvoor moet men eerst heel het volk raadplegen.

Er wordt in ons land een demagogische propaganda gevoerd, vooral in het Zuiden. Dr. Poels stelt sociaal-democraten gelijk met de bolsjewiki. Hij schermt met „de socialisatie der vrouwen”.

Spr. wekt Troelstra en heel het P.B. op het werkpak aan te trekken en de arbeidersklasse te leiden naar de plaats die haar toekomt.

BAKKER-Utrecht onderstreepte het betoog van Heerlen, dat de resolutie geen eenheid brengen zal. De discussies hebben geen verheldering gebracht. Het allerminst is ons duidelijk wat Troelstra wil. Het vraagstuk is gisteren van zoo verschillende kanten geprojecteerd, dat men een verward beeld heeft gekregen van het geheel. Men heeft met name de rechtsvraag en de nuttigheidsvraag niet uiteen gehouden. Het begrip „revolutie” is in verschillende beteekenissen behandeld. Een definitie is: verandering der bestaande orde met andere middelen dan door die orde zijn voorgeschreven. Aldus beschouwd, kan er geen twijfel aan bestaan, of men heeft recht naar de revolutie te grijpen. En dat zal natuurlijk steeds geschieden door een minderheid, omdat de meerderheid beschikt over middelen om haar doeleinden te bereiken.

Nu de nuttigheidsvraag. Spr. staat in deze het meest aan de zijde van Vliegen. Door Troelstra is de revolutie behandeld als een epidemische ziekte, waarvoor het sentiment de smetstof is. Maar kan men dan geen quarantaine-station plaatsen? De vraag is, of men dat sentiment moet versterken door vage redevoeringen, dan wel met nuchterheid tegengaan. En daarvoor is beslissend of men een revolutie-in-de-ruimte van belang acht voor de arbeidersklasse. Men heeft ten onrechte revolutie en socialisatie in één adem genoemd. Een poging tot plotselinge, uitgebreide socialisatie kan een ramp worden voor de arbeidersklasse. Want het proletariaat is er noch moreel, noch technisch, noch organisatorisch geschikt voor. Op een groote vergadering zou dat ontkend worden. Toch is het zoo en daarom zou een uitgebreide socialisatie op dit oogenblik tot een fiasco leiden. Wel kan de revolutie een noodwapen zijn tegen sabotage van boven-af der bestaande rechtsorde.

Samenvattend zei spr., dat niemand het recht van revolutie ontkent, wel haar wenschelijkheid en noodzakelijkheid. Haar mogelijkheid is nog een open vraag.

Een enkel woord van protest moet mij van het hart tegen de scheiding, die Kuyper maakt heeft tusschen Schaper en Vliegen en Troelstra. (A p p l a u s.)

R. KUYPER: Ik heb de standpunten tegenover elkaar gesteld, maar niets aan de beteekenis van Vliegen en Schaper, noch aan de noodzakelijkheid ook van de geleidelijke actie tekort gedaan.

BAKKER: Dat hebt ge wel gedaan en een theoretisch geschoold partijgenoot had geen tegenstelling mogen zoeken tusschen elementen, die bij elkaar hooren. Hij diende beider noodzakelijkheid in te zien. Bovendien heeft Schaper beter verdiend voor wat hij in de Novemberdagen deed. (L u i d a p p l a u s e n b r a v o 's.)

STIJNTJES-Zutphen: Voor de gezonde ontwikkeling onzer Partij is het noodzakelijk, dat beide hier tot uiting gekomen stroomingen in haar vereenigd zijn en blijven. Moet onze actie echter beperkt blijven tot het stembiljet? Neem eens een voorbeeld aan de christelijke metaalbewerkers. Met het stembiljet gingen zij tegen onze Rotterdamse eischen in, maar bij de Amsterdamsche staking waren zij metterdaad er voor. Als wij eenmaal 60 à 70 pCt. der stemmen hebben, dacht men dan dat de rest, die beschikt over alle kapitalistische machtsmiddelen, zich zonder meer zal onderwerpen?

Onze groep schaart zich in deze dan ook zonder eenig voorbehoud achter de zienswijze door Troelstra naar voren gebracht.

Om de „vergissing van Troelstra” maken wij ons niet bezorgd. Wel omtrent de uitingen uit de moderne vakbeweging in die dagen. Uitingen als op ons Rotterdamsch Congres gedaan, als „wij moeten niets van een revolutie hebben” en „wij wenschen het door ons zoo moeizaam opgebouwde niet op te offeren”, doen de arbeidersklasse niet het socialisme benaderen. Wij erkennen en waardeeren het nut en de noodzakelijkheid der vakbeweging, maar men make er vooral niet enkel en alleen een verzekeringsinstituut van. Men let daar teveel op uitbreiding van het ledental alleen, terwijl juist het proletarisch sentiment gewekt moest worden. Wij willen ons niet bepalen tot hervormingen binnen het raam der tegenwoordige maatschappij. Dat raam zelf moet verbroken worden. (A p p l a u s.)

Mr. W. A. BONGER zal beginnen met buiten de orde te gaan. De voorzitter heeft hem daartoe het recht gegeven, omdat spr. er morgen niet kan zijn. In Augustus is de Partij jarig. Dat mag zoo niet afloopen. De partijgenooten moeten een prachtig geschenk geven aan de Partij. Niet b.v. een portret der „twaalf apostelen”. Onze Partij zit in een geweldige schuld. Dat is een onwaardige toestand, waar een einde aan moet komen. Laat ons een oud middel toepassen en een uur loon storten.

LOOPUIT: Een heffing-in-eens. (V r e u g d e.)

BONGER: Ja, dat is onze heffing-in-eens. (L u i d a p p l a u s.)

De VOORZITTER: Ik constateer, dat het voorstel met algemeene stemmen is aangenomen. (H e r n i e u w d a p p l a u s.)

Nu de resolutie van het P.B. Wat zegt zij, als men haar in kort Hollandsch vertaalt? Zij zegt, dat alles blijft als het 25 jaren lang in onze Partij was. Niets nieuws! Nu als toen sturen wij aan op een fundamentele wijziging der eigendomsverhoudingen. Anders is er niets. Daarom kan ik voor deze resolutie stemmen. Er zijn aan beide zijden offers gebracht. Zij zijn het waard gebracht te worden, om de arbeidersklasse nieuwe verdeeldheid te besparen.

Zeker, er kunnen in een democratisch land ondemocratische dingen gebeuren. Maar daarover loopt het niet. Er zijn in November andere dingen gebeurd. Men had toen de regeering moeten sommeeren tot een appel op de kiezers. Dat had de weg geweest. Men zegt: wij hebben de hervormingen te danken aan de actie dier dagen. Iets is daarvan stellig waar. Maar de groote waarheid is, dat wij de hervormingen te danken hebben aan de buitenlandsche gebeurtenissen. (S t e m m e n : J u i s t !) En de vraag is, of wij niet nog meer gekregen hadden, als de machtsvraag onzerzijds niet gesteld

was. De komende Arbeidswet is een wet-Troelstra genoemd, maar ik noem haar de wet-Schaper.

Er komt in ons land van al die revolutionaire voornemens niets. Wij gaan voort met ons dagelijksch werk van opheffing der arbeidersklasse. Het is een grootsch schouwspel, die opheffing der arbeidersklasse in de laatste 25 jaren. Maar is zij gereed de regeering van den Staat in al zijn geledingen op zich te nemen? Wie dat beweert, is zijn nuchteren kop kwijt. Er gebeurt op het gebied van den menscheelijken geest niets met schokken. Ik vind het gemeenteprogram veel belangrijker dan deze discussies over de revolutie. Uit het kleine komt het groote voort. De schoonste gebouwen worden steen voor steen opgetrokken. Alleen luchtkasteelen maakt men in een seconde. (T o e s t e m m i n g.)

Men spreekt licht over den afloop der laatste verkiezingen. Men heeft 45.000 stemmen verloren, terwijl men er even zooveel had moeten winnen.

KUYPER: Je vergeet de aanwinst van Partij-leden. (A p p l a u s.)

BONGER: Denk je nu werkelijk, dat men revolutie maakt met enkel partij-leden?

KUYPER: Voor de socialisatie heb je ze wel nodig.

BONGER: Och, hij leert het nooit! (D a v e r e n d g e l a c h.)

Ik kom er voorts tegen op, dat Troelstra nu al weet wat er voor soort vrede te Parijs gesloten zal worden.

TROELSTRA: Laat ons dat maar eens afwachten.

BONGER: Ja, maar jij hebt er alvast je oordeel over gegeven!

Er is gezegd, dat er thans een wereldrevolutie is. Er is niets van waar. Er is revolutie in de heel of half-autocratische landen, die den oorlog verloren hebben. Neemt men ook ernstig wat te München en Boedapest gebeurt? Is dat socialisme? Dan keer ik mij vol walging van dat socialisme af! (A p p l a u s.)

Een wereldrevolutie? Is er dan revolutie in Zweden, Noorwegen, Denemarken, Zwitserland. En in Engeland? Daar gebeuren groote dingen, maar men denkt er niet aan de democratie te doen verdwijnen. Als men dat de Engelsche arbeiders voorstelt, zouden zij antwoorden: „Made in Russia or Germany.” Men heeft zich beroepen op Ramsay Mac Donald. Maar dat is evenmin de representant van de Engelsche arbeidersbeweging als Wijnkoop van de Nederlandsche.

VAN DER GOES: Hij stond jarenlang aan het hoofd der Arbeiderspartij in het parlement.

BONGER: De vertegenwoordiger der Engelsche arbeiders is Henderson. En die denkt er niet aan de democratie aan te tasten.

Ook Nederland is een democratisch land en wie aan zijn democratisch karakter tornen wil, krijgt de massa tegen zich. En dat is juist. Want als men de democratie los laat, komt de anarchie, de chaos. De maatschappij is veel te gecompliceerd voor zulke proefnemingen. Als het in Duitschland nog eenigen tijd zoo voortduurt, dan is het voor eeuwen achterop.

Alleen in de democratie kan men de geesten winnen. Als men mij met de vuist onder den neus zou dwingen tot een bepaalde zienswijze over te gaan, dan zou ik zeggen: Ik verdom het nu per sé. (V r o o l i j k h e i d.) Ik hoop,

dat alle menschen met karakter zoo zullen doen. (A p p l a u s.)

Denk niet: een klein beetje revolutie, een dictatuurtje kan geen kwaad. Maar zoo loopen de dingen niet. De uitersten nemen de leiding. Troelstra wil niet met de communisten in zee, maar zij zullen met ons in zee gaan en wij zullen meê verdrinken! Wij achter Wijnkoop en Wijnkoop achter Domela — men is nu eenmaal altijd de reactionair van een ander. Wij krijgen de rol der onafhankelijken in Duitschland en die trekt mij niet aan. (I n s t e m m i n g.)

Ach, die plotselinge ommekeer is een schoon geloof, maar het kan niet. De menschheid is moe van het geweld, het bloed, de herrie. Zij wil rustig aan den arbeid. Men kijke niet te veel naar het Oosten. Ja, uit het Oosten komt letterlijk het licht, maar in werkelijkheid is er weinig anders dan duisternis vandaan gekomen.

KLEEREKOPER: Foei!

LOOPUIT: Je vergeet de Duitsche sociaal-democratie. Dat is een miskenning.

BONGER: Het gaat thans niet over de wetenschap, maar over heel andere dingen. Men kijke liever naar de Westersche volken, die onder de moeilijkste omstandigheden den kop hebben bewaard en een uitweg wisten te vinden. (A p p l a u s.)

ROOSELAAR-Amsterdam: In de Amsterdamse partijkringen heerschte, als gevolg van de oorlogs-omstandigheden en de positie der partij tegenover de omstandigheden een lauwe geest. Het optreden van Troelstra heeft daar met één slag een einde aan gemaakt. Er is nieuwe hoop, nieuw leven, nieuwe kracht gekomen. En dat is toch is een groote verdienste.

Het is jammer, dat er geen resolutie is, die slechts voor één uitlegging vatbaar is. De partij-eenheid is ons echter offers waard. Toch zou het bestaande ontwerp reeds veel verbeterd zijn, als er in stond, dat wij de dictatuur niet willen „als systeem”. Dat verwerpt de dictatuur niet geheel, terwijl er toch voldoende onderscheiding komt van de bolsjewiki.

Zeker, onze strijd met de politieke en economische wapenen levert voordeelen op, doch wat baten zij in dezen tijd?

In het bedrijf waarin ik werkzaam ben, het diamantbewerkersbedrijf, wordt dank zij de gunstige conjunctuur en een sterke organisatie die daarvan gebruik weet te maken, een behoorlijk loon verdiend. Toch verzekeren de menschen op de fabriek dat zij al werkende verarmen, kleeren en huisraad niet weten te vernieuwen. Als dat voor hen waar is, hoe staan de arbeiders in andere vakken er dan voor?

Vliegen heeft in Amsterdam een prachtige belastinghervorming tot stand gebracht. Wie vroeger reeds bij f 600 per jaar belasting moest betalen, mag nu bij f 800 beginnen. Maar de man met f 800 van thans kan het veel minder missen dan die met f 600 vroeger. (A p p l a u s.)

Als wij spreken over revolutie, denken wij niet aan straatgevechten. Maar als wij de macht kunnen grijpen, moeten wij het niet laten. Want als wij het niet doen, dan doen anderen het. En dan kunnen wij onze partijgenooten niet houden, want ook zij worden gekneld door het kapitalisme, ook zij willen er af. (Luid a p p l a u s.) Wij moeten de christelijke arbeiders niet dwingen om in te gaan. Wij moeten hen echter duidelijk maken, dat hun geestelijke goederen bij ons geen ge-

vaar loopen, dat zij in 't socialisme meer geestelijke vrijheid zullen hebben. Als zij dat begrijpen, komen zij tot ons, want onze 25 jaren propaganda zijn ook hen niet voorbijgegaan zonder sporen na te laten.

Het wereldgebeuren gaat voort. Ook in Frankrijk rommelt het. Wij maken in ons land geen wereldgeschiedenis. Maar als wij onze kans schoon zien, zullen wij ook in ons land de sociaal-democratie tot overwinning brengen. (A p p l a u s.)

LINDEMAN-Arnhem: Onze afdeeling staat geheel aan de zijde van Troelstra; is het principieel met hem eens. Daarom griedte het ons, dat het den schijn had, alsof in de Novemberdagen mannen als Vliegen en Schaper een knieval deden voor de bourgeoisie.

SCHAPER: Het is schandelijk. Ik had heel de bende tegen mij!

LINDEMAN: Ik zeg toch, dat het er den schijn van had. Overigens zijn Vliegen en Schaper mannen uit één stuk.

Ik ben er zeker van, dat de geschiedenis Troelstra geheel zal rechtvaardigen.

Wij moeten tot klaarheid komen. Geen schijneenheid! Wij moeten een positieve uitspraak doen. De uitingen van Vliegen in de Eerste Kamer en ook gisteren, staan tegenover den geest van Troelstra's betoog. Onze Partij heeft in haar geschiedenis menig revolutionair moment gekend. Denk aan de Roode Dinsdagen en de a.s. Mei-staking. Is dat democratie? Ware Vliegen in Duitschland, hij zou met zijn opvattingen niet aan de revolutie mede hebben kunnen doen.

VLIEGEN: Klinkklare onzin.

LINDEMAN: Maar als dat onzin is, dan staan Troelstra en Vliegen niet zoo heel ver van elkaar.

Stemmen: Dat doen zij ook niet!

LINDEMAN: Des te beter! Maar in ons land kennen wij de ware democratie niet. Let op de Eerste Kamer. Ik wijs voor ons land het Bolsjewisme af, maar wil niet te eenzijdig oordeelen. Er is veel kwaad gezegd van het Russische Bolsjewisme. Maar hoe kan het zich dan 1½ jaar handhaven?

VAN KOL: Met mitrailleurs en Chineesche beulen!

LINDEMAN: Dat moet mij eerst bewezen worden. Ik ben niet bang voor Vliegen en Schaper. Zij zijn mannen uit één stuk, verknocht aan de Partij. Als er revolutie komt, zullen zij naast Troelstra staan en meedoen. Dat is een lichtpunt.

Het gist overal in ons land, ook bij de christelijke arbeiders. Men kan ze niet dwingen om in te gaan. Maar wat is in Duitschland gebeurd? Vlak voor de revolutie zonden de christelijke organisaties nog telegrammen van verknochtheid aan den keizer, daarna hoorde men er niet meer van. Socialisatie moet niet staatsbedrijf worden.

Een scheuring mag er tusschen ons niet komen, maar men moet zich verklaren voor een der beide standpunten, voor dat van Vliegen of voor dat van Troelstra.

BREDA: Van de hetze tegen onze Partij hebben Noord-Brabant en Limburg het grootste aandeel gehad. Hoe denken wij nu over den toestand? Wij gaan volkomen accoord met de motie. Maar er kan verschillende uitlegging aan gegeven worden. Welnu, wij staan achter de verklaring van Vliegen. In de practijk zullen de meeningen elkaar echter wel

vinden. Ik ben het eens met het protest van Vliegen tegen het applaus van gisteravond.

Kuyper heeft gezegd: het beteekent niets. Maar dat is alsof men iemand een opstopper geeft en zegt: het is niet zoo kwaad bedoeld.

Niet een revolutionair woord heeft de regering gedwongen tot concessies. Wijnkoop doet niet anders dan revolutionaire woorden spreken. Maar daar geeft de regering niet om. Zij kreeg het eerst benauwd, toen dat woord werd gesproken door Troelstra namens de machtige S. D. A. P. En die partij is machtig en groot geworden door het werk van Vliegen, Schaper en Troelstra, toen zij het nog eens waren.

SUZE GROENEWEG: Och, zij zijn het nog eens.

BREDA: Het optreden van Troelstra in November is echter niets anders geweest dan een nadeel. Hij heeft het zelf erkend, door te verklaren, dat de situatie tijdens de Statenverkiezingen ons nadeelig was.

Wij kunnen de motie van het P.-B. aanvaarden, in de hoop, dat als de bedoelde situatie komt, de leiding eensgezind vooraan zal gaan.

VAN DER GOES, met applaus ontvangen, begint met te wijzen op een begrip, dat in de laatste tijden in onze kringen opkomt, n.l. dat er een tegenstelling zou zijn tusschen revolutie en democratie. Dat is een wanbegrip. Hoe kan men meenen, dat men tegen een middel, dat een einde kan maken aan de loonslavernij, een beroep kan doen op de democratie. Wanneer men democratie zegt, dan heeft men willen zeggen: parlementaire democratie. Kan men zich geen andere uitdrukking voorstellen van de democratie? Ja: de revolutie. Want zij is de sterkste uiting van den volkswil. Ik bedoel niet een oproer, een relletje, maar een ware, werkelijke revolutie.

De parlementaire taktiek kan stellig ook een volkswil vormen ter volkomen toepassing van ons program. Maar als er toestanden komen, waarin zich met één slag de groote massa kan inlichten en aan onzen kant brengen, met welk recht stelt men dat dan tegenover de democratie?

Wanneer de volkswil krachtiger dan ooit zich uit, mag men dan de resultaten niet op andere wijze vastleggen dan met parlementaire middelen. Moet er altijd een parlement zijn. Kan er niet een nieuwen, in wezen meer democratischen vorm ontstaan voor onze staatsinstellingen.

In Duitschland zijn de Arbeidersraden in volle werking. Eenige dagen geleden is een Radencongres te Berlijn gehouden. Dat was geen congres van Spartakisten; de rechtsche sociaaldemocratie was er verre in de meerderheid. Wat is er besloten? Er zullen twee Kamers worden opgericht en iedere wet die het Parlement zal aannemen, heeft de goedkeuring noodig van beide Kamers, zijnde den Volkskamer en een Kamer van Arbeid.

Stemmen: Daar komt niets van terecht.

VAN DER GOES: Laat ons het eens afwachten. Niemand van ons kan er het laatste woord over spreken. Dat zal de geschiedenis doen. Die beweging is in gang, men doet haar niet ongedaan met bijvoegelijke naamwoorden. Het is het welbewuste werk der Duitsche revolutionaire arbeiders.

Een zelfde verschijnsel doet zich voor in Engeland. Bongor ziet de toestanden daar anders dan zij in werkelijkheid zijn. De arbeiders

daar hebben het niet noodig Arbeidersraden op te richten. Daar hebben zij hun machtige vakorganisaties om dat werk te doen.

DUIJS: Hier moet het ook zoo worden.

VAN DER GOES: In alle landen vindt men niets steeds dezelfde vormen. Ook in Engeland is de werkelijkheid deze, dat de uitspraken van het Parlement van steeds minder betekenis worden. Het moge besluiten wat het wil, indien die besluiten niet strooken met den wensch der georganiseerde arbeiders, dan komen zij niet tot werkelijkheid of het komt tot felle conflicten. (Applaus.) Aan het hoofd der Engelsche regering staat een verziend man, die tijdig weet te bukken. De werkelijkheid is echter, dat het economische leven daar wordt beheerscht door het drievoudig verband der transportarbeiders, mijnwerkers en spoorwegaarbeiders. Of men het mooi vindt of niet, die triple alliantie, zal ook het politieke leven gaan beheerschen, desnoods tegen het parlement in. (Applaus.)

De arbeiders willen niet meer de oude loonarbeiders zijn. Zoo is 't gesteld. Maar komt die wilsuitdrukking al in eenig parlement ter wereld tot haar recht? Neen, ook niet in Engeland. De conservatieve meerderheid daar denkt er heel anders over. Zelfs in Duitschland niet.

KLEERKOPER: Waarom niet? Verklaar dat eens.

VAN DER GOES: Men tracht mij te verleiden, maar hier is niet de plaats dat proces te ontleiden. Ik vraag slechts uw aandacht voor dat feit. Het is een misstand te meenen, dat de volkswil alleen tot uitdrukking kan komen in en door het parlement.

Er is hier reeds op gewezen, dat de katholieke metaalbewerker bij de stembus een gansch ander standpunt innemen dan bij de staking. Dat is ook een symptoom van hetzelfde verschijnsel.

Vliegen zei: als wij uitgaan op revolutie, dan zijn wij niet meer geschikt voor den dagelijkschen kleinen hervormingsarbeid. Dat is iets nieuws. Wij hebben steeds het omgekeerde betoogd. Wij kunnen niet den kleinen dagelijkschen arbeid verrichten, als wij niet bezielde zijn met de hoop op en het geloof in het socialisme. (Luid applaus.)

VLIEN: Natuurlijk, maar dat is iets anders dan herrie maken.

VAN DER GOES: Er hoeft niet gekozen te worden tusschen het kleine en groote werk. Zij hooren onverbreekelijk samen. Is alleen revolutie mogelijk en verdedigbaar in landen zonder democratie? Waarom heeft men in Duitschland den parlementairen weg verlaten? Men had er toch den Rijksdag, gekozen met algemeen kiesrecht. De revolutie was een uiting van den volkswil tegen dat parlement, dat nimmer een conflict met het keizerisme heeft gewild. Het was een opstand tegen de imperialistische regering, die verbonden was met een imperialistische parlementaire meerderheid, waartoe helaas een deel van onze eigen mannen behoorde.

DUIJS: Maar er is nu toch ook weer revolutie tegen ons.

VAN DER GOES: In de parlementen van Frankrijk en Engeland regeeren uiterst reactionaire klieken. Zij hebben in het Duitsche gemoed haat genoeg gekweekt voor meer dan een wereldoorlog. Als die klieken zich matigen, dan zal het alleen zijn wegens den donder der naderende revolutie. (Luid applaus en gejuich.)

Eindelijk is daar de verbroedering van het proletariaat uit Oost en West, nog wel niet compleet, dan toch in wezen. De blokkade van Rusland is opgeheven. Dat is een gevolg van het besluit van het drievoudig arbeidersverbond van Engeland, dat, als er geen vrede komt met Rusland, zij het uiterste strijdmiddel zullen toepassen. En Lloyd George, die uiterst plooibare man, heeft toegegeven.

In Frankrijk en Engeland is aanvankelijk de massa door de overwinningsroes aangegrepen. Maar de ontnuchtering komt. Men gaat voelen, dat alles waarvoor men gestreden heeft, waarmede men gepaaid en gelokt is, verloren gaat. Geen eerlijke, democratische vrede komt er. Geen wonder, dat de Fransche partij zich plaatst onder de meest linksche leiders. Ook daar wil men, evenmin als hier, scheuring wegens gebeurtenissen die mogelijk komen zullen. Maar men is ook daar bereid tot de daad. Het zijn daar geen kinderen. Zij wisten wat zij deden toen zij den vijand uit het land dreven; zij weten ook nu wat zij willen.

Na een revolutie, zei Vliegen, moet men toch weer een nieuw parlement kiezen. Maar in Duitschland ziet dat parlement er heel anders uit dan vroeger.

VLIEGEN: Er is ook wat gebeurd.

VAN DER GOES: Zeker, de revolutie. (Applaus.)

VLIEGEN: En o. a. een heel ander kiesrecht.

VAN DER GOES: De geesten zijn veranderd. Als er eenmaal een revolutionaire wind door een volk is gegaan, dan is het 't oude volk niet meer. Zoo zal het ook hier gaan, als de revolutionaire situatie ontstaat die de resolutie voorziet.

Ook voor ons land zal dan gelden, wat zich in 't klein in November reeds heeft voorgedaan. Overal in 't land hebben de „fouten van Troelstra” de hoop op de mogelijkheid van een korteren weg, van een meer plotselinge bevrijding uit de loonslavernij, aan de massa terug gegeven.

Zeker, er zijn tal van fouten gemaakt, niet door Troelstra alleen, maar vooral door hem. Maar zijn ergste fout is u nog niet genoemd, n.l. dat hij te vroeg gelijk heeft gehad. En die fout wordt door de geschiedenis gemakkelijk vergeven.

Ten slotte eenige opmerkingen over het betoog van Van Dillen. Hij verlangde, dat ik als buitenland-redacteur aan de Duitsche partijgenooten den weg zou hebben voorgeschreven. Ik noemde echter met hen de kwestie van dictatuur of constituante een kwestie van doelmatigheid. Zij hebben in die overgangperiode de grondslagen gelegd voor den nieuwen staatsvorm. De arbeidersraden hebben de constitutie gedictieerd. Welke reactionair of parlementaire democraat — begrippen die elkaar gaan dekken — zou zich aan die constitutie durven vergripen? Zoo is het ook gegaan in de bondsstaten. De vorstenhuizen zijn van alle macht ontbloot.

VLIEGEN: Daar was dus nog wel wat te doen.

VAN DER GOES: Er is hier voor een arbeidersraad nog veel op te knappen.

DUIJS: Toch heeft de nieuwe constituante een burgerlijke meerderheid opgeleverd. Moet er nu een nieuwe revolutie komen?

VAN DER GOES: Er is inderdaad in Duitschland een revolutionaire strooming tegen die meerderheid. De burgerlijke meerderheid

wilde niet weten van vastlegging der socialisatie en het raden-stelsel in de constitutie. De massa heeft er haar echter reeds toe gedwongen. Niet altijd kan men echter zijn toevlucht nemen tot de revolutionaire tactiek in haar scherpste vormen.

Van Dillen is tegenstander van het Bolsjevisme, evenals ik. Ik heb het meermalen in „Het Volk” op de scherpste wijze besproken. Maar ik heb nog niet mijn eind-oordeel durven uitspreken. Dat doen ook de socialisten in het buitenland niet, die evenmin lust hebben te wroeten in de ingewanden der Russische revolutie. De Engelsche „Daily Herald” heeft de regeering getart de rapporten over Rusland, die in haar bezit zijn, te publiceeren.

SCHAPER: En de Russen wilden de Berner commissie niet toelaten.

VAN DER GOES: Dat is een punt in hun nadeel. Er heerscht inderdaad het schrikbewind van een partij. Dat heb ik afgekeurd. Maar de vraag is, hoe de economische en politieke vooruitzichten in dat land zijn.

Van Dillen heeft ook gesproken over het bannen van den godsdienst uit de Pruisische school. Hoffmann heeft in dit opzicht zeker fouten gemaakt, maar Hänisch werkt in dezelfde richting.

LOOPUIT: Onjuist.

VAN DER GOES: Ik houd dat staande. Maar moet men dan de meerderheid van zijn eigen menschen teleur stellen, om de, zij 't dan respectabele, gevoeligheid van die weinige katholieke arbeiders, die den pastoor meester willen laten in de school, te ontzien? Dat is het sterkste stukje misvatting, dat ik heb gehoord.

Met deze opmerking meen ik mijn betoog te moeten besluiten. (Applaus.)

De zitting wordt geschorst.

Middag-zitting.

Te halfdrie wordt het Congres heropend.

Ingekomen is een schrijven van Zandstra uit Leeuwarden met een sympathiebetuiging.

Eveneens een telegram van sympathie van den Alg. Ned. Timmerliedenbond, meldende de aanbieding van den 8-uren-dag door de partroons te Amsteram.

Het woord is dan aan SCHAPER, die eerst voornemens was slechts een korte verklaring af te leggen, maar na het gebeurde van gisteren en vanmorgen iets langer zal moeten zijn.

Spr. zal aan een deel van het kongres niet aangenaam zijn, maar daartegenover doet hij afstand van alle applaus.

Troelstra is nu als steeds met applaus ontvangen en telkens toegejuicht. Spr. gunt graag Troelstra al de hulde, die het kongres hem bracht en die hij ten zeerste verdient heeft. Maar hij komt er tegen op, dat tot zijn verontwaardiging inzake de November-gebeurtenissen alle blaam op hem en Vliegen komt. Er is geen woord gesproken over het ondisciplinaire optreden van Troelstra. Wel echter heeft een der sprekers het P.B. op z'n plicht gewezen en dit gebrek aan leiding en discipline verweten.

Maar wie bedoelt men hiermee, Troelstra of de rest van het P.B.?

Het P.B. heeft geen spoor van ondisciplinaire handeling vertoond, wel echter Troelstra. Doch bedoelt men diens optreden, waarom mist men dan den moed, hem dit te verwijten?

De rede van Troelstra is geweest een verzoeningsrede. Het Congres echter zelve heeft ge-

poogd de eenheid uit elkaar te scheuren, door de resolutie als een gebroken servies enz. voor te stellen. Verschillende sprekers hebben daarmee de Partij benadeeld.

De klanken, die ik hier gehoord heb, herinneren me aan den tijd van 25 jaar geleden, aan den ouden socialistebond. Ook thans is schering en inslag het revolutionaire standpunt. En het Congres applaudiseert. Dit spreekt vanzelf, maar zegt niets. Hoe verder November achter den rug is, hoe dapperder sommigen worden. Er zijn er hier, die in November uitriepen: Wat begint hij nu? doch die zich thans gedekt houden, zoodanig niet mee applaudiseeren voor de „revolutie”. Komt deze, dan valt te zien waar al die applaudiseerders zitten, waar Vliegen en ik zullen staan en waar anderen zullen liggen.

Ook Domela Nieuwenhuis is in den ouden Bond tot het einde beapplaudiseerd. Maar zijn invloed is te gronde gegaan en de S. D. A. P. heeft het vaandel der sociaal-democratie van hem moeten overnemen.

Ieder leider, die tokkelt op de revolutionaire snaar, krijgt de massa mee. Vooral als een man als Troelstra over stag gaat, die een kwart-eeuw met moed tegen revolutie-geschreeuw heeft gestreden. Instemming van de massa echter bewijst niets.

Er is door een der partijgenooten gezegd: er onderscheidt u, als gij u houdt aan den wettigen weg, niets meer van de vrijzinnig-democraten. Een prachtig wapen voor een cynischen gladakker als Marchant, wanneer slechts verschil over de revolutie ons scheidt. Het verschil ligt toch immers in het socialisme! Telt dat dan niet meer?

Zeker, democratie en revolutie staan niet steeds tegenover elkaar. Er is gezegd, dat ik slap was: schandelijke uitval, als men zich herinnert hoe ik Troelstra's fout moest goedpraten en zelfs de theorie van de dictatuur heb verdedigd tegen heel de blaffende bande in de Kamer. Welk een ondank! Wij hebben altijd gezegd, dat wij den wettelijken weg willen en als er geweld komt, zal het komen van de contra-revolutie tegen onze meerderheid. Dan wordt ons de revolutie opgedrongen. Ik ben trouwens voor de motie, die de revolutie mogelijk acht.

Zijn wij slechts vrijzinnig-democraten als wij principieel ons houden willen aan de wettige democratie? Laat ons dan eens eenige dingen uit het verleden nagaan!

Ik heb hier de oprichtingscirculaire van de S.D.A.P., van de z.g. 12 apostelen. Daarin staat reeds de mogelijkheid dat tegenover het geweld der heerschers ons geweld wordt gesteld. Zij moeten ons dus dwingen tot geweld, door hun geweld. Daar blijf ik bij, maar verzeilt men toch weer in anarchistisch vaarwater, dan weet ik wat mij te doen staat. Maar wil Troelstra dan anders? In 1913, op 3 December, vroeg hij in de Kamer van de regeering: vertrouwen in de arbeidersorganisaties bij haar beweging voor verheffing der levenswensen, met inachtneming der bestaande wetten en door het gebruik van alle politieke rechten. Was dit dan slechts vrijzinnige democratie? En toen Cort ons het algemeen kiesrecht bracht, kreeg hij bloemen van sommigen onzer fractie.

TROELSTRA: Niet van mij.

SCHAPER: Ik heb er niet aan willen meedoen. Maar in 1917 nog zei Troelstra, in zijn Amsterdamsche rede over zijn werk te Stock-

holm, dat de revolutie een langzaam proces is van de voorwaarts dringende arbeidersklasse.

Op bladz. 23 en 24 van het als brochure verschenen verslag geeft hij dezelfde omschrijving van wat wij onder revolutie verstaan als nu Vliegen, Bongers en ik, en hij zegt met Friedrich Engels, dat de wettigheid ons roode wangen bezorgt.

Ik ontken dat onze Partij een Janus-kop heeft zooals de bourgeoisie zegt en zooals Troelstra toegaf. Men neme nooit de beeldspraak onzer tegenpartij over! Wij hebben daarom geen stijven nek, wij kijken links- en rechts-om. Maar de evolutie van iemand moet ook niet al te gauw gaan.

Zeker, het duurt ons allemaal zoo lang, die arbeiders-ellende. En als dan een ernstig man in een onbewaakt oogenblik zegt: nou komt de revolutie, dan is het verklaarbaar dat in de massa de hoop oplaait. Maar pas op, als dat strooivuur is uitgebrand: dan komt de moedeloosheid en ook de reactie. Bij de Statenverkiezingen hebben wij kerkelijke arbeiders van ons afgestooten. Juist Troelstra heeft lange jaren gewerkt om ze te krijgen. Dat is niet de manier. Ook in Duitschland en Rusland zie ik nog een groote reactie komen, als het een chaos blijft, misschien zelfs met den keizer erbij. Het was in Napoleon's tijd ook zoo. De geschiedenis herhaalt zich wel meer: dit Congres is een herhaling van voor 25 jaar.

Ik ben niet onder alle omstandigheden tegen revolutie. Dr. Kuyper zegt hetzelfde in „Ons Program”; hij wil omwenteling tegen „goddelooze tyrannie”. Ik heb dat ook al in de Kamer gezegd en reeds weerspreekt een doctrandus aan de Vrije Universiteit het in een stelling, echter zonder bewijs. In het „Katholiek Sociaal Weekblad” van 12 April j.l. schrijft F. W., misschien de heer Wierdels, hoe ook de democratie onder de meerderheid tyrannie kan zijn en het b.v. mogelijk zou zijn, als een sociaaldemocratische meerderheid de godsdienstvrijheid zou aantasten, die democratie niet rechtvaardig zou zijn. Hij beschouwt democratie niet alleen als meerderheid door het volk, maar ook voor het volk. Hij eischt ook, dat de meerderheid voor het algemeen welzijn buigt. Dat is feitelijk een rechtvaardiging van een soc.-dem. revolutie tegen knevelwetten, b.v. tegen werkstaking, als men ons die zou willen opdringen.

In de „N. R. Crt.” werd het goed genoemd, dat de Scheidemanns de macht grepen, toen het gevaar dreigde, dat Spartakus aan het bewind kwam. Daarin ligt ook een erkentenis van het recht van revolutie.

Maar waar het op aankomt is dit: wij kunnen niet tegen de meerderheid in een maatschappelijk stelsel opdringen, wat die meerderheid niet wil.

KUYPER: Dat wil niemand hier, omdat het onmogelijk is.

SCHAPER: Dat is kronkelen. Wat wilt gij dan? Maar als hij niet wil, des te beter. Door-drijven van iets wat men van de meerderheid niet gedaan kan krijgen, terwijl men voor het slagen dier zaak juist de medewerking der groote meerderheid noodig heeft, dat is ongeoorloofd, dat is Bolsjewisme.

Wat dit Bolsjewisme zelf betreft: Men zegt altijd: wij weten niet genoeg van Rusland. Malligheid: leest het boekje van den Zimmerwaller Gawronsky. De beste strijders tegen den Tsaar zitten nu in de gevangenis van Lenin.

Zoolang zulke stukken tegen het Bolsjewisme op tafel liggen, hebben wij geen recht daarmee te liebaugeln. De eersten die gehangen zouden worden, zouden wij zijn, niet de bourgeoisie. Je went aan alles, ook aan hangen (g e l a c h), maar ik heb toch liever dat men de lieden, die ons dat willen aandoen, buiten de grenzen houdt.

Ben ik zoo slap? Heb ik niet dikwijls in de Kamer gezegd wat geoorloofd en ongeoorloofd is. (G e l a c h.)

En nu komt spr. tot het schier demonstratief applaus, dat Kuyper uit de toehoorders en het bovenste deel van het Congres ontving, toen deze zeide, dat door Vliegen en Schaper's optreden niets is bereikt, doch alleen door dat van Troelstra. Dit applaus gaf blijk van een ware serviliteit voor Troelstra en spr. wil van deze applaudiseerders geen stem voor het P.B.

Wij zullen thans de feiten en data nagaan. In October al heb ik in de Kamer gezegd, dat als de rechterzijde onze aanspraken negeert, wij niet aan roekeloze avonturen meedoen, maar hun standje niet redden zullen als de storm der revolutie over onze grenzen komt. Vergeef u niet, zei ik, aan welken kant wij dan zullen staan! Is dat de taal van een slappeling? Ik ben er niet prat op. Maar dan moeten ook geen onverantwoordelijke lui zulke dingen tegen ons zeggen.

Van Zadelhoff had reeds dáárvoor gewezen op de revolutie in Beieren en elders. Dat alles maakte reeds sterken indruk. Met blijven dreigen hadden wij, na de opstelling van onze November-eischen, meer bereikt dan met verder te gaan, zooals Troelstra deed.

Met een pistool met los kruit of één kogel kan men als men in nood zit door dreigen veel gedaan krijgen, maar pas op als het schot afgaat, dan is men verloren. Troelstra schoot af, het was los kruit en toen waren wij verder af. Men zegt, dat alle hervormingen nu door Troelstra's redevoering komen. Maar vóór de November-gebeurtenissen ging de opperbevelhebber immers op sommatie van Troelstra al weg. Dat was het gevolg van ons optreden en het Harskamp-oproer en de Europeesche revolutie. Maar hier was geen revolutionaire stemming. In Rotterdam was alles kalm, toen wij daar over de revolutie moesten komen besluiten. Bijna van alle zijden waarschuwde men Troelstra, dat alles kalm was.

DUIJS: Vertel maar eens wat Heykoop Troelstra heeft wijs gemaakt.

SCHAPER: Och, dat is misschien meer iets voor een commissie. Troelstra heeft onorganisch gehandeld en dat had hij hier ridderlijk moeten zeggen, dat had hij ons beloofd.

TROELSTRA: Ik heb het gezegd.

SCHAPER: Niet ridderlijk. Ik heb Troelstra dien morgen na die interrupties gevraagd, in de Kamer zelf de zaak te komen opknappen. Maar hij telefoneerde dat ik het liever moest doen en ik deed het. Ik moest toen het vuile werk opknappen en ik had op schrift gekregen, wat hij had bedoeld. Maar dan moet men niet spreken van mijn knieval voor de bourgeoisie. Troelstra heeft een groote fout begaan. Ik vergeef veel aan wie veel heeft lief gehad. Maar de fout was groot. Het is echter door alles heen af te keuren, dat nu hem niets wordt verweten en Vliegen en ik worden bestreden. Er mag in de Partij geen dictatuur komen van één man. Daar doe ik niet aan mee.

Hoe durft men mij verwijten, dat ik een stuk tegen Troelstra geschreven heb. Wat is gebeurd? Troelstra had ons beloofd, in een in Den Haag belegde P.B.-vergadering te zullen komen overleggen. Hij bleef echter weg, heeft ons echter verontschuldigen aangeboden. Wij dachten, dat het nu wel uit zou zijn; ik rustte wat uit tegen de algemeene politieke debatten, die komen zouden en die wegens gebrek aan standpunt der partij voor mij zoo moeilijk waren. Maar toen schreef hij op den algemeenen biddag op eigen gezag weer een stuk in de krant met alweer: bereid u voor op een revolutie. Mag ik daartegen niet opkomen? Als gij slavenzielen van Troelstra zijt, moet ik het daarom ook zijn?

Ik zal niet dreigen. Ik ben tweede voorzitter van de Kamerfractie, doch weet niet of ik dat zal willen blijven. Als echter Troelstra in de Kamer weer kleineerend over de democratie spreekt, zooals hij dat gisteren hier en ook in de „Soc. Gods" deed, dan zal ik er met kracht tegen opkomen.

In de houding der Kamerfractie is nog een storend incident, het applaus der fractie na Troelstra's Kamerrede. Marchant loog opzettelijk toen hij sprak van het applaus van alle 21. Ik heb niet geapplaudiseerd; v. d. Tempel zegt: hij ook niet. Maar die rede maakte grooten indruk en tal van Kamerleden feliciteerden hem. Dat was niet nuchter, doch verklaarbaar. Wij moeten den democratischen grondslag nooit verlaten. Wij moeten niet zoo gauw over revolutie praten en deze zeker niet van te voren aankondigen en er in 't parlement over willen debatteeren. Het halve leger en drievierde der politie waren op onze hand, had men Troelstra wijsgemaakt. Een man van zijn positie moest niet zoo lichtgeloovig zijn.

Als wij ons houden aan de wettige democratie, dan is het ook niets gedaan met burgerwachten enz. Kunstmatig kunnen wij de beweging niet versnellen. Het is de vraag of men in Duitschland na de revolutie meer kan socialiseeren dan wij. Als de tegenstander ons noodzaakt van den wettigen weg af te gaan, dan is het zijn schuld. Wij hebben ons 25 jaar onthouden van revolutie-romantiek. Laten wij zoo doorgaan. En ook niet uit elkander halen wat bijeen behoort. Wat er aan het parlement mankeert, dat mankeert schier aan elke vergadering; de Berlijnsche arbeidersraad is ook al een klets-college geworden, hier op dit congres hebben wij hetzelfde gezien, waar tal van te-veel-praters de voorgestelde resolutie vaneen trachtten te scheuren, in plaats van bijeen te houden.

Laten wij toonen, dat wij uit het November-avontuur wat geleerd hebben, dan komen wij met deze motie ook verder vooruit. (Luid applaus.)

VAN DER WAERDEN wil, dat het Congres zich min of meer losmaakt van de beide toelichtingen en zijn aandacht concentreert op de motie zelve, die veel eenvoudiger is, dan vooral uit Troelstra's rede scheen te blijken. Revolutionaire situaties met geweld en al zijn, geloof ik, ten onzent voorloopig uitgesloten. Ik heb in November al dat revolutie-gedoe een beetje als operette beschouwd. Wij, die gespaard zijn gebleven voor den wereldoorlog, en met onze Constitutie, zijn in heel andere omstandigheden dan de landen waarin geweld noodig was. Menschelijkerwijs gesproken zul-

len wij hier in ons land niet in de noodzakelijkheid komen om gewelddadig naar de macht te grijpen. Dat is alleen noodig als de volksinvalde ten slotte niet in de uitvoerende organen aan den dag treedt. In ons land is te verwachten, dat dit per slot van rekening altijd wel het geval zal zijn. Wat een minderheid als het heil der menschheid ziet, wil ik aan de meerderheid niet met geweld opleggen. Ook de afschaffing van de loonslavernij — dit tegen v. d. Goes — wil ik alleen als het de volkswil is; anders volgt er toch weldra scherpe reactie.

Men spreekt van nieuwe organen die noodig zouden zijn. Maar de arbeidersraden behoeven niet in tegenstelling te zijn met het parlementaire systeem. Zij kunnen organen zijn om het parlement beter den volkswil te laten waarnemen. Doch in het parlement moet ten slotte altijd de beslissing vallen. Men zegt dat de afschaffing van het loonstelsel nooit in het parlement aan de orde komt. Kan men dit volhouden wanneer de Engelsche Regeering, die het Rapport-Sankey aanvaard heeft, met daarop gebaseerde voorstellen komt, die principieel ingaan tegen het privaat bezit der mijnen? Trouwens met het wettelijk minimum in de Engelsche mijn-nijverheid is feitelijk de bijl gelegd aan het loonstelsel. Dat is gebeurd na een massa-optreden der arbeiders, zooals wij toch immers ook willen.

Natuurlijk moet men de democratie niet formeel nemen. In dit opzicht ben ik het geheel oneens met de verheerlijking van Bonger en Vliegen van Frankrijk. Frankrijk is geen behoorlijke democratie met zijn ontzaglijken invloed van den Senaat en de diktatuur van Clemenceau. Ik ben ook voor nieuwe organen. Urenlange beschouwingen over arbeidersloonen behooren niet in de Kamer. Maar moet er daarom een belangen-Kamer komen? Treub wilde immers ook zoo iets. Dat moeten wij eerst eens critisch bekijken.

In ieder geval moeten wij aan de democratie vasthouden. Nooit dwingen in geestelijke zaken: Dat zou geen hoogere beschaving zijn, maar barbaarsheid. Onze Groninger schoolmotie was daarom een der mooiste elementen in onze partijpolitiek. Alleen het geestes-zwaard der vrijheidsscharen! Geen socialisme met mitrailleur opgelegd. Ik denk er niet aan het socialisme dankbaar te ontvangen, als het komen moet met de bajonetten van een diktatuur-Wijnkoop.

Moet ik daarom tegen een massa-staking zijn? Neen, dat is een volkomen wettig middel, een demonstratie van den volkswil.

TROELSTRA: Van den arbeiderswil.

VAN DER WAERDEN: Troelstra heeft revolutionaire situaties genoemd. Maar een Bolsjewistisch leger aan de grens zou ik de bedreiging door een vijand van de arbeidersklasse noemen en het volk zou ik voor dat schrikbewind willen beschermen. Het denkbeeld, dat wij eens het eenige kapitalistische eiland in een socialistisch Europa zouden kunnen vormen, is absurd. Wel kan ik mij een revolutie voorstellen, als bijv. om de geschillen met België de regeering naar oorlog gedreven had en het volk voor een voldongen feit plaatste, met uitschakeling der democratische organen, dan is de keuze: dood of revolutie.

KUIPER: En als de meerderheid dan eens vóór den oorlog was?

VAN DER WAERDEN: Het is een fout bij

zeer vele leiders, dat zij meenen den weg der massa te moeten gaan als de massa op een oogenblik nu eenmaal een zekeren dwazen weg uit wil. Het zal een dramatisch oogenblik zijn, maar de overtuiging der leiders en niet de verdwazing der massa zal ten slotte den weg der leiders moeten bepalen.

Ons revolutionaire beginsel ligt in ons anders-denken, in het geheel andere maatschappelijke beginsel dat wij willen. De kracht der tegenstanders ligt niet in de geweren der burgerwachten, maar in hun koppen en die koppen moeten wij winnen. Wij moeten niet zijn als een dwaze dokter, die bij een bevalling lichtvaardig de keizersmede toepast.

Ons belangrijkste werk is: de hoofden te revolutioneeren. Dat is het eenig noodige, dan kunnen wij met hen het socialisme invoeren. Wij moeten vertrouwen hebben. Het is een kwestie van geduld of ongeduld. Er zijn er die vroeger de hervormingen als zelfdoel wilden en nu ineens de kans schoon zien, omslaan en die nu ineens uit opportunisme revolutie willen. Daarmee komen wij er niet. Maar als wij slechts geduld hebben, winnen wij het. (A p p l a u s.)

GERHARD wil ook de aandacht weer tot de motie bepalen en wil een herinnering geven die het vertrouwen in de resolutie kan versterken. In 1892 werd in Groningen besloten het parlementarisme te bestrijden. In '93 werd besloten naast de wettige ook de onwettige middelen toe te passen. Dat was een gevolg van teleurstelling, omdat de democratie zoo langzaam opschoot. Daarop werd de S. D. A. P. opgericht. Deze plaatste zich weer op den wettigen weg, tenzij de tegenpartij haar daarvan afdrong. Bij dat standpunt zijn wij jaren goed gevaren. Dat standpunt staat ook in onze motie van nu. Wij hebben altijd de kracht van het parlement gezocht in de revolutionaire beweging buiten het parlement. Ook dat staat in de motie. Met volkomen vertrouwen kunnen wij de motie aannemen, omdat zij niets anders beteekent dan een voortgaan op den 25-jarigen weg. Hoe komt het, dat het nu schijnt alsof de Partij iets heel bijzonders gaat doen? Dat komt omdat eenerzijds de Partij is gegroeid en anderzijds het gevaar dreigt, dat onze rustige beradenheid en beslistheid aan het wankelen zou komen door zekere concurrentievrees, door vrees, dat we werkkracht zullen inboeten door actie van den kant waar we niet moeten wezen. (A p p l a u s.) Onze kracht lag 25 jaar lang in onze beslistheid zoowel tegen rechts als tegen links. Wij hebben toch immers altijd gezegd: Wij maken geen revolutie, maar komt ze er, dan deinzen we er niet voor terug (a p p l a u s), maar trachten er het karakter van doelloos oproer aan te ontnemen, door haar weer terug te brengen tot de geregelde banen. In Vliegen en Schaper en Troelstra zie ik de personificaties van verschillende opvattingen, die echter in de practijk steeds naast elkaar bestaan hebben. (A p p l a u s.) Laten wij ons niet al te veel van de debatten van dit congres herinneren, maar wel den geest ervan en die geest is: Samenblijven, omdat wij toch niet anders kunnen. (A p p l a u s.)

WERKHOVEN-Arnheim stelt de vraag: welke aanleiding bestond er voor de leiding om te Rotterdam samen te komen vóór Troelstra's redevoeringen en welke inlichtingen

hebben de leiding en Troelstra beïnvloed? Kan dat hier niet behandeld worden, dan stel ik voor een commissie van onderzoek te benoemen.

TROELSTRA repliceert. Hij is bij dit debat uitgegaan van het standpunt dat het groote belang van de discussie gelegen was in een bespreking van de Europeesche revolutie en van wat zij van ons eischt en dat het daarom goed was zoo weinig mogelijk in te gaan op de November-gebeurtenissen. Nu echter vooral Schaper daarop den nadruk gelegd heeft, acht ik het gelukkig, dat uit het Congres een voorstel is gekomen om natuurlijk niet alleen te onderzoeken wat er vóór de November-gebeurtenissen is gebeurd, maar voor onderzoek en boekstaving van die gebeurtenissen vóór het volgend Congres. Meent dat volgend Congres dan nog lof of blaam te moeten uitdeelen, dan berust dat op degelijke gegevens, terwijl wat thans op dit Congres gezegd is, te veel is gekleurd door den bril der sprekers. Het past niet in het doel van dit Congres, dat ik nu nog inga b.v. op Schaper's vrij scherpe bewoordingen jegens mij. Ik heb mij van alle critiek onthouden op onbillijkheden, door Schaper jegens mij begaan in zijn artikel. Ik heb dat nagelaten, omdat ik zoo goed begreep, dat ik een groot deel der partijleiding in een zeer moeilijke positie heb gebracht. Volkomen eens ben ik het met Schaper als hij opkomt tegen overdreven ophemeling van mij en tegen blaam, op hem gelegd. Schaper heeft in de Kamer met mannenmoed het door mij opgeworpen stof weggeruimd en hij vooral heeft de consequentie moeten dragen voor mijn fouten. (Luid applaus). Dat is al weer het boetekleed, maar ik wil niet den schijn aannemen, alsof ik zou willen profiteren van de instemming met het gevoelselement van mijn optreden en met mijn persoon als gevolg mijner 25-jarige werkzaamheid. Maar er is dan ook, na mijn langjarig werken tegen het anarchisme, geen vergelijking die mij pijnlijker treft dan die met Domela Nieuwenhuis. Als ik hier met applaus wordt begroet, dan staat vast, dat ik dat geenszins heb uitgelokt, dan is dat een spontane uiting en dan heb ik ook niets gedaan om mij die uiting onwaardig te maken. Alle vergelijking met de geschiedenis van den Soc. Dem. Bond van 25 jaar is gespeend van historisch begrip. Deze motie is van mijn hand. Voor 25 jaar was het idee om hier aan revolutie te denken onzinnig. Er was niets van een internationale beweging.

VLIEGEN: Denk eens aan de jaren '85 en '86 in België en Frankrijk.

TROELSTRA: Wil Vliegen daarmee soms vergelijken den huidige toestand na een wereldoorlog, nu tronen bij dozijnen vielen en in half Europa het proletariaat naar de macht heeft moeten grijpen?

VLIEGEN: Ik zeg niet dat het van Nieuwenhuis goed gezien was, maar dat er aanleiding toe was.

TROELSTRA: Hoe is het mogelijk den huidige tijd van organisatie en scholing te vergelijken met die begin-periode. Tusschen die twee tijdstippen ligt de vorming van het leger van het moderne, bewuste proletariaat. Komt dan na die 25 jaren de ineenstorting van het bestaande imperialistische stelsel, kan men zich dan niet voorstellen dat wat vóór 25 jaren onzin was, het nu niet meer is. Wat wij thans

zien, is juist het slot van het 25-jarig ontwikkelingsproces.

Ook indien wij niet op dit kongres tot een gemeenschappelijk resultaat waren gekomen, ware het onverantwoordelijk geweest als wij de standpunten over en weer niet ontwikkeld hadden. Dit Congres acht ik het belangrijkste, ooit door de Partij gehouden.

Naar aanleiding van de redevoeringen van Vliegen, Bongers en v. Dillen merk ik op, dat het voornaamste wat ons verdeelt, is, onze opvatting over de Europeesche revolutie. Vliegen ontkent die. Mij is dat volkomen onbegrijpelijk. Van degenen die gematigd zijn en in hun hart eigenlijk niets van den heelen rommel moeten hebben, van hen zou men de konklusie verwachten van Vliegen in de Eerste Kamer: heelemaal geen onwettig optreden. Maar gelukkig hebben al die sprekers op meer of minder elegante wijze op zeker punt een zwenking gemaakt naar links en, hoewel ze alle revolutie onmogelijk vonden, gezegd: je kunt het toch nooit weten. En dan stelden ze andere gevallen en kwamen tot mijn groote verbazing juist met binnenlandsche mogelijkheden aan. Onder die omstandigheden heeft het ingaan op die argumenten de beteekenis van een redevoering in een debatingklub. Want dit staat nu wel vast, dat niemand blijkens zijn verklaringen een revolutie acht uitgesloten. Wanneer dan over democratie, revolutie en dictatuur verschillende meeningen zijn geuit, heb ik opgemerkt, dat die sprekers met hun gedachten verwijlden of bij het Russische Bolsjewisme of bij de November-gebeurtenissen. Deze motie echter is daarvan geheel los te denken. Deze motie is een compromis; van beide kanten is gezocht naar een standpunt dat past bij de politieke situatie van ons land. Zooals wij dit bij en na de November-gebeurtenissen nader hebben leeren kennen.

Voorals Bonger heeft alles gedaan om de beteekenis der Europeesche revolutie te verkleinen. Is dat de taak van den sociaal-democraat? Men wijst op de moeilijkheden in Rusland en Duitschland. Ja, dacht men dan dat bij deze grootsche poging om een nieuw systeem te scheppen, de golven van den oorlog aanstonds zouden bedaren en dat men van de uit den oorlog teruggekeerde arbeiders direct kalm en nuchter optreden verlangen kan? Deze revolutie heerscht nog te kort om reeds vaste konklusies toe te laten. Het program dezer revolutie ontwikkelt zich tijdens haren loop. Het is geen maakwerk. Worden er fouten gepleegd, dan mogen de tegenstanders daaruit munt slaan tegen de revolutie, maar dan wil ik eerst de proletarische revolutie nog eens een tijd aan den gang zien, alvorens ik oordeel over haar welslagen.

De verdedigers der democratie meenden dat ik die democratie zou ontkennen. Tot vervelens toe heb ik echter herhaald, dat ik proletarische uitwerking der democratie en daarmee hare realiseering en voltooiing wil. De burgerlijke democratie is het systeem der burgerklasse na de Fransche revolutie. Zij kan ons niet geven de afschaffing van het kapitalisme. Misschien wel over een paar eeuwen. Mogelijk kan nog veel meer afbreuk aan het kapitalisme worden gedaan, maar slechts tot aan een bepaalde grens. Er is een economische grens, waarbij de noodzakelijkheid komt om het kapitalisme te verhinderen zijn macht uit te oefenen en de verbeteringen niet te vervalschen en te

belemmeren. Dan moet de arbeidersklasse zelve de macht in handen nemen. Wij krijgen nu in vele landen den achturedag. Wij hebben daarin altijd gezien een revolutionaire hervorming, het brengen van een stuk van den dag uit den dienst van den kapitalist ter beschikking voor eigen ontwikkeling van den arbeider. Die arbeiders zullen hooger eischen gaan stellen aan hun leven en aan de industrie. Als door de prijsverhoogingen de toestand niet verbetert, zullen de door den achturedag vrij geworden arbeiders hooger eischen gaan stellen. Zij zullen gaan eischen van loonarbeiders vrije leden eener producerende gemeenschap te worden. (A p p l a u s.)

Men zegt, dat voor socialisatie geen verovering der politieke macht door de arbeiders noodig is. Maar die socialisatie is iets anders dan staatsocialisme. In Duitschland is er thans een bittere tegenstelling tusschen meerderheidssocialisten en onafhankelijken, maar heeft niet juist de zwakke opportunistische houding der meerderheidssocialisten, die zich nu ook in hun slaphed ten aanzien van de socialiseering uit, daaraan zeer veel schuld? Hier in Nederland kunnen wij wat meer staatsbedrijven krijgen, maar onder kapitalistische heerschappij is geen konsekvente socialiseering denkbaar. Stonden we hier in een rustigen tijd voor een academische vraag, dan was het nog wat anders, maar goddank heeft deze gedachte de massa aangeraakt, er is een algemeene opleving onder de gansche arbeidersklasse, er is een groeiend socialistisch streven onder de arbeiders. Dat kunt gij niet trachten terug te brengen tot wat meer democratie. Meent gij, dat dat de goede stemming is om iets werkelijks te bereiken? Ik aanvaard de kritiek op de Bolsjewistische methode en op overhaaste socialiseering. Maar er moet met de socialiseering een ernstig begin worden gemaakt en dat kan alleen onder de leiding der klasse die de socialiseering zelve wil. Voor ons land betekent dit, dat wij ten volle moeten staan aan de zijde van de Europeesche revolutie.

Men spreekt over onze vermindering van stemmen bij de Statenverkiezingen. Zeker, wij hebben ook te doen niet met een gelukke, maar met een mislukte revolutie. Als een tweede poging op het juiste moment wordt gedaan, valt niet te zeggen dat de thans afvalligen dat zullen blijven. Een revolutie krijgt nooit gelijk voordat zij op touw wordt gezet. Een geslaagde revolutie wordt als opperste wijsheid en moed geprezen, een niet-geslaagde leidt tot reactie. Mijn vergissing in de machtsverhoudingen in November is geen argument tegen de revolutie in het algemeen.

Eenstemmig meent het Partijbestuur, dat alle amendementen de motie niet verbeteren. Al die veranderingen zijn reeds vroeger in het P.B. overwogen en verworpen. Alleen een woord over het amendement dat enkel „blijvende” dictatuur wil afwijzen. Dit berust echter op misverstand. Immers neemt de motie uitdrukkelijk de mogelijkheid eener tijdelijke „dictatuur” aan, als zij een tijdelijke afwijking van de democratie aanneemt. Echter acht de motie het ongeoorloofd aan het Nederlandsche volk het recht te onthouden om zelf zijn meening over het nieuwe systeem uit te spreken.

Het Partijbestuur heeft ook gesproken over de vraag of de massa-staking in de motie moet staan. Moet zij echter onder de normale middelen worden opgenomen? Een democratisch

middel is dat alleen in den zin van Lenin, niet in onzen zin, want bij massa-staking drijft de loonarbeider tegen de overige volksgemeenschap speciale arbeiderseischen door. Dat is principieel eerder een onderdeel van de dictatuur van het proletariaat. Onder de onwettige middelen echter behoort de massa-staking formeel ook niet. Een andere vraag is of, als wij een politieke massa-staking zouden organiseren, men niet bij middel van de democratie haar gauw onder de onwettige middelen zou zorgen te scharen. Onder de middelen van organisatie intusschen, in de motie genoemd, kan zeker ook de massa-staking begrepen worden en daarom is wijziging der motie overbodig. De motie is in het P.B. voldoende van alle kanten bekeken.

In het P.B. is eenheid op deze motie verkregen en alle pogingen om die eenheid te verbreken, wijst het P.B. af. Wat er van deze motie terecht zal komen, zal voor een groot deel afhangen van de redactie van „Het Volk” en van de leiding der Partij. Wat de partijleiding betreft, ben ik er vast van overtuigd, dat de verschillende stroomingen daarbij tot één resultaat zullen medewerken. Zeker zijn er elementen in de partijleiding die slechts noode met een revolutie zullen meegaan, maar anderzijds is gebleken dat er ook elementen zijn die wel eens een blok aan het been noodig hebben. (G e l a c h). Ons aller belang is echter hetzelfde, nl. dat in dit historisch tijdperk het socialisme ook in ons land zoo spoedig mogelijk verwerkelijkt wordt. Daarom past wat vertrouwen in de leiding. Als er verschillende temperamenten zijn, die twee samen alleen kunnen de verantwoordelijkheid dragen voor het ontzaglijke geheel, dat in deze tijden gedaan moet worden. De duizenden die achter ons staan, zullen in moeilijke dagen moeten vertrouwen in onze leiding, juist omdat zij beide richtingen omvat. De hier gevoerde besprekingen zullen zoo noodig de arbeiders nog meer onkwetsbaar maken voor demagogische pogingen om hen af te houden van vertrouwen in de leiding. In dien zin moet deze motie worden een eenheidsmotie van het geheele socialistische proletariaat. (Luid appl.).

VLLIEN repliceert. Hij zou van het woord hebben afgezien als er in de discussie niet een element door Kuyper gebruikt was, dat tot volkomen klaarheid moet komen. Kuyper noemde de motie een tweeslachtig stuk, waarvan de partijleiding en redactie zou kunnen maken wat zij wilden, en zei, dat het er dus op aankwam, wie die leiding en de redactie bezetten zouden. Dat kan niet anders betekenen dan: kiest u zoodanige partijbestuurders en redactie dat ik, Kuyper, er mee tevreden ben. Ik waarschuw er echter voor, dat het met de eenheid der partij gedaan is, als men de partijleiding met menschen van één richting bezet. Dat kan Kuyper alleen beoelen.

KUYPER: Niet waar!

VLLIEN wil nog enkel aanstippen, dat ook nu weer in Troelstra's rede kleineering lag van het democratisch beginsel, dat voor elke arbeidersklasse overal steeds het eerste doel is geweest. Heeft die arbeidersklasse in haar strijd voor algemeen kiesrecht, dus voor de democratie, overal gestreden voor een waan, dat zij ze, nauwelijks veroverd, direct weer kapot moet slaan? Ik kom daartegen met alle kracht op. Het instinctmatig demo-

cratisch besef is het wat ons als jonge kerels staande heeft gehouden in 1893. Hebben de feiten ons niet gelijk gegeven? Wat anders dan de democratie en de strijd ervoor heeft ons overal onze machtsvorming gebracht. Het zou de ondergang der sociaaldemocratie zijn, als zij de democratie in den steek liet, met als gevolg, dat ook de bourgeoisie haar onmiddellijk liet vallen, om sterker tegen ons te staan.

Ook spr. wijst alle amendementen af, die het goede geheel der motie zouden ontwrichten. Vooral ook het amendement in zake de dictatuur moet afgewezen als strijdig met het zoo juist aangegeven beginsel.

Het spijt spr., dat Troelstra de commissie van onderzoek aanvaard heeft. (A p p l a u s.) Al wat te zeggen viel is gezegd. Het eenig opgegeven motief is dat men weten wil wat in Rotterdam tot Troelstra is gezegd. Natuurlijk berust Troelstra's vergissing weer op anderer vergissingen. Natuurlijk heeft deze en gene wel eens gewiefeld. Maar is daarvoor een commissie noodig? Laten we groote dingen niet klein maken. Ik zou de commissie enkel kunnen aanvaarden op voorwaarde dat zij nooit rapport uitbrengt. (G e l a c h.)

Wel is het goed, als nu aanstonds het voorstel tot instelling van een commissie inzake de socialisatie werd aangenomen.

VAN DER WAERDEN: Er is er al een.

VLIEGEN: Neen, er is een commissie voor de fiscale monopolies. Maar die is ook veel te groot voor het nu beoogde doel.

Neemt het congres de motie aan, dan zal, wat spr. betreft, hij deze motie letterlijk uitvoeren zooals zij daar ligt in het besef dat eenheid der partij noodig is. Maar men moet ook niet denken: als er nu morgen geen revolutie komt, komt dat door Troelstra's blok aan het been. De motie moet worden uitgevoerd als de eenheidsmotie die zij is. (A p p l a u s.)

De VOORZITTER: Kan ons Congres er zich mee vereenigen dat de amendementen en bloc worden afgewezen of ingetrokken? (Instemming.) Dan wordt zij in stemming gebracht.

De motie wordt met algemeene stemmen bij hand-opsteken aangenomen (L u i d a p p l a u s.)

Het commissie-voorstel-Arnhem wordt met bijna algemeene stemmen verworpen.

Het voorstel om een socialisatie-commissie te laten benoemen door het Partijbestuur wordt aangenomen.

Het Congres wordt verdaagd tot de huis-houdelijke avondzitting.

Derde dag.

Ochtendzitting.

DeInternationale.

De VOORZITTER heropent het Congres. Hij doet voorlezing van een telegram, waarin mededeeling wordt gedaan, dat de Belgische Werkliedenpartij op haar congres besloot tot weder aansluiting bij de Internationale. (L u i d a p p l a u s en bravo's). Daarmede is weer een defekt der Internationale hersteld. (H e r n i e u w d a p p l a u s.)

De Partijleiding.

De VOORZITTER stelt de partijleiding aan de orde.

DEN EXTER-Amsterdam vraagt in den ver- volge de congresstukken zóó tijdig bij de af-

deelingen in te zenden, dat behoorlijke bespre- king mogelijk is. In de stukken is niet te vin- den het besluit tot inrichting van een bureau voor de Kamerfractie. Wel staat er een be- drag van f 4400 voor op de begroting. Vroe- ger deden de Kamerleden zelf dat werk. Kan dat nu ook niet, nu de fractie zooveel groo- ter is?

Is het met medeweten en goedkeuring van het P.B., dat thans de drukkerij van den in typografenkringen zoo ongunstig bekenden Reiman als partij-drukkerij wordt behandeld naast „Vooruitgang”.

De Kamerfractie verklaart in haar verslag, dat een der oorzaken van het absentisme is, dat de partij sommige leden zoo zwaar met functies belast. Waarom verleenen de be- doelde partijgenooten daartoe dan hun mede- werking? Laten zij die in den vervolge weige- ren.

Een verzoek aan de Kamerfractie. Laat zij bij de behandeling der arbeidswet-Aalberse ijveren voor afschaffing van den nachtarbeid van typografen. Dan heeft „Het Volk” ook geen ochtendblad noodig. Spr. maakt nog eenige opmerkingen over het financieel ver- slag. Hij maakt met name bezwaar tegen ver- hooging der afdracht aan het P.B. van 40 pCt. tot 50 pCt. contributie. Te Amsterdam heeft de Federatie een schuld van f 20,000 tot f 22,000. Moet zij nu nog f 2000 per jaar meer aan het P.B. afgeven, dan zijn de financiën heelemaal niet te beheeren en treedt er moe- deloosheid in. Spr. dringt er ten slotte op aan zoo spoedig mogelijk te beginnen met het in- zamelen van geld en niet te wachten totdat het 25-jarig feest der partij in zicht is. (A p p l a u s.)

VAN WEZEL-Amsterdam, Had dit Congres een regelmatig verloop gehad, dan had men beter de November-gebeurtenissen uit orga- nisorisch oogpunt kunnen behandelen. Dan was gebleken, dat men het onorganisatorisch optreden van Troelstra afkeurt.

S t e m m e n : Dat is gisteren afgedaan!

Spr. behandelt dan het absentisme. Het is ten sterkste te betreuren, dat het in onze Kamerfractie nog voorkomt. Groot nadeel ondervindt daarvan onze Partij en de arbeiders- klasse.

De motie-Sannes inzake de ouderdomsrente is er door verworpen. Er moet een einde aan komen, maar het recidivisme schijnt niet uit te roeien. Spr. doet een beroep op den goe- den wil der betrokkenen, anders zou men tot krassere middelen moeten komen.

Ook spr. is van oordeel, dat het met de financiën niet goed gaat; vooral voor de groote steden zal men afzonderlijke maatreg- elen moeten treffen.

DE VRIES-Amsterdam verklaarde geen be- wondering te hebben voor de wijze waarop de rechtspositie der partij-aangestelden is be- handeld. Af te keuren is het, dat sommige congresstukken te laat verschenen zijn, zooals de resolutie inzake de wethouderskwestie. Wij hebben daar in Amsterdam nog wel iets te zeggen, wij hebben ervaring op dit punt.

Spr. constateert met genoegen, dat het ver- trouwen van groote groepen arbeiders in onze partij is teruggekeerd.

H. DE BOER-Leeuwarden: Ik moet even terugkomen op het absentisme der Kamer- leden. Het gebeurde met de motie-Sannes maakt het heel moeilijk de arbeiders het nut

der parlementaire actie bij te brengen. Wij hebben het recht te eischen, dat op groote momenten al onze mannen aanwezig zijn. (A p p l a u s).

BOETJE-Amsterdam: Wij hebben inderdaad veel invloed op de arbeiders herwonnen, maar wij zijn en blijven gesochten jongens. (V r e u g d e). Wij vragen, dat er een reservekapitaaltje beschikbaar blijft voor komende acties.

VAN ESVELD-Huizum richt een verwijt tot het P.B. wegens de nonchalante wijze waarop het P.B. vragen der afdelingen behandelt. Spr. heeft het oog op de kwestie-Jansonius. Het P.B. heeft de zaak op de lange baan geschoven. Gevolg daarvan was, dat andere afdelingen voorbarig optraden. Er is zelfs een voorstel gekomen tot roeyement van Jansonius. Dat is niet gebeurd, maar het P.B. had vlugger moeten zijn met zijn optreden.

BOUMA-Amsterdam heeft in het jaarverslag met bevreemding gelezen, dat het plan tot reorganisatie der S.D. Studieclub nog altijd niet door het P.B. is afgedaan. Er is thans veel studiewerk te doen. Waarom doet men de zaak der club dan niet met bekwaam spoed af? De zaak der socialisatie eischt dringend bestudeering. Er moet een economisch archief gevormd worden.

SCHAPER-(Kamerfractie): Het werk der Kamerfractie is enorm vermeerderd. Toen wij met 7 man waren, was er veel minder te doen dan thans. Dus was inrichting van het Bureau noodzakelijk. De bedoeling is er een politiek inlichtingen-bureau der Partij van te maken. Wij krijgen thans allemaal dozijnen brieven om inlichtingen over allerlei dingen, tot futiliteiten toe. De Kamerleden kunnen dat niet, allemaal zelf beantwoorden; zij zijn ook niet steeds van alle bijzondere kwesties op de hoogte. De opzet was, dat het bureau daarin zal voorzien. De zaak moet nog uitgebouwd worden, zoodra er geld voor is.

Er is voorts gesproken over de afschaffing van den nachtarbeid voor typografen, waardoor het verschijnen van ochtendbladen onmogelijk zou kunnen worden. Nu is een ochtendblad geen levensbehoefte. Wij zullen de kwestie in de Kamerfractie bespreken, maar heel eenvoudig is de zaak niet. Men zal honderdduizenden moeten ontbieden in het belang der nachtrust van enkele honderden typografen. (S t e m m e n: Het is meer!) Dan wordt de zaak sterker. In elk geval zullen wij den geopperden wensch bezien en bij de behandeling der Arbeidswet ernstig te berde brengen. Zoo mogelijk moet alle nachtarbeid weg.

Ten slotte het absentisme der Kamerleden. Het is een oude kwaal, die helaas weer erger wordt en den secretaris en mij zeer teleurstelt. Maar men moet bij deze zaak echter niet steeds spreken over „de” Kamerfractie. Wil men op dit gebied iets bereken dan moet men namen noemen en vragen: Hoe zit dat? (I n s t e m m i n g.) Ik heb nu een lijstje betreffende de stemming over de motie-Sannes. Burgemeester Ter Laan kwam een kwartier te laat, Jan ter Laan was ziek, Troelstra in het buitenland. De Zeeuw had zitting van het hoofdstembureau voor de Statenverkiezingen. Ongeveest was den avond te voren uit het buitenland teruggekeerd en wist nog niets van de stemming. Bij Heijkoop heb ik een vraagteeken staan (g e l a c h), maar ik

protesteer bij voorbaat tegen elke verdachtmaking van dat vraagteeken; het beteekent eenvoudig dat wij niet weten waarom hij afwezig was. Men geve niet alle menschen te veel functies. Ik heb dat altijd geweigerd. Maar voor de Staten ben ik nu bezweken, omdat men bij mij aandrang en men hier nimmer naar mij luisterde.

Uit alle afdelingen komen bij de Kamerleden verzoeken om te komen spreken. (S t e m m e n: Juist.) Is dat verkeerd? Neen. Men wil zijn Kamerleden wel eens hooren. En wij willen er ook wel eens op los. Ook dat wekt absentisme. Bij ons zijn niet altijd alle leden present, maar de burgerpartijen ook niet.

HUGENHOLTZ: Zondagavond heeft Verstege uit Den Helder gezegd, dat ik eerst de marine wilde continueren en daarna afschaffen. Hij keurde dat af. Maar de zaak staat ook niet zoo. Onze marine bestaat eigenlijk niet. Het is een hoop oud-roest, die ons jaarlijks ettelijke millioenen kost. Ik heb reeds in eerste termijn opheffing der marine als mogelijkheid gesteld. Maar wat was de zaak? Sommige burgerlijke elementen wilden over de marinebegroting maar heelemaal niet spreken. Maar ik moest letten op de belangen van het personeel, voor het geval het onverhoopt toch tot continuatie mocht komen. Spr. leest dat uit de „Handelingen” voor. Verstege schijnt nu voornemens te zijn, eens met mij af te rekenen. Maar wat heeft hij in een debat met den vrijz. dem. heer Oud gezegd? Dat deze het marine-debat op peil gehouden heeft en dat Hugenholtz een afkeurenswaardige houding heeft aangenomen.

VERSTEGEN: Dat is niet waar.

HUGENHOLTZ: De „revolutionaire” Verstege is daar den vrijzinnig-democraten in het gevele gekomen. Niet ik, maar hij moet hier ter verantwoording worden geroepen.

VERSTEGEN-Den Helder: Hugenholtz heeft zich beroepen op het verslag van een derde-rangs provincie-blaadje, dat onjuist is. Ik heb de motie Hugenholtz wel degelijk verdedigd, daarvan is de afd. Den Helder getuige en H. had beter gedaan daar zijn informaties te nemen.

MATTHIJSEN-Partijsecretaris: Wij erkennen, dat wij den brief inzake Jansonius niet hebben beantwoord. Dat was een fout. Maar er was toen groote drukte op het secretariaat. Er zijn inmiddels afdoende maatregelen genomen, om dergelijke betreurenswaardige fouten onmogelijk te maken.

De reorganisatie der Studieclub was niet mogelijk, omdat er f 5000 à f 6000 voor vereischt werd. Het P.B. overweegt thans de club te vestigen in hetzelfde gebouw als het P.B. De bedoeling is er een algemeen inlichtingenbureau van te maken.

Het jaarverslag was een paar dagen later dan het reglement voorschrijft. Maar het is niet altijd op een dag af te mikken. Het was ruim 14 dagen voor het Congres in het bezit der afdelingen. (T e g e n s p r a a k.) Het doet mij leed, dat Den Exter van Reiman heeft gezegd, dat hij berucht is in de typografenwereld. Er kan daar ontstemming tegen hem bestaan, maar het is de vraag of die gerechtvaardigd is. Een jaren geleden door een commissie onder voorzitterschap van A. H. Gerhard ingesteld onderzoek heeft tot vrijspraak van Reiman ge-

leid. Als zijn drukkerij niet de bladen voor Noord-Holland en Zuid-Holland drukte, zouden zij niet uitgegeven kunnen worden. Ware het mogelijk die kranten op dezelfde condities te doen drukken bij „Vooruitgang”, dan zou dat gebeurd zijn. Die drukkerij is bovendien overbelast. Moet alles wat Masereeuw niet drukken wil, dan maar ongedrukt blijven?

De rechtspositie der partij-aangestelden is gisteravond behoorlijk behandeld.

DE VRIES: Er was geen tijd voor discussie.

MATTHIJSEN: Waarom heeft men zich niet geuit. Ik kreeg den indruk, dat heel het Congres de voorstelling van het P.B. juist vond. (In stemmings.)

De motie inzake de wethouders is in het P.B. laat behandeld; het had ook veel tijd noodig voor de behandeling en opstelling der eenheids-resolutie, waar hier niet minder dan twee dagen over gedebatteerd is.

J. G. VAN KUIJKHOF-Partijpenningmeester: Ik heb geen belangrijke opmerkingen gehoord over de financieele stukken; men schijnt die derhalve goed te keuren.

Hoe is de financieele toestand der Partij? Hij is ongezond. Er is een chronisch geldgebrek; het eene gat wordt gemaakt, om het andere te stoppen. Er is een achterstand van ongeveer f 25.000, ontstaan door tekorten van jaar op jaar.

Het heeft mij groote vreugde gegeven, toen Bongers het voorstel deed door een feestgave de Partij uit de moeilijkheden te redden. Wil de uurloon-heffing echter voldoende resultaten hebben, dan mag geen partijlid zich onttrekken aan dien plicht. Brengt het uurloon f 25.000 op, dan is de achterstand pas ingehaald.

Er zijn enkele voorstellen gedaan, om de begroting te wijzigen. De Amsterdamsche afdelingen willen den heelen boel omver gooien. Zij weigeren instemming met het voorstel om de afdracht op 50 pCt. te stellen. De cijfers hebben echter voldoende bewijskracht, om aan te toonen, dat dit onmogelijk is. Wij hebben f 81.000 noodig en kunnen het niet doen met minder. Nieuwe dingen zijn dan nog uitgesloten. Wij zouden, werd aan het drijven van Amsterdam toegegeven, posten moeten verminderen of schrappen. Maar dan moet men die posten ook aanwijzen, anders hebben al die redeneeringen geen waarde. De toestand der Partij zou onmogelijk worden.

DEN EXTER: Denk aan den toestand van Amsterdam!

VAN KUIJKHOF: Daar kom ik zoo op. Alle afdracht moet vanaf 1 Januari 1919 verhoogd worden met 10 pCt.; d. w. z. dat van de opbrengst van ieder zegel, dat aan een lid verstrekt wordt geen 40, doch 50 pCt. moet worden gestort in de partijkas. Gebeurde dat niet, wij kwamen in groote moeilijkheden.

Noodzakelijk is ook uitbreiding van onze lokalen voor de partij-huishouding.

Amsterdam vraagt een extra-uitkeering. Dat gebeurt al, ook voor Den Haag en Rotterdam. Zij hebben geen kosten voor propagandisten als de gewesten en zij krijgen daarom het geld. Kan die uitkeering grooter zijn? Neen, de uiterste grens is bereikt. Wij kunnen niet hooger gaan dan wat is voorgesteld.

De Bond van Vrouwenclubs vraagt verhooging. Ook dat kunnen wij niet doen. Hij had verleden jaar f 2500, thans wordt het f 3000, een zeer belangrijke stijging, niet minder dan 20 pCt. Hadden wij ruimer middelen, wij zou-

den meer geven, maar het is op dit oogenblik onmogelijk.

De verslagen van Partijbestuur en Kamerfractie worden zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd en de begroting ongewijzigd vastgesteld.

De VOORZITTER: Een enkel woord namens het P.B. over de kwestie-Jansonius en de desbetreffende voorstellen.

Niemand onzer heeft van het schrijven van Jansonius met genoeg kennis genomen; wij dachten er ongunstig over. Maar Jansonius heeft genoeg geleden door de uitgeoefende kritiek en het misbruik van zijn brief door minister Ruys in de Kamer. Hij heeft vanaf hare oprichting hard voor de Partij gewerkt en een zwak oogenblik gehad. Dat heeft hij erkend, laat men hem nu niet behandelen als een vod. Ik verzoek alle voorstellen op dat stuk in te trekken en over te gaan tot de orde van den dag.

Alle voorstellen worden ingetrokken.

Het Gemeenteprogram.

Aan de orde is het voorstel tot vaststelling van een nieuw gemeenteprogram.

WIBAUT verklaart, dat het P.B., in overleg met de opstellers van het ontwerp, zich beraden heeft omtrent de ingediende amendementen.

Niet aanbevelenswaardig is het amendement van Leiden omtrent de samenwerking met burgerlijke vertegenwoordigers. Wat bedoelt Leiden met dat te willen verbieden? Als zich burgerlijke raadsleden bij onze voorstellen willen aansluiten, moeten wij dan die samenwerking weigeren te aanvaarden? Maar dan zouden wij in de Raden moeten gaan met het voornemen, nimmer een onzer denkbeelden tot werkelijkheid te brengen, zolang wij er niet de meerderheid hebben. Dat zou een schadelijk soort impossibilisme zijn. De inleiding tot het program is overigens duidelijk genoeg.

Op de paragraaf inzake de bedrijfspolitiek is een amendement door Zaandam ingediend, dat het maken van winst door de bedrijven absoluut uitgesloten moet zijn. Dat is te bindend. De paragraaf zelf is voldoende, waar gezegd wordt, dat bij de bedrijfsexploitatie volledige rekening moet worden gehouden met de arbeidersbehoeften. Moet alle winst uitgesloten zijn indien daarmede rekening wordt gehouden? Spr. meent van neen. Het kan immers leiden tot beperking van uitgaven die men gaarne zou willen doen. Het sluit ook alle progressie bij de tarieven uit. Men moet rekening houden met de stelling, dat waar ons gemeentebeheer leidt tot groote uitgaven, wij ook moeten zorgen voor inkomsten, mits de tarievenpolitiek doelmatig en voor de arbeidersklasse niet nadeelig is.

J. TER LAAN: Maar dat mag toch niet leiden tot slinksche indirecte heffing.

WIBAUT: Men moet in het gemeentebeheer nooit iets slinksch doen. (Vreugde.)

Het amendement van Rauwerd, bedoelende om alleen die bedrijven te naasten die daarvoor rijp zijn, nemen wij als een verduidelijking over.

Rauwerd wil de alinea omtrent de uitgifte van gemeentelijken tuingrond aan arbeiders doen vervallen. Wij zijn het daarmede eens, als de behoefte er niet aan bestaat. Want

wenschelijk achten wij deze verlenging van den arbeidsdag allerminst. Bestaat de behoefte wel, dan is het beter de arbeiders niet over te leveren aan den particulieren grondwoeker. De toevoeging geschiedde op het verzoek van propagandisten op het platteland. Het Congres moet nu zelf maar beslissen of het die opnemings al dan niet wil.

Inzake den woningbouw wil Amsterdam 14, 15, 16 ook gemeenschappelijke inrichtingen ter vereenvoudiging der huishouding bij anderen bouw dan hoogbouw. Het P.B. neemt dat over. Evenals „wering” inplaats van „vermijding” van werkgevers-invloed bij woningbouw.

De paragraaf inzake de voorziening met levensmiddelen is buitengewoon belangrijk, zij moet overal de kern worden onzer gemeentepolitiek. De ingediende amendementen zijn overbodig.

Het amendement van Amersfoort inzake het sexeverschil is eveneens overbodig. De paragraaf is duidelijk genoeg.

Omtrent het invoeren van een verloftijd van 14 dagen voor gemeentelijk personeel neemt het P.B. het desbetreffend amendement-Den Haag gedeeltelijk over. Men kan echter niet vastleggen, dat het precies 14 dagen per jaar moet zijn en dat de extra-uitkeering precies één-vijftigste van het jaarloon moet zijn.

Amersfoort wil mede-beheer der arbeidersorganisaties van bedrijven en diensten. De toestand is daar echter niet overal rijp voor. Het georganiseerd overleg moet zich in die richting ontwikkelen. Maar men kan het mede-beheer nog niet vastleggen, al zal men het moeten invoeren waar het mogelijk is.

Leiden wil besnoeiing der hoge salarissen. Wij zouden daarmede een slechten dienst doen aan het gemeentelijk beheer der bedrijven. Wij leven nog in het kapitalisme en als men goede bedrijfsleiders duur betalen moet, is het niet verstandig slechtere te nemen, ook al zijn zij goedkooper.

Inzake het onderwijs zijn eveneens eenige amendementen ingediend. Amersfoort wil schrappen achter het kosteloos onderwijs „bij gebleken geschiktheid” en voorts vergoeding aan de ouders voor extra-kosten. Met het laatste zijn wij het eens. Maar dan mogen wij de gebleken „geschiktheid” niet laten vallen. Wij eischen niet, dat de betrokkenen uitmunten, dat zij buitengewoon knap zijn. Maar geschikt moeten zij zijn. Want wie bewijst men een dienst door ook óngeschieden te laten studeeren.

Amersfoort wil invloed van onderwijspersoneel op het onderwijs. Wij zijn het er mee eens en stellen voor te lezen: „Invloed van het onderwijzend personeel op de schoolzaken.”

Wij ontraden gelijkstelling van salaris voor het personeel van voorbereidend met dat voor het lager onderwijs. Wij willen wel rekening houden met de nieuwe methoden als het Montessori-onderwijs en daaruit de financieele consequenties trekken. De ontwikkeling van het onderwijs moet zooveel mogelijk bevorderd worden, maar iedere soort onderwijs moet op zichzelf behandeld worden.

Wij willen ook overnemen het amendement-Zaandam omtrent schoolgeld naar draagkracht, al willen wij het eenigszins anders lezen.

Wij nemen ook over het voorstel-Amersfoort tot afschaffing van het ambulantisisme.

Het P.B. neemt over het amendement-

Amersfoort voor de vrije artskenkeuze bij de geneeskundige armenverzorging.

Amsterdam 14, 15 en 16 willen doen vervallen, na de inrichting van waschinrichtingen „en zoo noodig waschhuizen”. Het P.B. vindt ook waschinrichtingen beter. Maar als men in de bewonings-verordeningen wil bepalen, dat in huis niet meer gewasschen mag worden, dan zal men zulke waschhuizen niet kunnen missen, omdat niet alle gezinnen de wasch een week of veertien dagen kunnen missen. Het zou zijn de werkelijkheid miskennen.

Rauwerd stelt voor heel de paragraaf inzake de armenzorg te doen vervallen. In Rauwerd heerschen misschien op het gebied van de armenzorg ideaal-toestanden. Maar niet overal is het zoo. En daar moeten de gemeentebesturen zich niet meer kunnen verschuilen achter de armbesturen als er misstanden te verbeteren zijn.

De amendementen inzake de wering van den alcohol zijn overbodig. De paragraaf is opgemaakt in overleg met een voorman uit de drankbestrijdersbeweging.

Het P.B. ontraadt ten slotte het amendement voor de evenredige vertegenwoordiging in de gemeentekommissies. Dat is te bindend. Men moet ook rekening houden met de samenstelling der raadsfracties. Men moet dat plaatselijk regelen. Het gemeenteprogram is een leidraad, men mag daarnaast ook nog sommige andere verstandige dingen doen. (V r e u g d e.)

Spr. behandelt dan de motie inzake het bezetten van wethouderszetels. Een harer grootste verdiensten is, dat nergens zulk een zetel mag worden aanvaard, zonder dat dit door de betrokken partij-organisatie als wenschelijk is uitgesproken.

VLIËGEN: Geldt dit alleen voor nieuwe wethouders? (V r e u g d e.)

WIBAUT: Die vraag is makkelijk te beantwoorden: er komen van 't jaar allemaal nieuwe.

De strekking der motie is, dat derelike zekerheid moet worden verkregen, dat door het bezetten van wethoudersplaatsen de soc-dem. gemeente-politiek wordt gediend, dat belangrijke stukken van ons program kunnen worden verwezenlijkt.

Het kan zijn, dat het aanvaarden van zulke zetels geen voordeel, doch nadeel zou beteekenen voor de Partij. Vrijzinnigen en clericalen zouden een bloc kunnen vormen tegen de soc-dem., onder de nawerking der November-dagen. Daar is het aanvaarden natuurlijk heelemaal uitgesloten. Maar de burgerlijke partijen zouden ook wel eens kunnen redeneeren: Nu er meerdere soc-dem. in den raad zitten, is het veel gemakkelijker ook een soc-dem. in het college van B. en W. op te nemen. Zoover gaat onze christelijke liefde echter niet, dat wij zonder meer aan dezen wensch hebben gevolg te geven. Wij worden geen wethouder om de burgerlijke partijen te believen. Wij gaan alleen in colleges van dagelijksch bestuur op onze eigen motieven, n.l. als er zekerheid is, dat wij er iets stevigs kunnen doen in het belang der arbeidersklasse. Die zekerheid is op verschillende manieren te krijgen, maar zij moet er zijn.

De tweede overweging is, dat een overeenkomstige gedragslijn in het geheele land moet worden getrokken. Daarom wordt verlangd, dat elk geval moet voorgelegd worden aan het P.B., dat dan een advies zal geven. Geen bindend advies natuurlijk, maar wij verwachten,

dat het steeds gevolgd zal worden. (V r o o l i j k h e i d.)

De verwezenlijking van ons gemeenteprogram moet bij elke beslissing op den voorgrond staan. (A p p l a u s.)

VAN ECK-Leiden verdedigt het amendement van zijn afdeelingen-groep op den considerans van het ontwerp-program.

Het ontwerp mist een revolutionair karakter. Er is geen verband met onze algemeenen strijd; het wordt totaal losgelaten. Wij kiezen zoo onze beste mannen voor allerlei hervormend werk; zij zouden er het revolutioneeren onzer maatschappij bij vergeten. Zoo komt er scheiding tusschen voormannen en massa. Men kweekt er den lust mede aan tot het bekleeden van allerlei burgerlijke functies. Betreden wij het pad van het parlementarisme, dan komen wij op vijandelijk terrein en wij moeten ons daarnaar gedragen.

Wij mogen alleen deelnemen aan het beheer in publieke burgerlijke functies, als wij dat kunnen doen in overeenstemming met het bewuste proletariaat, met onze organisaties.

Wij hebben tijdens de levensmiddelen-crisis het gemeentebestuur bestookt met moties en betoogingen, ook als de schuld lag bij de rijks-regering. (P r o t e s t e n.)

SCHAPER: Dat zal je moeten bezuren als je zelf in den raad komt.

VAN ECK: Wij zijn er groot bij geworden in Leiden.

De VOORZITTER: Wat heeft dat te maken met het program?

VAN ECK: Zitten wij in den raad, dan staan wij niet neutraal tegenover de arbeidersbeweging en haar actie. Wij blijven ten volle soc. democraten, ook in deze colleges. Bij stakingen kan het op onze weg liggen met onze politieke macht de economische macht der arbeiders te steunen.

Wij moeten, zonder te letten op belemmeringen van burgerlijke elementen, den strijd voeren. Er moet een zeer nauwen band zijn tusschen de actie van het proletariaat buiten en zijn vertegenwoordigers in die colleges. Ook daar moet de strijd tegen het kapitalisme worden gevoerd.

WIBAUT: Het P.B. is Leiden zeer erkentelijk voor deze toelichting. Van Eck was het duidelijkst in zijn voorbeelden. Hij zei, dat men in Leiden het gemeentebestuur verantwoordelijk heeft gesteld voor den oorlog en zijn ellende. Het had dan als het die niet afweren kon zijn functies maar moeten neerleggen. Dat is een opvatting volstrekt in strijd met de sociaal-democratie. Het is hetzelfde verwijt, dat „De Tribune” tot ons richtte. Het zou zijn het vluchten voor moeilijkheden. Had het Zaan-damsche gemeentebestuur het ook moeten doen? Het zou de arbeidersklasse slechts hebben geschaad, haar ellende vergroot. (A p p l.)

Van Eck vreest, dat het verband tusschen hervorming en revolutionaire actie zal teloor gaan. Dit program is een leiddraad voor de gemeente-politiek binnen het kapitalisme. Als dat eenmaal is afgeschaft, gaan wij heel andere dingen doen. Er is tusschen hervorming en revolutionaire actie geen scheiding te maken, ook niet in de gemeenteraden. Ons revolutionair karakter moet en zal ook daar uit onze daden blijken. Zijn wij bij ons optreden in de raden neutraal tegenover de arbeidersbeweging? Ko-

men wij b.v. in Amsterdam niet op voor de eischen en actie der arbeidersklasse? Van ondersteuning van stakingen met gemeentegeld is er inderdaad geen voorbeeld. Maar zouden wij ons op dat punt niet nog eventjes bedenken? Zou 't voor de arbeidersklasse niet beter zijn, indien zij zich voor haar strijd zelf sterk maakt? Ik geloof zelfs, dat dit revolutionairder is dan een staking met gemeentelijke subsidie. (T o e s t e m m i n g.)

Het heeft waarachtig aan actie van sommige gemeentebesturen tegen de regeering inzake de levensmiddelenvoorziening niet ontbroken. Neerleggen van ons mandaat zou niets anders zijn geweest dan een politiek van vertoon zonder wezenlijke kracht.

Wij zijn het allen met elkaar eens, dat ook in de raden moet worden verkondigd, dat aan de knechtschap der arbeidersklasse een einde moet komen. Dat is onlangs nog gebeurd bij de behandeling van den 8-uren-dag.

Nadrukkelijke verklaringen, van den aard als Van Eck wil, zijn in ons gemeenteprogram volmaakt overbodig. (A p p l a u s.)

Het amendement-L e i d e n wordt verworpen met alleen de stem van Leiden voor.

WATERMAN-Gorcum: Mag men het geld voor sociale hervormingen vinden uit de gemeentebedrijven? Dat is m. i. niet socialistisch. Het is een kapitalistische redeneering. Het inrichten van waschhuizen is op het platteland niet mogelijk. Wat moet men doen, als men tot wethouder wordt benoemd, zonder dat men het van tevoren weet?

Stemmen: Dat weet je toch wel vooruit!

DE VRIES-Zaandam: Vliegen heeft op het congres der soc.-dem. gemeenteraadsleden betoogd, dat, als men een groot sociaal werk wil doen, men er wel 1 of 2 centen op het gas voor mag leggen. Dat is echter in strijd met onze tot nu toe geldende opvattingen, die ingaan tegen de verbruiksbelastingen. Het amendement-Zaandam is te algemeen: het is wat kras. Maar laat men uitspreken, dat we de arbeidersklasse niet indirect haar sociale hervormingen laten betalen.

VLIEGEN: In Amsterdam bestaat helaas de blijkbaar ideale toestand, dat de bedrijven geen winst, doch verlies opleveren. Hoe heb ik echter de zaak gesteld? Als ik een sociale hervorming zou moeten nalaten bij gebrek aan geld, of de zaak kan redden met een cent op het gas, dan doe ik het laatste.

Ik kom in dit verband op tegen den zwendel die minister De Vries met mijn woorden heeft gedreven. Ik wil geen belasting op verbruiksartikelen heffen. Ik wil niets anders doen dan een bescheiden ondernemerswinst uit onze bedrijven storten in de gemeentekas. Minister De Vries wil den ondernemer zijn winst op suiker enz. laten en daarboven nog van de verbruikers belasting heffen.

Wij voeren de gemeentebedrijven in het algemeen belang, niet om winst te maken. Daarover zijn wij het eens. Maar dat hoeft niet uit te sluiten, dat het in bijzondere gevallen in het algemeen sociaal belang geschiedt. Wij zijn er wel eens toe gedwongen, omdat het belastinggebied der gemeenten zeer beperkt is en wij op directe wijze niet al het geld kunnen heffen voor onze sociale taak.

De desbetreffende alinea wordt onveranderd goedgekeurd.

Verkiezing voor het Partijbestuur.

De VOORZITTER doet nu mededeeling van den uitslag der verkiezing voor het Partijbestuur. Uitgebracht zijn 965 stemmen, waarvan 13 ongeldig, dus 952 geldige stemmen. Volstrekte meerderheid dus 476. Uitgebracht zijn op Ankersmit 198, Bergmeijer 651 (herkozen), Brok 51, v. Eck 138, v. d. Goes 879 (herkozen), Suze Groeneweg 920 (herkozen), Hermans 501 (herkozen), Hiemstra 143, Kofman 7, R. Kuyper 453, J. ter Laan 103, Loopuit 619 (herkozen), Nannenbergh 20, Nieboer 105, Sannes 916 (herkozen), Schlosser 14, Schaper 910 (herkozen), Troelstra 948 (herkozen). Aangezien tegen de aftredende dagelijkse bestuurders geen tegen-candidaten de candidatuur aanvaard hebben, zijn deze herkozen en eveneens alle overige Partijbestuurders. Als voorzitter wordt eveneens zonder tegencandidaat Vliegen herkozen verklaard.

Het Gemeenteprogram.

De behandeling van het ontwerp wordt voortgezet.

Het amendement der groep-Rauwerd, om de uitgifte van gemeentelijken tuingrond te doen vervallen, werd verworpen met slechts enkele stemmen voor.

Over de onderwijs-paragraaf vroeg KUYPER-Amsterdam, of ook Wibaut het niet wenschelijk vindt de salarissen voor het voorbereidend onderwijs te verhoogen, omdat aan het personeel veel hoogere eischen moeten worden gesteld dan bij onderwetsche bewaarscholen.

WIBAUT: Zeker, in verband ook met de hoogere eischen die aan dat onderwijs gesteld worden.

PEERLKAMP-Zaandam verdedigt het amendement zijner afdeling inzake de schoolgeld-regeling.

WIBAUT: Het amendement heb ik in zijn wezen reeds overgenomen.

Het ontwerp wordt met de overgenomen amendementen, onder applaus en zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

WIBAUT zegt toe, dat hij met Ankersmit een korte brochure zal schrijven ter toelichting van het program, welk geschrift nog dienen kan voor de propaganda bij de gemeenteraadsverkiezingen.

Omtrent de resolutie inzake de wethouderszetels vraagt VOGT-Zwolle of dezelfde bepalingen ook niet kunnen gelden voor de benoeming van burgemeesters en Gedeputeerden.

De VOORZITTER: Op benoeming van burgemeesters hebben raadsfracties geen invloed, zij geschiedt door de Kroon. De Staten-fracties zijn nog weinig talrijk. Bovendien wil het P.B. niet een zoo uitgebreide bevoegdheid.

De resolutie wordt zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

Het Congres wordt geschorst tot half twee.

Midzagzitting.

De zitting wordt te twee uur hervat. Ingekomen is een telegram van de Belgische Werkliedenpartij, luidende: „De Belgische Werkliedenpartij, in congres vergaderd te Brussel, zendt aan haar Hollandsche zusterpartij haren groet van solidariteit en de beste wenschen voor goeden arbeid met het zicht op de defi-

nitieve en aanstaande vrijmaking onzer klasse. Van Roosbroeck, schrijver.”

Aan de orde is de verkiezing van afgevaardigden naar het Internationaal Congres te Luzern. Op voorstel van het P.B. wordt besloten 5 afgevaardigden te zenden. Candidaat worden gesteld Troelstra, Schaper, Duys, Vliegen, Alberda, Wibaut, Sannes, Kleerekoper, Van Kol, Van der Goes, Bonger, Kuyper, en Loopuit.

MIDDELBURG-Den Haag bestrijdt de candidatuur-Van Kol. Hij keurt het heel goed, dat het P.B. dezen niet afvaardigde naar Bern. Het artikel van Van Kol in „Het Volk” van 4 Febr. heeft in onze partij algemeen scherpe afkeuring gevonden. Van Kol heeft niet zoo krachtig mogelijk meegewerkt om de eenheid der arbeidersklasse te herstellen door zijn partijkiezen voor de Entente-landen, intendeel, hij heeft die tegengewerkt.

De conferentie van Amsterdam is gevolg van het Bernsche congres. Van Kol heeft dat congres zoo sterk mogelijk bestreden.

Dat Van Kol in België zou meegerikt hebben om de Belgische partijgenooten naar Bern te krijgen, betwijfelt spr., gezien de houding van Van Kol, sterk. De band tusschen Van Kol en onze Partij is voorts door zijn vele afwezigheid, zeer los. De Partij voelt zich niet één met hem. Het is noodzakelijk, dat onze afgevaardigden zich weten als vertegenwoordigers der Partij en het partijstandpunt kennen en deelen.

VAN KOL betreurt, dat Den Haag de moties, die tegen hem ingediend zijn, niet verdedigd heeft, opdat deze in behandeling hadden kunnen komen. Hij kan dus thans niet op de feiten ingaan, maar hij maakt zich sterk, aan te toonen, dat van de beschuldigingen tegen hem ingebracht, niets steekhoudend is te noemen.

Spr. heeft, blijkens den oproep, met de onderteekening van het bekende adres niet den Belgischen koning geëerd, maar het Belgische volk, (g e m o m p e l) waarvoor hij grooten eerbied en sympathie koestert wegens zijn dapper verzet tegen vreemde militairistische dwingelandij. Het doel was eenig geld voor de blinden, gewond in den krijg, bijeen te brengen. Ook dat doel had spr.'s sympathie.

Spr. heeft groote waardeering voor den Belgischen koning. Huysmans heeft verklaard, dat, als vandaag het koningschap in België zou worden afgeschafft, morgen de koning als president zou worden gekozen. Zoozeer heeft deze de volkssympathie weten te verdienen.

Het is onwaar, dat spr. tegenover de Duitse partij is gaan staan; met de minderheid stemde hij vaak overeen. Maar hij heeft de houding der meerderheid steeds betreurd. Spr. heeft de Duitse partijgenooten uitgenoodigd, met hem in België de gruwelen van den krijg te gaan zien. Men is niet gekomen.

Spr. is een der oudste leden der Internationale en hij heeft alles gedaan om de eenheid te herstellen. En hij is juist haar beste vriend, die de gemaakte feilen toont.

Voor spreker's houding in verband met die der Belgische arbeiderspartij moest hem lof worden gebracht inplaats van blaam. Het telegram van de Belgische partij, dat zij zich weer bij de Internationale aansloot, is voor geen gering deel ook aan hem te danken. De woorden van Middelburg hebben spr. dan ook zeer ge-

krenkt. Spr. heeft tal van vrienden en strijdmakkers in de Internationale. Hij heeft het initiatief genomen tot stichting van het Int. Soc. Bureau en nam ijverig deel aan het werk.

Troelstra heeft niet het volle vertrouwen in de Entente-landen. Het is dringend noodig ook personen te zenden, die dit vertrouwen wel degelijk genieten.

In 't belang van verzoening, van herleving der Internationale wil spr. meewerken en heeft dat steeds gedaan; Het zou hem hard vallen, indien hij thans zou worden uitgeworpen. Hij heeft reeds bijna een halve eeuw gewerkt in 't belang der arbeiders, en zou zijn niet-verkiezing als een kaakslag beschouwen. Aan u, Congres, de beslissing!

De **VOORZITTER** deelt de uitslag van de stemming voor de commissie van geschillen mee. Gekozen zijn De **Miranda**. Van den **Bergh** en **Sloos**.

De voorzitter stelt nu aan de orde van

de reglementsherziening.

het gedeelte betreffende de vertegenwoordiging der delegaties op het congres.

MATTHIJSEN-P.B.: Het P.B. heeft voor de afvaardiging naar dit Congres bepalingen moeten maken, die formeel niet geheel in overeenstemming zijn met de voorschriften van het huishoudelijk reglement. De ernstige financiële nood dwong daartoe. De partijkas heeft een tekort van f20.000, enkele afdelingen zitten met groote schulden. Dat konden wij niet weten, toen we 't reglement maakten, evenmin als de sterke groei van 't aantal afdelingen, anders ware aanstands op sterker inperking van het aantal afgevaardigden aangestuurd.

Het P.B. stelt nu voor per 300 leden één afgevaardigde te zenden. Dat is een besparing van 13 à 14.000 gulden. De combinatie van afdelingen had voor de plattelandsafdelingen zeer groote bezwaren.

G e r o e p: Onoverkomelijk...

MATTHIJSEN: Dit erkent het P.B. Practisch is het op vele plaatsen onmogelijk gebreken huishoudelijke vergaderingen der groepen te beleggen. Wij openen nu de mogelijkheid, dat de afdelingen afzonderlijk vergaderen en dan afgevaardigden voor de groepsvergaderingen kiezen, die weer de vertegenwoordigers voor 't Congres aanwijzen.

Er zijn een aantal amendementen ingediend, die alle de strekking hebben het aantal afgevaardigden te vergrooten. Het P.B. wijst al deze amendementen af. Als onze regeling eenige jaren gewerkt heeft, en de Partij zich uitbreidt als in den laatsten tijd, zullen wij zelfs moeten voorstellen het aantal leden per afgevaardigde op 5 à 600 te brengen. Werden de verstrekkende amendementen aangenomen, dan zouden we congressen krijgen, die ons meer kosten dan een heele Kamerverkiezing.

Er zijn nu afdelingen, die den ouden toestand willen herstellen op kosten van de afdelingskassen. Dat komt ten slotte op hetzelfde neer voor de financiën der Partij.

Alle afdelingen moeten over de Congresagenda kunnen vergaderen. Onze regeling maakt dat mogelijk. In het buitenland bestaat zij allang zoo.

Spr. stelt nog een wijziging voor, waardoor iedere afdeling, ook de kleinste, gewaarborgd wordt, dat zij voorstellen voor het Congres kan indienen. Hij verzoekt de afdelingen, die

amendementen ingediend hebben, deze in te trekken.

Aldus geschiedt.

NIERMEIJER dringt nogmaals aan op tijdige toezending der verslagen en agenda's. Anders is de nieuwe regeling onmogelijk.

De **VOORZITTER** verwacht, dat met de uitbreiding van het Partij-secretariaat de noodige bespoediging zal worden verkregen.

Spr. dankt namens de Partij v. Kuijkhof en Matthijssen hartelijk voor al hun arbeid in het belang der Partij verricht. Dit woord geldt ook het personeel. Spr. dankt ook Wibaut en Ankersmit voor de samenstelling van het gemeenteprogram.

De reis- en verblijfkosten worden vastgesteld als op den beschrijvingsbrief is aangegeven.

Aan de orde is de motie inzake

belasting-politiek.

VLIËGEN acht discussie hierover niet noodig. De strijd in deze richting is reeds in de Kamers begonnen. Vooral ten opzichte van de heffing-in-eens zullen we krachtig moeten optreden. Die zaak moet ieder oogenblik onverbiddelijk weer aan de orde komen. Zij is niet voor goed afgedaan met verwerping der motie-Ter Laan.

De resolutie wordt bij handopsteken aangenomen.

Daarna komen in behandeling de reglements-voorstellen inzake een progressieve contributieheffing

(punt 74 en 75 van de agenda).

MATTHIJSEN: Het P.B. wil deze zaak aan het Congres overlaten. Voor verhooring van de minimum-contributie voelt spr. persoonlijk niet veel. De oude grens is echter niet overal te handhaven bij de verhooring van afdracht, de groote schuldenlast enz. Op dit oogenblik uit te maken, hoe de regeling zal zijn, lijkt spr. echter onmogelijk. Elk der voorgestelde regelingen zal tot grove onbillijkheden leiden. Het P.B. beveelt daarom aanneming aan van het voorstel-Amsterdam 17 en 18, waarbij een afdeling in overleg met en met toestemming van het P.B. een hoogere contributie mag heffen.

Aldus wordt besloten.

De andere voorstellen hieromtrent worden ingetrokken.

Internationaal Persbureau.

Het voorstel tot oprichten hiervan wordt in handen gesteld van de delegatie naar Luzern.

De **VOORZITTER** deelt mee, dat er sprake is van de vestiging van een dergelijk bureau. Aangenomen.

Het voorstel tot het uitzenden van bibliotheken naar dorpsafdelingen acht **VLIËGEN** onaannemelijk wegens de hooge kosten. Wij hebben dit geld niet.

Ten opzichte van dit punt wordt overgegaan tot de orde van den dag.

VAALS stelt voor afdelingen financieel te steunen bij de stichting van een eigen gebouw.

De **VOORZITTER** acht dit voorstel zeer begrijpelijk. In Vaals kan onze afdeling geen zalen krijgen. Maar aannemen kunnen we het niet. Steeds mistukken dergelijke ondernemingen. Spr. ontraadt aanneming. Verworpen.

De wenschelijkheid van het niet-ophoopen van functies in openbare lichamen in één persoon.

De **VOORZITTER**: Het P.B. is hier warm voor en hoopt dat de partij zal leeren de functies goed en doelmatig te verdeelen. Het moet echter bij het uitspreken van een wenschelijkheid blijven. Besluiten geeft niets. Men moet het tenslotte in eigen kring uitmaken.

Tegelijk hiermee komt in behandeling de motie, waarbij het lidmaatschap der Tweede Kamer onvereinigbaar wordt geacht met dat der Prov. Staten en het wethouderschap in groote steden.

VLIEGEN heeft zelve de groote bezwaren van vereeniging van wethouderschap en Kamerlidmaatschap ondervonden. Hij heeft daarom de Kamer verlaten. Voor Albarda is het een ander geval, omdat die in Den Haag woont. Plaatselijk moet men 't tenslotte beslissen. Als het blijft bij het uitspreken van een wenschelijkheid en het lidmaatschap der Prov. Staten er uit valt, kan spr. zich ermee vereenigen.

KUILENBURG wil bij deze zaak eenige cijfers geven over het absenteïsme der Kamerleden.

De **VOORZITTER** verzet zich daartegen. Die zaak is vanmorgen afgedaan.

KUILENBURG meent, dat het wethouderschap den heelen man vraagt. Daarmee is het Kamerlidmaatschap onvereinigbaar.

De **VOORZITTER** acht bepaald verbod onmogelijk. Er zijn allerlei plaatselijke toestanden die hier moeten beslissen.

KUILENBURG spreekt nogmaals over het absenteïsme. Schaper heeft aangedrongen op het noemen van namen. Dat geeft aanleiding tot onaangenaamheden. Spr. wil echter een enkele naam noemen n.l. Oudegeest, die verklaard heeft, dat zijn vakvereenigingsarbeid hooger staat dan zijn Kamerlidmaatschap. De kiezers echter hebben hem als sociaaldemokraat gekozen. Nu zullen er al weer 4 Kamerleden naar Luzern gaan.

VLIEGEN wenscht te constateeren, dat het van groot nut is, dat Oudegeest in de Kamer gekomen is. Dat kan niet anders dan den band tusschen vakbeweging en politieke organisatie versterken.

Punt 89 betreffende funktionering van het sprekers-bureau wordt aangenomen, evenals dat inzake de samenstelling van het jaarboekje.

92. Afschaffing personeele belasting.

De voorzitter meent, dat dit voorstel niet in ernstige overweging kan worden genomen. Indirecte belastingen zouden moeten voorgaan. Verworpen.

93. Aansluiting partijleden bij de vakvereenigingen. — Aangenomen.

94. Aansporing gebruik maken van leesalen. — Aan de plaatselijke weekbladen in overweging gegeven.

Hiermee is de agenda afgehandeld.

HARTOG-Amsterdam geeft in overweging bij het 25-jarig bestaan der Partij een werkje samen te stellen, dat de geschiedenis der Partij behandelt.

Spr. meent verder dat de benoeming van de „Volk“-redactie nog moet geschieden.

De **VOORZITTER** stelt dat laatste punt dan aan de orde.

De redactie wordt voor den tijd die nog verlopen moet voor het nieuwe „Volk“ verschijnt, onder dankzegging en bij acclamatie herkozen.

De **VOORZITTER** deelt voorts mee, dat de uitgave van een gedenkboek reeds in voorbereiding is.

De **VOORZITTER** doet mededeeling van den uitslag der verkiezing voor vijf leden der delegatie naar het Internationaal Congres in Luzern. Uitgebracht zijn 870 stemmen. Volstrekte meerderheid 436.

Hiervan verkregen:

Troelstra.	850
Wibaut	713
Van der Goes	534
Vliegen	524
Schaper	418
Van Kol	364
Kuyper	200
Albarda	186
Sannes	134
Duijs	88
Bonger	62
Kleerekoper	43
Loopuit	3

Gekozen zijn dus Troelstra, Wibaut, Van der Goes en Vliegen. Herstemming moet plaats vinden tusschen Schaper en Van Kol.

TROELSTRA: Er is op dit oogenblik een herstemming voor afgevaardigden naar Luzern. In overleg met Schaper wil ik een kort woord zeggen.

Als er iemand hier is, die de kern van 't betoog van de afdeling Den Haag ten opzichte van v. Kol's optreden met instemming heeft gehoord, dan ben ik het. Aan den anderen kant heeft indruk op mij gemaakt het optreden van onze ouden veteraan in de Internationale die terecht kon getuigen, dat hij de stichter is van het Int. Soc. Bureau.

Door den uitslag van de eerste stemming is, naar spr. meent, voldoende uitgedrukt hoe het Congres over Van Kol's optreden denkt. Als oud-strijdmakker van v. Kol zou spreker het zeer pijnlijk achten, als de uitslag der herstemming voor v. Kol negatief zou zijn. Meer kan spr. niet zeggen, maar hij zegt dit in overeenstemming met Schaper.

De **VOORZITTER** stelt voor de delegatie met één man uit te breiden. (Algemeen appl.)

Schaper en Van Kol zijn dus beide gekozen.

VLIEGEN spreekt dan het slotwoord. We staan aan het einde onzer werkzaamheden. De twee eerste dagen hebben we besteed aan onze eenheidsresolutie. Die zaak heeft dus veel tijd gekost. Spr. gelooft echter, dat voor de inlichting der arbeidersklasse dit besluit van groote beteekenis is geweest, ook voor de toekomst van de grootste beteekenis.

Ook vandaag zijn belangrijke besluiten genomen. We gaan nu weer aan den arbeid, aan den strijd van elken dag. Spr. hoopt dat de komende gemeenteraadsverkiezingen ons in alle gemeenteraden, waar daarop maar eenige kans is, zullen brengen ter versterking van onze macht.

In dezen grooten tijd is ons groote strijdmiddel: versterking der organisatie. In dien geest waren wij bijeen en gaan wij uiteen.

Spr. dankt tenslotte de Arnhemmers, in 't bijzonder Van Rees, voor hun arbeid ter voorbereiding van 't Congres.

Hij eindigt met den uitroep: Leve de Internationale Sociaaldemocratie.

Het Congres gaat zingende uiteen.

BESLUITEN van het drie en twintigste Congres der Sociaal-democratische Arbeiderspartij in Nederland, gehouden op 20, 21 en 22 April 1919, te Arnhem.

Taktiek-resolutie.

Het Congres begroet met geestdrift den val der autocratische regeeringen in Oost- en Mid-den-Europa en de opkomst der arbeidersklasse in de leiding der volkeren.

Was de wereldoorlog de ineenstorting van het imperialistisch stelsel der bourgeoisie, van de revoluties in Europa kan worden verwacht, dat zij den grondslag leggen van het socialistisch stelsel der werkende klassen. Bij hun welslagen is het levensbelang van allen betrokken, die van eigen arbeid met hoofd of hand moeten leven.

De Partij dient rekening te houden met de mogelijkheid, dat de revolutionaire beweging, die nog vele jaren kan duren, zich naar West-Europa zal uitbreiden. Hierop zullen de inhoud van het Vredesverdrag, het karakter van den Volkerenbond, de kwestie der Ontwapening, de mate van verwezenlijking der overal gestelde arbeiders-eischen en de verdere ontwikkeling der revoluties in Rusland en Duitschland van grooten invloed zijn. Reeds thans stellen de Engelsche arbeiders-eischen van socialisatie van bedrijven en zeggenschap in de fabriek, die ver boven de gewone vak-eischen uitgaan. Overal in de arbeidersklasse breekt zich de overtuiging baam, dat een nieuwe tijd is aangebroken, die aan de oude knechtschap een einde maken zal.

In dezen stand van zaken openen zich ook voor de arbeidersklasse van Nederland nieuwe mogelijkheden, niet slechts tot verovering van belangrijke sociale hervormingen en verderen uitbouw der democratie, maar ook tot ingrijpende wijziging van het maatschappelijk stelsel in socialistische richting. Het is de historische taak der S. D. A. P. in dezen de leiding te nemen.

Als normale strijdmiddelen handhaaft het congres de wettige methode der democratie: organisatie, parlementaire actie en propaganda. Het protesteert tegen den economischen en geestelijken dwang, vooral van katholieke zijde op de arbeidersklasse uitgeoefend, om haar in het gebruik dezer middelen te belemmeren. Ook de politiek van reactie tegen onze beweging, van regeeringszijde gevoerd, is weinig geschikt een geleidelijke ontwikkeling te bevorderen. Het congres stelt haar voor de gevolgen verantwoordelijk.

Voor het geval, dat revolutionaire situaties de Partij voor de vraag mochten plaatsen met andere dan wettige middelen de politieke macht te veroveren, zal zij vóór alles hebben te overwegen, of zij hiervoor voldoende steun vindt in de arbeidersklasse en daar buiten. Verder zal het volk in zijn geheel zoo spoedig

mogelijk gelegenheid moeten hebben den nieuw te scheppen toestand vast te stellen. De Partij verwerpt dictatuur en schrikbewind en handhaaft het democratisch beginsel, dat zij ook op het sociale leven wil toepassen. Niet slechts volgt dit uit het wezen der sociaaldemocratie, maar het zal ook alleen op die wijze mogelijk zijn, het economisch leven, waarvoor elke partij, die de macht in handen heeft de verantwoordelijkheid draagt, in stand te houden en in socialistische richting te ontwikkelen.

Het Congres draagt het Partijbestuur op, te bevorderen, dat het aanstaand Internationaal Socialistisch Congres zich uitspreke omtrent de wijze van socialisatie en omtrent de vormen van organisatie, waardoor den economischen groepen in het volk hunne vertegenwoordiging gegeven en de noodige zelfstandigheid bij het voeren der gesocialiseerde bedrijven gewaarborgd wordt.

Ten slotte wijst het Congres er op, dat de overgang naar het nieuwe stelsel met te minder schokken zal gepaard gaan, naarmate in alle kringen de historische noodzakelijkheid daarvan klaarder wordt beseft en de eenheid in de arbeidersklasse groter is.

* * *

Motie inzake Belastingpolitiek.

Het Congres, gezien de voorstellen door de regeering aangekondigd tot herstel en versterking van 's Rijks financiën en erkennend dat dit herstel en die versterking noodig zijn om het den staat mogelijk te maken te voldoen aan de rechtmatige eischen hem door de arbeidersklasse gesteld, verklaart zich voor de zoo noodige geheele en onverwijlde aflossing der crisis-schulden, ook die der gemeente, door een heffing-ineens van de vermogens en van de groote inkomens. Bij deze heffing worde met de tijdens den oorlog plaats gehad hebbende buitengewone waardevermeerdering van onroerende goederen rekening gehouden.

Het verklaart zich verder voorstander van die belastingen of heffingen, die in elk geval de koopkracht van het arbeidersloon onaangetaast laten en ten volle rekening houden met de draagkracht. En daarom tegen verhoogde invoerrechten op artikelen van dagelijksch gebruik als kleeren, huisraad en tegen belastingen op thee, koffie, cacao, enz., wijl deze belastingen relatief zwaarder drukken op de kleine dan op de groote inkomens en op de groote gezinnen zwaarder dan op kleine.

Het is van meening, dat, als door de bovenbedoelde heffing in-eens de crisis-schuld zal zijn afgelost, uit heffingen van vermogens, inkomens en erfenissen, alsmede door bezuiniging

op militaire uitgaven, op voldoende wijze in de behoeften van de schatkist kan worden voorzien.

Het besluit zich tegen de belastingplannen der regeering voor zoover die niet strooken met bovenstaande beginselen, beslist te verzetten en roept de arbeiders op haar daarbij met alle kracht te steunen.

* * *

Motie

inzake het aanvaarden van wethouderszetels.

Het Congres, overwegende, dat na de a.s. Raadsverkiezingen in een groot aantal gemeenten zich voor de sociaal-democratische raadsfracties de vraag zal voordoen, of het gewenscht is zich beschikbaar te stellen voor deelneming aan het dagelijks bestuur der gemeente,

overwegende, dat het wenschelijk is bij de beantwoording van deze vraag in de verschillende gemeenten een overeenkomstige gedragslijn te volgen,

spreekt als zijn oordeel uit, dat, waar geen sociaal-democratische meerderheid is verkregen, alleen dan tot bekleeden van het wethoudersambt moet worden overgegaan, indien voldoende vaststaat, dat mede daardoor de verwezenlijking van belangrijke punten van ons gemeenteprogram wordt verzekerd,

stelt vast, dat nergens een wethouderszetel zal worden aanvaard, zonder dat vooraf door de Partijafdeeling of federatie de wenschelijkheid der aanvaarding is uitgesproken,

verklaart, dat het in het belang van gelijkheid van optreden wenschelijk is onder mededeeling van de verkregen waarborgen, die tot deelneming aan het dagelijks bestuur kunnen doen besluiten, het advies van het Partijbestuur in te winnen, alvorens in de afdeeling of federatie een beslissing te nemen.

* * *

De volgende wijzigingen werden aangebracht in het

Huishoudelijk Reglement

der Partij.

Art. 31 luidt:

De afdeelingen kunnen door het Partijbestuur na overleg met het bestuur der federatie, waarvan zij deel uitmaken, tot eene afdeelingsgroep worden verenigd, welke groep dan voor de behandeling van Congressaanleggenheden als één afdeeling wordt aangemerkt.

De Congresvergaderingen van een groep afdeelingen, die deel uitmaken van eene gewestelijke Federatie, kunnen zijn vergaderingen van de leden of vergaderingen van de afgevaardigden der afdeelingen.

Indien de tot een groep behorende afdeelingen niet tot overeenstemming kunnen komen omtrent de samenstelling dezer vergaderingen, beslist het gewestelijk bestuur, de afdeelingen gehoord.

Het gewestelijk bestuur wijst, de afdeelingen gehoord, voor iedere groep de plaats aan, waar de vergaderingen ter behandeling van Congressaanleggenheden worden gehouden en het bestuur der afdeeling, of dat der de afdeelingen der groep omvattende gemeentelijke of districts-federaties, dat deze vergaderingen uitschrijft en leidt.

Het aantal stemmen, dat de afgevaardigden der afdeelingen in de groepsvergaderingen uit-

brengen, wordt berekend op de wijze als aangegeven in art. 37 van dit reglement.

Voor de behandeling van alle Congressaanleggenheden en van de voorstellen bedoeld in artt. 27 en 30 der Statuten worden de afdeelingen, die deel uitmaken van eene stedelijke federatie, welke minder dan duizend leden telt, aangemerkt als één afdeeling.

Is de stedelijke federatie onderverdeeld in districts-federaties, dan worden de afdeelingen, die eene districts-federatie vormen, aangemerkt als één afdeeling.

De vergaderingen ter behandeling van de ingediende Congresvoorstellen en amendementen, ter verkiezing van afgevaardigden en die, waarin de Congresdelegatie verslag uitbrengt, worden bijeengeroepen en geleid in het eerste geval door het federatiebestuur, in het tweede geval door het districtsbestuur.

* * *

Het bepaalde in art. 32, dat voorstellen kunnen worden ingediend door de afdeelingen, wordt zoo verstaan, dat ook de afdeelingen, die deel uitmaken van een afdeelingsgroep het recht hebben zelfstandig voorstellen en amendementen in te dienen.

Het is dus voldoende de vergaderingen van de afdeelingsgroepen ter behandeling van Congressaanleggenheden, zoowel van die welke gevormd worden door de leden der afdeelingen als die, welke uit afgevaardigden der afdeelingen bestaan, vóór het Congres eenmaal bijeen te roepen en wel ter behandeling van de Jaarverslagen en den volledigen Beschrijvingsbrief, en het verkiezen van een afgevaardigde.

* * *

Aantal Afgevaardigden.

Art. 35 luidt:

Iedere afdeeling of afdeelingsgroep heeft het recht voor elke driehonderd leden, die zij telt, één afgevaardigde te zenden.

De afgevaardigden moeten gekozen zijn uit de leden der afdeelingen in eene huishoudelijke vergadering, minstens acht dagen vóór het Congres. Zoodra de afgevaardigden gekozen zijn, geeft de afdeelingsecretaris daarvan bericht aan het Partijsecretariaat. Elke afgevaardigde moet voorzien zijn van een geloofsbrief, waarvan het formulier door het Partijbestuur wordt verstrekt.

* * *

Contributieheffing.

Art. 49. De afdeelingen stellen in haar huishoudelijke reglement voor hare leden eene contributie vast, welke niet minder dan 5 cent per week of 20 cent per maand en niet meer dan 20 cent per week of 80 cent per maand mag bedragen.

In overleg en met toestemming van het Partijbestuur kan door eene afdeeling eene hoogere contributie worden vastgesteld.

De afdeelingen innen geene contributie dan tegen afgifte van de door het Partijsecretariaat verstrekte zegels.

* * *

Het Partijbestuur zal in den regel, en dan alleen wanneer de noodzakelijkheid van een verhooging der maximum-contributiegrens aangetoond wordt en een uiteenzetting van de financiële gevolgen wordt gegeven, eene verhooging van de contributiegrens tot 30 cent per week of f 1.50 per maand goedkeuren.

* * *

Vergoeding Afgevaardigden Paaschcongres '19.

In afwijking van het bepaalde in art. 36 wordt uit de Partijkas vergoed voor elken afgevaardigde de kosten voor reis en logies en de verblijfkosten tot een bedrag van f 5 per geheelen congresdag.

* * *

Internationaal Socialistisch Persbureau.

Het voorstel onder No. 85 van den Beschrijvingsbrief, dat de wenschelijkheid uitsprak van de oprichting van een Internationaal Socialistisch Persbureau werd ter behandeling op het Internationaal Congres in Luzern in handen van de delegatie naar dat Congres gesteld.

* * *

Cumulatie functies.

Het Congres vereenigde zich met de conclusie van den voorzitter bij de behandeling van punt 88 van den Beschrijvingsbrief, dat cumulatie van functies in vertegenwoordigende lichamen zooveel mogelijk voorkomen dient te worden.

* * *

Gedenkboek.

Aan het Partijbestuur werd opgedragen, ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan der Partij een gedenkboek uit te geven.

* * *

Lidmaatschap Vakorganisatie.

Het Congres spreekt als zijne meening uit, dat elk partijgenoot voor zoover mogelijk lid van eene moderne vakorganisatie moet zijn.

* * *

Heffing van een uur-loon.

Besloten werd met algemeene stemmen ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan der Partij in Augustus a.s., door heffing van een uur-loon van alle leden een feestgave bijeen te brengen, bestemd om de schuld van de Partij-kas, groot ongeveer f 25.000. te dekken.

Studie-Commissie-Staatsexploïtatie.

Het Partijbestuur benoeme een studiecommissie, die een rapport uitbrengt over een systematische socialiseering van het bedrijfsleven.

Benoemingen.

Gekozen werden tot leden van het Partijbestuur: W. H. Vliegen, voorzitter; J. W. Matthiisen, secretaris; J. G. van Kuijkhof, penningmeester; F. M. Wibaut en A. B. Kleerekoper, allen leden van het Dagelijksch Bestuur; J. A. Bergmeijer, F. v. d. Goes, Suze Groeneweg, L. M. Hermans, Jos. Loopuit, mr. G. W. Sannes, J. H. Schaper en mr. P. J. Troelstra.

Als plaatsvervangende leden zullen eventueel optreden R. Kuyper en J. F. Ankersmit.

De delegatie naar het Internationaal Congres te Luzern werd als volgt samengesteld: F. v. d. Goes, H. H. v. Kol, J. H. Schaper, mr. P. J. Troelstra, W. H. Vliegen en F. M. Wibaut.

Als plaatsvervangers treden in volgorde op R. Kuyper, J. W. Albarda, mr. G. W. Sannes.

Tot leden van de Commissie van geschillen tusschen de redactie van „Het Volk” en partijgenooten-inzenders, werden benoemd: mr. G. v. d. Bergh, S. R. de Miranda en dr. D. A. Sloos.

GEMEENTEPROGRAM.

(Vastgesteld op 22 April 1919 op het Congres te Arnhem.)

De sociaaldemocratische gemeentepolitiek stelt zich niet ten doel in de eene of andere gemeente het socialisme te vestigen. De vestiging van het socialisme kan slechts internationaal en nationaal tot stand komen op den grondslag van gemeenschappelijk bezit van grond en productiemiddelen. De verwezenlijking van deze voorwaarden ligt buiten het bereik van eenigen gemeenteraad. De sociaaldemocratische gemeentepolitiek stelt zich ten doel het orgaan der gemeente meer en beter dienstig te maken tot het inrichten en beheeren van allerlei instellingen ter voorziening in de behoeften der ingezetenen waarbij gestreefd wordt naar het grootst mogelijke gerief voor de verbruikers en rekening wordt gehouden met hunne economische positie. Langs dezen weg bevordert de sociaaldemocratische gemeentepolitiek de socialistische gedachte; werkt zij mede tot versterking van het besef van de noodzakelijkheid eener socialistische regeling; schept zij en ontwikkelt zij de organen die voor de leiding van de gemeenschappelijke voorziening in algemeene behoeften onontbeerlijk zijn.

Onze gemeentepolitiek kan zich zoowel op het platteland als in de steden elken dag bemoeien met tientallen aangelegenheden, die het leven der ingezetenen ten nauwste raken. Zorg voor woning, voeding, opvoeding, ontwikkeling, gezinszorg, vereenvoudiging van den arbeid der huisvrouw, gezondheidszorg, enz., enz., al deze onderwerpen vormen een onderdeel van het beleid van het gemeentebestuur. Gelukt het om de sociaaldemocratische gemeentepolitiek op een of meer dezer gebieden de leiding te doen geven, dan ligt daarin eene machtige propaganda van elken dag, die sterk spreekt tot de massa der arbeiders.

Deze vooropstelling moet er toe leiden, dat in ons gemeenteprogram geene zuiver socialistische eischen kunnen worden opgenomen, en dat bij alle daarin te stellen eischen rekening moet worden gehouden met de vraag of deze reeds thans in het kapitalisme kunnen worden doorgevoerd. Er is verband tusschen gemeentewet en rijkswet en nog in meer dan een opzicht wordt de doorvoering van eischen van sociaaldemocratische gemeentepolitiek door de rijkswetgeving min of meer tegengehouden.

Waar deze ervaring in de gemeenteraden wordt opgedaan, zal hieruit de prikkel ontstaan om van den gemeenteraad aandrang te doen uitgaan tot wegneming van de belemmeringen in de rijkswetgeving, die de ontplooiing van onze gemeentepolitiek tegenhouden.

1. Naar de draagkracht opklimmende belastingen met ruime vrijstelling van lagere inkomens en aftrek voor onderhoud van kinderen, onvermogene ouders en inwonende verwanten. Belasting op de waardevermeerdering van bebouwde en onbebouwde eigendommen. Bijzondere belasting van eigenaren, die bijzonder voordeel trekken van gemeentewerken.

2. Overbrenging in gemeentebeheer van alle plaatselijke particuliere monopolies en van zoodanige bedrijven, welker particulier beheer strijdig is met het verbruikersbelang en die rijp voor naasting zijn. Regeling van de bedrijfstarieven in verband met de bijzondere arbeidersbehoeften.

3. Tijdige uitbreiding van gemeentelijk grondbezit, waarbij het beheer gericht moet zijn op eene goede woningpolitiek. Tijdige vaststelling van weloverwogen uitbreidingsplannen, waarbij naar behoud van natuurschoon wordt gestreefd. Gebruik van het grondbezit voor gemeentelijke levensmiddelenvoorziening. Uitgifte van gemeentegrond in erfpacht. Waar uitgifte van gemeentelijken tuingrond in kleine perceelen in verband met plaatselijke toestanden noodzakelijk is, wordt deze beperkt tot wat noodig is voor voorziening in eigen gezinsgebruik.

4. Gemeentelijke woningbouw en krachtige, snelle bevordering van bouw door bouwverenigingen. Vaststelling van eene bouwverordening, die een goeden woningbouw verzekert. Bevordering van gemeenschappelijke inrichtingen voor de vereenvoudiging van de huishouding en voor kinderverzorging. Naast hoogbouw bevordering van tuinstadbouw en van huizen voor een of twee gezinnen. Krachtige voortzetting der onbewoonbaarverklaring van krotten. Opruiming van slechte blokken en wijken door onteigening. Vaststelling eener verordening op de dichtheid der bewoning van de woningen. Verhuring van woningen voor groote gezinnen en lagere inkomens beneden kostprijs. Wering van allen werkgeversinvloed op de verhuring der woningen, ontstaan door werkgeversbijdragen in de woningbouwkosten. Gemeentelijke hypotheekbanken ter bevordering van den bouw van woningen, voor welke geen rijksvoorschotten zijn te verkrijgen. Zorg voor uitbreiding van openbare parken en plantsoenen. Zorg voor volledige inrichting der nieuwe woonwijken; voorziening met scholen, enz.

5. Gemeentelijke voortbrenging, aanvoer, verwerking en verkoop van levensmiddelen niet slechts voor groote steden, doch ook voor plattelands en kleinere gemeenten. Goed ingerichte markten voor levensbehoeften. Gemeentelijke melkcentrales. Keuring van levensmiddelen, ook ten opzichte van voedingswaarde. Gemeentekeukens en eethuizen.

6. Regeling der arbeidsvoorwaarden van het gemeentepersoneel in georganiseerd overleg met zijn vakverenigingen. Invoering van den achturedag voor het gemeentepersoneel en van een drie- of vierploegenstelsel voor nachtwerkers en politie. Vrijheid van dienst op Zondag of, wanneer dit onmogelijk is, eene andere vrije dag in de week. Vrije Zaterdagmiddag. Eene jaarlijksche aaneengesloten verloftijd. Scheidsgerechten ter beoordeeling van straffen met vrije keuze zijner scheidsrechters

door het gemeentepersoneel. Bij gelijken arbeid gelijk loon voor man en vrouw. Geen ontslag van vrouwelijk personeel wegens huwelijk; voldoende verlof voor zwangeren en kraamvrouwen. Bestekbepalingen zooveel mogelijk in overeenstemming met de arbeidsvoorwaarden der gemeenten, met als minimum hetgeen in de collectieve arbeidsovereenkomsten der vakverenigingen is vastgelegd.

7. Regeling van de winkelsluiting.

8. Bureaux voor kosteloozen rechtsbijstand aan on- en minvermogenen.

9. Kosteloos voorbereidend, lager, herhalings- en ambachtsonderwijs voor jongens en meisjes met kosteloze leermiddelen. Bij voldoende gebleken geschiktheid kosteloos middelbaar en hooger onderwijs voor on- en minvermogenen met kosteloze leermiddelen en zoo noodig met geldelijke ondersteuning der ouders. Voor zoover het onderwijs niet kosteloos is, schoolgeld naar draagkracht. Bevordering van leiding bij beroepskeuze. Bevordering van onderwijs voor volwassenen. Streng toezicht op het bijzonder voorbereidend onderwijs. Voor het personeel van het voorbereidend onderwijs eene salarisregeling die de verbetering en nieuwe ontwikkeling van dit onderwijs bevordert. Verplichte opleiding van dat personeel.

Invoering van een zevende en achtste leerjaar. Kleinere klassen.

Afzonderlijk onderwijs voor schipperskinderen, achterlijken, spraakgebrekkigen, hardhoorenden en blinden, eventueel door samenwerking van verschillende gemeenten.

Gemeentelijk vakonderwijs, ook voor meisjes. Huishoudonderwijs.

Invloed van het onderwijzend personeel in schoolzaken. Afschaffing van het ambulante.

Lichamelijke onderwijszorg door gemeentelijke schoolvoeding en -kleeding, vacantiëkolonies, schoolbaden, schoolartsen, schooltandartsen en schoolverpleegsters.

10. Bevordering der volksontwikkeling door openbare boekerijen en leesalen, musea, voor-

drachten, tooneelvoorstellingen en concerten, sport- en speelterreinen. Openbare vergaderzalen.

11. Uitgebreide zorg voor openbare gezondheid. Openbare ziekenhuizen, badhuizen, zweminrichtingen, waschrichtingen en zoo noodig waschhuizen. Openbare slachthuizen, ook voor kleine gemeenten. Geneeskundige verzorging voor onvermogenen, met vrije artskeuze. Gemeentelijke wijkverpleging. Tandheelkundige klinieken. Stichtingen ter huisvesting van weezen en halfweezen, buitenechtelijke kinderen, ouden van dagen en daklozen, doorgangshuizen voor ongehuwde moeders. Kosthuizen voor ongehuwde mannen en vrouwen.

12. Zorg voor moeders en kinderen door: cursussen in kinderverzorging, kraamvrouwenklinieken, gemeentelijke kraamverzorging en huishoudenverzorging. Voorlichtingsbureaux voor jonge moeders. Zoogpremies. Melkkekens. Gemeentelijke kleinkinderbewaarplaatsen (crèches) en gemeentelijk toezicht op particuliere inrichtingen. Vrouwelijke beambten bij de zedenpolitie.

13. Overbrenging der armenzorg in rechtstreeksch gemeentebeheer met opheffing der zelfstandige burgerlijke arbesturen. Zoolang dit nog niet geschied is, arbeiders-vertegenwoordigers in de arbesturen.

14. Beperking van het aantal drankvergunningen en verloven. Drankvrije wijken.

15. Afschaffing der bepalingen uit de politie-verordeningen, die de vrijheid van betooging, vergadering en drukpers belemmeren.

16. Gemeentelijke deelneming aan de rijks-werklozenverzekering. Openbare arbeidsbemiddeling. Productieve werkverschaffing.

17. Samenwerking van gemeenten ter totstandbrenging van wat buiten het bereik ligt van afzonderlijke gemeenten (b.v. waterleiding, gasfabriek, gezondheidsdienst, vakonderwijs, kosteloze rechtsbijstand, enz.). Gezamenlijke inkoop van materialen, die voor gemeentendiensten noodig zijn.

BESCHRIJVINGSBRIEF.

Ingediend zijn de volgende voorstellen:

A. Motie van orde.

1. Het Congres besluite, dat aan de inleiders, desnoods na een schriftelijk praeadvies, niet meer dan één uur spreektijd wordt toegestaan, terwijl de rest van den congresstijd over de debaters wordt verdeeld.

Afd.-groep Amsterdam 14, 15 en 16.

A m e n d e m e n t e n :

De laatste zinsnede „terwijl de rest van den congresstijd over de debaters wordt verdeeld” vervalt.

Afd.-groep Den Haag 4 en 5.

Inplaats van „terwijl de rest van den congresstijd over de debaters wordt verdeeld” te lezen: „en dat aan door het congres aan te wijzen debaters een extra-spreektijd kan worden toegestaan.”

Afd.-groep Amsterdam 14, 15 en 16.

B. Algemeene politiek.

1. Het Congres begroet met geestdrift den val der autocratische regeeringen in Oost- en Midden-Europa en de opkomst der arbeidersklasse in de leiding der volkeren.

2. Was de wereldoorlog de ineenstorting van het imperialistisch stelsel der bourgeoisie, van de revoluties in Europa kan worden verwacht, dat zij den grondslag leggen van het socialistisch stelsel der werkende klassen. Bij hun welslagen is het levensbelang van allen betrokken, die van eigen arbeid met hoofd of hand moeten leven.

3. De Partij dient rekening te houden met de mogelijkheid, dat de revolutionaire beweging, die nog vele jaren kan duren, zich naar West-Europa zal uitbreiden. Hierop zullen de inhoud van het Vredesverdrag het karakter van den Volkerenbond, de kwestie der Ontwapening, de mate van verwezenlijking der overal gestelde arbeiderseischen en de verdere ontwikkeling der revoluties in Rusland en Duitschland van grooten invloed zijn. Reeds thans stellen de Engelsche arbeiders eischen van socialisatie van bedrijven en zeggenschap in de fabriek, die ver boven de gewone vak-eischen uitgaan. Overal in de arbeidersklasse breekt zich de overtuiging baan, dat een nieuwe tijd is aangebroken, die aan de oude knechtschap een einde maken zal.

4. In dezen stand van zaken openen zich ook voor de arbeidersklasse van Nederlad nieuwe mogelijkheden, niet slechts tot verovering van belangrijke sociale hervormingen en verderen uitbouw der democratie, maar ook tot ingrijpende wijziging van het maatschappelijk stelsel in socialistische richting. Het is de historische taak der S. D. A. P. in dezen de leiding te nemen.

5. Als normale strijdmiddelen handhaaft het Congres de wettige methode der democratie:

organisatie, parlementaire actie en propaganda. Het protesteert tegen den economischen en geestelijken dwang, vooral van katholieke zijde op de arbeidersklasse uitgeoefend, om haar in het gebruik dezer middelen te belemmeren. Ook de politiek van reactie tegen onze beweging, van regeeringszijde gevoerd, is weinig geschikt een geleidelijke ontwikkeling te bevorderen. Het Congres stelt haar voor de gevolgen verantwoordelijk.

6. Voor het geval, dat revolutionaire situaties de Partij voor de vraag mochten plaatsen met andere dan wettige middelen de politieke macht te veroveren, zal zij vóór alles hebben te overwegen, of zij hiervoor voldoende steun vindt in de arbeidersklasse en daarbuiten. Verder zal het volk in zijn geheel zoo spoedig mogelijk gelegenheid moeten hebben den nieuw te scheppen toestand vast te stellen. De Partij verwerpt dictatuur en schrikbewind en handhaaft het democratisch beginsel, dat zij ook op het sociale leven wil toepassen. Niet slechts volgt dit uit het wezen der sociaaldemocratie, maar het zal ook alleen op die wijze mogelijk zijn, het economisch leven, waarvoor elke partij, die de macht in handen heeft de verantwoordelijkheid draagt, in stand te houden en in socialistische richting te ontwikkelen.

7. Het Congres draagt het Partijbestuur op, te bevorderen, dat het aanstaand Internationaal Socialistisch Congres zich uitspreke omtrent de wijze van socialisatie en omtrent de vormen van organisatie, waardoor den economischen groepen in het volk hunne vertegenwoordiging gegeven en de noodige zelfstandigheid bij het voeren der gesocialiseerde bedrijven gewaarborgd wordt.

8. Tenslotte wijst het Congres er op, dat de overgang naar het nieuwe stelsel met te minder schokken zal gepaard gaan, naarmate in alle kringen de historische noodzakelijkheid daarvan klaarder wordt beseft en de eenheid in de arbeidersklasse grooter is.

Partijbestuur.

A m e n d e m e n t e n :

Al. 2. Inplaats van „het socialistisch stelsel der werkende klassen” te lezen: „het socialistisch stelsel der werkende klasse”.

Al. 5. In de zinsnede: „Als normale strijdmiddelen handhaaft het Congres enz.” het woord „normale” te laten vervallen en achter „parlementaire aktie” te lezen „massastaking”.

Afd.-groep Amsterdam 14, 15 en 16.

Al. 5. De 1e zin worde gelezen:
„Als normale strijdmiddelen handhaaft het Congres de wettige methode der democratie: organisatie en propaganda, terwijl naast de parlementaire actie, algemeen maatschappelijke en economische actie op den voorgrond zal komen.”

Afd.-groep Bussum.

Al. 6. In de zinsnede: „Voor het geval, dat revolutionaire situaties enz., achter „de politieke macht te veroveren” te lezen: „zal zij zich geen enkele beperking opleggen, dan die haar in het belang van een spoedige verwezenlijking van het socialisme geboden schijnt. Zij zal daarom vóór alles hebben te overwegen enz.”

Afd.-groep Amsterdam 14, 15 en 16.

Al. 6. Te lezen: Voor het geval „dat revolutionaire situaties de Partij voor de vraag mochten plaatsnemen met andere dan wettige middelen de politieke macht te veroveren, of zij hiervoor voldoende steun vindt in de arbeidende klasse. Verder zal het volk in zijn geheel zoo spoedig mogelijk gelegenheid moeten hebben den nieuw te scheppen toestand vast te stellen. De Partij handhaaft het democratisch beginsel” enz. vervalt en daarbuiten in eerste, en verwerpt dictatuur en schrikbewind in tweede alinea.

Afd.-groep Rotterdam 2.

Al. 6. De 1e en 2e zin worde gelezen:

„Wanneer door den onwil der heerschende klasse tot ingrijpende hervormingen, door groote maatschappelijke conflicten en reactionaire regeeringsmaatregelen revolutionaire situaties ontstaan, die de Partij nopen, andere dan wettige middelen ter bereiking van haar doel aan te wenden, zal zij voor alles hebben te onderzoeken, of zij daarvoor voldoende steun vindt in de arbeidersklasse en daarbuiten. Indien door aanwending van deze buitengewone middelen de arbeidende klasse de politieke macht heeft verkregen, zal het geheele volk zoo spoedig mogelijk in de gelegenheid gesteld moeten worden, zich uit te spreken over de nieuwe grondslagen, waarop de staat opgericht moet worden.”

Afd.-groep Bussum.

Al. 6. De 3e zin luidt:

„De Partij verwerpt dictatuur, schrikbewind en militair geweld en handhaaft het democratisch beginsel”, enz.

Afd.-groep Bussum.

Al. 7. Het gedeelte: „Het Congres draagt het P.B. op te bevorderen, dat het aanstaand Int. Congres..... en de noodige zelfstandigheid bij het voeren der gesocialiseerde bedrijven gewaarborgd wordt” uit de motie te lichten en toe te voegen aan motie no. 7 van den voorloopigen beschrijvingsbrief.

Afd.-groep A'dam 14, 15, 16.

MOTIE.

3. Het Congres, overwegende, dat het de historische taak is van de sociaaldemocratie, niet alleen de productie, maar ook de Staatsmacht van de bezittende klasse over te nemen; van oordeel, dat zoowel de politieke als economische omstandigheden, waarin de arbeidersklasse verkeert, oorzaak kunnen zijn tot het volvoeren dezer taak langs anderen dan parlementairen weg;

sprekt als zijn overtuiging uit, dat, wanneer tijd en omstandigheden dit zullen veroorzaken, de Partij als politieke vertegenwoordigster der Nederlandsche arbeidersklasse, de leiding zal nemen van een proletarische revolutie, teneinde langs dezen weg tot het beoogde doel te geraken.

Afd.-groep Helder.

3a. Het Congres, gehoord de bespreking inzake de houding der verschillende partijgenooten gedurende de bekende November-gebeurtenissen en daarna, verklaart, dat de Partij zich blijft stellen op het standpunt, dat zij de macht in den Staat aan zich zal trekken, indien de omstandigheden zich daarvoor leenen.

Afd.-groep Den Haag 1, 2, 3.

MOTIE.

4. De Partij handhaaft haar recht om tegenover den onwil van de heerschende klasse of tegenover het niet nakomen van regeeringsbeloften gebruik te maken van al hare machtsmiddelen.

Zij handhaaft evenzoo haar plicht om leiding te geven wanneer werkelijke revolutionaire massa-bewegingen veroorzaakt worden door de misdadigheden van een militaristisch kapitalisme, gelijk bijv. in Duitschland.

Intusschen spreekt de Partij als haar beginsel uit, dat zij haar doel niet bereiken wil door de heerschappij van een minderheid die, gebruik makend van toevallige omstandigheden en steunend op geweld naar de macht grijpt, maar dat zij bedoelt op den grondslag van de democratie de politieke en sociale macht te veroveren door een langs wettelijken weg verkregen volksmeerderheid, verzekerd dat de socialistische maatschappij als het resultaat van de maatschappelijke en geestelijke ontwikkeling moet rusten op de overtuiging van den volkswil en de macht van eene in den strijd voor het socialisme geschoolde en gevormde arbeidersklasse.

Afd.-groep Sneek.

A m e n d e m e n t :

Alinea 1 en 2 vervallen.

Alinea 3: „Intusschen..... uit” te vervangen door:

Alinea 1: „De Partij, als haar beginsel uitsprekende”, nieuwe alinea 2: „erkent evenwel de mogelijkheid, dat zij van al haar machtsmiddelen gebruik zal moeten maken om ten slotte den overgang van kapitalisme tot socialisme te bespoedigen of wel om dien ondergang door te zetten, na verkregen meerderheid, tegen een met geweld haar heerschappij verdedigende burgerklasse.”

Afd.-groep Hoogkerk.

MOTIE.

5. Het Congres spreekt als zijn meening uit dat het standpunt van Troelstra, zooals dat blijkt uit zijn redevoeringen in November 1918 te Rotterdam en in de Tweede Kamer gehouden volkomen in overeenstemming is met het revolutionaire karakter der Partij;

dat het al of niet toepassen zijner toen voorgestelde methode niet afhankelijk gesteld moet worden van een meer of minder gevorderde burgerlijk-democratische Staatsinrichting, doch uitsluitend van de kans van slagen;

en dat de buiten onze grenzen plaats grijpende gebeurtenissen en de van verwaarloozing der arbeidersbelangen getuigende binnenlandse toestand den geest van zijn optreden wetigt.

Afd.-groep Tilburg.

MOTIE.

6. Het Congres erkent de mogelijkheid van een revolutie onder een bij algemeen, direct en geheim kiesrecht gekozen parlementair stelsel.

Afd.-groep Den Haag 6.

MOTIE.

7. Het Congres besluit, overwegende dat de maatschappelijke ellende, die van het kapitalisme en speciaal van den kapitalistischen wereldoorlog het gevolg is, niet kan worden gekeerd zonder diepingrijpende socialiseeringsmaatregelen anders van bedoeling, verder van strekking en beter van uitvoering dan die, waartoe de burgerlijke regeeringen gedurende den oorlog waren genoopt,

draagt aan de daartoe indertijd benoemde commissie op, binnen 8 maanden in een populair-wetenschappelijk rapport uiteen te zetten, waardoor en in hoeverre de kapitalistische voortbrengingswijze thans aan een verhooging van den proletarischen levensstandaard in den weg staat; welke de gevolgen van een geleidelijke, doch snelle en systematische socialisering zullen zijn en op welke voortbrengingstakken het proletariaat zijn eisch van socialiseering het eerst heeft te richten.

Afd.-groep Amsterdam 14, 15, 16.

MOTIE.

8. De Partij benoeme een studie-commissie, die in een rapport uiteenzet, welke groote bedrijven voor staatsexploitatie in aanmerking komen en hoe die exploitatie moet geschieden.

Afd. Rotterdam I.

MOTIE.

9. Het Congres der S. D. A. P., overwegende dat de maatschappelijke ellende, die van het kapitalisme en speciaal van den kapitalistischen wereldoorlog het gevolg is, niet kan worden gekeerd zonder diep ingrijpende socialiseeringsmaatregelen, veel verder van strekking en beter van uitvoering, dan die waartoe de burgerlijke regeeringen gedurende den oorlog genoopt waren,

draagt het P.B. de benoeming op van een commissie, die, zoo mogelijk binnen acht maanden (om de Partij in de gelegenheid te stellen tijdig met het resultaat der commissie kennis te maken) in een populair wetenschappelijk rapport heeft uiteen te zetten waardoor en in hoeverre de kapitalistische voortbrengingswijze thans aan een verhooging van den proletarischen levensstandaard in den weg staat, welke de gevolgen van een geleidelijke doch snelle en systematische socialiseering van de voortbrenging zullen zijn en op welke voortbrengingstakken het proletariaat zijn eisch van socialisatie allereerst heeft te richten.

Afd.-groep Amsterdam 2, 9, 10 en 11.

A m e n d e m e n t :

De 2e alinea als volgt te lezen:

„Draagt het P.B. enz.... en op welke voortbrengingstakken het proletariaat, met uitsluiting van den arbeid van de gehuwde vrouw, zijn eisch van socialisatie allereerst heeft te richten.”

Afd.-groep Eindhoven.

MOTIE.

10. De Partij spreekt hare bevreesding uit over het eigenmachtig optreden van Troelstra en anderen gedurende de November-week in strijd met het besluit van de besturen van Partij en Vakverbond, betreurt het dat de leidende partij-organen zich daartegen niet aantsonds krachtiger hebben uitgesproken, en wenscht voor het vervolg, dat de woordvoerders der Partij zullen handelen in overeenstemming met de besluiten der organisatie.

Afd.-groep Sneek.

A m e n d e m e n t :

De aanhef te wijzigen in: „de Partij dankbaar voor de gevolgen, spreekt toch haar bevreesding uit over het eigenmachtig optreden van Troelstra, enz. enz.”

Afd.-Leerdam.

MOTIE.

11. Het Congres, gezien de wijze, waarop pgn. Van Kol zich in het bekende persgesprek heeft uitgelaten over de binnenlandsche kwestie zonder zich daarvan behoorlijk op de hoogte te hebben gesteld;

gezien het feit, dat genoemde partijgenoot zitting heeft genomen in het eere-comité tot huldiging van den koning van België;

spreekt over beide zaken haar ernstige afkeuring uit.

Afd.-groep Den Haag 1, 2 en 3.

MOTIE.

12. Het Congres keurt af de houding van Van Kol inzake de huldiging van het Belgisch koningspaar, als zijnde anti-socialistisch.

Afd.-groep Rotterdam 6 en 7.

MOTIE.

13. Het Congres, van oordeel, dat het zitting nemen van partijgenooten in commissies het te aanbieden van huldeblijken aan vorstelijke personen af te keuren is, gaat over tot de orde van den dag.

Afd.-groep Amsterdam 5 en 7.

MOTIE.

14. Het Congres, gehoord de uitingen van partijgenoot Van Kol ten opzichte onzer Duitse partijgenooten, gehoord zijn mededeelingen aan een verslaggever ten opzichte der beweging in de Novemberdagen, spreekt zijn afkeuring uit over de wijze, waarop deze partijgenoot in den laatsten tijd meent te moeten optreden.

Afd.-groep Amsterdam 1, 3 en 4.

MOTIE.

15. Het Congres drage het Partijbestuur op, een regeling te treffen, waardoor het mogelijk is, dat bij bepaalde algemeene acties het belang der Nederlandsche arbeidersklasse betreffende, ten spoedigste aan de partij-afdeelingen het parool der partijleiding bekend is.

Afd.-groep Helder.

A m e n d e m e n t :

Met bijvoeging: Onder strikste geheimhouding.

Afd. Rotterdam 3.

MOTIE.

16. Het Congres, erkennend en waardeerd dat onze moderne vakbeweging door middel harer organisatie en actie groote en belangrijke economische verbeteringen voor de arbeidersklasse heeft tot stand gebracht; constateerende, dat deze verbeteringen echter steeds blijven binnen het raam der kapitalistische heerschappij; overtuigd, dat voor de zedelijke en moreele verheffing van het proletariaat zijne politieke ontvoogding een gebiedende eisch is; van meening, dat deze ontvoogding slechts het gevolg kan zijn van een door socialistisch inzicht gerijpt proletariaat;

is van oordeel, dat de door onze vakbeweging verkregen verbeteringen op economisch gebied geen afdoende bevrediging voor de arbeidersklasse in zich houden;

spreekt daarom den wensch uit, dat Partij en Vakbeweging de middelen beramen om ten

spoedigste het proletariaat vaardig te maken om zich te bevrijden van de overmacht der heerschende klasse;

en gaat over tot de orde van den dag.

Afd.-groep Zutphen.

MOTIE.

17. Het Congres, constateerende, dat partijgenoot G. J. Jansonius te Leeuwarderadeel, in zijn brief aan den commissaris der Koningin in Friesland heeft geschreven:

„Mee te doen aan revolutionaire daden, in strijd met de wetten des lands, is voor mij onmogelijk. Alleen langs volkomen wettelijken weg wil ik mijn beginselen trachten te verwezenlijken”

vaststellende, dat de Internationale Sociaal-democratie — dus ook de S. D. A. P. — in haar strijd voor verwezenlijking van haar doel: de overbrenging der productiemiddelen van particulier in maatschappelijk bezit en beheer, alle door de omstandigheden geboden middelen aanvaardt, desnoods ook zulke, die strijden met de wetten des lands;

er op wijzende, dat dit is gebleken in de Duitsche, door het socialistisch proletariaat van de geheele wereld toegejuichte November-revolutie;

spreekt uit dat boven aangehaalde opvattingen van Jansonius in strijd zijn met het wezen en de practijk van den proletarischen klassenstrijd en bovendien gevaarlijk in deze ernstige tijden van groote machtsverschuivingen;

verklaart, dat het standpunt van genoemden partijgenoot onverenigbaar is met het lidmaatschap onzer Partij.

Afd.-groep Zaandam 1, 2 en 3.

A m e n d e m e n t :

Toevoegen: Maar verklaart tevens dat het op het standpunt staat, dat dergelijke verklaringen niet door een commissaris der koningin, noch door een ander, van sollicitanten geëischt mogen worden.

Afd.-groep Kerkrade.

MOTIE.

18. Het Congres, kennis genomen hebbende van het schrijven van p.g. Jansonius aan den commissaris der koningin van Friesland, in verband met zijn sollicitatie voor het burgemeesterambt van Leeuwarderadeel;

van oordeel, dat het in dit verband blijk geven van zijn, in bedoeld schrijven ontwikkeld standpunt, allerminst op zijn plaats en schadelijk voor het prestige der Partij was;

keurt deze handeling af en vertrouwt, dat partijgenooten zich in dergelijke omstandigheden omtrent vorm en aard van eventueel te geven verklaringen vooraf met het P.B. zullen verstaan.

Afd.-groep Tilburg.

A m e n d e m e n t e n :

Te lezen tot: prestige der Partij was, en dan te vervolgen: keurt deze handeling af en gaat over tot de orde van den dag.

Afd.-groep Rotterdam 3.

Het laatste gedeelte vanaf „en vertrouwt” tot aan het slot „verstaan” te laten vervallen.

Afd.-groep Lochem.

MOTIE.

19. Het Congres spreke de noodzakelijkheid uit, dat de Kamerfractie zoo volledig mogelijk de Kamerzittingen bijwone.

Afd.-groep Drachten.

A m e n d e m e n t e n :

Met bijvoeging: en de zonder kennisgeving absent zijnde leden bij elk Kamerverslag in „Het Volk” te publiceren.

Afd. Rotterdam 3.

Aan het slot toevoegen: en verzoekt den vooraanstaanden partijgenooten niet meer functies op zich te nemen, dan ze ten allen tijde behoorlijk kunnen vervullen.”

Afd.-groep Lochem.

MOTIE.

20. Het lidmaatschap der Tweede Kamer is onverenigbaar met dat der Provinciale Staten en het ambt van wethouder van gemeenten, welke een grooter zielental hebben dan 100.000.

Afd.-groep Culemborg.

A m e n d e m e n t e n :

Te schrappen: „dat der Provinciale Staten”.

Afd. Rotterdam 3.

Het getal 100.000 te veranderen in 50.000.

Afd.-groep Kerkrade en Hoogezand.

Inplaats van Provinciale Staten te lezen: „Gedeputeerde Staten”. Toe te voegen: B u r g e m e e s t e r. Het getal van 100.000 te doen vervallen.

Afd.-groep Den Haag 1, 2 en 3.

C. Redactie „Het Volk”.

21. Het Congres besluite de redactie van „Het Volk” aan een hoofdredacteur op te dragen en tevens te besluiten dat deze ambtshalve zitting zal nemen in het Dagelijksch Bestuur der Partij.

Afd. Leeuwarden.

22. In „Het Volk” worde opgenomen een rubriek „Geestelijke stroomingen”.

Afd.-groep Sneek.

23. Het Congres besluite tot opneming in „Het Volk” van een rubriek „Godsdienst en wereldbeschouwing”.

Afd.-groep Utrecht.

24. In „Het Volk” worde dagelijks eene rubriek „Rivierberichten”, den waterstand vermeldende, opgenomen.

Afd.-groep Olst.

„ Woudrichem.

A m e n d e m e n t :

Toe te voegen: „En een uitgebreider rubriek Zee-tijdingen”.

Afd.-groep Hoogezand.

25. In het dagblad „Het Volk” worde opgenomen een rubriek „Landbouw”.

Afd.-groep Enkhuizen.

26. In „Het Volk” worde opgenomen de aankondiging en het verslag van de Zalmmarkt van Kralingscheveer bij Rotterdam.

Afd.-groep Woudrichem.

MOTIE.

27. Het Congres keurt af, dat de redactie van „Het Volk” stukken becritisceerde, welke niet geplaatst werden, en gaat over tot de orde van den dag.

Afd.-groep Blijham.

MOTIE.

28. Het Congres, van oordeel zijnde, dat in „Het Volk” te veel vreemde woorden voorkomen, drage de redactie op, indien mogelijk, hierin verbetering te brengen, hetzij door de krant in meer begrijpelijker vorm te schrijven of er een verklaring bij te geven van de beteekenis der minder bekende woorden.

Afd.-groep Ammerstol.

29. „Het Volk” worde voor Den Haag zoodanig ingericht en geredigeerd, dat het blad meer dan tot dusver voor Den Haag een bindmiddel wordt tusschen de Partij en de arbeiders.

Afd.-groep Den Haag 4 en 5.

A m e n d e m e n t :

De woorden „voor Den Haag” te doen vervallen (2 maal).

Afd.-groep Kerkrade.

D. Militarisme.

29a. Het Congres spreekt zich thans niet uit over het militarisme, maar draagt het Partijbestuur op, zoodra de definitieve vrede gesloten is, de militaire kwestie op een daartoe bijeen te roepen buitengewoon congres aan de orde te stellen.

Afd.-groep Amsterdam 14, 15 en 16.

30. Het Congres, van oordeel, dat zoowel in tijd van vrede als van oorlog de nadeelen van het in stand houden en gebruiken van een leger — ook al heeft dit het karakter van een volksleger — grooter zijn dan de schade die door een buitenlandschen vijand aan een land kan worden toegebracht, verklaart zich voor onmiddellijke ontwapening met instandhouding van een kleine weermacht voor handhaving der binnenlandsche orde, en draagt het P.B. op het program in dien zin te wijzigen, en een krachtige propaganda in binnen- en buitenland voor dien eisch te beginnen.

Afd.-groep Amsterdam 5 en 7.

A m e n d e m e n t :

Te schrappen: „met instandhouding van een kleine weermacht voor de handhaving der binnenlandsche orde.”

Afd. Rotterdam 3.

31. Het Congres spreke zich ten aanzien van het militarisme uit voor: „Geen man en geen cent.”

Afd.-groep Amersfoort.

„ Enkhuizen.

„ Hoorn.

„ Tiel.

„ Winschoten.

32. Het Congres spreekt zich uit voor „Algemeene ontwapening.”

Afd.-groep Den Haag 1, 2 en 3.

33. Het Congres spreekt zich uit voor afschaffing van leger en vloot.

Afd. Rotterdam 8.

Afd.-groep Dordrecht.

34. De Partij ijvere, meer en krachtiger dan tot nu toe geschied is, tegen het militarisme, zoowel in als buiten het Parlement, en dringe bij de Internationale aan op een actie ten gunste van algeheele ontwapening.

Afd.-groep Maastricht.

A m e n d e m e n t :

Toe te voegen: „terwijl in betrekking tot het militarisme in Nederland als eisch van directe politiek gesteld wordt: inlevering van alle wapens door niet of niet meer actief dienenden”.

Afd.-groep Heerlen.

35. De Sociaaldemocratische Arbeiders-Partij voere een krachtiger actie tegen het militarisme en naar algeheele ontwapening.

Afd.-groep Den Haag 6.

36. Artikel 6 van het Strijdprogram worde aldus gewijzigd:

„Bestrijding van het militarisme. Beslissing van internationale geschillen langs scheidsrechtelijken weg.”

Afd.-groep Den Haag 4 en 5.

37. Het Congres draagt het P.B. op, het standpunt „geen man en geen cent” op het eerstvolgend volledig Internationaal Congres aan de orde te stellen.

Afd.-groep Zutphen.

38. Het Congres spreke zich uit voor het beginsel „Geen man en geen cent voor het militarisme”, en draagt de vertegenwoordiging der Partij in het Internationaal Socialistisch Bureau op in dit college dit standpunt zoo krachtig mogelijk te propageeren.

Afd.-groep Tilburg.

MOTIE.

39. Het Congres spreekt uit, dat het uitzenden van militie naar Indië ongeoorloofd is.

Afd. Rotterdam 8.

E. Exploitatie „Het Volk”.

MOTIE.

40. Het Congres spreekt de wenschelijkheid uit, dat, wanneer tot vergrooting van „Het Volk” wordt overgegaan, een ochtend- en avond-editie verschijnt over het heele land.

Afd.-groep Helder.

41. Het Congres draagt het P.B. op spoedige en krachtige maatregelen te treffen, opdat binnen drie maanden „Het Volk” met een ochtendblad voor Amsterdam verschijnt.

Afd. Amsterdam 19—20.

A m e n d e m e n t :

Toe te voegen: „indien deze kosten door Amsterdam gedragen worden.

Afd.-groep Wirdum.

42. Het Congres draagt het P.B. op er voor te zorgen, dat in ons partij-orgaan „Het Volk” geen advertenties voorkomen als in „Het Volk” van 17 Juni 1918, waarin reserve-aanvoerders werden opgeroepen.

Afd. Rotterdam 1.

43. Advertentiën voor oorlogsleeningen en hygiënische artikelen worden niet meer in „Het Volk” opgenomen.

Afd.-groep Leerdam.

44. Het Congres besluit, dat in het dagblad „Het Volk” voortaan meer ruimte beschikbaar gesteld worde voor provinciaal nieuws, en dat reorganisatie en uitbreiding van „Het Volk” spoedig ten uitvoer worde gebracht.

Afd.-groep Maastricht.

45. De Directie van „Het Volk” stelle voor Den Haag een vrijgestelde agent aan, wiens werk zal zijn, naast de verspreiding de colportage voor advertenties ter hand te nemen en wiens taak nader door het Federatiebestuur worde omschreven.

Afd.-groep Den Haag 4 en 5.

F. „De Proletarische Vrouw”.

46. Het Congres besluite het blad „De Proletarische Vrouw” over te nemen door de Partij en met behoud der tegenwoordige redactie uit te geven als periodiek bijblad van „Het Volk”.

Afd.-groep Bussum.

47. Het blad „De Proletarische Vrouw” worde partij-orgaan. Amsterdam 1, 3 en 4.

A m e n d e m e n t e n o p 46 e n 47.

Te vervangen door: „in het vergrootte „Volk” kome een rubriek „Voor de vrouwen”, zoodat aan de tegenwoordige medewerkster van de vrouwenrubriek, mevr. Wibaut, elken Zaterdagavond een bepaalde ruimte wordt afgestaan, waarover zij als zelfstandige redactrice zal kunnen beschikken.

Afd.-groep Amsterdam 14, 15 en 16.

G. Rechtspositie gesalarieerde bestuurders, enz.

48. Het Congres drage het Partijbestuur op zoo spoedig mogelijk de rechtspositie van de gesalarieerde bestuurders, propagandisten en beambten der Partij te regelen, en de daarvoor noodige verzekeringen tegen overlijden te sluiten.

Afd.-groep Amsterdam 17 en 18.

- „ Drachten.
- „ Rotterdam V.
- „ Amsterdam 22.
- „ Hoek van Holland.
- „ Schoten.
- „ Ammerstol.
- „ Zuilen.
- „ Enschedé.
- „ Velseroord.
- „ Zutphen.
- „ Schagen.
- „ Lonneker IV.
- „ Den Haag 6.
- „ Eindhoven.
- „ Groningen.
- „ Hoofddorp.
- „ Winschoten.
- „ Alkmaar.
- „ Kralingscheveer.
- „ Leeuwarden.
- „ Dordrecht.
- „ Den Haag 4 en 5.

49. Het Congres draagt het P.B. op een commissie te benoemen, die tot taak zal hebben de rechtspositie van de gesalarieerde propagandisten en partijbeambten voor te bereiden en op het eerstvolgend Congres met voorstellen dienaangaande te komen.

Aan eventueele besluiten in deze wordt terugwerkende kracht verleend.

Afd.-groep Amsterdam 1, 3, 4.

- „ Lochem.
- „ Dokkum.
- „ Olst.
- „ Amsterdam 12 en 13.
- „ Amsterdam 2 en 9.
- „ Amsterdam 14, 15, 16.
- „ Amsterdam 10 en 11.

A m e n d e m e n t :

Te doen vervallen de woorden: „een commissie te benoemen, die tot taak zal hebben”.

Afd.-groep Den Haag 1, 2 en 3.

50. Een bezoldigd propagandist blijft uitsluitend beschikbaar voor de propaganda en mag daarnaast geen zetel aanvaarden voor Provinciale Staten of Gemeenteraad.

Afd.-groep Spijkenisse.

51. Het Congres drage het P.B. op eene regeling te ontwerpen voor de vorming van en opleiding tot propagandisten (z.g. propagandistenscholen).

De deelneming aan deze opleiding moet zoo ruim mogelijk zijn, teneinde eenigermate geschoolde partijgenooten in de gelegenheid te stellen zich tot propagandist(e) te ontwikkelen.

De kosten aan deze opleiding verbonden, komen ten laste der Partijkas, voorzover de financieele draagkracht der deelnemers ontoereikend is tot bestrijding dier kosten.

Afd.-groep Nijmegen.

H. Reglementsherziening.

52. Van het Partijbestuur :

Art. 31 van het Huishoudelijk Reglement worde aldus gewijzigd :

Tusschen het eerste en tweede lid worde ingevoegd :

„De Congresvergaderingen van een groep afdelingen, die deel uitmaken van eene gewestelijke Federatie, kunnen zijn vergaderingen van de leden af vergaderingen van de afgevaardigden der afdelingen.

Indien de tot een groep behorende afdelingen niet tot overeenstemming kunnen komen omtrent de samenstelling dezer vergaderingen, beslist het gewestelijk bestuur, de afdelingen gehoord.

Het gewestelijk bestuur wijst, de afdelingen gehoord, voor iedere groep de plaats aan, waar de vergaderingen in de groepsvergaderingen uitbrengen, wordt berekend op de wijze als aangegeven in art. 37 van dit reglement.”

Het laatste lid van art. 31 vervalt.

A m e n d e m e n t :

Te lezen: „de Congresvergaderingen van een groep afdelingen, die deel uitmaken van een gewestelijke of stedelijke Federatie, enz.”

Afd.-groep Amsterdam 14, 15 en 16.

53. In art. 36 van het Huish. Reglement worde in plaats van den eersten zin gelezen :

Iedere afdeling of afdelingsgroep heeft het recht voor elke driehonderd leden, die zij telt, één afgevaardigde te zenden.

Partijbestuur.

A m e n d e m e n t :

In te voegen (na: „die zij telt”) „of geëepte daarvan”.

Afd.-groep Deventer.

54. Art. 31 1e alinea worde gelezen: De afdelingen kunnen door het Partijbestuur na overleg met het bestuur der Federatie, waarvan

zij deel uitmaken, tot een afdeelingsgroep worden vereenigd, welke groep door middel van een gedelegeerdenvergadering de congres-aan gelegenheden behandelt.

Art. 31 5e alinea worde gelezen: Het daartoe door de afdeelingen aangewezen delegatiebestuur schrijft de gedelegeerdenvergadering uit en wijst tevens de plaats aan waar deze vergadering wordt gehouden.

Art. 32 1e alinea worde gelezen: Voorstellen ter behandeling op het congres kunnen ingediend worden door de afdeelingen, voorsover deze niet tot afdeelingsgroepen zijn vereenigd, door de afdeelingsgroepen, het Partijbestuur, de Kamerfractie en de Vereeniging van Soc.-Dem. Gemeenteraadsleden.

In art. 33 alinea 2: achter afdeelingen te lezen „afdeelingsgroepen”.

Art. 35 2e alinea worde gelezen: De afgevaardigden moeten gekozen zijn uit de leden der afdeelingen in een huishoudelijke vergadering of zoo de afdeelingen tot een afdeelingsgroep zijn vereenigd, uit de gedelegeerden in een gedelegeerdenvergadering, minstens acht dagen voor het congres.

Art. 35 3e alinea worde gelezen: Zoodra de afgevaardigden gekozen zijn, geeft de afdeelingsecretaris of de delegatiesecretaris daarvan bericht aan het Partijsecretariaat.

In art. 42 1e alinea laten vervallen de woorden „waarin de afgevaardigden verslag uitbrengen”.

Een nieuwe alinea worde toegevoegd, n.l.:

De afgevaardigden brengen verslag uit in een huishoudelijke vergadering of in een vergadering van gedelegeerden.

Afd. Leeuwarden.

A m e n d e m e n t :

Toevoegen aan art. 31 achter 1e alinea: „Waar reeds een Gemeentelijke Federatie bestaat, wordt zoo mogelijk deze als eene zoodanige groep beschouwd, om te voorkomen, dat hare afdeelingen bij andere groepen worden ondergebracht.”

Afd.-groep Wirdum.

55. Art. 31 van het Huishoudelijk Reglement worde gewijzigd als volgt:

De laatste alinea vervalt en wordt vervangen door:

Het bestuur der gewestelijke federatie wijst, de afdeelingen gehoord, de afdeelingen aan, welke samen een groep voor de congressaan gelegenheden vormen, die in een huishoudelijke vergadering van elke afdeeling afzonderlijk, de voorstellen voor het Congres behandelen.

Het bestuur der gewestelijke federatie wijst eveneens voor iedere groep de plaats aan, waar de gemeenschappelijke vergadering der afgevaardigden dezer afdeelingen wordt gehouden, waarbij de afgevaardigden stemmen volgens de regeling van art. 37 van het Huishoudelijk Reglement der Partij.

Afd.-groep Breukelen.

A m e n d e m e n t e n :

Toevoegen aan art. 31, laatste alinea: „Voor wat betreft de afdeelingen aangesloten bij eene Gemeentelijke Federatie, treedt het bestuur dier federatie op met dezelfde bevoegdheden als aan de Gewestelijke Federatie worden toegekend.

Afd.-groep Wirdum.

56. Aan art. 31 van het Huish. Reglement worde toegevoegd:

Alle afdeelingen hebben het recht voorstellen en amendementen op den beschrijvingsbrief te plaatsen.

Afd.-groep Velseroord.

57. Art. 46. De eerste zin luidt:

Iedere afdeeling of afdeelingsgroep wijst voor elke 100 leden of gedeelte daarvan één afgevaardigde aan.

Afd.-groep Spijkenisse.

MOTIE.

58. Het Congres besluit: de vertegenwoordiging op het Congres worde zoo geregeld, dat iedere groep één afgevaardigde zendt voor elke 200 leden, met dien verstande dat elke groep minstens één vertegenwoordiger kan zenden, alle voor rekening van de Partijkas.

Afd.-groep Blijham.

A m e n d e m e n t :

In te voegen (na: „200 leden”) „of gedeelte daarvan”.

Afd.-groep Deventer.

MOTIE.

59. Het Congres besluite zoodra de toestand normaal is, weer iedere afdeeling in de gelegenheid te stellen zelf een afgevaardigde naar het Congres te zenden.

Afd.-groep Kerkrade.

A m e n d e m e n t e n :

De woorden: „zoodra de toestand normaal is” vervallen.

Afd.-groep Koog-Zaandijk.

In de plaats van: „het Congres besluite „zoodra de toestand normaal is”, enz., te lezen: „het Congres besluite zoo spoedig mogelijk”, enz.

60. Art. 9. 1e al. luidt aldus:

Het bestuur eener stedelijke federatie wordt gekozen door de algemeene ledenvergadering.

61. Het Congres besluit: In art. 10 lid 3 van het Huishoudelijk Reglement der S.D.A.P. het woord „driehonderd” te wijzigen in „zeshonderd”.

Afd.-groep Amsterdam 14, 15 en 16.

62. In art. 16 van het Huishoudelijk Reglement kome te vervallen: „naar voorkeur in volgorde gerangschikt” en worde tusschen „eene” en „voordracht” ingevoegd het woord „alphabetische”.

De 2e alinea van art. 21 worde dan aldus gelezen:

De groslijst bevat de voordracht door den Partijraad ingediend eveneens in alphabetische volgorde aangevuld met de namen der candidaten, die eventueel door de afdeelingen aan deze lijst zijn toegevoegd.

Afd.-groep Utrecht.

63. In art. 16 Huishoudelijk Reglement vervallen de woorden „naar voorkeur in volgorde gerangschikt”.

In art. 21 luidt het tweede lid:

De groslijst bevat in alphabetische volgorde de namen der candidaten door den Partijraad en de afdeelingen gesteld.

Afd.-groep Zutphen.

64. Het Congres wijzige het Huish. Reglement der Partij opzichthens de omschrijving daarin van de wijze van candidaatstellen voor Tweede Kamer en Provinciale Staten door de hiervoor

aangewezen instanties, zoodanig, dat de in art. 16 en art. 21, 2e al. bedoelde voordracht eene alphabetische worde. (Alphabetische plaatsing dus van de namen der candidaten op de aanstemming in de afdelingen onderworpen groslijsten.)
Afd.-groep Zutphen.

MOTIE.

65. Het Congres drage het Partijbestuur op eene commissie te benoemen, welke tot taak heeft een onderzoek in te stellen naar de beste wijze van stemming voor de ranglijsten der candidaten voor de Tweede Kamer, de Prov. Staten en de Gemeenteraden, en naar aanleiding daarvan te komen met voorstellen.

Afd. Enschedé.

MOTIE.

66. Aan het Partijbestuur worde opgedragen eene commissie te benoemen, die tot taak heeft te onderzoeken, in hoeverre art. 25 van het Reglement der Partij dient te worden gewijzigd.

Afd.-groep Assen.

MOTIE.

67. Het Congres van meening:

1e. dat de indeeling en de grootte der afdelingen niet medewerkt tot een verhoogd partijleven;

2e. dat het opmaken van de groslijst niet behoort te geschieden door een college, waarvan zeer velen bij de eventuele candidaatsstelling zijn betrokken;

3e. dat de wijze, waarop op de groslijst geplaatste namen, boven de namen van hen, die door de afdelingen worden gesteld, geplaatst worden, de stemming te veel beïnvloedt;

4e. dat in het algemeen de organisatie van de Partij tot verschillende bezwaren aanleiding geeft, stelt het Congres voor een commissie te benoemen, die alle bezwaren zal hebben te onderzoeken en gemotiveerd haar conclusies op het eerstvolgend Congres zal hebben in te dienen, al of niet voorzien van voorstellen te dezer zake.
Afd.-groep Den Haag VI.

68. Het Congres besluite tot wijziging van artikel 49 1e alinea van het huishoudelijk reglement der Partij.

Dit artikel luidt als volgt:

De afdelingen stellen in haar huishoudelijk reglement voor hare leden een contributie vast in verhouding tot hun inkomen, welke niet minder dan 5 cent per week of 20 cent per maand mag bedragen.

Als maximum contributie mag worden geheven:

a. voor inkomens tot en met f 2000 per jaar 20 cent per week of 80 cent per maand;

b. voor iedere f 100 inkomen of gedeelte daarvan boven de f 2000 per jaar tot een maximum van f 3000, 2 cts. per week of 8 cts. per maand;

c. voor iedere f 100 inkomen, of gedeelte daarvan, boven de f 3000 per jaar tot een maximum van f 5000, 5 cts. per week of 20 cts. per maand;

d. voor iedere f 100 inkomen of gedeelte daarvan, boven de f 5000 per jaar, 10 cts. per week of 40 cent per maand.

Afd.-groep Zaandam 1, 2 en 3.

70. In art. 49 Huishoudelijk Reglement worde gelezen na het eerste lid:

„In overleg en met toestemming van het Partijbestuur kan door de afdeling een hogere contributie worden vastgesteld.”

Afd.-groep Amsterdam 17 en 18.

71. In art. 49 Huishoudelijk Reglement worde gelezen inplaats van „20 cent per week”: „50 cent per week”.

Afd.-groep Amsterdam 12 en 13.

72. Art. 49. Dit artikel aldus te lezen, dat de maximum-contributie worde: 50 cent per week of 2 gulden per maand.

Afd.-groep Amsterdam 10 en 11.

73. Het Congres besluite tot intrekking van het 2e lid van art. 49 van het Huishoudelijk Reglement der Partij.

Afd.-groep Culemborg.

MOTIE.

74. Het Congres benoeme een commissie welke tot taak heeft een progressieve contributieheffing te ontwerpen, die een niet onbeduidende vermeerdering van de inkomsten oplevert.

Afd.-groep Amsterdam 2 en 9.

A m e n d e m e n t :

Toe te voegen: „.....,ten einde de daaruit voortvloeiende meerdere gelden allereerst te besteden voor de verkiezingen van Kamer en Staten en de regeling der rechtspositie der ambtenaren en bezoldigde propagandisten der Partij”.

Afd.-groep Wormerveer.

75. In verband met den ongunstigen financielen toestand van de Partij en hare afdelingen, besluit het Congres een commissie te benoemen die tot opdracht krijgt aan het volgend Congres financieele reorganisatie-voorstellen in te dienen.

Afd.-groep Leiden.

76. Het Congres draagt het P. B. op te onderzoeken in overleg met de Amsterdamsche afdelingen of het niet wenschelijk is het aantal Amsterdamsche afdelingen beduidend te verminderen.

Afd.-groep Amsterdam 19 en 20.

MOTIE.

77. Het Congres constateerend, dat de nieuwe partijorganisatie in de groote steden niet heeft gewerkt op een wijze, die de partijgenooten voldoen kan,

draagt het P.B. op met voorstellen te komen voor het volgende Congres ter vervanging van de desbetreffende artikelen van het reglement.

Afd.-groep Den Haag 1, 2 en 3.

78. Art. 26 der Statuten 1e alinea worde gelezen als volgt:

Het hoogste gezag in de Partij is het Congres, bestaande uit afgevaardigden van de afdelingen of afdelingsgroepen der Partij.

Afd. Leeuwarden.

79. Het Congres besluit art. 28 van de Statuten aldus te wijzigen:

i. een afgevaardigde van de Stedelijke en Gewestelijke Federatiebesturen;

j. de leden der Partij enz.

Afd. Amsterdam 22.

80. Aan art. 28 der Statuten worde toegevoegd achter h:

i. de voorzitters en secretarissen der Stedelijke Federaties.

Afd.-groep Amsterdam 19 en 20.

81. Art. 28. Toe te voegen na alinea h een nieuwe alinea, luidende:

„Een vertegenwoordiger van elk der gewestelijke en stedelijke federaties.

Afd.-groep Amsterdam 10 en 11.

82. Het Congres besluit, het P.B. op te dragen de Stedelijke Federaties uit te noodigen zich als zoodanig op de congressen te doen vertegenwoordigen.

Afd. Amsterdam 14, 15 en 16.

83. De voorzitter van het Partijbestuur worde gesalarieerd.

Afd. Leeuwarden.

I. Diversen.

84. In afwijking van het bepaalde in art. 36 wordt uit de Partijkas vergoed voor elken afgevaardigde de kosten voor reis en logies en de verblijfkosten tot een bedrag van f 5 per geheel congresdag.

Partijbestuur.

85. Het Congres spreekt de noodzakelijkheid uit van de oprichting van een Internationaal Socialistisch Persbureau.

Afd.-groep Den Haag 1, 2 en 3.

86. Het P. B. organiseere een uitzendbibliotheek voornamelijk ter bevordering van de ontwikkeling der dorpsbewoners.

Afd.-groep Hoorn.

87. Het Congres besluit tot instelling van een fonds, waaruit afdeelingen, welke een eigen lokaal willen stichten, een bedrag aan geld ontvangen gelijk aan dat hetgeen zoo'n afdeling daarvoor zelf beschikbaar stelt.

Afd.-groep Vaals.

88. Het Congres spreke de wenschelijkheid uit, de vertegenwoordiging in openbare lichamen aan zooveel mogelijk partijgenooten over te laten, opdat niet te veel door dezelfde personen wordt vertegenwoordigd.

Afd. Rotterdam 8.

89. Het Congres draagt het Partijbestuur op te zorgen, dat wanneer bij groote acties tot instelling van een sprekers-bureau wordt overgegaan, deze instelling niet belemmerend werkt op de door de afdeelingen te voeren actie.

Afd.-groep Helder.

90. Het Congres spreke de wenschelijkheid uit van de instelling van een centraal bureau ter voorlichting en behartiging van alle mogelijke administratieve aangelegenheden der leden.

Afd.-groep Rheden.

91. Het jaarboekje der Partij worde zoo uitgegeven, dat de kalender als notitieboek gebruikt kan worden; in den kalender worden zon- en maanstanden vermeld.

Afd.-groep Usquert.

92. De Partij ijvere voor afschaffing van personeele belasting.

Afd.-groep Nieuw-Amsterdam.

A m e n d e m e n t :

Toe te voegen: ...en tracht in de eerste plaats de grondslagen haardsteden en rijwielen te doen vervallen.

Voorts naar handhaving van het Rijk in 9

klassen, maar naar verhooging der bedragen genoemd in art. 12 en 13 der wet met f 25 en in die in artikel 18 met f 40, alsook om de forensenbelasting te beperken tot hen, die in een andere gemeente een perceel in gebruik hebben.

Afd.-groep Nieuw-Amsterdam.

93. Het Congres spreekt als zijn bepaalde meening uit, dat elke partijgenoot voor zooveel mogelijk lid van een moderne vakorganisatie moet zijn.

Afd.-groep Alkmaar.

94. Het Congres spreekt de wenschelijkheid uit, dat in onze partijbladen periodiek een aansporing wordt geplaatst om van de plaatselijke openbare leesalen en bibliotheken gebruik te maken.

Afd.-groep Nijmegen.

J. Belastingpolitiek.

MOTIE.

Het Congres,

gezien de voorstellen door de regeering aangekondigd tot herstel en versterking van 's Rijks financiën en erkennend dat dit herstel en die versterking noodig zijn om het den staat mogelijk te maken te voldoen aan de rechtmatige eischen hem door de arbeidersklasse gesteld,

verklaart zich voor de zoo noodige geheele en onverwijld aflossing der crisisschulden, ook die der gemeente, door een heffing-in-eens van de vermogens en van de groote inkomens. Bij deze heffing worde met de tijdens den oorlog plaats gehad hebbende buitengewone waardevermeerdering van onroerende goederen rekening gehouden.

Het verklaart zich verder voorstander van die belastingen of heffingen, die in elk geval de koopkracht van het arbeidersloon onaangestast laten en ten volle rekening houden met de draagkracht. En daarom tegen verhoogde invoerrechten op artikelen van dagelijksch verbruik als kleeren, huisraad en tegen belastingen op thee, koffie, cacao, enz., wijl deze belastingen relatief zwaarder drukken op de kleine dan op de groote inkomens en op de groote gezinnen zwaarder dan op kleine.

Het is van meening, dat, als door de bovenbedoelde heffing-in-eens de crisisschuld zal zijn afgelost, uit heffingen van vermogens, inkomens en erfenissen, alsmede door bezuiniging op militaire uitgaven, op voldoende wijze in de behoeften van de schatkist kan worden voorzien.

Het besluit zich tegen de belastingplannen der regeering voor zoover die niet strooken met bovenstaande beginselen, beslist te verzetten en roept de arbeiders op haar daarbij met alle kracht te steunen.

PARTIJBESTUUR.

K. Gemeenteprogram.

Inleiding.

De soc.-dem. Gemeentepolitiek stelt zich niet ten doel in de een of andere gemeente het socialisme te vestigen. De vestiging van het socialisme kan slechts internationaal en nationaal tot stand komen op den grondslag van gemeenschappelijk bezit van grond en productiemiddelen. De verwezenlijking van deze voorwaarden

ligt buiten het bereik van eenigen gemeenteraad. De soc.-dem. Gemeentepolitiek stelt zich ten doel het orgaan der gemeente meer en beter dienstig te maken tot het inrichten en beheeren van allerlei instellingen ter voorziening in de behoeften der ingezetenen, waarbij gestreefd wordt naar het grootst mogelijke gerief voor de verbruikers en rekening wordt gehouden met hun economische positie. Langs dezen weg bevordert de soc.-dem. Gemeentepolitiek de socialistische gedachte; werkt zij mede tot versterking van het besef van de noodzakelijkheid eener socialistische regeling; schept zij en ontwikkelt zij de organen die voor de leiding van de gemeenschappelijke voorziening in algemeene behoeften onontbeerlijk zijn.

Onze gemeentepolitiek kan zich zoowel op het platteland als in de steden elken dag bemoeien met tientallen aangelegenheden, die het leven der ingezetenen ten nauwste raken. Zorg voor woning, voeding, opvoeding, ontwikkeling, gezinszorg, vereenvoudiging van den arbeid der huisvrouw, gezondheidszorg, enz. enz., al deze onderwerpen vormen een onderdeel van het beleid van het gemeentebestuur. Gelukt het om de soc.-dem. Gemeentepolitiek op een of meer dezer gebieden de leiding te doen geven, dan ligt daarin een machtige propaganda van elken dag, die sterk spreekt tot de massa der arbeiders.

Deze vooropstelling moet er toe leiden, dat in ons gemeenteprogram geen zuiver socialistische eischen kunnen worden opgenomen, en dat bij alle daarin te stellen eischen rekening moet worden gehouden met de vraag of deze reeds thans in het kapitalisme kunnen worden doorgevoerd. Er is verband tusschen gemeentewet en rijkswet, en nog in meer dan een opzicht wordt de doorvoering van eischen van soc.-dem. Gemeentepolitiek door de rijkswetgeving min of meer tegengehouden.

Waar deze ervaring in de gemeenteraden wordt opgedaan, zal hieruit de prikkel ontstaan om van den gemeenteraad aandrang te doen uitgaan tot wegneming van de belemmeringen in de rijkswetgeving, die de ontplooiing van onze gemeentepolitiek tegenhouden.

A m e n d e m e n t :

Toevoegen aan 't begin: de sociaal-democratische gemeentepolitiek draagt zoowel een hervormend als een revolutionair karakter.

Negende regel in te voegen aan 't eind: eenerzijds.

De twee laatste zinsneden aldus te vervangen:

Bovendien vormt anderzijds de strijd in de gemeentebesturen van de socialistische vertrouwensmannen en -vrouwen een onderdeel van den algemeenen verlossingsstrijd van het proletariaat. Zulks brengt mede, dat de in de gemeentebesturen verkregen politieke macht moet worden benut om den politieken en economischen strijd der arbeiders tegen het kapitalisme te steunen en tevens dat niet samenwerken in de gemeente met burgerlijke vertegenwoordigers, doch forschen strijd tegen hen de algemeene politieke gedragslijn moet vormen voor de vertegenwoordigers van het klassebewuste proletariaat.

Afd.-groep Leiden.

1. Naar de draagkracht opklimmende belastingen met ruime vrijstelling van lagere inkomens en aftrek voor onderhoud van kinderen, onvermogene ouders en inwonende verwanten. Belasting op de waardevermeerdering van bebouwde en ongebouwde eigendommen. Bijzon-

dere belasting van eigenaren, die bijzondere voordeelen trekken van gemeentewerken.

2. Overbrenging in gemeentebehör van alle plaatselijke particuliere monopolies en van zoodanige bedrijven, welker particulier beheer strijdig is met het verbruikersbelang, alsmede van die welke rijp voor naasting zijn. Regeling van de bedrijfstarieven in verband met de bijzondere arbeidersbehoef ten.

A m e n d e m e n t e n :

Te lezen inplaats van: „Regeling van de bedrijfstarieven in verband met de bijzondere arbeidersbehoef ten.”

„Een zoodanige regeling der bedrijfstarieven, dat het maken van winst uitgesloten is.”

Afd.-groep Zaandam.

Achter arbeidersbehoef ten toe te voegen: zoo noodig ook beneden den kostprijs der producten.

Afd.-groep Amersfoort.

Inplaats van: „alsmede aan die, welke rijp voor naasting zijn” worde gelezen: „voorzover die rijp voor naasting zijn”.

Afd.-groep Rauwerd.

3. Tijdige uitbreiding van gemeentelijk grondbezit, waarbij het beheer gericht moet zijn op een goede woningpolitiek. Tijdige vaststelling van weloverwogen uitbreidingsplannen, waarbij naar behoud van natuurschoon wordt gestreefd. Gebruik van het grondbezit voor gemeentelijke levensmiddelenvoorziening. Uitgifte van gemeentegrond in erfpacht. Waar uitgifte van gemeentelijken tuingrond in kleine perceelen in verband met plaatselijke toestanden noodzakelijk is wordt deze beperkt tot wat noodig is voor voorziening in eigen gezinsgebruik.

A m e n d e m e n t :

Het laatste gedeelte: „Waar uitgifte van gemeentelijken tuingrond” enz. vervalle.

Afd. groep Rauwerd.

4. Gemeentelijke woningbouw en krachtige, snelle bevordering van bouw door bouwverenigingen. Vaststelling van een bouwverordening, die een goeden woningbouw verzekert. Bij hoogen bouw bevordering van inrichtingen, die de huishouding vereenvoudigen. Daarnaast bevordering van tuinstadsbouw en van huizen voor een of twee gezinnen. Krachtige voortzetting der onbewoonbaarverklaring van krotten. Opruiming van slechte blokken en wijken door onteigening. Vaststelling eener verordening op de dichtheid der bewoning van de woningen. Verhuring van woningen voor groote gezinnen en lagere inkomens beneden kostprijs. Vermijding van allen werkgeversinvloed op de verhuring der woningen, ontstaan door werkgeversbijdragen in de woningbouwkosten. Gemeentelijke hypotheekbanken ter bevordering van den bouw van woningen, voor welke geen rijksvoorschotten zijn te verkrijgen. Zorg voor uitbreiding van openbare parken en plantsoenen. Zorg voor volledige inrichting der nieuwe woonwijken: voorziening met scholen, enz.

A m e n d e m e n t e n :

Inplaats van „Bij hoogen bouw bevordering van inrichtingen, die de huishouding vereenvoudigen. Daarnaast bevordering van tuinstadsbouw” enz. te lezen:

„Bij bouw bevordering van inrichtingen, die

de huishouding en de kinderverzorging bevorderen. Naast hoogbouw bevordering van den tuinstadbouw" enz.

Afd.-groep Amsterdam 14, 15, 16.

„Vermijding" te veranderen in „wering".

Afd.-groep Amsterdam 14, 15, 16.

Bij te voegen achter levensmiddelen: „en brandstoffen in gemeentewinkels".

Afd.-groep Amersfoort.

5. Gemeentelijke voortbrenging, aanvoer, verwerking en verkoop van levensmiddelen niet slechts voor groote steden doch ook voor plattelands- en kleinere gemeenten. Goed ingerichte markten voor levensbehoeften. Gemeentelijke melkcentrales. Keuring van levensmiddelen, ook ten opzichte van voedingswaarde. Gemeentekitchens en -eethuizen.

A m e n d e m e n t :

Hierbij worde opgenomen :

De Partij ijvere voor een strengere strafbepaling, regelende de strafbaarheid van hen, welke levensmiddelen of benodigdheden vervalschen of ten verkoop aanbieden door aanbevelingen betreffende de hoedanigheid welke in strijd met de werkelijkheid zijn.

Afd.-groep Rotterdam VI en VII.

6. Regeling der arbeidsvoorwaarden van het gemeentepersoneel in georganiseerd overleg met zijn vakverenigingen. Invoering van den achturendag voor het gemeentepersoneel en van een drie of vierploegenstelsel voor nachtwerkers en politie. Vrijheid van dienst op Zondag of, wanneer dit onmogelijk is, een andere vrije dag in de week. Vrije Zaterdagmiddag. Scheidsgerechten ter beoordeeling van straffen met vrije keuze zijner scheidsrechters door het gemeentepersoneel. Bij gelijken arbeid gelijk loon voor man en vrouw. Geen ontslag van vrouwelijk personeel wegens huwelijk; voldoende verlof voor zwangeren en kraamvrouwen. Bestekbepalingen zoo veel mogelijk in overeenstemming met de arbeidsvoorwaarden der gemeenten, met als minimum hetgeen in de collectieve arbeidsovereenkomsten der vakverenigingen is vastgelegd.

A m e n d e m e n t e n :

„Gelijk loon voor man en vrouw bij gelijken arbeid" te vervangen door: „Geen verschil in loon gebaseerd op het sexenverschil".

Afd.-groep Amersfoort.

Tusschen „vrije Zaterdagmiddag" en scheidsgerechten" enz. te voegen: „Verloftijd van minstens 14 dagen per jaar met extra toekenning van $\frac{1}{50}$ deel van het jaarloon."

Afd.-groep Den Haag 4 en 5.

Toevoegen: Invoering van georganiseerd overleg met de vakverenigingen inzake het beheer van bedrijven en diensten. Besnoeiing der buitengewoon hooge bezoldigingen.

Afd. groep Amersfoort.

7. Regeling van de winkelsluiting.

8. Bureaux voor kosteloozen rechtsbijstand aan on- en minvermogenenden.

9. Kosteloos voorbereidend, lager, herhalings- en ambachtsonderwijs voor jongens en meisjes met kosteloze leermiddelen. Voor zoover dit nog niet door te voeren is: een schoolgeld opklimmend naar de draagkracht. Bij voldoende

gebleken geschiktheid kosteloos middelbaar en hooger onderwijs voor on- en minvermogenenden met kosteloze leermiddelen. Bevordering van leiding bij beroepskeuze. Bevordering van onderwijs voor volwassenden. Streng toezicht op het bijzonder voorbereidend onderwijs. Voor het personeel van het voorbereidend onderwijs een salarisregeling die de verbetering en nieuwe ontwikkeling van dit onderwijs bevordert. Verplichte opleiding van dit personeel.

Invoering van een zevende en achtste leerjaar. Kleinere klassen.

Afzonderlijk onderwijs voor schipperskinderen, achterlijken, spraakgebrekkigen, hardhorenden en blinden, eventueel door samenwerking van verschillende gemeenten.

Gemeentelijk vakonderwijs, ook voor meisjes. Huishoudonderwijs.

Lichamelijke onderwijszorg door gemeentelijke schoolvoeding en -kleding, vakantiekolonies, schoolbaden, schoolartsen, schooltandartsen en schoolverpleegsters.

A m e n d e m e n t e n :

Bij te voegen achter herhalings middelbaar, hooger onderwijs, te schrappen de derde zin: „Bij gebleken geschiktheid" enz.

Toe te voegen aan punt 9 een nieuwe alinea:

Invloed van het onderwijzend personeel op de inrichting van het onderwijs en op alle andere schoolzaken, voorzoover de rijkswetten het toelaten.

Afschaffing van het ambulante.

Iste alinea toe te voegen:

Vergoeding aan de ouders wegens te derven inkomsten. Vergoeding voor extra studiekosten.

Afd.-groep Amersfoort.

Te lezen: „Streng toezicht op het voorbereidend onderwijs. Voor het personeel van het voorbereidend onderwijs minstens gelijke salariering als voor dat van het lager onderwijs. Verplichte opleiding van dit personeel, zoodanig, dat daarbij rekening wordt gehouden met de nieuwe stroomingen op het gebied van pedagogiek en kinderpsychologie.

Afd.-groep Amsterdam 14, 15, 16.

De derde zin worde:

„Kosteloos middelbaar, en hooger onderwijs voor on- en minvermogenenden met kosteloze leermiddelen: verder een schoolgeld naar draagkracht.

Afd.-groep Zaandam.

Achter „voorzoover dit nog niet door te voeren is": „eenzelfde schoolgeldregeling voor alle soorten van lager onderwijs, opklimmend naar de draagkracht.

Afd.-groep Deventer.

10. Bevordering der volksontwikkeling door openbare boekerijen en leesalen, musea, voordrachten, tooneelvoorstellingen en concerten, sport- en spelterreinen. Openbare vergaderzalen.

A m e n d e m e n t :

Bij „openbare vergaderzalen" toevoegen: „en ontspanningslokalen".

Afd.-groep Deventer.

11. Uitgebreide zorg voor openbare gezondheid. Openbare ziekenhuizen, badhuizen, zweminrichtingen, waschinrichtingen en zoo noodig waschhuizen. Openbare slachthuizen, ook voor kleine gemeenten. Geneeskundige verzorging voor onvermogenenden. Gemeentelijke wijkver-

pleging, tandheelkundige klinieken. Bevordering van vrije artsenkeuze. Stichtingen ter huisvesting van weezen en halfweezen, buiten-echtelijke kinderen, ouden van dagen en daklozen; doorgangshuizen voor ongehuwde moeders. Kosthuizen voor ongehuwde mannen en vrouwen.

A m e n d e m e n t e n :

Te laten vervallen de woorden „en zoo noodig waschhuizen”.

Afd.-groep Amsterdam 14, 15, 16.

Achter „geneeskundige zorg voor onvermogens” toe te voegen: „vrije artsenkeuze”.

Afd.-groep Amersfoort.

12. Zorg voor moeders en kinderen door: kussussen in kinderverzorging, kraamvrouwenklinieken, gemeentelijke kraamverzorging en huishoudenverzorging. Voorlichtingbureaux voor jonge moeders. Zoogpremies. Melkkeukens. Gemeentelijke kleinkinderbewaarplassen (crèches) en gemeentelijk toezicht op partikuliere inrichtingen. Vrouwelijke beambten bij de zedenpolitie.

13. Overbrenging der armenzorg in rechtstreeksch gemeentebestuur met opheffing der zelfstandige burgerlijke armbesturen. Zoolang dit nog niet geschied is, arbeidersvertegenwoordigers in de armbesturen.

A m e n d e m e n t :

Punt 13 vervalle geheel.

Afd.-groep Rauwerd.

14. Beperking van het aantal drankvergunningen en verloven. Drankvrije wijken.

A m e n d e m e n t :

Toevoegen: Na opneming in de wetgeving van het stelsel der plaatselijke keuze zooveel mogelijk drooglegging der gemeenten door invoering van het plaatselijk verbod.

Afd.-groep Leiden.

15. Afschaffing der bepalingen uit de politie-verordeningen die de vrijheid van betooging, vergadering en drukpers belemmeren.

16. Gemeentelijke deelneming aan de rijks-werklozenverzekering. Openbare arbeidsbemiddeling. Produktieve werkverschaffing.

17. Samenwerking van gemeenten ter totstandbrenging van wat buiten het bereik ligt van afzonderlijke gemeenten (b.v. waterleiding, gasfabriek, gezondheidsdienst, vakonderwijs, kosteloze rechtsbijstand enz.). Gezamenlijke inkoop van materialen, die voor gemeentediensten noodig zijn.

A m e n d e m e n t e n :

Punt 18. Evenredige vertegenwoordiging in alle gemeentelijke commissies.

Afd.-groep Amersfoort.

L. Nagekomen voorstel.

MOTIE.

Het Congres enz., kennis nemende van de politiek van geweld door het Entente-imperialisme toegepast inzake de vredesonderhandelingen met Duitschland;

van meening, dat in verband met de bekende 14 punten van president Wilson alleen een algemeene volkerenbond en algeheele ontwapening bestaanbaar zijn;

van meening, dat ten opzichte van de Duitse socialistische republiek alleen deze punten kunnen en mogen gelden;

protesteert ten sterkste tegen elke verkrachting van deze voorwaarden en roept de internationale arbeidersbeweging op solidair te zijn met de Duitse arbeidersklasse, om met alle ten dienste staande middelen elke annexatie te bestrijden en alleen die vredesvoorwaarden te aanvaarden, welke overeenkomstig de uitspraak van Wilson zijn bepaald en die door de internationale socialistische conferentie te Bern zijn aangevuld en verbeterd, besluit deze motie ter kennis te brengen van alle bij de Soc. Internationale aangesloten partijen, en gaat over tot de orde van den dag.

Afd.-groep Leiden.

Voor het Partijbestuur:

J. W. MATTHIJSEN, secretaris.

Amsterdam, April 1919.

VERSLAG OVER DE JAREN 1917/1918.

INLEIDING.

Het jaar 1919 is een kroonjaar voor onze Partij. In 1894 gesticht, viert zij in 1919 haar vijf-en-twintig-jarig bestaan.

Het is niet louter een kalenderfeest, dat zij viert. In menig opzicht is met dit jaar de eerste periode van het leven der S. D. A. P. afgesloten, en een nieuwe begonnen. In den tijd die achter ons ligt, is het optreden onzer Partij in hoofdzaak beheerscht door den kiesrechtstrijd. Geboren voornamelijk uit verzet tegen het afzweren van den strijd om en met het kiesrecht door den voormaligen Sociaaldemocratischen Bond, heeft juist de kiesrechtstrijd zijn stempel gezet op ons streven en werken, tot het Algemeen Kiesrecht, althans voor de mannen, was veroverd, tot de klasse-overheersching der bourgeoisie, die door de grondwetsherziening van 1887 nog was gehandhaafd, door de herziening van 1917 uit de Grondwet is weggenomen. Er moge aan de volledige democratie in de staatsinrichting van ons land nog een en ander ontbreken: de leeftijd van den kiezer is te hoog, het vrouwenkiesrecht is nog slechts een mogelijkheid, geen werkelijkheid geworden, de Eerste Kamer, schoon in verzwakte positie, blijft een rem voor de snelle doorvoering van den volkswil, er mogen nog uitzonderingswetten bestaan als die van 1903, die het stakingsrecht aan belangrijke categorieën van arbeiders ontzeggen, de Tweede Kamer heeft het in haar macht, al de overblijfselen van het oude op te ruimen, al de leemten in het nieuwe aan te vullen; — en deze Tweede Kamer is gekozen door het volk in zijn geheel, belichaamt het beginsel van de democratie. De laatste hand moet nog aan het gebouw worden gelegd, maar de steigers kunnen reeds worden afgebroken; het is reeds zoo ver woonbaar, dat wij het feest der voltooiing kunnen vieren.

Internationale en nationale omstandigheden hebben bij de voltooiing der Grondwetsherziening den lust tot feestvieren wel getempend. Onze Partij, tot macht gekomen, kon de wereldcrisis van het jaar 1914 niet aanschouwen met de zorgeloosheid van den knaap, voor wien een volksooploop een feest is en een straatgevecht een spannend drama. Onze Partij droeg bij het uitbreken van den oorlog een pand in de handen: de welstand en de veiligheid van honderdduizenden arbeidersgezinnen, en zij moest pogen, te midden van het woeste krijgsgewoel dat pand zoo ongeschonden mogelijk te bewaren. Dientengevolge is haar gebaar niet altijd geweest het bezielende gebaar van den held; de partij met de grootsche idealen, met de onbepaalde offervaardigheid, met den onbedwingbaren moed, werd keer op keer gedwongen, practisch te zijn, kwellingen en beproevingen, haar door de geweldenaars van den oorlog opgelegd, te dragen, haar energie te wijden aan de voorziening van het volk met aardappelen en watgroenten.

Partijen en organen, minder machtig dan wij, wier woorden en daden minder ver reikende gevolgen hadden, konden zich de weekde gunnen van het heldhaftige gebaar. Zij konden er een oorlog op wagen. Zij konden de Duitsche legers uitdagen om over onze grenzen te trekken, en de pose aannemen van den plankheld. Grooter succes konden zij toch niet behalen, dan dat een mede-acteur hen op den schouder klopte, met de woorden: goed gebruld, leeuw! Onze Partij moest zich met een minder sterk tot de verbeelding sprekende, minder dramatische rol bepalen. Maar haar plicht heeft zij volbracht. Zij heeft zich gekeerd tegen allen en alles, waardoor het oorlogsgevaar kon verergeren. Zij heeft voor Nederland's neutraliteit gedaan wat moest, zij is geweest een fanatiek verdediger van den vrede, en zij heeft bij dat laatste in eng verbond met de moderne vakbeweging en de arbeiderscoöperaties, al wat in haar vermogen was aangewend, om de oorlogsellende van de bezitloze massa waar zij maar kon te bestrijden en te lenigen.

Gemakkelijk is haar het volbrengen van haar plicht niet gemaakt. Het toestemmen van telkens nieuwe mobilisatie-credieten, het op de been houden, jaar in jaar uit, van een leger van honderdduizenden, het telkens opnieuw opleggen aan zoo vele dienstplichtigen van den militairen dienst, — onze partij deed het met den grootst mogelijken tegenzin. Dat haar beslissing door de groote massa werd geëerbiedigd, maar allerminst geestdriftig toegejuicht, zij zelf was de laatste om zich erover te verwonderen. Zij besefte te goed, wat het een zelfstanding, vrijheidlievend arbeider kost, zich te voegen in het dwangbuis van het militarisme.

Bij haar strijd tegen de verarming der bezitloze massa vond de Partij tegenover zich het roekeloos egoïsme van een aanzienlijk deel der bezittende klasse, dat in een woeste jacht naar goud, die steeds verder om zich heen greep, alle gevoel van saamhoorigheid met de volksgenooten, alle begrip van eer en zelfs van burgerlijk fatsoen wegwierp, dat poogde, zich te verrijken ten koste van de oorlogvoerenden, zoo mogelijk, maar anders ten koste van het eigen volk, en dat zich niet ontzag, ten aanzien van de verarmde, door werkloosheid en nood gesteisterde proletariërs het ras gewonnen goud te verteren in ruwe weelde te verbrassen in losbandigheid. In de Kamer vond onze fractie al te vaak het klasse-egoïsme der gezamenlijke burgerlijke partijen tegenover zich, getooid met quasi-wetenschappelijke wapenen van het liberalisme. De dorst naar goud van de bourgeoisie werd onder afkeer van het „staatsocialisme" verborgen, de eischen van het lijdende volk werden afgewezen in naam van een „gezonde" staathuishoudkunde.

Dubbel zwaar woog ons de verantwoordelijkheid, waar in de gemeentebesturen onze vertegenwoordigers, door de landsregering aan banden gelegd, toch voor den welstand der ontberende massa alles deden wat in hun vermogen was. Zij stonden, tusschen de roekeloos-

heid der bourgeoisie eenerzijds en de roekeloosheid van de S. D. P. anderzijds, in een ver van benijdenswaardige positie. De laatste stelde haar eischen, waarvan de onvervulbaarheid alleen aan de slachtoffers van de oorlogsellende niet in het oog sprong; en als onze partijgenooten zelf, door hun saamhoorigheid met de geteisterde massa eischen stelden, die met eenigen goeden wil zeer goed te vervullen waren, werden zij meer dan eens naar huis gestuurd met de boodschap, dat alleen concurrentiezucht met, vrees voor de S. D. P. en consorten hen aldus deed optreden. Zij bleven hun plicht doen; onze Partij is gedurende den oorlog de arbeidersklasse trouw gebleven in groote en in kleine zaken.

Zoo is de eerste periode van het bestaan der S. D. A. P. afgesloten zonder uiterlijk vertoon.

Maar wij mogen met dankbaarheid vermelden, dat het in het volk aan begrip voor de moeilijkheid onzer positie, aan begrip ook voor ons plichtgevoel, niet heeft ontbroken. Toen de Grondwetsherziening was bezegeld, en voor het eerst algemeene verkiezingen onder de heerschappij van het Algemeen Kiesrecht en de evenredige vertegenwoordiging werden uitgeschreven, was intusschen voor de inwendige reorganisatie der Partij gezorgd en brachten 296.145 kiezers op haar hun stem uit, tengevolge waarvan 22 onzer strijders in het Parlement werden gebracht. En van die 22 was er een vrouw, de eerste en voorloopig eenige vrouw, die haar intrede deed in het Parlement.

Liep in het eerste oorlogsjaar het aantal leden onzer Partij terug van 26.805 in het midden van 1914 tot 24.018 op het einde van 1915, langzamerhand steeg het weer, tot 24.839 op het einde van 1916, en de jaren 1917 en 1918 leverden het bewijs van het toenemend vertrouwen, dat de Partij genoot. Op 31 December 17 was het aantal onzer leden grooter dan het ooit te voren was geweest: 27.093, en de stijging in 1918 met meer dan 10.000 leden bracht het ledental ver boven het hoogtepunt van vóór den oorlog, op 37.628.

Onder geheel andere omstandigheden, niet meer als een Gideonsbende, maar als een sterke volkspartij, begint de S. D. A. P. de nieuwe periode in haar bestaan. Zij is een macht geworden. En de wereld rondom haar is een heel andere, dan die van 25 jaar geleden. Zoowel in het eigen land als in heel het oude Europa hebben ontzaglijke veranderingen plaats gegrepen. Het uitgangspunt van onzen strijd is de door de Partij veroverde democratie, haar doel: de socialistische organisatie der samenleving, is niet meer een in de nevelen nog half verborgen toekomstbeeld, maar een dagelijks scherper aan den dag tredende maatschappelijke noodzakelijkheid. Trots alle krampachtige pogingen van de kapitalistische klasse, om haar stelsel opnieuw aan de menscheid op te dringen, vallen nu hier dan daar telkens brokken van dat stelsel ineen: voor den opbouw van de socialistische samenleving worden de fundamenteen gelegd. Verschillend is in de onderscheiden landen de tactiek, een is het gezamenlijk einddoel der socialistische partijen. De Nederlandsche S. D. A. P. heeft in de afgesloten periode haar plicht weten te doen; geschoold en doelbewust zal zij met al haar kracht er naar streven, naast haar zusterpartijen een waardige plaats in te nemen bij het volbrengen van het groote werk: de bevrijding der menscheid!

Aantal afdelingen en leden.

Het aantal afdelingen der Partij bedroeg op:

31 December 1916	410
31 " 1917	455
31 " 1918	595

In den loop van 1917 vermeerderde het aantal afdelingen dus met 45, terwijl er in 1918 nog 140 bijkwamen, in totaal nam het aantal afdelingen derhalve met 185 toe.

Het aantal afdelingsleden der Partij bedroeg op:

31 December 1916	24.839
31 " 1917	27.093
31 " 1918	37.628

Hierbij komen 92 verspreide leden, zoodat op 31 December 1918 de Partij in totaal 37.720 leden telde.

In de opeenvolgende kwartalen dezer verslagjaren was de loop van het ledental:

31 Dec. 1916	24.839	31 Maart 1918	30.010
31 Maart 1917	25.070	30 Juni "	32.492
30 Juni "	25.633	30 Sept. "	35.531
30 Sept. "	26.223	31 Dec. "	37.628
31 Dec. "	27.093		

In den loop van 1917 werden 23 afdelingen opgeheven, opgericht werden 52 afdelingen, terwijl 10 afdelingen door splitsing 26 afdelingen vormden.

In den loop van 1918 werden 13 afdelingen opgeheven, opgericht werden 136 afdelingen, terwijl 24 afdelingen door splitsing 41 afdelingen vormden.

Het aantal vrouwelijke leden bedroeg, voorzover daarvan opgave werd gedaan:

31 Dec. 1916	4260 (21 %)	verd. over 381 afdelingen.
31 " 1917	4769 (18 ")	" " 405 "
31 " 1918	6900 (18 ")	" " 563 "

In de vier grootste plaatsen bedroeg het aantal vrouwelijke leden op 31 December 1918.

Amsterdam	1129 (22 %)	(31 Dec. '16 19.9 %)
Rotterdam	431 (22 ")	(31 " '16 17 ")
Den Haag	424 (27 ")	(31 " '16 27.3 ")
Utrecht	120 (16 ")	(31 " '16 17.2 ")

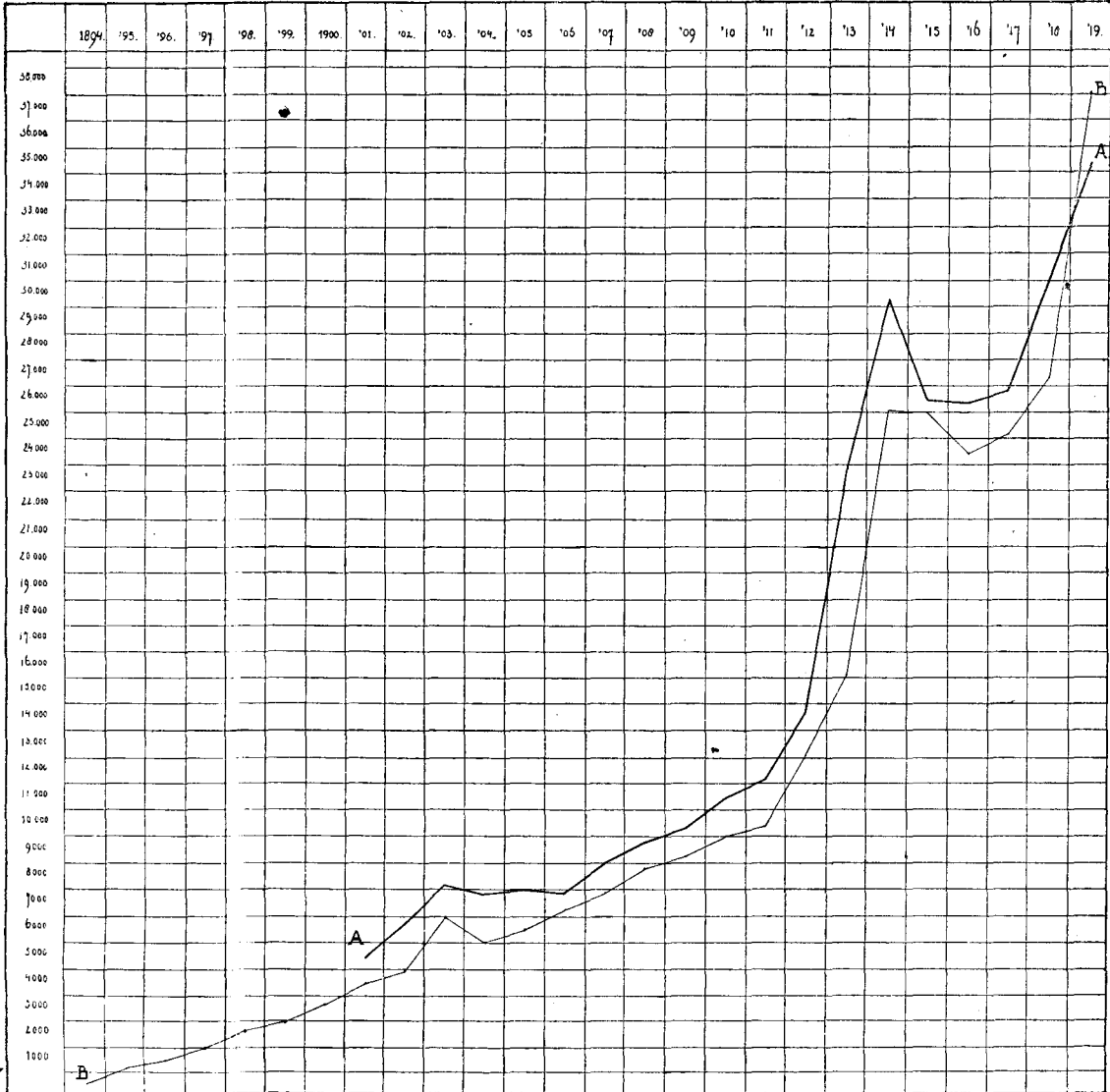
Van den loop van het aantal leden sinds de oprichting der Partij in 1894 en van het aantal „Volk"-abonné's sinds de stichting van het blad in 1901 geven de onder A geteekende curven een duidelijk beeld. Voor elk jaar is de stand op 1 Januari genomen en in het midden der kolom geteekend.

Opvallend is de prachtige parallel van beide lijnen, die elkaars beweging trouw volgen en den in 1901 eenmaal aangenomen afstand tot 1918 bewaren; daar vertoont de B-lijn een sterker klimming, die haar boven de A-lijn voert.

Tot 1911 is de stijging niet groot, maar op een onderbreking na, de geringe verheffing in 1902 en de daling in 1903, het jaar der spoorwegstaking, gelijkmatig; na 1910 wordt de stijging sterker, tot in 1914 de plotselinge daling tengevolge van de oorlogscrisis intreedt, die aan het einde van 1915 haar dieptepunt bereikt, en door de in 1916 nog geringe, maar in 1917 en '18 sterke verheffing opgeheven wordt.

A

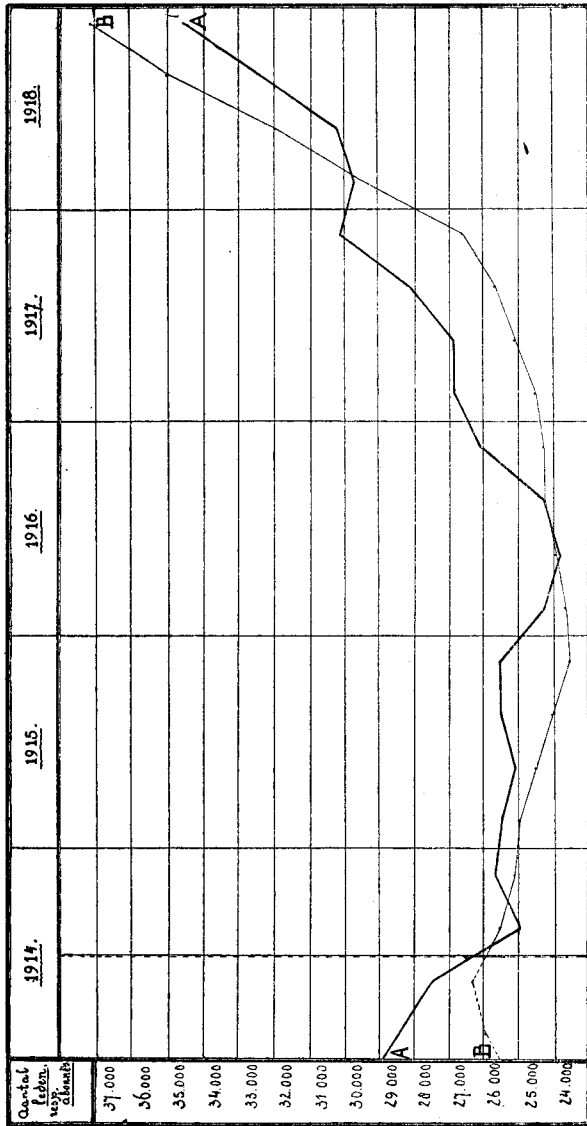
Loop van het aantal Volkabonnees (A) en leden der Partij (B) sinds de oprichting der Partij.

Een nauwkeuriger beeld van het verloop in de crisisjaren geeft de grafiek onder **B**, waarin

de lijnen A en B voor elk jaarvak uit de gegevens van vier kwartaalstaten zijn samengesteld.

B Loop van het aantal Volkabonnees (A) en leden der Partij (B) gedurende de oorlogsjaren.

De onder **C** volgende staatjes geven een overzicht van het verloop van het ledental gedurende de jaren 1917 en 1918. Opmerkelijk is het groote verloop wegens afschrijving, in '17 3.107 (buiten die wegens verhuizen) d. i. bijna $\frac{1}{8}$ van het gemiddelde over dat jaar, in '18 4.555, d. i. bijna $\frac{1}{7}$.

Het aantal afschrijvingen wegens verhuizing overtreft dat der overgeschreven leden nog altijd met de helft. Hierop wordt voortdurend de aandacht der federatiebesturen gevestigd, tot nu toe alleen voor zoover het de stedelijke afdelingen betreft, met gunstig resultaat.

C

1917

Partijgewesten	Aantal leden 31-12-'16.	Toegetreden			Afgeschreven wegens:						Aantal leden 31-12-'17.
		Nieuw in- geschreven	Overgeschr. uit andere afd.	Totaal toege- trede- nen	Verhuizing	Bedanken	Contributie schuld	Royement	Overlijden en andere oorzaken	Totaal afgeschr.	
Groningen	1925	575	39	614	50	232	9	3	23	317	2222
Friesland	3362	487	48	535	129	225	32	3	61	450	3447
Drente	1043	362	70	432	100	107	54	5	31	297	1178
Overijssel	1468	324	20	344	67	155	5	—	17	244	1568
Gelderland	1539	902	22	924	81	140	32	4	20	277	2186
Middengewest	927	289	61	350	72	82	8	2	5	169	1108
Amsterdam	4340	410	188	598	247	264	133	6	52	702	4236
Utrecht	501	49	32	81	39	40	2	—	1	82	500
's-Gravenhage	1353	167	74	241	73	146	30	—	4	253	1341
Rotterdam	1518	249	67	316	134	125	16	—	7	282	1552
Noord Holland	3224	649	76	725	155	301	50	4	76	586	3363
Zuid Holland	2626	848	105	953	142	264	69	3	66	541	3035
Zeeland	396	103	7	110	69	30	3	1	4	107	399
Noord Brabant	235	145	8	153	21	28	20	1	10	80	308
Limburg	382	380	39	419	55	49	33	1	13	151	650
Totaal	24839	5939	856	6795	1434	2188	496	33	390	4541	27093

1918

Partijgewesten ¹⁾	Aantal leden 31-12-'17.	Toegetreden			Afgeschreven wegens:						Aantal leden 31-12-'18.
		Nieuw in- geschreven	Overgeschr. uit andere afd.	Totaal toege- trede- nen	Verhuizing	Bedanken	Contributie schuld	Royement	Overlijden en andere oorzaken	Totaal afgeschr.	
Friesland	3447	1607	153	1760	282	267	16	2	72	639	4568
Groningen	2300	1171	53	1224	75	249	15	—	79	418	3106
Drente	1089	855	14	869	65	144	11	2	68	290	1668
Overijssel	1518	1050	26	1076	77	183	7	—	28	295	2299
Gelderland	2253	2387	61	2448	161	495	54	5	91	806	3895
Utrecht	1016	901	65	966	93	192	17	1	16	319	1663
Noord Holland (N.)	2357	1068	45	1113	123	268	8	2	49	450	3020
Noord Holland (Z.)	1563	541	101	642	106	132	10	3	24	275	1930
Amsterdam	4236	1281	521	1802	522	384	63	—	37	1006	5032
Rotterdam	1552	671	132	803	160	223	5	—	26	414	1941
Den Haag	1341	377	108	485	108	122	4	—	29	263	1563
Zuid Holland	3053	2160	68	2228	218	504	62	15	32	871	4410
Zeeland	399	253	5	258	25	52	1	—	10	88	569
Noord Brabant	319	711	15	726	47	98	14	—	19	178	867
Limburg	650	803	58	861	109	212	40	3	50	414	1097
Totaal	27093	15836	1425	17261	2171	3525	327	33	670	6726	37628

Tengevolge van de wijziging in de indeeling der afdelingen na de op 1 Januari 1918 in werking getreden Reglementsherziening klopt in een aantal gevallen de telling op 31 December 1917 van dezen staat niet met de opgaven van den zelfden datum op den overeenkomstigen staat over 1917.

D

GROOTTE DER AFDEELINGEN	31-12 1910		31-12 1911		31-12 1912		31-12 1913		31-12 1914		31-12 1915		31-12 1916		31-12 1917		31-12 1918	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
met hoogstens 25 leden	127	57.72	146	57.7	156	54.92	188	48.32	209	51.48	192	48.6	186	45.36	202	41.39	246	41.13
van 26 tot en met 50 leden	49	22.27	50	19.76	61	21.47	96	24.68	92	22.66	93	23.54	110	27.84	115	25.27	151	25.71
" 51 " " " 100 "	25	11.36	34	13.43	30	10.56	39	10.02	47	11.57	52	13.16	56	13.65	60	13.78	84	14.11
" 101 " " " 200 "	10	4.54	11	4.34	21	7.39	40	10.29	33	8.12	34	8.6	38	9.26	48	10.52	73	12.26
" 201 " " " 300 "	5	2.22	8	3.16	11	3.87	9	2.31	9	2.21	10	2.53	6	1.46	18	3.95	26	4.36
" 301 " " " 400 "	—	—	—	—	1	0.39	7	1.80	8	1.97	9	2.28	9	2.19	8	1.75	12	2.01
" 401 " " " 500 "	3	1.36	—	—	—	—	4	1.03	3	0.73	1	0.25	1	0.24	2	0.43	1	0.16
" 501 " " " 600 "	1	0.45	2	0.79	—	—	2	0.50	1	0.24	—	—	—	—	1	0.21	2	0.33
" 601 " " " 700 "	—	—	1	0.39	1	0.39	—	—	—	—	1	0.25	1	0.24	1	0.21	—	—
" 701 " " " 800 "	—	—	—	—	1	0.39	1	0.25	1	0.24	1	0.25	1	0.24	—	—	—	—
" 801 " " " 900 "	—	—	—	—	1	0.39	1	0.25	1	0.24	—	—	—	—	—	—	—	—
" 901 " " " 1000 "	—	—	1	0.39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" 1001 " " " 1500 "	—	—	—	—	1	0.39	1	0.25	1	0.24	1	0.25	—	0.24	—	—	—	—
" 1501 en daarboven .	—	—	—	—	—	—	1	0.25	1	0.24	1	0.25	2	0.24	—	—	—	—
Totaal aantal afdeelingen	220		253		284		389		406		395		410		455		595	
Gemiddeld aantal leden per afdeling	45		50		55		66		63		61		61		60		63	

De staat **D** geeft de indeeling van de afdeelingen volgens haar ledental sinds 1910.

Ondanks de stichting van honderden nieuwe, uiteraard aanvankelijk kleine afdeelingen, neemt de eerste groep een steeds kleiner wordende plaats in. Tengevolge van de splitsing der groote-stadsafdeelingen zijn de onderste groepen in '17 en '18 weggevallen.

Dat het zwaartepunt zich de laatste jaren

steeds meer naar de groepen van gemiddelde grootte verplaatst, blijkt nog beter uit staat **E**, waarin voor elke groep van het totaal aantal leden het percentage, dat tot de groep behoort, is genoemd.

De staat **F** laat de territoriale indeeling der afdeelingen zien; de vermeerdering van het aantal in de groote steden is het gevolg van splitsing der bestaande afdeelingen.

E

GROOTTE DER AFDEELINGEN	31 Dec.	31 Dec.	31 Dec.	31 Dec.	31 Dec.	31 Dec.
	1913	1914	1915	1916	1917	1918
met hoogstens 25 leden	12.2%	11.8%	10.8%	10.6%	11.3%	9.8%
" 26 tot en met 50 leden	12.9 "	12.8 "	13.6 "	15.7 "	15.8 "	15.6 "
" 51 " " " 100 "	10.7 "	12.6 "	15.- "	15.3 "	14.5 "	15.1 "
" 101 " " " 200 "	17.2 "	17.8 "	18.9 "	21.- "	24.7 "	28.2 "
" 201 " " " 300 "	9.4 "	8.5 "	8.3 "	4.4 "	15.5 "	17.2 "
" 301 " " " 600 "	18.6 "	18.9 "	16.1 "	16.1 "	15.6 "	13.8 "
" 601 " " " 1000 "	5.6 "	6.3 "	5.8 "	4.6 "	0.2 "	—
" meer dan 1000	13.4 "	11.3 "	11.1 "	10.5 "	—	—
Totaal	100	100	100	100	100	100

F

De verdeling der afdeelingen over de gewesten was sinds 1910:

G E W E S T E N	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918
Groningen	20	26	37	51	48	46	51	58	75
Friesland	58	71	74	90	89	86	87	90	100
Drente	7	8	11	21	27	28	33	30	41
Overijsel	19	23	22	23	25	23	24	25	39
Gelderland	24	22	25	30	34	34	32	40	68
Utrecht	4	7	7	8	6	10	11	16	19
Noord Holland (noord)	} 26	29	44	70	{ 44	46	46	51	57
Noord Holland (zuid)									
Amsterdam	9	9	9	9	9	9	9	24	24
Rotterdam	6	6	6	7	7	6	6	6	8
Den Haag	4	4	4	4	4	4	4	4	7
Zuid Holland	23	24	29	50	49	45	50	52	76
Zeeland	7	7	5	12	15	15	16	13	15
Noord Brabant	6	7	5	5	7	7	7	9	15
Limburg	7	10	6	9	14	9	7	17	26
Totaal	220	253	284	389	406	395	410	455	595

Samenstelling Partijbestuur.

Het Paaschcongres van 1917 benoemde tot leden van het Partijbestuur: W. H. Vliegen, voorzitter, F. v. d. Goes, A. B. Kleerekoper, F. M. Wibaut, Jos. Loopuit, vormende het Dagelijksch Bestuur, J. A. Bergmeijer, Suze Groeneweg, L. M. Hermans, J. H. Schaper, P. J. Troelstra en J. W. Albarda; secretaris-penningmeester was J. G. v. Kuijkhof, tweede secretaris J. W. Matthijsen.

Albarda bedankte 27 October 1917 en werd vervangen door G. W. Sannes.

Overeenkomstig de bepalingen in de op het Kerstecongres van 1917 gewijzigde Statuten werd op dit congres een Partijbestuur gekozen, bestaande uit 13 leden waarvan secretaris en penningmeester deel uitmaken. Tot leden van het Dagelijksch Bestuur werden gekozen: W. H. Vliegen, voorzitter,

J. W. Matthijsen, secretaris, J. G. v. Kuijkhof, penningmeester, F. M. Wibaut en A. B. Kleerekoper. Verder werden tot leden van het P. B. gekozen: P. J. Troelstra, J. H. Schaper, G. W. Sannes, S. Groeneweg, F. v. d. Goes, Jos. Loopuit, J. A. Bergmeijer en L. M. Hermans.

Schaper werd in beide jaren tot tweeden voorzitter benoemd.

In de samenstelling van het P. B. kwam gedurende het jaar 1918 geen verandering

Het Paaschcongres van 1917,

te Arnhem gehouden, werd beheerscht door de groote politieke kwestie, de Grondwetsherziening, en de haar dreigende gevaren. Ten aanzien van het levensmiddelenvraagstuk werd scherp stelling gekozen tegenover de stroomingen, die de regee-

ring terug trachten te houden op den weg, waarover wij haar voortstuwden.

Voor hen, die er naar dreven, de Grondwetsherziening op het laatste oogenblik op een reactionaire Eerste-Kamermeerderheid te laten stranden, was het Congres een ernstige waarschuwing. De Partijleiding kreeg de opdracht den kiesrechtstrijd te voeren tot het einde, desnoods met alle middelen.

Ter uitvoering hiervan verscheen 1 Mei 1917 een manifest van het Partijbestuur, dat de georganiseerden oproep zich gereed te houden om in dien de houding der Eerste Kamer daartoe aanleiding gaf, op het eerste teeken gereed te zijn in een laatste, machtvolle demonstratie den wil en de kracht der moderne arbeidersbeweging tot handhaving en bevestiging van het reeds verkregen tot uiting te brengen.

Soldatencommissie.

Ter uitvoering van het Congresbesluit, waarbij het P. B. werd opgedragen een onderzoek in te stellen naar de wijze, in het bijzonder waarop de dienstweigeraars behandeld worden en in het algemeen, waarop het opleggen en ten uitvoer brengen van straffen op soldaten geschiedt, werd in Juni 1917 een Soldatencommissie ingesteld.

Tot lid en voorzitter werd benoemd mr. J. L. Polak en tot leden dr. J. v. Leeuwen, Wielinga en Aleng. Later werd de commissie uitgebreid met de leden van het H. B. van den Bond van Dienstplichtigen Barmes, v. d. Ploeg en Hartog. Op haar verzoek werd de commissie in September 1918 ontbonden. Het praktisch werk, dat de commissie was toegedacht, werd steeds grootendeels door het H. B. van voornoemden Bond verricht, die, ook nadat het verzoek tot de ontbinding der commissie was ingekomen, op dit stuk verdienstelijk werk bleef verrichten.

Commissie Fiscale Monopolies.

Ingevolge opdracht van het Buitengewoon Congres benoemde het P. B. in zijn vergadering van 29 Januari 1917 een commissie ter bestudeering van het vraagstuk der fiscale monopolies, welke commissie in de vergadering van 17 Februari de verder strekkende opdracht kreeg om de uitbreiding van het bedrijfsgebied van den Staat te bestudeeren en daarover rapport uit te brengen. Tot leden der commissie werden benoemd: van den Tempel, Nieboer, Mansholt, Oudegeest Wibaut, Wegerif, v. Kol, Vermeer, v. d. Waerden, Troelstra, Vliegen en Albarda.

Samenwerking andere organisaties.

In Juni 1917 trad de Partij toe tot den Nationalen Bond voor Pijnselijke Keuze.

Op de meeting van genoemden Bond, welke 15 September '17 te Amsterdam werd gehouden, was het Partijbestuur door zijn leden Bergmeijer, S. Groeneweg en Hermans vertegenwoordigd.

Aan de uitnodiging van den Bond voor Staatspensionneering om deel te nemen aan zijn op 1 April 1918 in Den Haag gehouden congres, werd voldaan door Van Kuykhof en Hermans als vertegenwoordigers van het Partijbestuur af te vaardigen; Duijs was onzerzijds als spreker op deze meeting aanwezig.

Uitbreiding „Het Volk”.

Het Paaschcongres van 1917 droeg na inleidingen van Vliegen en Wibaut het Partijbestuur op in overleg met de Commissie van Beheer maatregelen te beramen, om van „Het Volk“ een groot, volledig dagblad met ochtendeditie te maken.

Na een oproep van den Partijvoorzitter in „Het Volk“ van 29 Mei 1917 ontvingen alle leden der Partij in Juni d. a. v. via de afdelingsbesturen een rondschrijven van het P. B., waarin zij werden aangespoord het financieele offer te brengen voor het „Volk“-fonds, waartoe het Congres had besloten. Het P. B. sprak de verwachting uit, dat ieder Partijlid hieraan in verhouding tot zijn draagkracht zou bijdragen en stelde aanslagen vast van f 1.— tot f 10.— opklimmend met het loon. Deze bedragen konden desgewenscht door wekelijksche afdrachten van 5 tot 25 cent worden gestort. De afdelingen ontvingen voor dit doel inteeckenbiljetten, spaarkaarten, zegels, en kwitanties. Een groot aantal afdelingen en in verhouding een nog grooter aantal leden bleef ondanks herhaalde aansporingen in gebreke aan de opdracht van het Congres te voldoen en het resultaat — in totaal werd f 21.478 bijeengebracht — bleef dan ook aanmerkelijk beneden de verwachtingen. Wat voor een groot deel op rekening geschreven moet worden van het feit, dat tengevolge van de oorlogsomstandigheden voorshands toch geen uitvoering aan het besluit gegeven kon worden.

In de Partijbestuursvergadering van 13 Juni 1918 werd, na een discussie over het verloop der verkiezingen en de daardoor geopende perspectieven, een commissie benoemd, bestaande uit F. M. Wibaut, Henri Polak, J. J. de Roode, A. B. Kleerekoper, J. Oudegeest en J. W. Matthijsen met de opdracht een plan tot uitbreiding van „Het Volk“ tot een groot dagblad zoo mogelijk met ochtend- en avondeditie uit te werken en aan het P. B. voor te leggen. Voorgelicht door Barentz, den directeur van „Het Volk“ en Masereeuw, den directeur der drukkerij „Vooruitgang“ voor wat het technische deel betreft en door haar leden De Roode en Kleerekoper voor de journalistieke uitvoering, ontwierp de commissie een plan, dat in September aan de leden van het Partijbestuur werd toegezonden, en in zijn vergadering van November voor het eerst onderwerp van beraadslaging uitmaakte.

De commissie gaf naast een project voor de financiering van het groote dagblad een volledig plan van uitvoering, dat in hoofdtrekken hierop neerkomt. De krant verschijnt voor Amsterdam en zijn onmiddellijke omgeving waartoe ook de Zaanstreek en Utrecht gerekend werden, en verder voor de aan de lijn Amsterdam Rotterdam liggende steden in twee edities, als ochtend- en avondblad dus daar, waar een voldoende aantal abonnees aanwezig is om de kostbaarder exploitatie van twee edities te motiveeren, waar de materiele mogelijkheid aanwezig is, om het ochtendblad inderdaad 's morgens vroeg en het avondblad 's namiddags uiterlijk acht uur te doen bezorgen, en waar een belangrijke vermeerdering van abonnees te verwachten is. Voor de rest van het land verschijnt de krant als ochtendblad, dus met den tekst van het den vorigen avond in bovengenoemde steden verspreide avondblad en het ochtendblad van dien morgen. De krant kan op die wijze tot in de uiterste hoeken van het land 's middags bezorgd worden, en bevat dan de verslagen van de den vorigen avond gehouden vergaderingen en de laatste Reutertelegammen, waarvan het grootste deel 's nachts inkomt.

De kosten van exploitatie worden op bijna één miljoen geraamd, waarvan bij een advertentie-opbrengst van 2 à 2½ ton 's jaars nog een zoo belangrijk deel ongedekt blijft, dat het bijebrengen van een garantiefonds van 2 ton noodig werd geacht.

Het Partijbestuur aanvaardde het plan der commissie; aan het bijebrengen van het garantiefonds wordt gewerkt; verwacht mag worden, dat het „grootter-Volk“ verschijnt, zoodra het Paaschcongres een redactioneële en commercieële leiding benoemd heeft.

In December 1918 nam het Partijbestuur kennis van de uitgewerkte plannen der Rotterdamsche dagbladcommissie tot stichting van een dagblad en het exploiteeren van een drukkerij te Rotterdam, waarmee het zich in beginsel kon vereenigen.

Het Kerstcongres van 1917

in Utrecht was grootendeels gewijd aan de wijziging der Statuten en het Partijreglement, noodig geworden door het invoeren van het stelsel van Evenredige Vertegenwoordiging en de verdeeling van het land in 18 kieskringen inplaats van 100 districten. De reorganisatie der Partij, die hiermee verband hield, was voornamelijk een reglementaire bevestiging van wat in de voorafgaande jaren reeds in de Partijorganisatie was gegroeid: de instelling van gewestelijke- en stedelijke federaties, administratieve en propagandistische centrales, meest met een eigen gesalarieerde in de leiding; de districtsfederaties, wier taak zich voornamelijk tot bemoeiingen bij de Statenverkiezingen bepaalt, en de gemeentelijke federaties. Van de overige veranderingen was die, welke grooter centralisatie bracht in de contributieheffing, van de meeste beteekenis.

De door het Partijbestuur ingediende „Vredes-resolutie“, werd door Troelstra verdedigd en met algemeene stemmen aangenomen.

Op de bespreking van de algemeene Partijleiding volgde de behandeling van de Onderwijsparagraaf van het Verkiezingsprogram, welke na een inleiding door F. L. Ossendorp met de daarop volgende discussie in hoofdzaak overeenkomstig de conclusies, welke de Commissie van voorbereiding in haar Rapport had neergelegd, werd aangenomen.

Deze Commissie „inzake de uitwerking van artikel 192 G. W.“ was door het P. B. in Februari 1917 benoemd. Ossendorp, voorzitter, Hoogland en De Roode vormden het bureau: leden waren: Jooze, Hoogland, v. Hinte, Schaper, Loopuit, Gerhard, Bergmeijer, Thijssen, K. ter Laan, Van Kuijkhof, S. Groeneweg en Sikkema.

Vooraf dank zij de uitnemende leiding werkte de commissie met zoo grooten spoed, dat haar rapport en conclusies ongeamendeerd met algemeene stemmen kon worden aangenomen.

De overige paragrafen van het Verkiezingsprogram werden op het

Buitengewoon Congres

dat op 2 en 3 Februari 1918 te Arnhem gehouden werd, vastgesteld. Troelstra hield een inleiding over de algemeene politiek, Schaper over arbeidswetgeving en sociale verzekering. Wibaut over de economische en financieële paragrafen. De voorstellen van het Partijbestuur werden met enkele amendementen op onderdeelen met algemeene stemmen aangenomen, nadat een voorstel-Dordrecht om in de militaire paragraaf te lezen (volgens de toelichting: na den oorlog, maar vóór de Inter-

nationale uitspraak heeft gedaan) „afschaffing van leger en vloot“ met 482 tegen 196 stemmen was verworpen.

Afloop verkiezingen.

Op 13 Juli 1918 vergaderde het Partijbestuur ter bespreking van den verkiezingsuitslag en de daaruit geboren politieke situatie. Eenstemmig kon de vergadering zich vereenigen met het door Troelstra aan de koningin gegeven advies, dat de S. D. A. P. in den uitslag der verkiezing geen grond vindt om in de Regeering vertegenwoordigd te zijn.

De Bond van Belgische Arbeiders.

De geïnterneerde en de tengevolge der oorlogsomstandigheden in ons land vertoevende Belgische partijgenooten richtten in 1917 den „Bond van Belgische Arbeiders in Nederland“ op. Met dit filiaal onzer zusterpartij in ons land heeft de Partij steeds de hartelijkste betrekkingen onderhouden. Bij verschillende gelegenheden waren wij in de mogelijkheid den Bond blijken van onze sympathie te geven. Metterdaad konden wij den Belgischen partijgenooten bijstaan, toen de Regeering den geïnterneerden verbod het orgaan van den Bond, „De Belgische Socialist“, te ontvangen, te lezen, te koop en of in bezit te houden. Wij deden stappen om tot opheffing van dit verbod te geraken bij de Belgische regeering en haar vertegenwoordiger in Den Haag en bij de Nederlandsche regeering, in het bijzonder bij den minister van Oorlog, en drukten een bijblad met den inhoud van „De Belgische Socialist“ bij „Het Volk“, dat, tot ook dit verboden werd, het orgaan van den Bond verving.

In het laatst van Mei 1918 werd het verbod opgeheven.

Propagandistencursussen.

Om de belangstelling voor de bestudeering van wetenschappelijke vraagstukken van sociaal-economischen en politieken aard bij de gewestelijke en plaatselijke voorgangers der beweging te wekken en hun eenige leiding te geven bij de voorbereiding tot studie over deze onderwerpen, besloot het Partijbestuur in Leeuwarden, Groningen, Almelo, Arnhem en Utrecht in den winter 1918—1919 propagandisten-cursussen te houden.

Aan de stedelijke federatie Amsterdam, Rotterdam en Den Haag werd in overweging gegeven een cursusreeks van wat breeder opzet onder leiding van voornamelijk plaatselijke krachten te organiseren en deze voor de daarvoor aangeezenen uit de omliggende afdelingen open te stellen.

Voor de eerstgenoemde plaatsen werden de cursusleiders uitgenoodigd door het Partijbestuur.

De cursisten werden door de gewestelijke besturen aangewezen uit degenen, die een actief aandeel nemen in de leiding van de partijorganisatie, de propaganda of het werk in de gemeenteraden, en wier ontwikkeling van dien aard kan worden geacht, dat zij met vrucht een verhandeling over een wetenschappelijk onderwerp kunnen volgen.

Voor elke cursusreeks werden vijf leiders uitgenoodigd, die het volgende programma behandelen:

1. Drie cursussen: Korte theoretische inleiding over het kapitalisme en zijn maatschappelijke beteekenis.

De economische constructie van de Nederlandsche bevolking en de wijziging, die ze onderging en ondergaat.

2. Twee cursuslessen: Het historisch materialisme, toegelicht met historische en sociologische voorbeelden.

3. Twee cursuslessen: De geschiedenis van het socialisme.

4. Een cursusles: De politieke partijen in Nederland en haar maatschappelijke basis.

5. Twee cursuslessen: Staats- en gemeenterecht.

Aan de uitnodiging om als cursusleider op te treden voldeden:

J. van Gelderen, J. F. Ankersmit, I. G. Keesing, W. H. Vliegen, J. van den Tempel, F. van der Goes, Mr. W. A. Bongers, L. J. H. Eversen, Dr. J. van Leeuwen, Mr. G. W. Sannes, Jos. Loopuit, A. B. Kleerekoper, Mr. H. J. Nieboer, A. H. Gerhard, Dr. J. G. van Dillen, J. J. de Roode, Dr. H. Bolkestein, Mr. J. L. Polak, Dr. Th. van der Waerden.

Door de gewestelijke besturen kon voor elken cursus aan ten hoogste 20 cursisten, die meer dan f 1.— reisgeld per keer moeten betalen, een tegemoetkoming worden verleend voor dat meerdere, tot een maximum van f 2.—. De totaaluitkeering voor reiskosten mocht de f 30.— per cursus en per keer niet overschrijden.

Het Partijbestuur vergoedde den cursusleiders alle onkosten.

De cursussen vingen aan op Zondag 1 December en worden voortgezet op elken eersten en derden Zondagmorgen van de maand, tot en met 20 April 1919.

Zij verheugen zich over het algemeen in een trouw bezoek en groote waardeering van de zijde der cursisten. Het ligt in het voornemen van het Partijbestuur aan het Congres voor te stellen op de begroting-1919 een vrij beduidend bedrag uit te trekken om daaruit de kosten van een vacantiereis-cursus te Amsterdam voor eenige trouwe bezoekers van de wintercursussen in de provincie te bestrijden.

Partijraadsvergaderingen.

De Partijraad vergaderde op:

30 September 1917 te Amsterdam, ter behandeling van de door een commissie uit het Partijbestuur ontworpen wijziging van de Statuten en het Huishoudelijk Reglement der Partij; deze vergadering kwam met de besprekingen niet klaar en werd op

14 October 1917 voortgezet;

22 December 1917 te Utrecht, ter behandeling van de op het ontwerp-Statuten en Reglement door de afdelingen ingediende amendementen en voor het uitbrengen van advies daarover aan het op 23 December te houden Congres;

6 Januari 1918 te Amsterdam, tot het opmaken van voordrachten voor de groslijsten-Kamer-verkiezingen;

30 April 1918 te Amsterdam.

Deze vergadering werd door het Partijbestuur bijeengeroepen, toen de buitenlandsche verhoudingen zich in April 1918 dermate verscherpten, dat schending onzer neutraliteit door een der oorlogvoerende partijen en daarmee het gevaar in den oorlog betrokken te worden, dreigde.

Partijbestuur en Kamerfractie stelden er in die omstandigheden prijs op het Partijkader in de kwestie te priënteeren en een advies te bekomen over de houding, welke aangenomen diende te worden, indien de regeering voor de keus werd gesteld om de neutraliteit te handhaven en alles, wat zij als schending daarvan beschouwt met geweld van wapenen te keeren, of toegeven om een aanval op ons land te ontgaan.

Den leden der Partijraad werd stilzwijgendheid opgelegd zoowel over het feit, dat de vergadering gehouden was als omtrent de besprekingen.

Personalia.

In de beide verslagjaren had de Partij het verlies van een lange rij, waaronder haar verdienstlijkste en meest toegewijde leden te betreuren.

Den 15den April 1917 vierden wij het vijfentwintig jarig jubileum als strijder in de arbeidersbeweging van H. Spiekman; den 19den November werd hij, een onzer meest militante en trouwe makkers, gedurende vele jaren lid van het Partijbestuur, van ons weggenomen.

Zijn nagedachtenis en met name die onzer kameraden Wagenaar, raadslid te Zaandam, Borgardijn, raadslid te Arnhem, G. C. v. d. Tempel, oud secretaris van den Gemeentewerkliedenbond, en Bosman, Statenlid te Rotterdam, werd door het Kerstcongres van 1917 gehuldigd.

In 1918 ontvielen ons Ds. S. K. Bakker, overleden 21 Januari te Zwolle, Henri Meijer, 7 Februari te Hilversum, Maarten den Hartog, weinige weken, nadat hij het vaderland verlaten had, op 30 Maart in Indië, H. Geertsma op 7 April te Arnhem, Ds. Bax op 30 Mei te Amsterdam, Albert Hahn op 5 Augustus te Amsterdam, Antonie Dijkgraaf op 14 September te Amsterdam, en H. Wijsman op 22 Januari te Zandvoort.

Een bijzonder woord van afscheid en hulde zij hier gewijd aan Albert Hahn en Antonie Dijkgraaf, beiden in dienst der Partij, die, elk op zijn gebied en met de zeer bijzondere talenten, waarover hij beschikte, met volle overgave van hun persoon arbeidend, tot haar meest gevierde strijders behoorden.

Op 2 Juni 1917 werd aan den „Volk“-redacteur H. J. Hegeraat, die om gezondheidsredenen ontslag had gevraagd, onder dankzegging in het bijzonder voor wat door hem voor de krant was gedaan, met toekenning van pensioen, ontslag verleend.

De toekomst der nagelaten betrekkingen van Hahn werd door de Commissie van Beheer van „Het Volk“, die van Dijkgraaf's familie door de Partij verzekerd.

Voor beide is een regeling getroffen, die in hoofdzaak hierop neerkomt, dat aan de weduwe een pensioen wordt uitgekeerd van f 1000 's jaars met een toeslag van f 250 voor elk kind tot zijn meerderjarigheid.

Daar het Partijbestuur geen fondsen voor die uitkeering, welke uit de Partijkas moest worden gedaan, ter beschikking stonden, deed het een beroep op de partijgenooten om een bedrag bijeen te brengen, waaruit de eerste uitkeeringen konden worden verstrekt. Eenige duizenden partijgenooten brachten het hunne hiertoe bij; in het fonds was op 31 December een bedrag groot f 3.501.87 gestort.

De propagandisten der Partij L. M. Hermans (Gelderland) en E. Ruge (Groningen) werden tot lid van de Tweede Kamer gekozen en legden hun functie neer; zij werden vervangen door D. Bartels te Uithuizen en B. Bakker te Arnhem.

F. A. Hof aanvaardde een benoeming in de leiding van den Transportarbeidersbond; in zijn plaats werd tot tijdelijk propagandist in Limburg aangesteld H. v. d. Ploeg te Heerlen.

In de plaats van Dijkgraaf benoemde het gewestelijk bestuur van Overijssel in Februari 1919 W. v. d. Sluis van Watergraafsmeer tot propagandist.

De Kamerverkiezingen in 1917.

In het laatst van 1916 had een bijeenkomst van voorzitters van in het parlement vertegenwoordigde partijen plaats, waarin een ontwerp-overeenkomst om de Kamerverkiezingen in 1917 zoo veel mogelijk bij enkele candidaatstelling te doen verlopen werd vastgesteld. Het Partijbestuur besloot op Zaterdag 11 Februari 1917 een Buitengewoon Congres te Zwolle bijeen te roepen, ter behandeling van een voorstel om het P. B. machtiging te verleenen de volgende overeenkomst aan te gaan:

„Bij de verkiezingen voor leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, welke tengevolge van de ontbinding met het oog op de Grondwetsherziening in 1917 zullen moeten plaats vinden, zal door alle partijen worden gepoogd, te bewerken, dat de zittende leden geen bestrijding vinden en zoo mogelijk bij enkele candidaatstelling worden herkozen, waarbij echter uitdrukkelijk wordt voorgesteld, dat gedurende de parlementaire periode aanvangende na bedoelde verkiezing en eindigende met de ontbinding tengevolge van de eerste verkiezing krachtens evenredig kiesrecht, door alle partijen zal worden bevorderd, dat elke beslissing zal worden vermeden over eenig ontwerp, dat tot politieke beginselstrijd zoude leiden.”

Uit de verslagen van de ter voorbereiding van dit Congres gehouden afdeulingsvergaderingen bleek, dat het voorstel nagenoeg geen tegenstand ondervond. Daarnaast viel op, dat een groot percentage der afdeelingen besloot geen afgevaardigde te zenden, wyl het Congres overbodig werd geacht. In deze omstandigheden meende het P. B. te mogen aannemen, dat de Partij ook zonder Congresbesluit bereid was de overeenkomst te aanvaarden. Daarom werd besloten het Congres af te lasten.

In een circulaire d.d. 23 Mei 1917, deed het P. B. mededeeling van het inmiddels met de andere partijen getroffen accoord. In overeenstemming daarmee werden onzerzijds alleen de aftredende leden candidaat gesteld.

Verder besloot het P. B. met alle kracht en openlijk steun te bieden aan de aftredende burgerlijke Kamerleden, wanneer tegenstanders van Grondwetsherziening tegenover hen werden gesteld.

In een in „Het Volk” van 4 Juni gepubliceerd manifest „Aan de Kiezers” zette het P. B. de gronden tot het aangaan van het accoord uiteen en riep het de kiezers op de aftredende candidaten-voorzitters van Grondwetsherziening te herkiezen.

Het werd, gelijk te voorzien was, een slappe verkiezing. In 50 districten werden de aftredende candidaten bij enkele candidaatstelling herkozen, waaronder onze partijgenooten Schaper (Appingedam) en Sannes (Veendam). In de 50 andere districten namen 224.577 kiezers aan de stemming deel. Hiervan brachten er 42.282 hun stem uit op de 13 bij de verkiezing betrokken candidaten der Partij; 52.957 stemden op andere dan aftredende candidaten, waarvan 23.128 op die van de Algemeene Staatspartij en 17.015 op die van de S. D. P.

Van de 50 niet bij enkele candidaatstelling gekozen candidaten werden er 49 bij eerste stemming gekozen, w.o. onze partijgenooten: Kleerekoper (Amsterdam VIII), v. d. Tempel (Amsterdam IX), Albarda (Enschede), Holsdingen (Franeker), K. ter Laan (s Gravenhage I), Troelstra (Leeuwarden), Spiekman (Rotterdam II), J. ter Laan (Rotterdam V), Mendels (Schoterland), v. Leeuwen (Utrecht II),

Hugenholtz (Weststellingwerf) en Duijs (Zaandam). Bij herstemming werd gekozen Gerhard (Amsterdam II).

Alle candidaten-voorzitters van Grondwetsherziening waren herkozen, de Grondwetsherziening zelf was in veiligheid — toch zullen slechts weinigen in de Partij op dezen zonder strijd tegen de groote burgerlijke partijen verlopen verkiezingsactie terugzien.

De Grondwetsherziening aangenomen.

Op Dinsdag 25 September 1917 werden de voorstellen tot Grondwetsherziening door de Tweede Kamer in tweede lezing aangenomen, de kiesrecht-paragraaf met 71 tegen 2 stemmen, die van de christelijk-historischen v. Idsinga en Bichon van IJsselmonde, de onderwijsparagraaf met algemeene stemmen.

In de Eerste Kamer werden de voorstellen op 29 November 1917 met algemeene stemmen aangenomen.

De plechtige afkondiging van de Grondwetsherziening door de gemeentebesturen had op 12 December van de puien der gemeentehuizen plaats. In een aantal gemeenten gaven duizenden gehoor aan onzen oproep om door hun tegenwoordigheid daarbij de bezegeling van onze overwinning in den kiesrechtstrijd te vieren en te getuigen van hun wil om de laatste, verzwakte hinderpalen, die de politieke ontvoogding van het geheele volk, mannen en vrouwen, nog in den weg stonden, op te ruimen.

Vertegenwoordiging Eerste Kamer.

Het in de Eerste Kamer vertegenwoordigde deel der fractie, bestaande uit H. Polak en H. v. Kol, afgevaardigden van Friesland, werd op 3 October 1917 versterkt door de verkiezing van den Partijvoorzitter W. H. Vliegen tot afgevaardigde van Noord-Holland.

Gemeenteraadsverkiezingen 1917.

In een rondschrijven aan de afdeelingen deelde het Partijbestuur mee, dat geen algemeene gedragslijn over de te volgen tactiek bij de raadsverkiezingen werd voorgeschreven. De beslissing over de vraag, of bij de periodieke verkiezingen de Godsvrede bewaard zou blijven, werd aan de afdeelingen overgelaten, doch het P. B. sprak den wensch uit geraadpleegd te worden, indien het voornemen bestond om een compromis met de burgerlijke partijen aan te gaan. De overgrote meerderheid der afdeelingen besloot tot den strijd en deze strijd werd een succes.

Het aantal gemeenteraden met een sociaal-democratische fractie vermeerderde met 21 en bedroeg na de verkiezingen in totaal 149.

Van de aftredende raadsleden stelden 3 zich niet weer beschikbaar, 6 zetels gingen verloren, doch daartegenover stond een winst van 76 zetels in andere gemeenten. In totaal brachten deze verkiezingen dus 79 nieuwe sociaaldemocratische raadsleden in de gemeenteraden.

Het volgende staatje geeft een overzicht van onze vertegenwoordiging in de gemeenteraden op 31 December 1918.

Federaties	Aantal gemeenten	Aantal gem. met Socdem. raadsleden	Aantal raadsleden	Aantal Socdem. raadsleden
Friesland . . .	43	26	543	98
Groningen . . .	57	27	593	61
Drente . . .	34	8	354	11
Overijssel . . .	60	11	666	41
Gelderland . . .	116	18	1.212	36
Utrecht . . .	72	4	606	11
Noord-Holland . *	133	38	1.221	83
Amsterdam . . .	1	1	45	15
Rotterdam . . .	1	1	47	11
Den Haag . . .	1	1	45	10
Zuid-Holland . **	186	15	1.690	32
Zeeland . . .	109	3	829	6
Noord-Brabant .	186	1	1.648	1
Limburg . . .	123	1	1.015	1
Totaal . . .	1122	155	10.514	417

*) Buiten Amsterdam.

***) „ Rotterdam en Den Haag.

Nog belangrijk grooter winst zullen de verkiezingen in 1919 leveren. Te oordeelen naar den uitslag der Kamerverkiezingen zal zoowel het aantal gemeenten met een sociaaldemocratische raadsfractie als dat der sociaaldemocratische raadsleden een beteekenende uitbreiding ondergaan. Ter voorbereiding van deze honderden nieuwe raadsleden gaf „Ontwikkeling” in het voorjaar van 1918 een serie „Brieven over Gemeentepolitiek” onder redactie van J. F. Ankersmit en A. W. IJzerman uit, waarvan de oplaag groot 2500 exemplaren bijna geheel geplaatst is; in den afgelopen winter organiseerden de gewestelijke besturen voor onze raads-candidaten cursussen over gemeentepolitiek, die zich algemeen in groote belangstelling mochten verheugen.

Vertegenwoordiging in de Provinciale Staten.

FEDERATIES.	Aantal Statenleden.	Aantal Soc.-Dem. Statenleden.
Friesland . . .	50	19
Groningen . . .	45	10
Drente . . .	35	2
Overijssel . . .	47	4
Gelderland . . .	62	—
Utrecht . . .	41	1
Noord-Holland*) .	41	7
Amsterdam . . .	36	15
Rotterdam . . .	15	5
Den Haag . . .	10	1
Zuid-Holland**) .	57	2
Zeeland . . .	42	—
Noord-Brabant .	64	—
Limburg . . .	45	—
Totaal . . .	590	66

*) Buiten Amsterdam.

***) „ Rotterdam en Den Haag.

Gemeentepolitiek.

Op 15 Februari 1919 had te Amsterdam een Congres van de Vereniging van sociaaldemocratische raadsleden plaats, waar het door Wibaut en Ankersmit in opdracht van het Partijbestuur ontworpen „Gemeenteprogram” aan een eerste lezing werd onderworpen.

In de op dit Congres gevoerde discussies vond het Partijbestuur aanleiding eenige wijzigingen in het ontwerp aan te brengen, dat in eindvorm door het Paascongres van 1919 zal worden vastgesteld.

Candidaatstelling Tweede Kamer Verkiezing 1918.

In de verwachting, dat het Kerstcongres van 1917 zich met de door het Partijbestuur voorgestelde wijze van candidaatstelling voor de Tweede Kamer zou kunnen vereenigen, en dus de op 6 Januari 1918 bijeen te roepen Partijraadsvergadering de voordrachten voor de groslijsten zou hebben samen te stellen, werd aan de leden der Partij, die in 1913 een candidatuur voor de Tweede Kamer vervulden d.d. 6 December 1917 gevraagd, of zij bereid waren, zich ook voor de verkiezingen van 1918 te laten candideeren en zoo ja, voor welke(n) kieskring(en) zij zich beschikbaar stelden. In de convocatie d.d. 27 December aan de leden van den Partijraad gezonden werd van de hierop ontvangen antwoorden mededeeling gedaan en verzocht de namen van andere candidaten, die zij voornemens waren te stellen, zoo tijdig op te geven, dat het secretariaat aan de leden van den Partijraad op 3 Januari een volledige lijst der candidaten zou kunnen toezenden.

Op de den 6en Januari gehouden Partijraadsvergadering waren alle leden in het bezit van een lijst der candidaten, die zich beschikbaar stelden, van een overzicht der in 1913 op de candidaten van de Partij uitgebrachte stemmen, gegroepeerd naar de nieuwe indeeling in kieskringen, en van een in overleg met de propagandisten en federatiebesturen opgemaakte raming van het aantal op de candidaten der Partij uit te brengen stemmen in 1918, met berekening van het aantal candidaten, dat in elken kieskring afzonderlijk en bij verbindingen der lijsten van aangrenzende kieskringen in combinaties van kieskringen vermoedelijk gekozen zou worden.

Naar deze raming kon met meer of minder groote waarschijnlijkheid worden bepaald welke kansen de plaatsen op de definitieve lijst in de kieskringen of groepen van kieskringen op verkiezing boden.

In hoeverre de schatting een betrouwbare maatstaf bood, blijkt uit de hieronder volgende vergelijkende staat van het aantal op de lijsten der Partij uitgebrachte stemmen en dat der in September 1917 gemaakte raming.

KIESKRINGEN	Schatting aantal				Uitgebracht aantal			
	Geldige stemmen	S. D. A. P.			Geldige stemmen	S. D. A. P.		
		Stemmen	%	zetels		Stemmen	%	zetels
Friesland	86.500	27.500	31	2	84.342	26.818	31	2
Groningen	116.000	39.500	34	2*)	110.790	36.353	32	3
Drente								
Overijssel	92.000	17.500	19	1	92.844	20.390	21	1
Arnhem	152.000	22.000	14	1*)	147.445	27.835	18	2
Nijmegen								
Utrecht	66.000	11.000	16	1	66.795	12.979	19	1
Haarlem	135.000	27.000	20	2	133.043	26.966	22	2
Den Helder								
Amsterdam	140.000	56.000	40	4	123.699	33.411	27	2
Rotterdam	193.000	54.500	28	4	183.895	61.223	33	5
Dordrecht								
Den Haag	124.000	28.500	22	2	127.305	30.030	23	2
Leiden								
Zeeland	206.000	13.500	6	1	196.111	13.062	7	1
Tilburg								
's-Hertogenbosch	86.000	12.000	13	1	77.940	7.078	9	1
Limburg								
Totaal	1.396.500	309.000	21	21	1.344.209	296.145	22	22

*) en groot overschot.

In de meeste kieskringen beantwoordde de uitslag aan de verwachtingen; in een enkele, Amsterdam, wijzigde de situatie zich in de aan de verkiezing voorafgaande negen maanden dermate in voor de Partij ongunstigen zin, dat het aantal stemmen ten laarnee, dat der gekozen kandidaten ver beneden de raming bleef; in de kieskringen Rotterdam—Dordt steeg het onder gunstiger omstandigheden noe duizenden stemmen boven de optimistische raming.

De Partijraad besloot, dat gelijkluidende lijsten zouden worden ingediend in de kieskringen Groningen en Drente, Arnhem en Nijmegen, Haarlem en Den Helder, Den Haag en Leiden, Rotterdam en Dordrecht, 's Hertogenbosch, Tilburg en Zeeland; de groepeerling werd zoo gekozen, dat elke lijst tenminste een gekozone kreeg en de kans op bij verrassing gekozone of uitgevalen kandidaten zoo gering mogelijk werd.

De stemming over de volgorde der kandidaten op de voordrachten geschiedde volgens het systeem in het Partijreglement voor de stemming over de definitieve lijst voorgeschreven. Aan de stemming namen 46 leden, aan die over twee lijsten 45 leden van den Partijraad deel.

De uitslag was, dat de volgende voordrachten van kandidaten, naar voorkeur in volgorde gerangschikt, op de groslijsten der kieskringen werden gebracht; de namen der kandidaten, die zich na de stemming terugtrokken, zijn niet opgenomen.

Voor de lijst in Groningen—Drente: 1. Schaper, 2. Sannes en 3. Ruggé.

Voor de lijst in Friesland: 1. Mr. P. J. Troelstra, 2. W. P. G. Heidsingen, 3. P. Hiemstra en 4. K. Sikkema.

Voor de lijst in Overijssel: 1. J. W. Albarda, 2. A. Dijkgraaf en 3. Mej. A. Ladenius.

Voor de lijst in Arnhem—Nijmegen: 1. A. B. Kleerekoper, 2. L. M. Hermans, 3. H. J. v. Braambeek en 4. J. A. Bergmeijer.

Voor de lijst in Utrecht: 1. F. W. N. Hugenholtz, 2. J. Reijnders en 3. P. Moltmaker.

Voor de lijst in Amsterdam: 1. Mr. P. J. Troelstra, 2. J. v. d. Tempel, 3. A. H. Gerhard, 4. Mevr. C. Pothuis-Smit, 5. J. J. de Roode en 6. Ed. Polak.

Voor de lijst in Haarlem—Den Helder: 1. J. E. W. Duijs, 2. Dr. Th. v. d. Waerden, 3. C. Thomassen en 4. A. Nagtzaam.

Voor de lijst in Den Haag—Leiden: 1. K. ter Laan, 2. F. L. Ossendorp, 3. Mr. H. J. Nieboer en 4. W. Drees.

Voor de lijst in Rotterdam—Dordrecht: 1. J. ter Laan, 2. A. B. de Zeeuw, 3. Suze Groeneweg, 4. J. H. F. v. Zadelhoff, 5. A. W. Heijkoop, 6. S. P. Baart en 7. H. Schlosser.

Voor de lijst 's Hertogenbosch—Tilburg: 1. J. Oudegeest en 2. G. F. Lindeijer.

Voor de lijst in Limburg: 1. W. C. de Jonge en 2. S. P. Baart.

Hoeveel en welke kandidaten aan deze lijst door de afdeelingen werden toegevoegd, blijkt uit de hieronder volgende mededeeling van den uitslag der stemming over de groslijst.

Albarda had voorwaardelijk een plaats op de Friesche lijst aangenomen; hij kwam hierop den dag na de Partijraadsvergadering terug. Troelstra, die, voor het geval Albarda de eerste plaats op de Friesche lijst zou bezetten, zich enkel voor Amsterdam beschikbaar had gesteld, aanvaardde na Albarda's bedanken voor de Friesche lijst, twee candidaturen.

Sannes, door den Partijraad no. 1 op de Rotterdamsche lijst gesteld, trok zich daarvan na den zelf bij de stemming in de Partijraadsvergadering herhaalden tegenstand der Rotterdamsche vertegenwoordigers terug en nam de

onder voorbehoud aanvaarde plaats op de Groningsche lijst in.

Bedenkingen tegen de voordrachten van den Partijraad rezen in Den Haag en in een aantal afdeelingen in den kieskring Den Helder, wijl niet voor de beide serieuze plaatsen op de lijst voldoende rekening met plaatselijke voorkeur zou zijn gehouden. In beide gevallen werd uit het oog verloren, dat een lijst van den eigen kieskring afzonderlijk slechts de verkiezing van één candidaat zou waarborgen en voor het bezetten van de tweede plaats enkel rekening met de voorkeur uit den toegevoegden kieskring gehouden behoefde te worden.

Enkele kandidaten trokken zich van de door den Partijraad gemaakte voordrachten terug.

De gewestelijke- en stedelijke federatiebesturen leidden de stemming in de afdeelingen over de groslijsten. De afdeelingen ontvingen een uitvoerige circulaire, „Wenken betreffende de candidaatsstelling”, waarin de bepalingen uit het Partijreglement betreffende de candidaatsstelling en de stemming waren opgenomen en toegelicht en met voorbeelden werd duidelijk gemaakt, hoe de uitslag diende berekend te worden, en verder formuleren voor de notering der stemming en het opmaken en mededeelen van den uitslag.

Op een enkele uitzondering na vereenigde de overgrootste meerderheid in elken kieskring zich met de voordrachten van den Partijraad. Uit een na de stemming ingesteld onderzoek blijkt, dat hier en daar een beteekenende minderheid van de voordracht afweek door sommige kandidaten een of twee plaatsen te verschuiven; dat slechts een kleine, op de meeste lijsten zeer onbeteekenende minderheid, de kandidaten der voordracht naar de plaatsen der reservekandidaten verwees; en dat de wijze van stemmen, die door het Partijbestuur overeenkomstig de op het Congres gegeven toelichting bij het reglement ongeoorloofd was verklaard, nergens in die mate was toegepast, dat daardoor verschuivingen in de door een beteekenende meerderheid gewenschte volgorde is ontstaan of had kunnen ontstaan.

De Partij telde begin Januari 1918 456 afdeelingen met 26.987 leden.

Vóór 1 Maart zijn nog opgericht 30 afdeelingen, die echter nog niet alle functioneerden, toen de stemming plaats vond.

Hiervan namen 436 afdeelingen met 26.932 leden (telling 15 Februari) aan de stemming deel.

Geen bericht over den uitslag der stemming werd ontvangen van 47 afdeelingen, waarvan 7 pas opgerichte; 3 afdeelingen zonden haar bericht eerst na de vaststelling van den uitslag in; van 3 afdeelingen moest de uitslag ongeldig verklaard worden.

Van de 26.932 leden der afdeelingen, waarvan de stemmingsuitslag werd medegedeeld, namen 16.592 leden aan de stemming deel (61 pCt.). Ter vergelijking diene, dat voor het in 1914 gehouden referendum voor de Partijbestuursverkiezing 9388 leden (35 pCt.) een stem uitbrachten.

Het meest algemeen werd gestemd in Noord-Brabant (80 pCt.), Friesland (75 pCt.) en Gelderland (75 pCt.); het slechtst in de groote steden, Amsterdam (41 pCt.), Rotterdam (49 pCt.) en Den Haag (32 pCt.).

Door 16.256 leden werd een geldige stem uitgebracht (97 pCt.).

Hieronder volgt de volledige uitslag der stem-

ming in alle kieskringen; achter den kieskring is het aantal uitgebrachte geldige stemmen, achter de namen der kandidaten het voor hen berekende aantal punten vermeld.

Friesland (2.506): Troelstra (2.786), Hilsdingen (5.752), Hiemstra (7.259) en Sikkema (9.263).

Groningen en Drente (2.130) Schaper (3.072), Sannes (4.695), Rugge (9.128), Mevr. Mansholt (13.287), Stenhuis (13.428), Brok (13.770), Bergmeijer (14.401), Bartels (15.496), Bazen (17.338), v. Dok (17.750) en Oldenziel (18.215).

Overijsel (940): Albarda (1.212), Dijkgraaf (1.853), Ladenius (3.006), Bevers (4.371), De Boer—Baltjes (4.910), Eichelsheim (5.565), Paap (6.181) en Teesink (6.712).

Gelderland (1.815): Kleerekoper (2.231), Hermans (4.557), Braambeek (6.496), Bergmeijer (7.748), Dijkgraaf (8.769), Mell (12.135), Lindeman (12.445), Kam (12.674) en v. Trigti (14.570).

Utrecht (622): Hugenholtz (852), Moltmaker (2.241), Reijnders (2.546), Van Eizenga (3.107), Boomsma (3.379), Timmer (3.427), De Weerd (3.763), Weijkamp (4.283) en v. d. Poel (4.372).

Den Helder en Haarlem (2.204): Duijs (2.664), v. d. Waerden (6.638), Thomassen (7.700), Nagtzaam (11.533), v. Eizenga (18.661), Michels (18.876), Mevr. v. Veen (19.434), Huijbers (20.196), Mevr. van Kersen-v. Muijwijk (20.676), A. de Vries (21.478), Westershof (22.762), Poppe (21.422), Versteegen (24.986), Rodrigues (25.020), Voogd (25.746) en Spaargaren (28.958).

Amsterdam (1.739): Troelstra (1.822), v. d. Tempel (4.106), Gerhard (5.500), Mevr. Pothuis (7.208), De Roode (9.107), Ed. Polak (9.723) en Voogd (11.166).

Den Haag en Leiden (1.038): K. ter Laan (1.622), Ossendorp (4.270), Nieboer (4.300), Drees (5.127), Dijkgraaf (5.275), Buurman (6.489), Hoejenbos (7.285), v. Eck (7.453), Schlosser (8.016), Groeneveld (9.221) en Rodrigues (9.450).

Rotterdam—Dordrecht (2.268): J. ter Laan (5.411), De Zeeuw (6.862), Suze Groeneweg (8.219), Heijkoop (10.386), Zadelhoff (12.284), Bergmeijer (16.477), Brautigam (16.861), Schlosser (17.300), Baart (17.589), v. Stapele (20.100), De Bruin (21.114) en v. Stavoren (24.301).

Zeeland en Noord-Brabant (522): Oudegeest (648), Lindeijer (1.138), Stenhuis (2.178), Gruijs (2.350), Jansen (2.584), Westershof (2.848) en v. d. Veen (2.870).

Limburg (491): De Jonge (899), Baart (1.157), Brink (1.873), v. Dijken (1.984), Garritsen (2.120) en Gulden (2.278).

Verkiezingsactie.

Ter voorbereiding van de regeling der verkiezingsactie had in Februari een bijeenkomst van de propagandisten of federatie-secretarissen met den Partijsecretaris plaats. Overeenkomstig de door deze vergadering ingediende voorstellen nam het P. B. besluiten betreffende de actie, de samenwerking der federaties en de inning en verdeling der verkiezingsgelden. Hiervan werd den afdeelingen en federatiebesturen in de circulaires K. 17 van Maart en K. 66 van April 1918 mededeeling gedaan. Tevens werd in eerstgenoemde circulaire kennis gegeven van het besluit, dat in overeenstemming met den geest van onze candidaatsstelling, onzerzijds alleen propaganda mocht worden gevoerd voor de sociaaldemocratische

„lijst“ waarvan in woord en geschrift, op vergaderingen en bij huisbezoek geen ander dan No. 1 aanbevolen mocht worden. Het was dus den leden van de Partij en den afdelingen niet geoorloofd een actie te voeren voor een bepaalden gewestelijken- of groeps-candidaat, die niet aan het hoofd der lijst was geplaatst.

Op uitnodiging van de commissie voor de schriftelijke propaganda schreven een aantal partijgenooten toelichtingen op de verschillende paragrafen van het Verkiezingsprogram, die door „Ontwikkeling“ in brochurevorm werden uitgegeven. Behalve deze verschenen eenige brochures voor bepaalde groepen arbeiders.

De volgende verkiezingsbrochures werden in het licht gegeven.

Oplaga.

J. H. Schaper, Acht uur, geen langer arbeidsduur.....	5000
J. G. van der Veen, De S. D. A. P. tegen het Alcoholisme.....	5000
P. Hiemstra, Het socialisme als voedselvermeerderaar.....	5000
Suze Groeneweg, Moederschap in eere....	5000
J. J. de Roode, De geschonden belofte....	5000
Dr. J. van Leeuwen, Voor den Wereldvrede! Weg met de geheime diplomatie.....	5000
J. Oudegeest, Zekerheid van bestaan.....	5000
J. F. Ankersmit, Het stembiljet tegen den woningjammer.....	5000
A. B. Kleerekoper, Weg met de wapenen der Barbaren.....	5000
idem Herdruk	2000
idem Herdruk	3000
J. van de Kieft, De strijd voor de belangen der gedemobiliseerden.....	5000
H. van de Ploeg, Reveille.....	5000
I. Goudsmit, Weg met den bakkersnachtarbeid	5000
E. Rugge, De grond aan de gemeenschap..	5000
M. H. J. Nieboer, Waar moeten de millioenen vandaan komen.....	5000
S. J. Pothuis, Huurprijs en Huuropzegging, Een toelichting op de Huurcommissiewet en op de Huuropzeggingwet.....	3000
H. J. Hegeraat, De verkiezingsleuzen in 1918	2000
F. M. Wibaut, De economische paragraaf...	5000
J. E. W. Duys, Paulus of Kaïn.....	5000
S. R. de Miranda, Vier jaren van strijd! De levensmiddelen- in en buiten het parlement	5000
F. L. Ossendorp, De S.D.A.P. en het onderwijs	5000

Voorts werd voor de afdelingen tegen verminderden prijs een door Hahn geteekende verkiezingsplaat uitgegeven.

Onder redactie van De Roode verscheen een door v. Gelderen, A. Sternheim en Boekman verzamelde en bewerkte uitgave van verkiezingsmateriaal voor het kader, waaruit een uittreksel, „Katechismus van den kiezer“ ten behoeve der huisbezoekers werd getrokken.

Half Mei gaf het Partijbestuur het volgende manifest uit, dat in bijna een miljoen exemplaren werd verspreid:

Aan het arbeidende volk van Nederland!

Op 3 Juli a.s. is het Nederlandsche kiezerskorps, thans samengesteld op den grondslag van het algemeen kiesrecht, opgeroepen om een nieuwe Tweede Kamer der Staten-Generaal te kiezen, en daardoor aan te wijzen hoe in de eerstvolgende vier jaren ons land wenschte te worden geregeerd.

Rondom ons woedt de vernielende oorlogsbrand, hongersnood staat dreigend voor de deur, sombere zorg is binnengedrongen, vooral in de arbeiders-

woning, waar de tobrende moeder elken dag worstelt met de schier onmogelijke taak om haar gezin althans het onontbeerlijke te verschaffen.

Het kost moeite in dezen tijd de belangstelling te doen vestigen op een verkiezingsactie, harten en hoofden zijn vol met iets anders dat grooter, geweldiger, aandoet.

Maar, evenals ook tijdens het geweldigste gebeuren het dagelijksche leven zijn noodzakelijkheden stelt, zoo stelt het sociale en politieke leven zijn onverbidde eischen. Zoo stellen de verkiezingen het Nederlandsche volk voor de vraag, volgens welke beginselen in de naaste toekomst het land zal worden geregeerd.

Het gaat al dadelijk om dit groote of na den oorlog het bedrijfsleven zich terstond weer op de oude kapitalistische banen zal gaan voortbewegen, dan wel of de socialistische gemeenschapsgedachte er zich in zal gaan uitdrukken, opdat de schepende kracht van den arbeid niet weer uitsluitend zal dienen om één klasse te verrijken.

Al wat in Nederland kapitalistisch denkt, en dat zijn alle burgerlijke, alle niet-socialistische partijen, heft met fanatisme de leuze aan: Terug naar het oude. Dat wordt aangekleed met de schijnschoone leuze van: vrijheid van bedrijf, en zal in de praktijk op niets anders neerkomen dan op het botvieren van de ongebreidelde winstmakingswoede die in het verleden mensche tegen mensch en volk tegen volk in het harnas heeft gejaagd, en daardoor de innerlijke oorzaak is van den oorlog. Gaat het weer dien kant op, dan wordt het voor de arbeiders een periode van fellen strijd, niet om hooger te klimmen, maar om niet lager te dalen op den trap der maatschappelijke welvaart. Reeds broeit men plannen uit om onder het mom van wettelijke bekrachtiging der collectieve contracten het stakingsrecht aan banden te leggen en daardoor de economische actie der vakbeweging lam te slaan, terwijl uit een ingediend wetsontwerp op den burgerlijken dienstdienstplicht voldoende blijkt met welken geest men in heerschende kringen bezielid is.

Tegenover den eisch, door alle burgerpartijen, zonder uitzondering, gesteld, dat zoo spoedig mogelijk tot het ongebreidelde kapitalistische bedrijf moet weergekeerd, stellen wij, socialisten, ons ten doel het gemeenschapselement in het bedrijfsleven tot hogere ontwikkeling te brengen, meerdere takken van productie en distributie te brengen onder een of anderen vorm van gemeenschapsbeheer, zoodat het terrein van de private winstmakerij wordt verkleind en middelen worden verkregen om groot sociaal werk, waarvan anders niets komt, tot stand te brengen.

Hier ligt de kern van het groote maatschappelijk vraagstuk voor de eerstkomende tijden. Machtige groepen van groot-kapitalisten zullen het volk trachten te overtuigen dat in een nieuwe, grootere en forskere uitgaaf van het kapitalisme het heil der toekomst ligt, terwijl voor ons het uur gaat slaan voor de maatschappelijke omvorming in socialistische richting.

Tegenover die machtige groepen de ééne machtige groep der in het socialistisch streven verenigde arbeidersklasse te stellen, dat is hetgeen thans de naastbijliggende taak is van elk arbeider die zich van zijn plicht tegenover zijn eigen klasse bewust is.

Waar men het thans van den kant der tegenstanders laat voorkomen als waren de slechte ervaringen met de tegenwoordige distributieregelingen het bankroet van de socialistische opvatting van bedrijfsleven, daar stellen wij, dat zonder dit ingrijpen het leven absoluut onmogelijk

lijk ware geweest en de ellende die men er mede beleeft, juist komt omdat alles geschiedt aarzelend, te laat, met te groote bangheid voor de kapitalistische belangen, die nog maar al te veel hun stempel drukken op heel onzen Staat.

Heuglijk is het feit, dat wij den aanstaanden verkiezingsstrijd tegemoet gaan, voorzien van het wapen van het algemeen kiesrecht. In 20 jarenlange, soms fellen strijd heeft de Sociaaldemocratische Arbeiderspartij in Nederland den eerst schier algemeenen tegenstand tegen het algemeen kiesrecht gebroken. Ze werd daarbij wakker en trouw gesteund door het Ned. Vakverbond. Aan hun vasthoudende wil is het te danken dat thans ook de armste arbeider het recht heeft om mee te stemmen over de vraag hoe Nederland in de toekomst zal worden geregeerd.

Zullen wij nu teruggaan naar nieuwe kapitalistische heerschappij, of zullen de arbeiders door onweerstaanbare machtsvorming den Staat sturen in nieuwe richting?

Wil deze vraag bevestigend beantwoord worden, dan heeft de arbeidersklasse zich allereerst den plicht der eenheid op te leggen. De Nederlandsche arbeidersbeweging is alle jaren van haar bestaan door een worstelperk geweest, waarop allerhande groepen en secten zich uitputten in pogingen om de eenheid te beletten. Menig stuk macht, na lange jaren van arbeid verkregen, werd weer stukgeslagen. De S. D. A. P. is de eerste en eenige politieke organisatie geweest, die zich daarvoor heeft weten te vrijwaren en door dienzelfden geest bezield, heeft het N. V. V. op het terrein der vakbeweging in gelijken zin gewerkt. Zij hebben, sterk en nuchter, de ontbindende invloeden van scheurmakers weten te ontgaan en zijn daardoor een stuk macht geworden, die vooral in dezen oorlogstijd, in staat was menigmaal voor de arbeidersbelangen met succes op te treden.

Juist dit feit, dat de S. D. A. P. rustig doch onweerstaanbaar haar eigen weg ging, maakt dat zij fel besprongen wordt door allerlei groepjes, die zich de ware socialistische noemen, op zoek naar slachtoffers voor een schijn-revolutionaire politiek van avontuur, die de macht der arbeidersklasse verlamt en het kapitalisme geen haar krenkt. Intendeel, de arbeiders die er gehoor aan geven van de eene jammerlijke nederlaag in de andere stort.

Tegenover dat heillooze streven sta onze vurige oproep tot eenheid, gericht tot allen die zich aan het kapitalistische stelsel vijandelijk gevoelen, vooral tot hen, die in zich zelf al lang het heilige vuur van het socialistische streven voelen branden.

Maar wij richten dezen oproep ook tot die deelen van het arbeidende volk, die zich door godsdienstige of andere leuzen tot nu toe lieten inlijven bij de een of andere burgerlijke partij. Daar hebben zij niet anders dan teleurstellende ervaringen mee kunnen opdoen en daar zal men hen thans ook weer spannen voor den zegenwagen van het behoud. Een enkele blik op de candidatenlijsten der rechtsche partijen kan hen overtuigen dat in die partijen niets ten goede is veranderd, dat het proletarisch belang daar nog steeds voor niets telt. Nog zeer kort geleden hebben alle vertegenwoordigers van die partijen door hun hardnekkigen tegenstand tegen het allerbescheidenste staatspensioen, blijk gegeven van welken geest zij zijn bezield.

Het arbeidende volk van Nederland staat bij deze verkiezingen voor deze levensvraag, of het in zichzelf de eenheid en de kracht zal vinden om in één zelf gevormde partij als eene in de politiek des lands beslissende macht op te treden,

dan wel of het, door onderlinge verdeeldheid tot machteloosheid gedoemd, de burgerlijke partijen de macht en het recht zal geven den Staat opnieuw te gebruiken tot bevestiging en handhaving van het kapitalistische stelsel.

De S. D. A. P. tracht de staatsmacht te veroveren om haar in dienst te stellen van het gemeenschapsbelang, zooals dat door de socialistische arbeidersklasse wordt begrepen. De vraag waarom het gaat is of het georganiseerde groot-kapitaal Staat en volk zal beheerschen, dan wel de goed georganiseerde volksstaat het kapitaal.

De groot-kapitalistische groepen de macht over de Staten te ontnemen, is de eerste voorwaarde voor een politiek van vrede, menselijkheid en vooruitgang. En het is de plicht van de arbeidersklasse der neutrale landen, reeds thans beslissende stappen in die richting te doen. De invoering van het algemeen kiesrecht stelt het arbeidende volk van Nederland op dit oogenblik daartoe in de gelegenheid. Die gelegenheid niet te benutten ware onverantwoordelijk tegenover de idealen die wij nastreven.

Dit standpunt zal zijn consequenties kunnen hebben. Het kan zijn, dat de verkiezingsuitslag zóó is, dat onze partij het beslissende woord heeft te spreken in de vraag wie regeeren zal en hoe er geregeerd zal worden. Principeel besloot het congres onzer partij die verantwoordelijkheid te aanvaarden, waaruit volgt deelneming aan de regeering, indien voldoende waarborgen zijn te verkrijgen, dat in beslist democratische richting zal worden geregeerd, dat met een dergelijke stap een periode van krachtigen hervormingsarbeid ten bate van de sociale verheffing der arbeidersklasse kan worden tegemoet gezien.

Arbeidend volk van Nederland!

De uitwerking dezer levensvragen voor de toekomst van land en volk zijn door onze partij neergelegd in een verkiezingsprogram dat richtsnoer zal zijn van ons streven in de komende parlementaire periode, en dat op het gebied der buitenlandse politiek behelst steun verleening aan elke ernstige poging om een algemeenen duurzamen vrede te bevorderen door deelneming aan elke doelmatige internationale actie tot stichting van eene georganiseerde internationale rechtsorde en internationale ontwapening. Krachtige strijd tegen elken economischen oorlog en geheime diplomatie. En dat op het gebied der binnenlandsche politiek alle eischen bevat die het belang der arbeidersklasse, dat samenvalt met dat van den economischen en politieken vooruitgang, eischt. Speciaal de invoering van het vrouwenkiesrecht staat daarbij o.a. op den voorgrond, benevens krachtige uitbouw van het onderwijs op den grondslag der door het nieuwe art. 192 verkregen pacificatie met financieele gelijkheid en geestelijke vrijheid, doch geen bevoorrechtiging van de bijzondere school tegenover de openbare, die met alle kracht moet worden gehandhaafd.

Totstandkoming worde verkregen van een volledig stelsel van arbeidswetgeving, met den algemeenen 8 uren dag als doel en van een stelsel van sociale verzekering hetwelk het arbeidersgezin moet vrijwaren voor de onzekerheden van ziekte, werkloosheid, invaliditeit, enz. Moederschapsverzekering. Voldoend staatspensioen voor alle ouden van dagen, die het noodig hebben.

Blijvende organisatie der voorziening in levensmiddelen, o. a. door krachtige bevordering en ontwikkeling van de productie.

Zoodanige regeling van de financiën van Staat en gemeente dat inderdaad met de draagkracht

der belastingschuldigen ten volle rekening wordt gehouden.

Hoog de harten! Rechtop de hoofden!

In deze tijden van druk en ellende leeft het arbeidende volk in het voortdurende gevaar zich over te geven aan een hopelooze onverschilligheid. De toekomst is zoo donker dat een bij de pakken gaan neerzitten den moedeloze als een verlichting uitlokt.

Tegen dit gevoel roepen wij u in 't geweer!

In den donkeren nacht van oorlog en ellende die het kapitalisme over deze onze wereld bracht, kan door uwen wil, door uwe kracht, licht en hoop gebracht worden.

Schouder aan schouder geschaard voor een betere wereld!

Een tijd van vruchtdragenden arbeid voor vrede, welvaart en vrijheid ligt voor ons — indien gij wilt!

Daarom roepen wij ieder van u op, om op 3 Juli a.s. zijn persoonlijk wil te maken tot een deel van den eendrachtigen wil der socialistische arbeidersklasse van Nederland, en mede te werken aan het smeden van de macht die het land zal willen en kunnen bevrijden van het kapitalistische juk, door zich in dienst te stellen van het heilig ideaal: de vestiging eener hoogere, betere maatschappelijke orde: de socialistische.

Vormt daartoe uit alle deelen des lands socialistische stemmen, uitgebracht op de kandidaten der S. D. A. P.

Het Partijbestuur der Sociaaldemocratische Arbeiderspartij in Nederland.

Krachtigen steun bij de verkiezingspropaganda onder de militairen-kiezers werd verleend door den

BOND VAN DIENSTPLICHTIGEN,

begin Mei 1918 ontstaan uit een fusie van drie militaire bonden: den Bond van Sociaaldemocratische Mobilisatieclubs, de Vereeniging van Landstormplichtigen en den Bond van Miliciens en Landweer met klein verlof.

De fusievergadering nam de volgende motie aan:

„De vergadering, van oordeel, dat de belangen der militairen in de afgelopen parlementaire periode met grooten ernst en toewijding behartigd zijn door de Sociaaldemocratische Kamerfractie;

van oordeel, dat doorvoering van het „Program van Hervormingen ten aanzien van het gemobiliseerde leger” afhankelijk is van de versterking dier fractie in de nieuwe Kamer; besluit, bij de a.s. verkiezingen de kandidaten der S.D.A.P. met kracht te steunen.”

Het „Program” in deze motie bedoeld, was in overleg met het Partijbestuur en de Kamerfractie ontworpen. Het werd met een aanbeveling onzer kandidaten in tienduizenden exemplaren in het leger verspreid; verder verschenen in groote oplaag eenige nummers van „De Reveille”, het bondsorgaan, als verkiezingskrant, werden eenige brochures uitgegeven en bijna 100 verkiezingsvergaderingen speciaal voor militairen door het hoofdbestuur gehouden. Een frissche actie werd gevoerd, die, toen een groot deel der onder de wapenen geroepen in de gelegenheid werd gesteld aan de verkiezingen deel te nemen, het stemmingscijfer der Partij zeer ten goede kwam.

Sinds de gedeeltelijke demobilisatie organiseert de Bond de gedemobiliseerden, waarvan

er thans 17.000 zijn toegetreden, en wordt een krachtige actie gevoerd voor intrekking der Landstorm- en aanvullingswetten, de demobilisatie van de lichte '17 en betere verzorging van de gedemobiliseerden.

Tal van arbeiders, in het bijzonder van het platteland, maakten door den Bond voor het eerst kennis met onzen strijd en nemen er, in het burgerleven teruggekeerd, als leden van partij en vakbeweging een actief aandeel in. De onvermoeide bestuurders van hoofdbestuur en afdelingen komt, voor het vele dat zij ter bereiking van dit doel deden, een woord van lof en hulde toe, dat wij hun bij deze gelegenheid gaarne brengen.

Uitslag verkiezingen.

Van den uitslag der verkiezingen verschijnt geen officieele statistiek, vermeldende den uitslag in elke gemeente afzonderlijk. Daar het toch wenschelijk was, met het oog op de voorbereiding van de Statenverkiezingen om een gespecificeerd overzicht te hebben van de machtsverhoudingen der politieke partijen in elke gemeente, in het bijzonder van het aantal stemmen op de kandidaten der Partij uitgebracht, werden de federatie-secretarissen uitgenoodigd van den verkiezingsuitslag, die bij het hoofdstembureau inkwam, afschrift te nemen.

Algemeen werd aan dit verzoek voldaan, zoodat wij enkele weken na de verkiezing van de positie der Partij in elke gemeente precies op de hoogte waren en den federatiebesturen een vergelijkend overzicht van de in 1913 en 1918 in elke gemeente uitgebrachte sociaaldemocratische stemmen, van de verhouding van het aantal leden tot dat der roode kiezers, van den invloed der andere socialistische partijen en van den uitslag der Statenverkiezingen in 1919 berekend naar den verkiezingsuitslag in 1918 mededeeling konden doen.

Aan allen, die tot de zeer tijdroovende voorbereiding van dezen arbeid hebben bijgedragen, zij bij dezen den dank van het Partijbestuur gebracht.

GEKOZEN WERDEN:

Friesland	P. J. Troelstra, W. P. G. Helsingen.
Groningen	} J. H. A. Schaper, G. W. Sannes, E. Ruge.
Drente	
Overijssel	J. W. Albarda.
Arnhem	} A. B. Kleerekoper, L. M. Hermans.
Nijmegen	
Utrecht	F. W. N. Hugenholtz.
Den Helder	} J. E. W. Duijs, Th. van der Waerden.
Haarlem	
Amsterdam	Troelstra (werd na loting voor Friesland gekozen verklaard), J. v. d. Tempel, A. H. Gerhard (na bedoelde loting gekozen verklaard.)
Rotterdam	} J. ter Laan, A. B. de Zeeuw, Suze Groeneweg, A. W. Heijkoop, J. H. F. van Zadelhoff,
Dordrecht	
Den Haag	} K. ter Laan, F. L. Ossendorp.
Leiden	
Zeeland	} J. Oudegeest.
Tilburg	
's Hertogenbosch	} W. C. de Jonge.
Limburg	

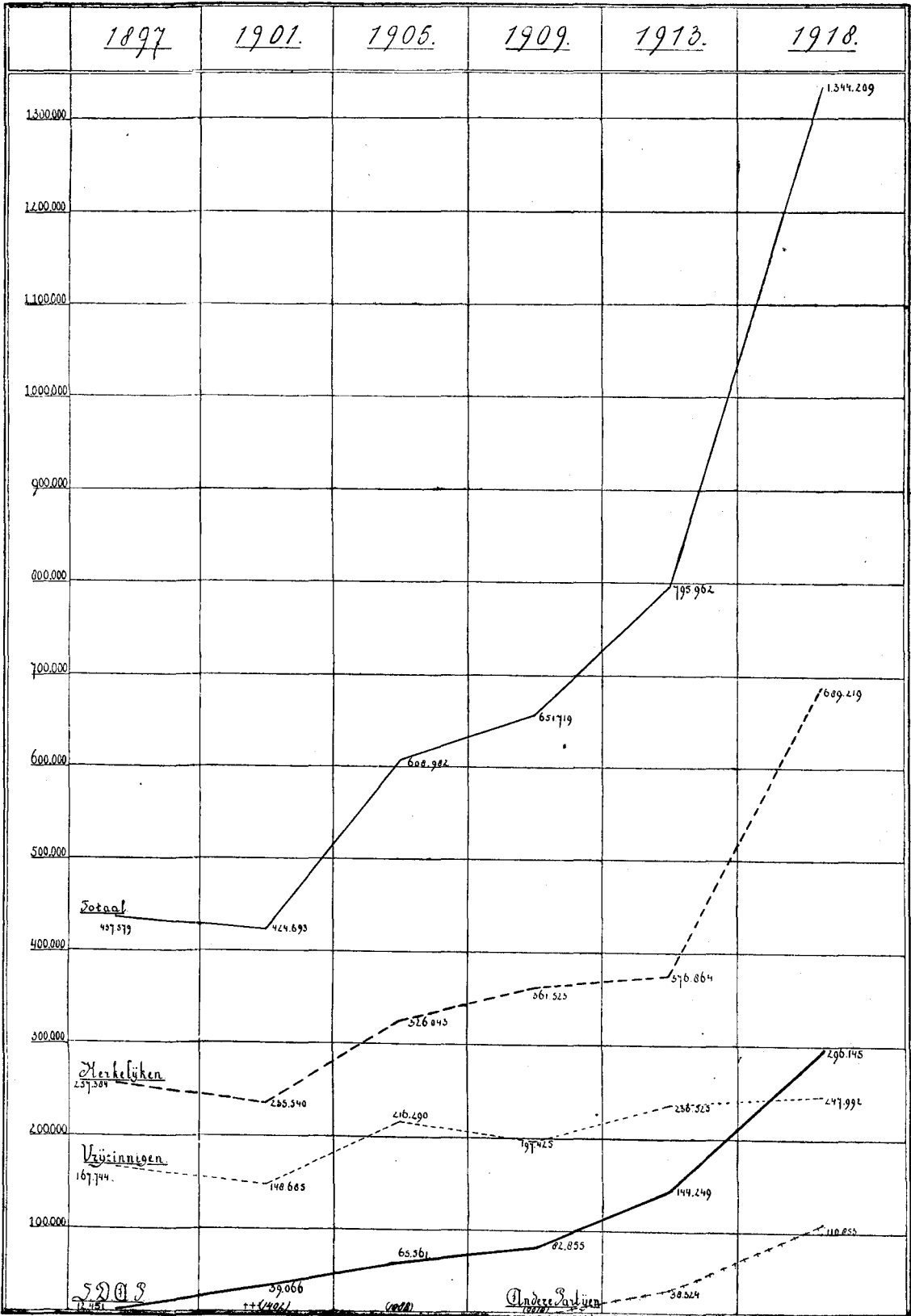
G

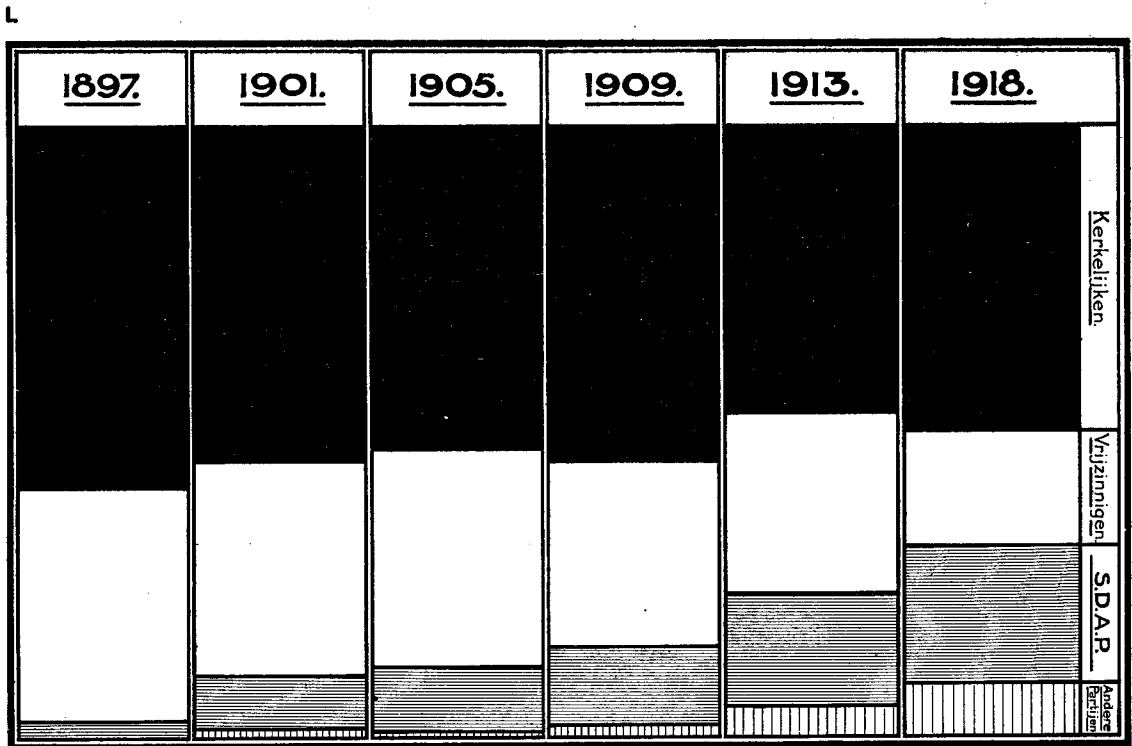
FEDERATIES.	1909				1913				1918			
	Aantal leden	Aantal geldige stemmen	Soc.-Dem. stemmen	%	Aantal leden	Aantal geldige stemmen	Soc.-Dem. stemmen	%	Aantal leden	Aantal geldige stemmen	Soc.-Dem. stemmen	%
Friesland	1.330	47.721	12.115	25.3	3.115	56.140	17.094	30.4	4.568	84.342	26.818	31.7
Groningen	575	38.027	9.709	25.5	1.735	45.465	13.917	30.6	3.106	71.933	24.908	34.6
Drente	80	16.464	1.152	6.9	796	20.433	3.753	18.3	1.668	38.857	11.445	29.4
Overijssel	738	53.035	6.660	12.5	1.557	61.132	9.579	15.6	2.299	92.844	20.390	21.9
Gelderland	663	70.558	6.969	9.8	1.598	88.345	10.778	12.2	3.895	147.445	27.835	18.8
Utrecht	323	32.369	3.034	9.3	839	43.029	5.275	12.2	1.663	66.795	12.979	19.4
Noord-Holland (noord) *	919	73.450	8.393	11.4	4.021	93.663	17.073	18.2	3.020	70.997	15.232	21.4
Noord-Holland (zuid) *									1.930	62.046	11.734	18.9
Amsterdam	2.084	52.458	14.559	27.7	5.438	68.407	26.518	38.7	5.032	123.699	33.411	27
Rotterdam	779	35.132	5.907	16.8	1.763	46.540	14.118	30.3	1.941	90.853	39.397	43.3
Den Haag	461	22.936	3.599	15.6	1.626	32.653	8.950	27.4	1.563	64.022	20.225	31.5
Zuid-Holland **	829	86.235	5.554	6.4	2.295	99.416	9.843	9.9	4.410	156.325	31.631	20.2
Zeeland	163	32.401	1.404	4.3	382	37.789	2.355	6.2	569	50.315	4.917	9.7
Noord-Brabant	179	55.474	2.255	4	245	63.954	2.711	4.2	867	145.796	8.145	5.5
Limburg	229	35.459	1.545	4	325	38.996	2.285	5.8	1.097	77.940	7.078	9
Totaal	9.352	651.719	82.855	12.7	25.735	795.962	144.249	18.1	37.628	1.344.209	296.145	22

* Buiten Amsterdam.

**) „ Rotterdam en Den Haag.

K

De staat-G geeft in absolute en verhoudingscijfers een overzicht van den uitslag der Kamerverkiezingen in 1909, 1913 en 1918, in de kieskringen of groepen van kieskringen binnen de gelijknamige gewestelijke- of stedelijke federaties gelegen.

In de staat-H zijn de absolute cijfers van '13 en '18 nog eens naast elkaar gesteld en is de vermeerdering ook in % van het aantal in '13 uitgebrachte stemmen berekend.

De staat-J stelt de op de verschillende socialistische partijen uitgebrachte stemmen naast elkaar. Duidelijk blijkt, dat zoowel S.P. als de S.D.P. groot-stedelijke, in het bijzonder Amsterdamsche verschijnselen zijn.

Onder K zijn de curven geteekend, aanwijzende het aantal geldige stemmen en de stemmen op Kerkelijken, Vrijzinnigen, de S. D. A. P en andere partijen uitgebracht sinds 1897, den eersten keer, dat de S. D. A. P. aan de verkiezingen deelnam.

Tot de Kerkelijke Partijen zijn die gerekend, welke deel uitmaken van de coalitie, dus voor 1918 ook de Christelijk Sociale Partij, benevens de Christen-Democratische Partij.

Bij de vrijzinnige stemmen in 1918 zijn ook die geteld, welke de kandidaten van den Economischen Bond op zich verenigden.

Hiervolgens volgen de cijfers bij de curven genoemd.

K 1

Partijen	1897	1901	1905	1909	1913	1918
Kerkelijken . .	257.384	235.540	326.043	361.523	376.864	689.219
Vrijzinnigen . .	167.744	148.685	216.290	197.425	236.525	247.992
S. D. A. P. . .	12.451	39.066	65.561	82.855	144.249	296.145
Andere Part. . .	—	1.402	1.988	9.916	38.324	110.853
Totaal . .	437.579	424.693	608.982	651.719	795.962	1.344.209

K 2

In procenten van het totaal aantal stemmen:

Partijen	1897	1901	1905	1909	1913	1918
Kerkelijken . . .	58,82	55,46	53,54	55,47	47,35	51,27
Vrijzinnigen . . .	38,33	35,01	35,52	30,29	29,72	18,45
S. D. A. P. . . .	2,85	9,20	10,77	12,71	18,12	22,03
Andere Partijen .	—	0,33	0,33	1,52	4,81	8,25

De teekening onder L brengt de procentuele verdeling der stemmencijfers van den staat K 2 in beeld. Duidelijk blijkt, hoe de vrijzinnige partijen tusschen Kerkelijken en S. D. A. P. weggedrukt worden.

H

Federaties	1913	1918	Meer	%
Friesland	17.094	26.818	9.724	56.8
Groningen	13.917	24.908	10.991	78.9
Drente	3.753	11.445	7.692	204.9
Overijssel	9.579	20.390	10.811	112.8
Gelderland	10.778	27.835	17.057	158.2
Utrecht	5.275	12.979	7.704	146
N.-Holl. *)	17.073	26.966	9.893	57.9
Amsterd.	26.518	33.411	6.893	25.9
Rotterdam	11.118	39.397	25.279	179
Den Haag	8.950	20.225	11.275	125.9
Z.-Holl. **)	9.843	31.631	21.788	221.3
Zeeland	2.355	4.917	2.562	108.7
N.-Brabant	2.711	8.145	5.434	200.4
Limburg	2.285	7.078	4.793	211.1
Totaal	141.249	296.145	151.896	105.2

*) Buiten Amsterdam.

**) „ Rotterdam en Den Haag.

J

Federaties	S.D.A.P.	S.D.P.	S.P.	P.v. Chr. Soc.
Friesland	26.818	627	192	666
Groningen	24.908	1.504	275	269
Drente	11.445	277	—	—
Overijssel	20.390	840	1.291	293
Gelderland	27.835	711	—	930
Utrecht	12.979	698	—	543
Noord Holland . *	26.966	3.175	1.258	1.758
Amsterdam	33.411	14.058	3.802	630
Rotterdam	39.397	3.396	408	1.305
Den Haag	20.225	2.242	442	456
Zuid-Holland **)	31.631	2.277	734	771
Zeeland	4.917	237	276	406
Noord-Brabant	8.145	768	272	225
Limburg	7.078	233	—	164
Totaal	296.145	31.043	8.950	8.416

*) Buiten Amsterdam.

**) „ Rotterdam en Den Haag.

De actie der Partij in verband met de Levensmiddelenvoorziening.

Een groot deel van de aandacht en de werkkraft van de Partij en haar leiding werden in de beide verslag-jaren in beslag genomen door de actie in verband met de levensmiddelenvoorziening. Wilden wij schetsen wat de Partij te zamen met het N. V. V. en den Bond van Arbeiders-Coöperaties in deze zaak deed, wij zouden eigenlijk de geschiedenis der levensmiddelenvoorziening zelve moeten schrijven. Want er is letterlijk geen onderdeel dezer aanleggenheid, waarmede deze drie centrale organisaties zich niet hebben bezig gehouden. Het spreekt vanzelf, dat dit binnen het bestek van dit geschrift niet mogelijk is. Wij moeten ons er toe bepalen een algemeene karakteristiek onzer actie te geven en de voornaamste feiten in herinnering te brengen.

Reeds bij het uitbreken van den oorlog bevestigde de Partijleiding, dat een der voornaamste plichten der overheid zou zijn, ons volk

voor honger en gebrek te bewaren. Twee harer woordvoerders in het parlement — onze partijgenooten Schaper en Troelstra — stelden de regeering dien plicht toen al duidelijk voor oogen. En het was in antwoord op hun vertoogen, dat de toenmalige minister Treub het trotsche woord sprak, dat in Nederland geen honger zou worden geleden. Een woord, dat niet gehouden is. Sindsdien hebben onze Partij, haar vertegenwoordigers in de openbare lichamen en haar pers in samenwerking met de andere organen der moderne arbeidersbeweging niet opgehouden met alle beschikbare middelen de machthebbers te sturen in de richting eener zoo goed mogelijke levensmiddelenvoorziening. Daarbij is een krachtontwikkeling, een uithoudingsvermogen en een bekwaamheid getoond, die in dit verslag met erkentelijkheid voorop worden geplaatst. Onze Kamerfractie, „Het Volk” en de Partij-weekbladen, onze Raadsfracties en tal van onze afdelingen hebben daarbij groot werk gedaan, waarvan het Nederlandsche volk herhaaldelijk de gunstige gevolgen heeft ondervonden.

Niet altijd is dat door bepaalde deelen der volksmassa erkend. Wij hebben veel miskenning en bestrijding ondervonden, vooral bij dat deel der bevolking, dat zich nimmer met de groote politieke en economische vraagstukken had bezig gehouden, dat ook nu geen lust toonde zich in de moeilijkheden en bezwaren van het oogenblik te verdiepen, doch van de S. D. A. P. ongeveer eischte, dat zij er voor zoude zorgen, dat men op dit eilandje van vrede te midden van den geweldigen wereldoorlog zou kunnen leven als ware er geen vuiltje aan de lucht.

Deze actie onzer Partij droeg echter hetzelfde karakter van heel haar optreden sedert haar oprichting; zij stelde slechts eischen, die naar haar inzicht voor inwilliging vatbaar waren en bij de actie voor die eischen ging zij niet verder dan de reële machtspositie van het proletariaat toeliet. Zij weigerde, en dat wel alleen in het belang van het proletariaat zelve, zich te begeven op een weg van avontuur, die leiden moest tot teleurstelling, mislukking en ondergang, dus tot versterking der reactie, die ook in de crisisjaren wachtte op haar kans. Dat onze Partij zich daarbij een lastercampagne op den hals zou halen van de haar vijandige elementen binnen en buiten de arbeidersklasse, wist zij van tevoren, maar dat heeft haar niet kunnen bewegen af te wijken van de lijn, die zij zich had uitgestippeld en die zij temidden van het valsche misbaar volgt tot op dezen dag.

In de jaren, waarvan dit verslag spreken moet, was door het kabinet-Cort van der Linden de zorg voor de levensmiddelenvoorziening zoo goed als geheel gelegd in handen van den minister van Landbouw, den heer Posthuma. Deze minister bleek wel te weten, dat zonder ingrijpende maatregelen het leed en de nood van de groote massa van het Nederlandsche volk niet te overzien zouden zijn. Maar hij koos als grondslag voor zijn systeem, dat ieder zoo veel mogelijk zijn oude plaats in het productie- en distributieproces moest behouden. Hij wilde de particuliere belangen zoo weinig mogelijk schaden en tegelijkertijd iets doen in het algemeen belang. Daardoor aarzelde hij veel te lang voor hij op een gebied optrad en dan bleven zijn maat-

regelen steeds zoo halfslachtig, werkte hij zoozeer particuliere en algemeene belangen dooreen, dat de ingewikkelde, verwarde, onoverzichtelijke en gebrekkige toestand ontstond, die niemand bevredigde en iedereen ergerde.

Onze beweging eischte daartegenover openbaarheid, klaarheid, eenvoud en den durf om slechts te letten op wat voor het behoud der volkskracht noodzakelijk was, ook al moesten daarvoor particuliere belangen worden geschaad. En onze algemeene eischen werden telkens weer, op ieder punt van het crisis-beleid in het bijzonder, toegepast en met klem verdedigd, ook in de jaren waarover dit verslag loopt.

Om die actie met meer kracht te kunnen voeren en ook om de daarbij opkomende vraagstukken grondig te kunnen bestudeeren, werd aan het eind van het jaar 1916 door de S. D. A. P., het N. V. V. en den Bond van Ned. Arbeiderscoöperaties, op initiatief van laatstgenoemde, de Centrale Commissie voor de Levensmiddelenvoorziening gesticht. Door de Partij werd in die commissie gedelegeerd J. S. Loopuit, door de tweede organisatie Edo Fimmen, door de derde J. J. v. d. Velde. Tot secretaris der commissie werd Edo Fimmen benoemd. En al dadelijk voelen wij behoefte met name den secretaris der commissie hulde te brengen voor hetgeen door de Centrale uit de Arbeidersbeweging in het belang der Nederlandsche arbeidersklasse is gedaan.

In de samenstelling der Commissie kwam wijziging, doordat midden 1917 in de plaats van Loopuit, eerst wegens ziekte gedurende korten tijd door Van Kuykhof vervangen, Matthijsen trad; ongeveer terzelfder tijd kwam De Jonge in de plaats van v. d. Velde, die op zijn beurt werd opgevolgd door Van Sluis.

Reeds in de eerste weken van haar bestaan kwam de Commissie tot de conclusie, dat de distributie van verschillende levensmiddelen zoo goed als alles te wenschen overliet. In tal van gemeenten deed de overheid niets of zoo goed als niets, om de op zichzelf reeds onvoldoende regeeringsmaatregelen tot hun recht te laten komen. De commissie bepaalde er zich niet toe de regeering bij herhaling op dezen toestand opmerkzaam te maken, doch zij riep plaatselijke organisaties in het leven, samengesteld uit vertegenwoordigers van Partij- en Vakverenigingsafdeelingen en de Coöperaties, welke tot taak hadden op een actiever optreden der gemeentebesturen aan te dringen. Ter inleiding van deze langdurige, met groote taaiheid volgehouden actie bij de plaatselijke autoriteiten werd een circulaire aan alle burgemeesters gezonden. De plaatselijke commissies, door de Centrale Commissie geregeld geïnstrueerd, hebben grooten invloed op de uitvoering der Distributiewet en de gemeentelijke voorziening in de nooden uitgeoefend.

Op 31 December 1917 bestonden zij in 143 plaatsen, voor het meerendeel gevormd door vertegenwoordigers van de afdeelingen der S. D. A. P., van de moderne vakbeweging, en, voor zoover deze ter plaatse gevestigd zijn, van de arbeiderscoöperaties. Dit aantal was in September 1918 gestegen tot 351, terwijl geregeld gecorrespondeerd werd met de arbeidersorganisaties in 275 plaatsen, die te klein, of waar de organisaties te weinig in aantal waren, om gezamenlijk een commissie te vormen, zoodat in totaal in 626 plaatsen de invloed van de

moderne arbeidersbeweging op de levensmiddelenvoorziening zich heeft doen gelden.

De algemeene stand der levensmiddelenvoorziening was in den aanvang van het verslagjaar zóó, dat aanvulling en verbetering der Distributiewet noodzakelijk werd geacht. Daarom werd op 10 Januari 1917 door onze drie landelijke organisaties een uitvoerig adres in dezen geest aan de regeering gezonden.

In een op 18 Januari 1917 gehouden samenspreking met den minister van Landbouw werd het adres nader toegelicht. De minister deed verschillende min of meer belangrijke toezeggingen, maar de vervulling van de meeste wenschen kon eerst geschieden nadat het „80-miljoen-ontwerp” zou zijn aangenomen.

Gebleken is, dat de minister spoedig daarna inderdaad verschillende maatregelen getroffen heeft, waardoor ten deele is tegemoet gekomen aan de wenschen neergelegd in bedoeld adres, tengevolge waarvan de levensmiddelenvoorziening aanmerkelijk werd verbeterd. Op 25 Januari 1917 verscheen een ministerieele circulaire, waarbij de rantsoeneering werd aangekondigd; op 12 Februari werden voor een zestal regeeringsartikelen de rantsoenen vastgesteld.

Deze maatregel heeft ten aanzien dier artikelen er toe geleid, dat met eenige rechtvaardigheid verdeeld werd wat voorhanden was, al bleef natuurlijk de toestand in een groot aantal gezinnen uiterst zorgelijk.

Dit laatste leidde er toe, dat op 25 Februari in het Concertgebouw te Amsterdam door de drie samenwerkende organisaties een landelijk demonstratief congres werd gehouden, waar het woord werd gevoerd door F. M. Wibaut, A. B. Kleerekoper en Edo Fimmen. Uit alle deelen des lands waren ruim 1300 afgevaardigden opgekomen, vertegenwoordigend 170.000 georganiseerde arbeiders.

Hen Congres stelde een aantal nieuwe eischen, neergelegd in de volgende

RESOLUTIE.

„De vergadering, belegd door de besturen van het Nederlandsch Verbond van Vakverenigingen, de Sociaaldemocratische Arbeiderspartij in Nederland en den Bond van Nederlandsche Arbeiders-Coöperaties, gehouden op Zondag 25 Februari 1917, in het Concertgebouw te Amsterdam, vertegenwoordigende ruim 170.000 georganiseerde arbeiders, aldaar vertegenwoordigd door 1300 afgevaardigden;

constateert met voldoening, dat aan een tweetal der eischen, door de besturen van bovengenoemde organisaties in hun op 10 Januari j.l. tot de regeering gericht adres gesteld, sedert door de regeering is tegemoet gekomen;

constateert, dat eenzijdigs door de regeering meerdere bekendheid wordt gegeven aan de door haar ten behoeve van de levensmiddelenvoorziening getroffen maatregelen, en dat anderzijds door het door haar ingevoerde stelsel, wordt voorkomen, dat meer goederen de door haar beschikbaar gestelde goederen in grooter hoeveelheid dan voor onmiddellijk gebruik benodigd, in voorraad kunnen koopen; betreurt, dat bij het gevolgde systeem van rantsoeneering ten opzichte van sommige artikelen de hoeveelheden te laag zijn gesteld om te voorzien in de behoeften der arbeidersgezinnen;

dringt er ten krachtigste op aan, dat hierin alsnog verbetering worde gebracht;

handhaaft ten volle het overige in voren- genoemd adres gevraagde en betreurt, dat door de regering hieraan nog niet is voldaan;

dringt er in het bijzonder op aan, dat:

1. onder geen omstandigheden de bij de invoering van de Distributiewet 1916 vastgestelde maximumprijzen worden verhoogd;

2. dat de maximumprijs voor witbrood en voor rijst algemeen en blijvend worde verlaagd, en

3. dat het aantal artikelen, onder art. 1 der Distributiewet 1916 tegen verminderden prijs beschikbaar gesteld, worde uitgebreid met kleeding, schoeisel, breiwool, sajet, zoolleder en klompen;

stelt voorts den eisch, dat alle vorming van voorraden of achterhouding van voorraden van levensmiddelen voor beschikbaarstelling bestemd, ook door particulieren, door inbezittingening zal worden tegengegaan;

spreekt voorts als hare meening uit, dat reeds thans door de regering maatregelen dienen te worden getroffen, waardoor een behoorlijke en voldoende levensmiddelenvoorziening gedurende den komenden zomer, herfst en winter wordt verzekerd;

dringt hiertoe bij haar aan op vaststelling van de hoeveelheden levensmiddelen, welke dit jaar worden verbouwd, en op aankoop en voor zoover noodig en mogelijk op beschikbaarhouding voor de consumptie in eigen land van den oogst voor alle daarvoor geschikte producten."

In Maart 1917 werd het 80-miljoen ontwerp aangenomen. Toch werd de voedselvoorziening steeds slechter. Het broodrantsoen werd verminderd van 400 op 300 gram per dag; vleesch, vet, en eieren werden steeds schaarscher; de prijzen van schier alle levensbehoeften stegen.

Op 23 Juli 1917 had een bespreking plaats tusschen de afgevaardigden onzer drie landelijke organisaties en den minister van Landbouw. De grieven en eischen der arbeidersbeweging werden door hen uiteengezet. De minister deed eenige toezeggingen, welke hij herhaalde bij de behandeling in de Tweede Kamer van de

MOTIE-VAN DEN TEMPEL.

Deze motie werd op 31 Juli in de Kamer aangenomen. Zij luidt:

„De Kamer,

van oordeel, dat de beperking van het credit tot 80 miljoen voor de Regeering geen reden mag zijn om in de volksbehoeften op onvoldoende wijze te voorzien;

van oordeel voorts:

dat de bij circulaire van 28 September 1916 vastgestelde maximumprijzen voor de verbruikers van de onder art. 1 der Distributiewet 1916 vastgestelde artikelen in geen geval moeten worden verhoogd en de reeds ingevoerde verhoogingen weder moeten vervallen;

dat daarenboven de maximumprijs voor rijst aanmerkelijk moet worden verlaagd, en dat, naast de reeds ingevolge art. 1 der Distributiewet 1916 aangewezen artikelen, nog ten spoedigste tegen verminderden prijs moeten worden beschikbaar gesteld: kleeding, schoeisel, breiwool, sajet, zoolleder en klompen,

gaat over tot de orde van den dag."

Op 27 Juli werd in een gecombineerde vergadering der drie besturen verslag gedaan van de besprekingen met den minister. Voorts werd

daar de toestand overzien en werden de lijnen voor de te voeren actie vastgesteld. In het laatst van Augustus werden op voorstel der Centrale Commissie nieuwe eischen aan de regering gesteld. Om deze eischen met klem onder de aandacht der regering te brengen, werden op 23 September op 21 plaatsen des lands groote demonstraties gehouden, die overal schitterend slaagden.

Op 24 September had wederom een bespreking plaats met den minister van Landbouw, ter toelichting der op 2 September gestelde eischen. Weer werden verschillende toezeggingen gedaan.

Uit de bourgeoisie kwam inmiddels een groeiend verzet tegen het beleid der regering, dat zich vooral uitte in de grief, dat er ten behoeve der „minderbedeelden" met de miljoenen werd „gemorst".

Ons was het inmiddels duidelijk geworden, dat met kleine of groote verbeteringen in de uitvoering van en verbetering van de Distributiewet zelfs niet met het toestaan van eenige tientallen millioenen meer mogelijk zou zijn, de ellende buiten de arbeiderswoningen te keeren, en dat een behoorlijke voorziening van de onontbeerlijke levensbehoeften tegen redelijken prijs alleen door dieper ingrijpen van de staatsmacht in het economisch leven, door beheersching van voorraden en productie zou kunnen gelukken. In het felle manifest, dat 17 November 1917, ondertekend door de drie besturen

AAN DE NEDERLANDSCHE ARBEIDERS

werd gericht, worden de oorzaken van de ontbering, waaraan het grootste deel van ons volk ten prooi was geworden, bloot gelegd en wordt de weg gewezen, die tot afdoende verbetering leiden kan.

„De nood, waarin de arbeidersklasse sedert meer dan drie jaar verkeert, wordt met den dag erger. De duurte en de schaarschte zijn in de laatste maanden nog toegenomen. Opkoop en prijsopdrijving hebben de prijzen van levensmiddelen en artikelen van huishoudelijk gebruik gebracht op een buitensporige hoogte, of ze voor de massa geheel onbereikbaar gemaakt.

Sedert ons land van aanvoer van overzees vrijwel geheel werd afgesloten, heeft de speculatiezucht van hen die hongeren naar oorlogswinst zich met nog grootere felheid dan tevoren geworpen op bijna alle waren, die zich nog in het vrije verkeer bevinden; een kettinghandel, die inplaats van de waren te brengen tot de verbruikers, ze veelal aan het verbruik onttrekt, heeft tot gevolg, dat de armen nog meer verarmen, ten profijte van een gewetenlooze groep van goudzoekers.

De regering, hoever zij ook tot ingrijpen in het economische leven werd gedwongen, geeft telkens opnieuw blijk van haar gehechtheid aan de kapitalistische opvatting, dat het economisch leven het best gedijt, als het geheel vrij wordt gelaten.

Ook nu weder moest zij eerst door de verontwaardigde protesten der verbruikers tot plicht gebracht worden. Toch had de ervaring genoegzaam bewezen, dat naarmate het economisch leven verder wordt ontworcht, de regeringsbemoeiing zich verder moet uitstrekken. Had de regering niet de voornaamste voedingsmiddelen onttrokken aan de speculatie, welke ongehoorde woekerprijzen zouden

wij thans moeten betalen voor de meest onontbeerlijke levensbehoefte als brood, vet en dergelijke? Nu deze aan het spel der winstmakers zijn onttrokken, was het te voorzien, dat zij zich zouden werpen op wat nog „vrij” is; de regeering echter liet hen begaan en stelde, toen eindelijk een noodtoestand was veroorzaakt, maximumprijzen vast, die aan de woekeraars een zoete winst verzekerden.

De moderne arbeidersbeweging heeft sedert het uitbreken van den oorlog een onafgebroken strijd gevoerd tegen het opzetten van de prijzen teneinde de groote massa van het volk tegen inzinking te behoeden. Bij stukken en brokken heeft zij de regeering tot haar noodmaatregelen moeten brengen. Wel mag zij zich erop beroemen een resultaat van betekenis te hebben bereikt. Op den langen duur heeft de regeering het eene artikel voor, het andere na, onder haar bemoeiing gebracht; veel ellende is daardoor voorkomen. Is desniettemin in het geheele volk de ontevredenheid groot, is de stemming die de massa vervult er eene van wrevel, dan is dat voor een groot deel toe te schrijven aan den innerlijken tegenzin der regeering tegen de taak, haar door de oorlogsomstandigheden opgelegd.

Het getreuzel in Den Haag is in het land spreekwoordelijk geworden. Sedert maanden is een distributieregeling beloofd van goedkope kleding; zij is er nog niet. Sedert maanden is verstrekking van goedkope schoenen in voorbereiding; zij is er nog niet. Hetzelfde geldt voor klompen.

Nadat in Juli de Centrale Levensmiddelencommissie uit de arbeidersbeweging aan de regeering een program van maatregelen had voorgelegd, en het in September met nieuwe eischen had aangevuld, is thans eindelijk een wetsontwerp ingediend, dat aan onze verlangens van destijds aanmerkelijk tegemoet komt. Wij noemen de beschikbaarstelling van brandstoffen tegen verminderden prijs; de verlaging van den wittebroodprijz, de rundvleeschdistributie; in de laatste dagen is ook een regeling aangekondigd voor een doelmatige distributie van het vet. Andere eischen blijven onvervuld. Met name is de verhoogde melkprijs onaangestaan gelaten. De prijsverlaging voor het wittebrood is te gering.

Ondanks onze kritiek op het regeeringsvoorstel, zullen wij het gebodene aanvaarden als de vrucht van onze actie. Wij zullen het zelfs met al onze kracht verdedigen tegen de reactie, die door de regeering zelf min of meer mobiël wordt gemaakt door de wijze waarop zij de financieele zijde van haar voorstellen bespreekt. Wij zullen het verdedigen, hoewel wij ons volkomen ervan bewust zijn, dat de regeering door eerst thans dit program te verwezenlijken, en zich hiertoe te beperken, opnieuw te laat komt. Want de totale ontwrichting waarmee de afsluiting van ons land het economisch leven bedreigt, en de roekeloosheid waarmee de oorlogswinstjagers dezen toestand pogen uit te buiten, onbekommerd om het leven van hun landgenooten, maakt een grondige herziening der krisispolitiek onafwijsbaar noodzakelijk. Thans kan niet langer het productieleven zooveel mogelijk ongemoeid worden gelaten. Thans moet de regeering haar kapitalistische bezwaren overwinnen, en niet alleen alle voorraden van levensbehoefte, aanwezig bij producenten, tusschenhandelaars en verkoopers, in bezit nemen, — en

ook buitensporige voorraden bij particulieren! — de vereischte leiding der productie zelf dient door de regeering ter hand te worden genomen.

Allereerst geldt dit voor de voedingsmiddelen. Het is niet alleen noodig, dat de oogst wordt opgevoerd — gelijk dit geschiedt — de regeering moet verder gaan dan de aanmoediging van verbouw van broodkoren. Zij moet zorgen, dat elke plek grond, die daarvoor in aanmerking komt, voor het telen van graan of andere voedingsmiddelen wordt gebezigd, totdat de volksvoeding is verzekerd. Ook de productie van andere levensbehoefte en grondstoffen daarvoor, zal zij niet langer mogen overlaten aan den willekeur van particulieren; den handel erin zal zij niet mogen laten in handen van de vrije winstmakerij, die veelal tot woekerhandel ontaardt. Stelselmatige leiding van productie en distributie van al de levensbehoefte die ons land kan voortbrengen, is een gebiedende eisch.

Wij verlangen niet, in tegenstelling tot de regeering, die zooveel mogelijk „ieder op zijn plaats” wil laten, dat ieder van zijn plaats wordt gedrongen, en de regeering de eenige industrieel, landbouwer, handelaar en winkelier zal zijn. Wat wij eischen is, dat de arbeid van winkelier, handelaar, landbouwer, industrieel, voorzover zij werkzaam zijn in de voorziening van het volk met levensbehoefte, van regeeringswege zoodanig wordt georganiseerd, dat heel het economische leven samenwerkt tot het eene groote doel: het verhoeden van verdere inzinking der massa. Maar voor wat noodig is ter bereiking van dit doel mag de regeering niet terugschrikken. Is het mogelijk en doelmatig, bedrijfstakken bijna ongewijzigd te laten doorwerken, wij hebben er vrede mee; is het daarentegen noodig, dat de regeering de hand legt op machines en fabrieken, zij mag zich door kapitalistische dogma's daarvan niet laten weerhouden; waar het weerstandsvermogen van ontelbare zieken en zwakken, kinderen en ouden, om van de volwassenen en gezonden niet te spreken, op het spel staat, is het welzijn des volks het hoogste gebod.

De moderne arbeidersbeweging is tijdens den geheelen duur van den oorlog trouw gebleven aan haar organisatorisch beginsel. Zij heeft daaruit de kracht geput, om een voortdurenden en krachtadigen invloed uit te oefenen op de overheden van stad en land. De politiek van avontuur, die de politiek van zwakken is, heeft zij versmaad. Zij blijft vasthouden aan haar, na ernstig overleg bepaalde methode. De strijdmiddelen echter, die zij aanwendt, dienen scherper te worden naarmate de openlijke of bedekte tegenstand tegen haar streven zich verscherpt. Zij kan niet toelaten, dat de arbeidersklasse inzinkt tengevolge van laksheid of schielheid van de regeering. Haar middelen zijn met de tot nog toe gevoerde actie niet uitgeput.

De sociaaldemocratische Kamerfractie staat gereed, het program, hierboven ontwikkeld, met alle kracht te verdedigen. Dit, zal geschieden bij de behandeling der interpellatie-Schaper, tegelijk met de voorstellen der regeering. Wij roepen u op als één man deel te nemen aan de meetings, die den dag voor de behandeling dier interpellatie door ons zullen worden uitgeschreven.

De regeering en de bezittende klasse dienen

te weten, dat daarbij de arbeidersklasse achter ons staat."

Op 25 Januari 1918 kwamen de besturen weer bijeen, omdat het getreuzel der regeering en het terugnemen van verschillende beloften hadden geleid tot een geweldige ontevredenheid der arbeidende massa. In een „open brief" aan de leden van den Ministerraad en de Staten-Generaal, opgenomen in „Het Volk" van 29 Januari 1918, werd daaraan uiting gegeven.

Tijdens de voorbereiding van de nieuwe agitatie, in Februari 1918, nam het Partijbestuur kennis van de pogingen om de moderne met de onafhankelijke vakbeweging, zoo mogelijk ook met de Katholieke en Protestantsch-Christelijke, te doen samengaan in één actie om regeering en parlement verder te drijven op den weg van overheidsbemoeiing met de voorziening van levensbehoeften en verbetering te brengen in de steunregeling voor werkloozen.

Het N. V. V. deelde ons mede, dat het, de wenschelijkheid eener zoodanige samenwerking in het algemeen toegevend, deze toch alleen mogelijk achtte, indien de actie uitsluitend op verbetering van de levensmiddelenvoorziening en van de steunregeling gericht was; het N. A. S. alle samenwerking te dezer zake met het Revolutionair Socialistisch Comité zou verbreken en waarborgen verkregen werden, dat het N. A. S. en zijn verwante organisaties zich aan de beslissingen der centrale organisaties zouden onderwerpen. Het lag voorts in de bedoeling van het N. V. V.-bestuur om, kwam de samenwerking tot stand, deze te vestigen op de basis van het program, hetwelk met ons in gemeen overleg was vastgesteld.

Het Partijbestuur deelde zijn bondgenoot in den strijd voor een betere levensmiddelenvoorziening mee, dat het de groote beteekenis van een toenadering met name tot de syndicalistische vakbeweging erkende en zich verheugde, dat de waarschijnlijk niet zonder ruzgespraak met de N.A.S.-leiding ondernomen poging daartoe, kans van slagen had. Dat echter deze schrede naar de eenheid der Nederlandsche arbeidersklasse, hoe wenschelijk en vol beloften ook, een stap achteruit zou beteekenen, indien zij tot verwijdering tusschen het N.V.V. en de S.D.A.P. zou moeten voeren, door aan de samenwerking dezer beiden in de levensmiddelenactie belemmeringen in den weg te leggen. Alleen voorzover het de voorbereiding van en de beslissing over onderdeelen der actie betrof, welke meer in het bijzonder op het terrein der vakbeweging liggen, zouden wij bereid zijn ons geheel terug te trekken; voor het overige bleven wij op samenwerking en in de plaatselijke centrales en in de Centrale Commissie prijs stellen, wat de laatste betrof desgewenscht aangevuld met vertegenwoordigers uit de in samenwerking tredende organisaties, echter zonder de in het R. V. S. vertegenwoordigde politieke lichamen.

Deze samenwerking kwam niet tot stand; zoowel het N. A. S. als de christelijke vakcentrales werden weerhouden door den tezendruk, uitgaande van de met hen verwante politieke organisaties.

Weer op eigen kracht en samenwerking aangewezen gaven Partij N. V. V. en B. v. A. C. uitvoering aan de reeds in voorbereiding zijnde plannen van actie. In de maand Maart had-

den tal van groote betoogingen plaats in verschillende steden des lands, o.a. op Maandag 4 Maart te Amsterdam in het Stadion een betooging, aan welke 20,000 à 30,000 personen deelnamen.

In April 1918 had de interpellatie-Sannes plaats. Op 8 April plaatsten de drie besturen in „Het Volk" het volgende, tegen het uitblijven van de regeeringsmaatregelen gerichtte

PROTEST.

„Op 23 Maart, bij het einde van het Levensmiddelen-debat, heeft de Kamer de moties-Van den Tempel en -Sannes, waarin de eischen van de geheele Nederlandsche arbeidersbeweging ten aanzien van de levensmiddelenvoorziening waren vervat, van de hand gewezen en daarna den minister Posthuma, om wien zich de geheele regeering had gegroepeerd, andermaal het bewind in handen gegeven.

En terwijl het Nederlandsche volk zich nog afvroeg, wat er van de lange lijst van nieuwe toezeggingen en beloften, waarmee de regeering zich had gehandhaafd, terecht zou komen, zonk onmiddellijk na het levensmiddelen-debat de voedselvoorziening in Nederland diep onder het toch al lage peil van den oorlogstoestand.

Niettegenstaande de minister in het Levensmiddelen-debat had meegedeeld, dat de beschikbare voorraad broodkoren groot genoeg was om de broodvoorziening tot 1 Augustus in plaats van tot 1 Juli te doen duren, en de toestand dus eer beter dan achteruitgaande leek, kwam onmiddellijk daarna de onheilstijding, dat de broodkaartperiode van 11 op 14 dagen werd verlengd, het rantsoen van 250 tot 200 gram per dag werd teruggebracht.

Iedereen, behalve blijkbaar de regeering, wist, dat dit de arbeidersverbruikers in een wanhoopstoestand brengen moest, tenzij men hen langs anderen weg te hulp kwam, om althans de minimaal benoodigde hoeveelheid voedsel binnen hun bereik te brengen.

Maar het andere uiterste gebeurde. De Jobstijding omtrent de broodkaart ging vergezeld van de mededeeling, dat het peulvruchtenrantsoen voor de periode 23 Maart—21 April werd teruggebracht op de helft van dat der vorige periode, van 1 K.G. op ½ K.G. per hoofd, dat geen orders voor de levering van roode, gele en witte kool alsmede van uien meer konden worden uitgevoerd, omdat de voorraad was uitgeput — en dat de levering van kleiaardappelen was stopgezet en door die van zand- en veenaardappelen zou worden vervangen, wat voor een aantal plaatsen in het land bleek niet te komen op een algeheel verstoken blijven van dit onmisbare voedsel.

De verstrekking van goedkoope kaas, die het broodtekort moest aanvullen, werd bij beschikking van 23 Maart in uitzicht gesteld, maar de regeering zag niet in, dat dan ook de inperking van het karig broodrantsoen moest wachten, tot die aanvulling in de winkels gereed lag.

Sedert 13 Februari wordt in de arbeiderscentra met ongeduld gewacht op de eenheidsworst, waarvan de beschikbaarstelling tegen lagen prijs in uitzicht was gesteld; de mededeelingen daaromtrent werden 23 Maart gevolgd door die, welke de rundvleeschdistributie aankondigden. Nu de broodkaartperiode reeds ten einde loopt, is met de uitvoering der toege-

zegde beschikbaarstelling zelfs nog geen begin gemaakt.

Inplaats dus van een voortvarend gereedmaken der aanvullingsmaatregelen om de ellende van het broodtekort te lenigen, en een beleidvol wachten met de inperking van het broodrantsoen tot met de uitvoering van de aanvullingsmaatregelen een aanvang was gemaakt, — bleek de regeering alleen voortvarend met het wegnemen van een onontbeerlijk deel van het karig broodrantsoen, zonder dat iets in orde was van hetgeen in redelijkheid mocht worden gevorderd; erger nog, de inkrimping van het broodrantsoen ging vergezeld van het onthouden van andere eveneens onmisbare voedingsmiddelen.

Rijst thans de vraag, waar de regeering alleen voortvarend was met den broodmaatregel, welke voedsel aan de menigte onttrok: was deze overhaasting door haar onvermijdelijkheid gerechtvaardigd?

In een officieuze mededeeling uit 's-Gravenhage is de aandacht gevestigd op den aanmerkelijken voorraad levensmiddelen, welke in de stelling Amsterdam aanwezig is. Het ongerept laten van dezen opslag kan niet meer verdedigd worden als een maatregel van voorzorg, nu de nood dermate gestegen is, en andere levensmiddelen om dien te lenigen door de regeering niet zijn verschaft.

De toestand wordt ondragelijk. Door een zeer groot deel der bevolking wordt reeds lang gebrek geleden, een gebrek, dat door de vermindering van het broodrantsoen nog nijpend wordt. In tienduizenden gezinnen in Nederland heerscht thans bittere ontbering, niet omdat het niet anders kan, niet omdat deze ontbering onvermijdelijk is, doch omdat de regeering haar beloften en toezeggingen niet gestand doet. Omdat een vooruitziende overheidszorg ontbreekt. Omdat de regeering blijkbaar mist het noodige organiseerende vermogen. Omdat haar blijkbaar het besef ontbreekt, dat de kracht van haar beleid nog uit iets anders en uit iets meer behoort te bestaan dan uit een solidariteitsverklaring met den minister van Landbouw, die het bewijs heeft gegeven den toestand niet te beheerschen. Nu zoo min als vroeger.

Want niet één persoon, de gansche regeering staat aansprakelijk voor de ellende, waaraan het volk ontdijg en zonder dat de onontkoombare noodzaak is aangetoond, door haar is overgeleverd. En zij is verantwoordelijk voor alle gevolgen, die uit deze ellende voortvloeien. Wij kunnen slechts met groote bezorgdheid denken aan hetgeen uit het gemis aan regeeringsbeleid voortvloeien moet.

Het Nederlandsche volk zal dragen wat onvermijdelijk is en gedragen moet worden. Maar het weigert slachtoffer te worden van een regeering, die het besef toont te missen van den toestand, waarin de arbeidende bevolking verkeert. Het eischt opschorting van de inperking van het broodrantsoen. Opschorting — indien die inperking in strijd met de mededeelingen van den minister van Landbouw onvermijdelijk mocht zijn — totdat alle maatregelen, welke aan den nood, als gevolg van het broodtekort moeten tegemoetkomen, volledig ten uitvoer zijn gebracht.

En het handhaaft zijn eisch, dat door een planmatige regeling der voortbrenging onder leiding der regeering, door inventarisatie en

opvoeding der voorraden grondstoffen, door een strenge doorvoering van het beginsel der distributie, door onteigening van de voorraden, welke in aanmerking komen voor algemeen gebruik, door vaststelling van maximum-prijzen en waar noodig beschikbaarstelling tegen goedkoopere prijs van alle onontbeerlijke levensbehoeften, in den nijpenden nood van het volk wordt voorzien, en de oorlogsellende niet zwaarder drukke op de arbeidersklasse dan strikt onvermijdelijk is."

Reeds in het laatst van 1917 had de Regeering aan de Centrale Commissie verzocht een vertegenwoordiger aan te wijzen die als commissaris van de N. U. M. kon worden benoemd, en een, die als adviseur van den Minister zou optreden. Op de aanwijzing van een N. U. M.-commissaris stelde het P.B. niet veel prijs, doch het meende, dat, zoo er op ingegaan werd, Wibaut genoemd diende te worden. Hiermee vereenigden de besturen van het N. V. V. en den B. v. A. C. zich ten slotte. Tegenover de uitnodiging om een adviseur van minister Posthuma aan te wijzen, stond het P.B. absoluut afwijzend. In herhaalde samensprekingen over deze aangelegenheid werd onzerzijds betoogd, hoe weinig practisch resultaat van het optreden van een zoodanig ambtenaar mocht worden verwacht, ook al was hem de grootst mogelijke bewegingsvrijheid gewaarborgd, en hoe groote risico zijn adviezen meebrachten voor de beweging, die hij vertegenwoordigde. De B. v. A. C. onderschreef deze bezwaren niet en het N. V. V.-bestuur stond er op naast den adviseur door de Christelijke Vakcentrales aangewezen, ook een namens de moderne arbeidersbeweging benoemd te zien. Toen de aanwijzing door de Centrale Commissie tengevolge van onzen tegenstand onmogelijk was, besloot het N. V. V. een zijner bestuurders beschikbaar te stellen en de Regeering benoemde op zijn voordracht Fimmen. Wij deelden het bestuur van het N. V. V. mede, dat er onzerzijds geen bezwaar tegen was, desondanks de samenwerking in de Centrale Commissie te bestendigen, mits goed vaststond, dat Fimmen alleen als vertegenwoordiger van het N. V. V. optrad en de Centrale Commissie noch de Partij eenigerlei verantwoordelijkheid voor zijn adviezen dragen zou.

De vertegenwoordiger van het N. V. V. bij den minister bleef de functie van secretaris der Centrale Commissie vervullen en deze combinatie van functies voerde tot een conflict, eerst in de Centrale Commissie, daarna tusschen de besturen van het N. V. V. enerzijds en die van den B. v. A. C. en S. D. A. P. anderzijds, toen deze laatsten zich met de opvattingen, welke de Regeeringsadviseur omtrent zijn dubbele taak had, niet konden vereenigen. Dit conflict werd nog verscherpt door de onjuiste en voor de beide met het bestuur van het N. V. V. samenwerkende organisaties hoogst onaangename wijze, waarop het in zijn in den zomer 1918 uitgekomen Jaarverslag over 1916-'17 de geschiedenis der Levensmiddelenactie schreef.

Dit conflict werd opgelost in een begin October gehouden gecombineerde bestuursvergadering; de door ons aangewezen N. U. M.-commissaris en de vertegenwoordiger van het N. V. V. bij den Minister van Landbouw legden beiden hun functies neer.

In de maanden Mei tot en met Juni stond de Levensmiddelenactie en het daaruit geboren program van economische hervormingen in het centrum onzer verkiezingsactie. Het daarop volgende tijdperk van politieke onzekerheid onder een demissionair kabinet en met een samenstelling der Kamer, die het twijfelachtig maakte in welke richting een oplossing van de regeeringscrisis gezocht zou worden, was voor een felle levensmiddelenactie ongunstig. Zij werd eerst weer opgenomen in Augustus met het bijeenroepen van de afgevaardigden der plaatselijke organisaties in een aantal hoofdplaatsen van provincies. Deze vergaderingen werden op 15 September gehouden; zij slaagden uitstekend, waren druk bezocht, en bewezen, dat de kern der arbeidersbeweging allermintst geneigd was te verslappen of bij de pakken te gaan neerzitten.

DE NOVEMBERGEBEURTENISSEN.

In een op 19 October gehouden conferentie met de besturen van het N. V. V. en den Bond van Arbeiders-Coöperaties werd de stand van zaken, hangende de interpellatie-Schaper, opnieuw onder de oogen gezien. Overwogen werd het beleggen van een algemeen arbeiderscongres tot het vaststellen van een „vredes”-program ten aanzien der Levensmiddelenvoorziening, voorbereid door vergaderingen in het land. Karakter en aard dezer betoogingen zouden afhangen van den afloop der interpellatie.

Hoewel de regeering bij deze interpellatie niet-onbevredigende toezeggingen deed en er een streven viel waar te nemen om onze eischen tegemoet te komen, waren de toezeggingen en de stemming van regeering en Kamermeerderheid toch niet zoo, dat van een stevige actie kon worden afgezien. Daarbij kwam, dat de internationale toestand uitzicht op ingrijpende veranderingen opende. Duide-lijk lag onze taak voor ons: ook de strijdende arbeiders in Nederland er van te doordringen, dat groote hervormingen aanstaande waren, die zich mogelijk niet op de gewone wijze, stellig niet in het gewone tempo zouden voltrekken. In deze overtuiging kwamen de besturen op 28 October weer bijeen. Besloten werd een meerdaagsch congres bijeen te roepen, dat den algemeenen toestand onder de oogen zou zien en zich uitspreken over de in het overgangstijdperk te nemen maatregelen betreffende de levensmiddelenvoorziening, de demobilisatie, werkloozenzorg, werkverschaf-fing e. d.

Besloten werd de conclusies dezer vergade-ring niet op de gewone wijze te communiceeren, maar in een manifest meer te leggen. Aan Troelstra werd opgedragen dit manifest te ont-werpen.

Op Zaterdag 2 November kwam het Partij-bestuur weer bijeen. De gebeurtenissen in de sinds de vorige bijeenkomst verloopende dagen hadden den toestand zeer verscherpt. De Dinsdag d. a. v. te houden interpellatie in de Tweede Kamer, welke naar het aanvankelijk voornemen hoofdzakelijk het militaire beleid der regeering zou betreffen, kon daardoor veel verder politieke strekking krijgen en voor onze geheele beweging consequenties met zich brengen, die te voren wel ernstig onder de oogen gezien mochten worden.

Het door Troelstra ontworpen manifest had onder deze omstandigheden een geheel ander

karakter gekregen dan in de bedoeling van de bijeenkomst van 28 October had gelegen; het behandelde nu uitsluitend den algemeenen poli-tieken toestand en nam stelling ten aanzien van de thans opgedoken kwesties van methode en taktiek. Daarom werd besloten de besturen van het N. V. V. en van den Bond van Arbeiders-coöperaties met de redactie van „Het Volk” en „De Socialistische Gids” uit te noo-digen tot een bespreking op Zondag 3 November in het Paviljoen Vondelpark te Amsterdam.

Besloten werd het in een vorige bijeen-komst tegen Kerstmis beraamde Congres te doen vervallen, daarvoor in de plaats een congres op 23 en 24 November bijeen te roepen en op dit congres stel-ling te kiezen ten aanzien van doel, midde-len en program der Nederlandsche Arbeiders-beweging in de nieuwe politieke verhoudingen. Het ontwerp-manifest werd na aan een madere lezing door een commissie onderworpen te zijn geweest in „Het Volk” van 4 November, onderteekend door de drie besturen, opgeno-men. Het luidt:

OPROEP TOT DE MODERNE ARBEIDERS-BEWEGING.

De jongste gebeurtenissen in Europa en in ons eigen land verplichten ons een ernstig woord tot u te spreken.

De politieke heerschappij der machten, die den wereldoorlog hebben ontketend, is bezig ineen te storten. Rusland is voorgegaan, in Hongarije en de Oostenrijksche natiën grijpt de arbeidersklasse naar de politieke leiding bij de vorming van zelfstandige staten, in Italië gist het; in Duitschland voltrekt zich onder de lei-ding der sociaaldemocratie eene, tot heden vreedzame, revolutie; het stelsel, dat de sterkste belichaming was van de opperheerschappij der verouderde machten van militarisme en volksonderdrukking, is bezig te verdwijnen.

Het imperialisme, dat de volken gedwon-gen heeft tot den vreeselijksten broedermoord, is de doodgraver geworden van het burgerlijke regeerstelsel en boven de verwoeste landstrek-ken, de talloze kerkhoven en den economi-schen ondergang der volken, gaat de zon van een nieuwen tijd op. En het is overal het wer-kende volk — arbeidersklasse, kleine boeren, ondergaande leden van den middenstand, lei-dende hulpkrachten in het kapitalistisch be-drijf, een steeds groot deel van den slecht be-taalden ambtenaarsstand, het intellektuele proletariaat, en niet het minst de soldaten van leger en vloot, die ergste slachtoffers van den oorlogstoestand — dat op de puinhoopen der ineenzinkende oude wereld den nieuwen tijd toejuicht.

Ook over Nederland bracht het kapitalisti-sche stelsel een zee van jammer en ellende. De bevolking hongert. Voor de keuze geplaatst, om of de lasten der mobilisatie tot handhaving der neutraliteit op ons te nemen, of het land open te stellen als oorlogsterrein voor de naburige strijdende machten, bleef geen andere keuze dan het eerste. De behoefte aan steenkolen en zout, aan grondstoffen voor landbouw en in-dustrie, aan graan, vet en andere levensmid-delen, dwong ons land een uitvoerpolitiek op, die in handen eener burgerlijke regeering maar al te veel ruimte liet tot bevordering der be-langen van kapitalistische groepen boven die van het hongerende volk. Alle pogingen, om de

oorlogswinstmakerij in den wortel aan te tasten en in de gebrekkige levensmiddelenvoorziening grondige verbetering te brengen, stuitten op de oppermacht der burgerlijke klassen af. Noch debatten en moties in de Kamer, noch demonstraties, hebben tot voldoende ingrijpen geleid. De strijd tusschen de beide stroomingen in de socialistische arbeiderswereld kon slechts het zelfvertrouwen der bourgeoisie versterken en de zoo noodige machtsontwikkeling der arbeiders tegenhouden. De arbeidende bevolking, die hare zieken en kinderen zag verkwijnen, moest met hongerge maag ten arbeid gaan en verloor meer en meer alle uitzicht op verbetering. En intusschen gaf de regeering blijk van haar gemis aan medegevoelen en begripen van wat het volk leed; ondanks onze herhaalde waarschuwingen, vertoogen en demonstraties, is zij zich den steeds meer dreigenden ernst van den toestand niet bewust.

Leidde deze toestand reeds herhaaldelijk tot uitbarstingen van volkswoede, die wezen op een voortwoekerenden geest van anarchie in sommige volkskringen — de jongste gebeurtenissen in het leger wijzen er op, dat ook daar het geduld raakt uitgeput en de overdreven discipline en pesterij van boven, anarchie kweekte beneden. Hoe vaak ook opgevorderd, de mobilisatie te beperken, door ruime verloven den soldaten het leven minder ondragelijk te maken, en hoe vaak ook gewaarschuwd voor het dom-driest optreden van een deel der officieren en kommandeerenden — de regeering had te weinig voeling met de ziel der troepen, om het gewicht onzer waarschuwingen, protesten en eischen te begripen. Al werd ook op menig bijzonder punt toegegeven, de algemeene toestand der gemobiliseerden bleef gelijk. Het was ook hier: vechten tegen de Bierkaai.....

Toen werd, zonder voldoende toelichting, ten tweeden male een groot deel der verloven ingetrokken, ook voor manschappen, ver-af gelegen van het terrein in het Zuiden des lands, waar ter interneering van vreemde soldaten en verdere vervulling onzer neutraliteitsverplichtingen werkelijk de aanwezigheid van een deel der troepen wordt geëischt. De gevolgen van dezen maatregel wijzen er op, dat het leger, waarop in laatste instantie de heerschappij der burgerlijke klasse steunt, voor haar minder en minder betrouwbaar wordt.

Wij, vertegenwoordigers der moderne arbeidersbeweging van Nederland, hebben in de 25 jaren van ons werken de arbeidersklasse geleid tot verheffing van haar intellectueel en moreel peil, tot vergrooting van haar economisch weerstandsvermogen, tot versterking van haar maatschappelijke beteekenis. Zij is geworden de sterkste factor in het politieke leven van ons volk, een macht van organisatie in het bedrijfsleven, die tot groote dingen in staat is. Indien wij steeds, en met name in den oorlogstijd, dit ons toevertrouwde pand zorgvuldig hebben bewaard voor ontijdige stappen, dan geschiedde dit niet uit zucht om het heerschende stelsel te sparen. Het was integendeel onze wil, om op het oogenblik dat de strijdende arbeidersklasse gereed moet staan tot volbrenging van het groote werk, dat de historie van haar eischt, haar ongeschonden in den strijd te kunnen voeren. Want niet voor wanhopige uitbarstingen van het oogenblik, maar voor de duurzame verheffing der arbeiders, voor hunne bevrijding van kapitalistische uitbuiting en onderdrukking, is deze macht door ons geschapen en

ontwikkeld. Zoo hebben wij, ook bij elken strijd tot verbetering der arbeidsvoorwaarden, bij al ons werken voor de coöperatie, bij onze jarenlange worsteling voor algemeen kiesrecht en sociale hervorming, steeds voor oogen gehad: de vervanging van het stelsel en ondermijning van het kapitalisme, het optreden der arbeidende klasse als leidende factor in Staat en Maatschappij.

Daarom begroeten wij den tijd van thans als het oogenblik voor de gansche moderne arbeidersbeweging, om den revolutionairen toestand in Europa ernstig onder de oogen te zien en omtrent de vragen, waarvoor hij de strijdende arbeidersklasse plaatst, haar houding te bepalen.

Alleen op die wijze is het mogelijk, te zorgen, als hier de tijden rijp zijn, dat wij bewust en krachtig onze taak kunnen vervullen. Alleen zóó zullen wij sterk staan, zoowel tegen alle pogingen van terrorisme en anarchie, als tegen het streven der heerschende klasse, om haar stelsel van uitbuiting en onderdrukking te handhaven.

Daarom roepen wij u op tot het bijwonen van een Congres, dat op 24 November gehouden zal worden, om de houding te bepalen die in dezen grooten strijd door het proletariaat moet worden ingenomen."

Onder den indruk der gebeurtenissen in het buitenland en in de overtuiging, dat ook in ons land de toestand rijp was voor een verstrekkend ingrijpen in de politieke en economische verhoudingen, besloot een vergadering van de federatie Rotterdam der Partij en den Rotterdamschen Bestuurdersbond met de Raadsfractie en de Rotterdamsche Kamerleden op Zaterdag 9 November, na overleg te hebben gepleegd met eenige andere Kamerleden, onder mededeeling, dat de toestand te Rotterdam zeer ernstig was en onmiddellijk en krachtig ingrijpen eischte, het Partijbestuur, de besturen van het N. V. V. en eenige andere organisaties tot een samenspreking op Zondag 10 November uit te noodigen. Aan dezen oproep werd door deze besturen gehoor gegeven. Op deze vergadering bleek, dat de stemming in andere groote steden niet die was, welke de Rotterdammers bij hun arbeiders veronderstelden. Vrij algemeen achtte men het tijdstip voor het beginnen van een verstrekkende actie nog niet aanwezig en den Rotterdammers werd den raad gegeven van het uitgeven van een manifest en van het houden van vergaderingen tot het oprichten van A. en S.-raden af te zien. Besloten werd het Congres, uitgeschreven op 23 en 24 November, een week te vervroegen en tegen 17 November bijeen te roepen. Een commissie werd benoemd tot het ontwerpen van een program van eischen, dat aan het Congres zou worden voorgelegd. Het denkbeeld de vorming van Arbeiders- en Soldatenraden voor te bereiden, vond bij de besturen van S. D. A. P. en N. V. V. geen instemming.

Desondanks besloten de Rotterdamsche organisaties nog vóór het Congres op Maandag 11 November een openbare vergadering te beleggen en Troelstra, op zijn aanvankelijke weigering om het woord te voeren terugkomende, trad op die vergadering als spreker op.

De bekende redevoering door Troelstra toen gehouden ging weliswaar niet in tegen besluiten door de op Zondag d. a. v. gehouden confe-

rentie genomen, zij bevatte evenmin een aansporing tot daden, die door de meerderheid der conferentie principieel of op taktische overwegingen van de hand waren gewezen, en spoorde ook niet aan tot het maken van resolutie, maar ging toch vooral wat toen en strekking betref in tegen den geest der groote meerderheid op bedoelde conferentie.

Zij moest het misverstand wekken, dat de centrale besturen op het Rotterdamsche Congres met voorstellen tot omverwerping der burgerlijke regeering en instelling van Arbeiders- en Soldatenraden zouden komen, wat bevestigd werd door de opzienbarende redevoering, welke Troelstra onder teekenen van instemming zijner fractiegenooten op Dinsdag 12 November in de Kamer hield. De indruk, dat de Partijleiding achter deze dingen stond, werd aanvankelijk bij de besturen der stedelijke federaties, nadat daarvan op het Congres mededeeling was gedaan, ook bij anderen gewekt door het telegrafisch verzoek van den Partij-secretaris om het „Volk“-verslag van de door Troelstra gehouden redevoering te verspreiden.

Tegen dit onorganisatorisch optreden nam de Partijbestuursvergadering van 23 November scherp stelling. In het communiqué der vergadering wordt uitdrukkelijk vastgesteld, dat het Partijbestuur geen verantwoordelijkheid droeg voor Troelstra's daad en dat de Partij-secretaris zonder voorkennis of machtiging van het P.B. of diens voorzitter gehandeld had.

Troelstra, die deze vergadering niet kon bijwonen, betuigde schriftelijk zijn leedwezen over het gebeurde. Op grond hiervan en van de in zijn vergadering atgelegde verklaring door den secretaris sprak het P.B. het vertrouwen uit, dat zaken van gelijken aard zich in de toekomst niet weer zouden voordoen.

Den dag na de Kamerzitting van Dinsdag 12 November stak in de burgerpers een geweldige hetze tegen de sociaaldemocratie den kop op, de regeering bespoedigde de demobilisatie van de oudere, niet betrouwbare lichten, en nam o. a. door het stichten van burgerwachten maatregelen om gewapend weerstand te kunnen bieden aan een revolutie, waartoe de verantwoordelijke leiding van Partij en Vakverbond nimmer hadden besloten en waarvoor geen enkele voorbereidende maatregel getroffen was.

Op 13 November 1918 trok de Bond van Ned. Arbeiders-Coöperaties zich van de samenwerking met S. D. A. P. en N. V. V. terug, „omdat de actie voor de levensmiddelenvoorziening door de omstandigheden in geheel andere banen is gekomen en geheel een politiek karakter heeft gekregen“.

Ondanks deze reactie slaagde het Rotterdamsche Congres volkomen. Er waren 498 afdelingen der Partij, 34 hoofdbesturen en 999 afdelingen van vakbonden, 55 Bestuurdersbonden en 22 coöperaties vertegenwoordigd, in totaal 1538 organisaties. Voorts waren als gasten aanwezig de Bond van Dienstplichtigen, de Bond van Minder Marinepersoneel en de Bond van Belgische Arbeiders.

De discussies getuigden van den vasten wil om voet bij stuk te houden en de hervormingen, waarvoor de tijd rijp was, af te dwingen; het Congres kenmerkte zich door een geest van eenheid en vastberadenheid.

Aan het slot werd de volgende resolutie met algemeene stemmen aangenomen:

„Nu de wereldoorlog, die over Europa's volkeren de grootst denkbare ruïne en ellende heeft gebracht, ten einde is, valt de arbeidersklasse de historische taak ten deel om te zorgen dat de wederopbouw van het economische en sociale leven zóó geschiedt, dat zij daarin de plaats krijgt, die haar krachtens getal en economische onmisbaarheid toekomt. Zij mag, noch wil langer duden, dat zij op de belangrijkste terreinen van het maatschappelijk leven als minderwaardige en machteloze staat en anderen door het kapitaal-bezit haar heele bestaan beheerschen.

Het Congres begroet met oprechte vreugde het feit, dat de sociaaldemocratie in Duitschland en Oostenrijk de taak van de democratisering en socialisatie in het levensbelang der arbeidersklasse heeft ter hand genomen en spreekt de hoop uit, dat de Deutsche revolutie, die op zoo schitterende wijze de overwinning heeft behaald, er op even schitterende wijze in moge slagen, haar sociaal-politieke doeleinden te bereiken. Het doet een beroep op de georganiseerde arbeidersklasse van de landen der Entente, om zoodanigen invloed te oefenen op de vredesvoorwaarden, dat de grootsche taak, die de Deutsche revolutie niet alleen in het belang van het Deutsche, maar in dat van alle volkeren te vervullen heeft, niet verhinderd wordt door een lamgeslagen economisch leven en een hongerende bevolking.

De economische ontreddering door den oorlog veroorzaakt ook in Nederland, waar wel enkele groepen van oorlogswinstmakers groote kapitalen opeenhoopten, maar breede massa's der arbeidersklasse, mede door de totaal onvoldoende regeling der levensmiddelenvoorziening leed en lijdt, heeft zoodanige verhoudingen geschapen, dat terugkeer tot normale en vreedzame ontwikkeling slechts te bereiken is, wanneer dat door ingrijpende politieke en sociale hervormingen mogelijk wordt gemaakt.

Het Congres is van oordeel, dat de noodige stabiliteit in het sociale leven van het land alleen dan zal worden bereikt, wanneer door de arbeidersklasse door middel van hare politieke- en vakorganisaties in elk opzicht het haar toekomende aandeel in de beheersching van het politieke- en sociale leven wordt verkregen om daardoor allereerst in hare noden en behoeften te voorzien. Waarbij ook gelet moet worden op de behoeften van de honderdduizenden, welke als soldaten verplicht waren hun arbeidspositie te verruilen voor die van den legerdienst.

Stelt het volgende program van eischen vast, welker inwilliging een onmisbare voorwaarde vormt voor het bedoelde herstel.

1. Onmiddellijke demobilisatie met uitkeering van behoorlijke vergoedingen, zoolang de gedemobiliseerden werkloos zijn.

2. Onmiddellijke invoering van algemeen vrouwenkiesrecht; kiesrecht voor alle meerderjarigen.

3. Afschaffing der Eerste Kamer.

4. Dekking der kosten van alle crisisuitgaven en sociale maatregelen door heffingen ten laste van het groot-kapitaal en van het groot-grondbezit.

5. Socialisatie van alle bedrijven, die daarvoor in aanmerking komen.

6. Snelle en afdoende voorziening in den woningnood.

7. Verbetering van den toestand der kleine boeren.

8. Inwilliging van alle eischen van het program van den Bond van Dienstplichtigen en van den Bond van Minder Marinepersoneel.

9. Intrekking van de stakingswetten van 1903.

10. Levensmiddelenvoorziening als gemeenschapszorg met samenwerking van boeren-, landarbeiders- en verbruikersorganisaties. Regeling van productie en aanvoer.

11. Invoering van Staatspensioneering op 60-jarigen leeftijd.

12. Aanvaarding en tenuitvoerlegging van de internationale eischen der vakvereenigingen op het gebied der sociale wetgeving (program van Bern).

13. Onverwijldige invoering van den wettelijken 8-urendag en van den 6-urendag voor ondergeschonden mijnarbeid.

14. Volledige werkloozenzorg onder beheer der arbeidersorganisaties.

15. Belangrijke verhooging der salarissen van werklieden en lagere ambtenaren in publieken dienst en van het spoorwegpersoneel.

Het Congres besluit tot de benoeming van een Comité van Actie, dat voor opdracht heeft zich ter inwilliging van de eischen van dat program tot de regeering te wenden en in het land een zoodanige agitatie te ontwikkelen dat het program, gedragen door den eendrachtigen en onverzettelijken wil van het Nederlandsche proletariaat, onafwijsbaar wordt, en daartoe elken vorm van demonstratie, ook die der algemeene werkstaking, aan te grijpen.

De Sociaaldemocratische Arbeiderspartij en het Nederlandsch Verbond van Vakvereenigingen verklaren plechtig al hun krachten en al hun volharding te zullen aanwenden om de in dit program vervatte levenseischen der arbeidersklasse ten spoedigste te doen zegevieren.

Zij doen op het Nederlandsche proletariaat een krachtig beroep om hen in den strijd voor de verwezenlijking dezer eischen met al zijn energie te steunen."

Het Comité van Actie, ingesteld door de besturen van S. D. A. P. en N. V. V. in de week voorafgaande aan het Congres, werd bij Congresbesluit bevestigd. Het bestond uit Oudegeest en Fimmen van het N. V. V., Vliegen en Matthijsen van de S. D. A. P. Onmiddellijk na het Congres bereidde dit Comité een algemeene vergadercampagne over het geheele land voor, die zoowel wat aantal vergaderingen als wat bezoekers en propagandistisch resultaat betreft een geweldig succes waren. Hiertoe droeg ook niet weinig bij de actie

in het bijzonder door de christelijke partijen, met name de katholieken, ontwikkeld, die uit het revolutie-geval een anti-socialistisch relletje trachtte te slaan. Dit gelukte gedeeltelijk in het zuiden, waar zich de gevallen van molestatie, zaalafdrijving en geestelijken dwang van een tien- of twintigtal jaren geleden herhaalden. De regeering deed het mogelijke om als redster der natie te poseeren. De koningin liet zich rondrijden, — en de moderne arbeidersbeweging week geen streep van den weg, dien het Rotterdamsche Congres had vastgesteld.

Op Dinsdag 26 November overhandigde het Comité van Actie aan den tijdelijken voorzitter van den Ministerraad, die de leden in audiëntie ontving, een afschrift van de door het Congres genomen besluiten, die door den Partijvoorzitter met een enkel woord werden toegelicht. De minister antwoordde, dat hij aan het stuk de noodige aandacht zou schenken en dat de toelichting zijn belangstelling wekte. Als zou blijken, dat verschillende der geuite wenschen spoedig verwezenlijkt zouden kunnen worden, zou dit den minister zeer verheugen.

Ten aanzien van enkele punten, waarvan de 8-urendag de voornaamste is, werd door de regeering vervulling toegezegd. In afwachting hiervan sloeg de Nederlandsche arbeidersbeweging zelf de hand aan den ploeg. In tal van gemeenteraden werden op aansporing van het Comité van Actie door de sociaaldemocratische fracties de meest urgente punten van het program aan de orde gesteld en, waar zij een enigszins beteekenende macht vormden, met succes; hetzelfde geschiedde in eenige Statenvergaderingen. De vakbonden begonnen hun campagne voor de directe vervulling van het program, voorzoover dit binnen het bereik der werkgevers lag — en dagen achtereenvolde een eerbiedwekkende opsomming van bedrijven, waar bij minnelijke overeenkomst tot invoering van den 8-uren-dag besloten was, de desbetreffende „Volk"-rubriek. Voor de bedrijven, waar de inwilliging van dezen meest op den voorgrond tredenden eisch der vakbonden niet goedschiks verkregen kan worden, rusten de vakvereenigingen zich ten strijd, — waartoe het op het oogenblik, dat wij dit verslag schrijven, reeds in omvangrijke, plaatselijk het geheele bedrijf stilleggende stakingen gekomen is.

Juist voor het afdrucken van dit verslag brengen de bladen het bericht, dat het wetsontwerp regelende den 8-urendag het departement verlaten heeft.

Amsterdam, 2 April 1919.

Voor het Partijbestuur,

J. W. MATTHIJSEN, secretaris.

Verslag van den Bond van Soc.-Dem. Vrouwenklubs.

(1 Januari 1917—1 October 1918.)

Dit verslag zal van zelf niet zoo volledig kunnen zijn als wenschelijk is, doordat de secretaresse van den Bond, partijgenoot Ankersmit, haar functie in Februari 1918 heeft neergelegd en de tijdelijke secretaresse verslag moet geven van werkzaamheden, welke zij niet persoonlijk heeft medegemaakt.

Het uit treden van partijgenoot Ankersmit was voor den Bond een groot verlies en betreurd werd het, dat zij het noodig achtte tot dezen stap te moeten overgaan. Als tijdelijk secretaresse werd in haar plaats benoemd E. H. C. Caderius van Veen. Verder ontstond door het bedanken van partijgenoot Berdenis van Berlekom—Tilanus een vacature in het H.B. Zoodat het H.B. nu als volgt is samengesteld:

M. Wibaut—B. v. B., voorzitter; E. H. C. Caderius van Veen, tijdelijk secretaresse; L. J. van Kuijkhof—Koedijk, penningmeesteres; J. van Kersen—v. Muijlwijk; G. Krom de Vries; E. Sannes—Sannes.

De laatste jaarvergadering werd in 1917 te Arnhem gehouden, den dag voor het Paaschcongres. Aldaar waren 37 clubs vertegenwoordigd. Op deze jaarvergadering is voornamelijk gesproken over de verbreding der propaganda. Het plan van het H.B. om in de verschillende gewesten propaganda-commissies te stichten, verkreeg de goedkeuring der vergadering. In samenwerking met de Partij zijn deze commissies opgericht. Enkele dezer commissies deden goed werk, doch door gebrek aan leiding is dit werken over het algemeen niet zoo geslaagd als verwacht werd. Het P.B. heeft nu in overleg met ons H.B. besloten deze commissies geheel nieuw te construeeren en het secretariaat op te dragen aan den secretaris van het gewest. Zodoende hoopt men een stevig contact te verkrijgen tusschen het secretariaat van den Bond en de gewestelijke commissies.

De Bond telt thans 61 clubs en 4 propaganda-commissies met totaal pl.m. 2825 leden en 62 aspirantleden. In verschillende plaatsen is men met voorbereidselen bezig om tot oprichting van een propaganda-commissie of club te geraken.

VOORNAAMSTE VERRICHTINGEN VAN HET BONDSBESTUUR.

Een verzoek van het Bondsbestuur, gesteund door de clubs, om zitting te mogen nemen in de commissie tot reorganisatie van de Partij, met de bedoeling den Bond in nauwer contact te brengen met de Partij, kon niet ingewilligd worden, omdat aan de commissie, bestaande uit den partij-secretaris en voorzitter van de Partij, geen andere leden werden toegevoegd. Voorstellen desbetreffende diende de Bond in den Partijraad in. Daar in den Partijraad geen

meerderheid voor de Bondsvoorstellen werd verkregen, besloot het Bondsbestuur na bespreking met het Partijbestuur die voorstellen voor het reorganisatie-congres in te trekken.

Als gevolg echter van de besprekingen in den Partijraad en met het Partijbestuur kunnen wij constateeren, dat de Bond op het Congres van Februari 1917 het recht heeft gekregen aan de discussies deel te nemen en het recht om voorstellen in te dienen naar aanleiding van de besprekingen op het Congres.

Ook hebben verschillende clubbesturen het recht gekregen de stedelijke federatie-vergaderingen bij te wonen. Zij hebben daarin uitsluitend adviseerende stem, maar mogen voorstellen indienen.

De Bond nam deel aan het Nat. Congres voor Staatspensionering, aan de betoogingen voor betere levensmiddelenvoorziening op 23 September 1917 en aan de groote betooging voor levensmiddelenvoorziening van Maart 1918, uitgaande van de Partij, Ned. Vakverbond en Bond van Arb.-Coöperaties.

Op aandrang van den Bond heeft de Partij op haar verkiezingsprogram den eisch voor de premievrije Moederschapszorg als een apart punt geplaatst.

Door het bestuur is bij de interpellatie-Sannes aan de Tweede Kamer een telegrafisch adres gericht, waarin op beschikbaarstelling van de militaire voorraden werd aangedrongen.

Op 17 September 1918 is bij de opening der Staten-Generaal een adres aan de Tweede Kamer aangeboden door een delegatie, bestaande uit een afgevaardigde van het Bondsbestuur en leden van het bestuur der Haagsche club.

In 18 groote plaatsen werden op dien dag groote openbare vergaderingen belegd, waarop een vrouw alleen of naast een spreker het woord voerde. Op deze vergaderingen werd het plan der Kamerfractie, om spoedig met een initiatief-voorstel voor A. V. K. te komen, bekend gemaakt.

Ten slotte dit: de verhouding tusschen Bond en Partij is uitstekend. Alle acties worden in overleg en samenwerking met de Partij gevoerd en door de Partij betaald. Het Bondsbestuur stelt dan ook aan de Jaarvergadering voor de contributieafdracht der clubs aan de Bondskas op te heffen. De clubs gesteund door de afdelingen, kunnen dan de haar verstrekte gelden uitsluitend voor haar propaganda gebruiken.

VROUWENDAGEN.

Door het niet tot stand komen van een groote landelijke meeting voor het A. V. K., wat oorspronkelijk het plan was, is op het laatste oogenblik besloten alsnog in 1917 een Vrouwendag te houden. Hierdoor was er weinig tijd van voorbereiding. Toch is deze Vrouwendag

in 30 plaatsen goed geslaagd. Op al deze vergaderingen werd een internationale motie aangenomen.

De Voorwendag in 1918 werd in 45 plaatsen gehouden en slaagde uitmuntend.

HET WERKEN DER CLUBS.

De clubs belegden vele huishoudelijke, cursus- en openbare vergaderingen. De voornaamste onderwerpen, welke op deze vergadering behandeld worden, zijn: Moederschapzorg, De Vrouw en de Alcohol, Volksgezondheid en Gemeentepolitiek, Vrouwenarbeid en Oorlog, Vrouwenarbeid en Kindersterfte, Algemeen Vrouwenkiesrecht, Coöperatie, Vakbeweging. De Vrouw en de Gemeentepolitiek, Woningtoestanden, Centrale Keuken, Russische Revolutie, Kinderopvoeding, Gemeentelijke Waschinrichtingen, De Vrouw en de Verkiezingen, enzovoorts.

Te Amsterdam werd een uitstekend geslaagden cursus gegeven, waaraan ook vrouwen buiten Amsterdam deelnamen, over: „Gemeentepolitiek”, door J. F. Ankersmit.

Verder belegden enkele clubs kinderfeesten, kinderuitstapjes, St. Nicolaasfeesten en Zondagmorgen-bijeenkomsten.

Acties werden gevoerd voor betere levensmiddelenvoorziening, gemeentelijke waschinrichtingen, schoolkleding, schoolvoeding, verlagings van den gasprijs enz., enz.

In den verkiezingstijd namen de klubleden een actief aandeel bij het verkiezingswerk. Onze 7 vrouwelijke kandidaten hebben zich in de propaganda geducht gewoerd.

Verder werkten de clubs door huisbezoek, colportage, verspreiding en straatpropaganda. Over het algemeen is er door de clubs zeer goed werk geleverd.

SCHRIFTELIJKE PROPAGANDA.

In de eerste plaats ons propagandamiddel bij uitstek, „De Proletarische Vrouw”. De oplage is gestegen tot 10.500 ex. Langzamerhand dringt met ons blad de propaganda voor het socialisme onder de vrouwen in alle hoeken van ons land door.

Brochures.

Op verzoek van den Bond zijn door de Partij de drie volgende brochures uitgegeven:

Algemeen Vrouwenkiesrecht, door Carry Pothuis—Smit.

Gemeentelijke Schoolvoeding, door M. Nieboer—Nygh.

In den Spoortrein, door A. Ladenius.

Vlugschriften.

Door den Bond zijn de volgende vlugschriften uitgegeven:

Centrale Keuken.

Gemeentelijke Waschinrichtingen.

Gedenkt mee den Internationalen Vrouwen-dag.

Op 17 September 1918 werden 108.100 manifesten verspreid in de plaatsen waar een vergadering was belegd.

PERSCOMMISSIE.

In April 1918 is partijgenoot Camp—Compas benoemd als secretaresse der pers-commissie

in de plaats van partijgenoot Berdenis van Berlekom—Tilanus. Partijgenoot Voogd heeft jaren lang voor het vermenigvuldigen der artikelen gezorgd, maar door de enorme prijsstijging van papier en cyclostylenoodigheden heeft zij dit moeten staken. Haar komt een woord van erkentelijkheid toe voor de belangeloze hulp welke zij jaren lang heeft verleend.

In Januari 1918 ontvingen 17 partij- en 11 vakbladen de zendingen der commissie. Op 30 September was het aantal van partij- en vakbladen ieder met één vermeerderd.

De commissie beschikt over zes medewerkers. Verzonden zijn 430 artikelen, waarvan 76 zijn geplaatst. Gemiddeld worden om de veertien dagen 5 artikelen opgenomen, waarvan 3 in partij- en 2 in vakbladen.

INTERNATIONALE CORRESPONDENTIE.

Met groote toewijding heeft Heleen Ankersmit tot aan Februari 1918 de internationale correspondentie gevoerd. Gedurende den oorlogstijd trachtte zij steeds de tusschenpersoon te zijn en den band tusschen de socialistische vrouwen der oorlogvoerende landen vast te houden. Toch kwamen steeds minder berichten in.

In Maart droeg het Bondsbestuur aan Carry Pothuis—Smit op om voorloopig de internationale correspondentie te voeren. C. P.—S. stelde zich direct in verbinding met Clara Zetkin, waarmee zij eenige correspondentie voerde. Verder bracht zij de vrouwen der verschillende landen op de hoogte van den uitslag der verkiezingen en schreef zij korte berichten over de verkiezingen en de levensmiddelenactie in de „Frauenbeilage der Leipziger Zeitung”.

Nu er eindelijk uitzicht komt op vrede, hopen wij dat de tijd niet ver meer af is, waarop de socialistische vrouwen in een internationale conferentie bijeenkomen.

De op 12 December afgekondigde Grondwetsherziening heeft ons het passief vrouwenkiesrecht gebracht en den weg vrij gemaakt voor de invoering van het actief vrouwenkiesrecht, zij het dan ook bij gewone wetgeving. Onze Partij was de eenigste politieke organisatie, wie het gelukte een vrouw als afgevaardigde naar de Tweede Kamer te zenden. Wij verheugen ons zeer over dit behaalde succes. Een teleurstelling was het, dat de redactrice van ons blad niet gekozen is. Zij toch was op onze jaarvergadering als onze candidate aangewezen, en, hoewel zij als bondscandidate door de Partij gesteund werd, is het der Partij niet gelukt haar in de Tweede Kamer te brengen.

Waar, naar alle waarschijnlijkheid, binnen enkele jaren het A. V. K. zal worden ingevoerd, is het voor onze Partij van 't grootste belang, dat de propaganda onder de vrouwen veel steviger dan tot nog toe ter hand wordt genomen. De Bond is voor dit werk het aangewezen lichaam. Laten wij den ernst van onze taak ten volle beseffen en moedig in het vertrouwen op het eenmaal overwinnende socialisme, ons werk met alle energie, waarover wij beschikken, voortzetten.

E. H. C. C. v. V.

(Vereenvoudigde spelling.)

Verlag van de Kommissie van Geschillen tussen de Redaksie van „Het Volk” en de partijgenoten-inzenders.

(Mei 1917—Maart 1919.)

De kommissie bestond gedurende deze tijd uit dr. D. Sloos, S. R. de Miranda en mr. G. van den Bergh (sekr.).

Aan het verslag moge deze algemene opmerking voorafgaan, dat de kommissie tengevolge van de grote papiernood ietwat minder vrij stond in haar beoordeeling van de stukken dan anders wel het geval zou zijn geweest. Zij kon tans slechts tot plaatsing besluiten, indien de weigering door de redaksie haar ten enenmale ongemotiveerd leek.

De volgende stukken kwamen in en werden op de te vermelden gronden geweigerd of geplaatst:

12 Mei 1917, C. R. te R. Stuk tegen het uitgeven van een ochtendeditie bij „Het Volk”, omdat aan deze ochtendeditie generlei behoefte zou bestaan. Geweigerd, omdat opname in strijd scheen met de belangen van de partij.

14 Mei 1917, C. O. te T. Stuk tegen ochtendeditie van „Het Volk”, op grond van bezwaren tegen nachtarbeid. Geweigerd, omdat reeds verschillende artikelen van gelijke strekking waren opgenomen en het stuk geen enkel nieuw gezichtspunt opende.

23 Mei 1917, J. H. W. te S. Stuk tegen een versie in de „Notenkraker”, waarin met Van Eeden de draak werd gestoken. Geweigerd omdat aan de tekst van de „Notenkraker, een satiriek blad, een andere maatstaf moet worden aangelegd dan aan die van een gewoon dagblad, en omdat Van Eeden de afstraffing ten volle had verdiend.

30 Junie 1917. Stuk van S. S. en I. B. te A. over leerdistributie, in verband met zelfreparateurs. Opgenomen, mits belangrijk verkort, hetgeen geschied is.

30 Junie 1917, P. van O. te A. Stuk met klachten over de weinig principiële houding van sommigen onzer leiders en over hun verslapping. De kommissie was van oordeel, dat het stuk veel en veel te lang was en op sommige plaatsen van een volkomen ongemotiveerde felheid. Niettemin achtte zij plaatsing van bepaalde gedeelten ervan in het belang van de partij gewenst. Ze gaf de schrijver dientengevolge in overweging het stuk om te werken, waarna het geplaatst zou worden. Schrijver wenste het „ontmande” stuk echter niet te plaatsen.

30 Junie 1917, C. N. te U. Stuk met opmerkingen naar aanleiding van een zangwedstrijd te Amsterdam. Geweigerd, omdat kwestie te onbelangrijk was.

6 September 1917, J. S. te A. Stuk met klacht over feit, dat redaktie een ingezonden stuk van schrijver slechts verkort had opgenomen. Hoewel de kommissie het in het algemeen verkeerd vindt, wanneer een stuk zonder voorkennis van de inzender wordt bekort, werd plaatsing geweigerd, aangezien het verkorte

stuk de inhoud van het oorspronkelijke voldoende weergaf.

17 September 1917, H. J. B. te A. Stuk naar aanleiding van een discussie in „Het Volk” over eisen, te stellen aan kommiezen bij de volkshuisvesting. Geweigerd, omdat de discussie in „Het Volk” nog niet afgesloten was en het verkeerd scheen, dat derden zich voor die afloop in de discussie zouden mengen. Ook om andere redenen ongeschikt.

9 Oktober 1917, M. P. te A. Stuk met felle aanval op de „Dageraad”, naar aanleiding van persoonlijk ondervonden behandeling. Aanval was de kommissie van pordeel de schrijver aan te raden een meer zakelijke en meer gepaste verdediging te schrijven, welke zou worden opgenomen; maar vóór dat een besluit in die richting werd genomen, kwam ons ter ore, dat de vakvereniging reeds in de zaak was gekend en dat de inzender zich vervolgens bij de hem opgelegde straf had neergelegd. Daarmee werd de zaak als afgedaan beschouwd.

9 Oktober 1917, R. H. W. te A. Stuk met klachten over eten van Centrale Keuken, speciaal over te geringe voedingswaarde. Naar aanleiding van deze klacht heeft de kommissie nog inlichtingen bij deskundigen ingewonnen, waaruit nogmaals het tegenovergestelde bleek. Dientengevolge scheen opname na de vele reeds vermelde klachten, onnodig.

19 Oktober 1917, A. L. te G. Stuk over het herkeuringsontwerp. Geweigerd, omdat over dit onderwerp reeds een drietal ingezonden stukken van gelijke strekking waren opgenomen.

19 Oktober 1917. H. J. K. te S. Stuk met beschouwingen over de algemene politieke toestand. Opgenomen, omdat geen enkele redelijke grond voor weigering werd aangevoerd.

7 Februarije 1918. Motie van de afdeling Zutfen, veroordelende de ontvoering van Minister en de slechte behandeling van dienstweigeraars. Geweigerd, omdat er een ware motie-manie heerste en slechts die moties, die van enige betekenis geacht kunnen worden, moeten worden opgenomen. Over de in deze motie vermelde zaken bestond in de partij niet het minste verschil van mening en er behoefden dus zeker geen moties over te worden aangenomen.

8 Maart 1918. Motie van de afdeling Schiedam, het afkeurende, dat over de voordracht van de partijraad betreffende de Kamerverkiezingen geen discussie wordt toegelaten. De opname werd gelast, omdat, geheel afgezien van de al of niet wenselijkheid van openbare discussie over de aanbevelingen van de partijraad, er geen enkele grond bestaat, waarom een afdeling niet haar mening over de weigering van discussie zou mogen uitspreken.

De redaktie ging naar aanleiding van deze uitspraak van onze kommissie in beroep bij het partijbestuur, aangezien naar haar mening

de bevoegdheid van onze commissie zich niet over moties, maar uitsluitend over ingezonden stukken in de enge zin van het woord uitstrekt.

Onze commissie zette haar standpunt uitvoerig aan het partijbestuur uiteen. Zij beschouwt een motie als een ingezonden stuk van een aantal partijgenoten in gekompri-meerde vorm; in telegramstijl. Ze ziet niet in, welke reden er kan bestaan een motie anders te behandelen dan een ingezonden stuk. Bovendien vreest zij, dat het standpunt van de redactie onhoudbaar is in de praktijk, omdat het een klein kunstje is een motie in een ingezonden stuk om te toveren.

De commissie werd echter door het partijbestuur in het ongelijk gesteld, zodat plaatsing van de motie achterwege bleef.

19 Maart 1918, J. C. L. te A. Stuk met klachten over gebrek aan medewerking bij propaganda van de zijde van partijgenoten en partij-organen. Geweigerd, omdat opname geenszins in het belang van de alleszins te waarden bedoelingen van de inzender zou zijn.

9 April 1918, J. B. te A. Stuk met aanval op de „Dageraad” over prijsopdriving, die zou hebben plaats gehad. Bij nauwkeurig onderzoek bleek de commissie, dat het hier een volkomen valse voorstelling van zaken betrof en dat op het beleid van de „Dageraad” in deze niets aan te merken viel. Dientengevolge geweigerd.

April 1918, J. C. H. te W. Stuk met klachten over houding partij inzake levensmiddelen-voorzieningen, gericht tegen artikel Vliegen: redeloosheid en radeloosheid. Na lange aar-zeling geweigerd. De houding van de redactie, die geen enkele der ingekomen stukken naar aanleiding van Vliegen's artikel opnam, werd door de commissie zeer weinig sympathiek gevonden. Niettemin achtte de commissie het stuk zo weinig doordacht en getuigend van zo weinig verantwoordelijkheidsbesef, dat zij meende de opname niet op haar verantwoording te kunnen nemen.

17 Junie 1918, J. W. te R. Stuk (repliek), waarbij schrijver zich beklagt over onderschrift onder zijn artikel „een misleidende methode”. Geweigerd, omdat het voor repliek buitengewoon lang was, en omdat een onbelangrijke zaak erin tot een geweldig gewichtige kwestie werd opgeblazen. Een verdere reden tot weigering leverde het feit, dat schrijver in zijn artikel een partikulier uitgesproken mening van een vooraanstaand partijgenoot openbaar wenste te maken.

25 September 1918, W. M. B. te A. Geweigerd wegens gering belang van de zaak.

25 September 1918, W. C. L. te W. Stuk naar aanleiding van Van der Goes' beschouwingen in „Het Weekblad” over de uitslag van de verkiezingen en de oorzaken van de minder gunstige afloop in Amsterdam.

Geweigerd, omdat het ten eerste hoogst twijfelachtig is, of de commissie opname van een stuk in „Het Weekblad” kan gelasten, ten tweede omdat het stuk het karakter droeg van een zelfstandig artikel, waarvan, zoals vanzelf spreekt, de commissie nimmer plaatsing gelasten kan en ten derde omdat het stuk niet leek in het belang van de partij.

25 September 1918, H. J. B. te A. Stuk, bevattende diverse opmerkingen. Geweigerd, omdat het in geen enkel opzicht voor plaatsing in aanmerking kwam.

24 Oktober 1918, C. J. W. te A. Stuk tegen het absentisme in de fractievergaderingen. Geweigerd in de vorm, waarin het geschreven was wegens de door niets gemotiveerde felheid. De commissie verklaarde zich bereid het stukje, mits van de onnodige felheid ontdaan, te plaatsen.

2 November 1918, J. R. te Z. Stuk met klachten over te weinige plaatsing van de tekeningen van inzender in de „Notenkraker”. Geweigerd, omdat over smaak niet valt te twisten en het het onbetwistbaar recht van de „Notenkraker”-redactie is, tekeningen, die haar niet bevallen, te weigeren.

3 December 1918, W. W. te A. Stuk met klachten over het geneeskundig distributieburo. Geweigerd, omdat enkele dagen te voren een stuk met klachten over hetzelfde onderwerp was opgenomen en dat stuk veel klemmender was dan het onderhavige.

17 Januari 1919, C. v. d. H. te R. Stuk met klachten over slechts gedeeltelijke opname ingezonden stuk en verzoek alsnog geheel op te nemen. Geweigerd omdat het ganse zakelijke deel van het ingezonden stuk was opgenomen.

5 Februari 1919, J. K. te A. Stuk dat instemming betuigt met ander ingezonden stuk betreffende de padvindierskwestie. Geweigerd wegens gemis aan belangrijkheid.

12 Maart 1919, I. de G. te A. Stuk met klachten over anti-semitisme in een schets in het Zondagsblad. Geweigerd, omdat de klachten naar de mening van de commissie zonder enige grond waren.

Namens de commissie,

G. VAN DEN BERGH.

Verslag der werkzaamheden van de Arbeiders-Jeugdcentrale.

(18 Maart—31 December 1918.)

(Vereenvoudigde spelling.)

Stichting.

Nadat het kongres der S. D. A. P. van Kerstmis 1917 zich met een door Partijbestuur en Partijraad voorgestelde statutenwijziging had verenigd, tengevolge waarvan de zorg voor de jeugdontwikkeling plaatselijk werd opgedragen aan commissies, bestaande uit volwassen vertegenwoordigers van partij en vakbeweging, en het N. V. V. zich bereid had verklaard onder deze gewijzigde vorm met de S. D. A. P. ten behoeve der jeugdontwikkeling samen te werken, werd het Centraal Komitee voor Jeugdorganisatie opgeheven en trad op 18 Maart 1918 een komitee voor Jeugdontwikkeling op, onder de naam Arbeiders-Jeugd-Centrale.

Voor de S. D. A. P. werden daarin benoemd A. H. Gerhard en J. G. van Kuijkhof; voor het N. V. V. J. Oudegeest en H. J. Bruens; voor S. D. A. P. en N. V. V.: P. Voogd.

De drie laatst genoemden vervullen resp. de functies van voorzitter, penningmeester en sekretaris. Tot ambtenaresse der Jeugd-Centrale werd benoemd mej. M. R. Drost.

Het buro werd gevestigd Reguliersgracht 80.

Werkzaamheden.

De gewijzigde organisatievorm maakte het samenstellen van nieuwe reglementen voor de jeugdgroepen en de afzonderlijke clubs noodzakelijk. Behalve administratieve bescheiden als kontributie- en spaarzegels, kontributie- en spaarkaarten, aanmeldingsformulieren, vragenlijsten, registerkaarten voor de ledenadministratie enz., stelde de A. J. C. een leidraad samen voor het jeugdwerk, bevattende aanwijzingen hoe ter plaatse een jeugdkommissie en een jeugdgroep konden worden opgericht, benevens algemene opmerkingen en een uitvoerige bespreking der werkzaamheden, die door de Jeugdkommissies konden worden verricht. Deze leidraad werd ter kennismaking toegezonden aan Federaties en Partijafdelingen met meer dan 50 leden. Hoofdbesturen van vakbonden, Bestuurdersbonden en Jeugdkommissies. Ook per afzonderlijke cirkulaire werden de partijafdelingen en bestuurdersbonden in de voornaamste plaatsen van de stichting en de werkwijze der Arbeiders-Jeugd-Centrale in kennis gesteld.

De meeste aandacht werd aanvankelijk gewijd aan het jeugdorgaan „Het Jonge Volk”, dat sedert 1 Januari 1918 twee maal per maand verschijnt. De Jeugdcentrale verzocht haar lid P. Voogd de redaktie te blijven voeren en besloot, allereerst pogingen aan te wenden de adspiranten der vakorganisaties in de kring van ons jeugdwerk te brengen door de Hoofdbesturen der betrokken vakbonden te verzoeken een kollektief abonnement voor hun

adspiranten te nemen. Een groot aantal hoofdbesturen voldeed aan dat verzoek.

Voor de verbetering van de volkszang was de A. J. C. werkzaam door de uitgave van twee liederenbundels voor de jeugd. Deze bundels „Blijde Jeugd” werden samengesteld door Hegeraat en verschenen bij „Ontwikkeling”. De Jeugdkommissies werden opgewekt om door het stichten van zangklubs en het houden van zangavonden de liederen onder de leden der jeugdgroepen bekend te maken. In een vijftal plaatsen geschiedt dit reeds.

De lichamelijke opvoeding werd bevorderd door het inrichten van een weekend kamp voor 20 personen te Laren (N.-H.), waar de jonge arbeiders en arbeiders hun vrije Zaterdagmiddag en de Zondag onder leiding konden doorbrengen. Van deze gelegenheid werd in de zomer van 1918 door een honderdtal meisjes en jongens gebruik gemaakt. Deze deelname ware groter geweest, hadden de jongelieden meer tijd gehad om de kosten voor de deelname te besparen. De bijdragen moesten laag gesteld worden, zodat niet slechts de hoge aanschaffingskosten voor het kampeermateriaal, maar ook de toeslag voor elke deelnemer voor voeding enz. de A. J. C. tot belangrijke uitgaven hebben noodzaakt. Het gevolg van deze poging is geweest, dat een groot aantal jongelieden tot spaarkassen is toegetreden, in Amsterdam alleen al meer dan 300.

Blijven de voedingsmoeilijkheden en de hoge prijzen echter bestaan, dan is het de vraag of de A. J. C. in 1919 het kampeerwerk kan voortzetten, tenzij de financiën zeer aanzienlijk worden versterkt.

In een aantal plaatsen wordt aan lichamelijke oefening gedaan. De aandacht der Jeugdkommissies is door de A. J. C. gevestigd op de mogelijkheid van Rijkssteun voor dit doel, waarvan hier en daar reeds gebruik wordt gemaakt. Alleen in Amsterdam richtte onze Jeugdkommissie 14 gymnastiekklubs in, waarvan de leiders de Rijksbijdrage genieten. Het budget van de Jeugdkommissie aldaar wordt echter zeer bezwaard door de hoge vergoeding die het Amsterdams gemeentebestuur eist voor het gebruik der gymnastieklokalen. Met de inspekteur der lichamelijke opvoeding der 2de inspektie, de heer Balfourt, werd ter zake van de bevordering overleg gepleegd.

Door een tiental groepen werden geregeld wandeltochten georganiseerd, die zeer in de smaak der leden vallen. De Alkmaarse Jeugdkommissie organiseerde op 25 Augustus 1918 een provinciale wandeltocht naar Bergen (N.-H.), waaraan door plm. 100 jongelieden uit Alkmaar, Koog-Zaandijk, Amsterdam en Haarlem werd deelgenomen.

Teneinde te geraken tot een betere lektuurvoorziening voor de rijpere jeugd, stelde de A. J. C. een onderzoek in naar het aantal jeugdboekeringen in de Openbare Leeszaalen. Op de algemene vergadering van de Centrale Vereniging voor Openbare Leeszaalen en Bibliotheken, op 14 September 1918, werden namens de A. J. C. enige wenssen ten opzichte der lektuurvoorziening van de jeugd naar voren gebracht, welke wenssen in een konferentie met het D.B. dier vereniging nader werden toegelicht. Ook met de commissie voor het Biblioteekwezen van het Nut stelde de A. J. C. zich in verbinding. Op grond van het verkregen materiaal bevordert de A. J. C. niet het stichten en onderhouden van eigen bibliotheken door de Jeugdkommissies, doch wil trachten van de bestaande boekeringen de werken in bruikleen te krijgen, die de A. J. C. voor de leden der jeugdgroepen geschikt acht. Een lektuurcommissie is door de A. J. C. ingesteld, bestaande uit mevr. Wibaut, Th. J. Thijssen, A. H. Gerhard, P. Voogd en H. J. Bruens, die leiding zal geven bij de keuze der boeken door het samenstellen van een boekenlijst. Deze commissie is met de werkzaamheden reeds begonnen.

In zeven plaatsen worden de jongelieden onzer jeugdgroepen voorgelicht bij de keuze der boeken.

Ook werd een poging ter verbetering gedaan op het terrein der bioskoopvoortoningen. Een demonstratieavond van de Haagse Schoolbioskoop op 13 September 1918 werd door de afgevaardigden der A.J.C. bijgewoond en de directeur Van Staveren gaf op uitnodiging onzer Centrale voor een volle zaal in Flora te Amsterdam een openbare les, waartoe pers en autoriteiten waren uitgenodigd. Dit voorbeeld werd door de Rotterdamse commissie gevolgd. De jongelieden onzer Haagse jeugdgroep nemen geregeld aan de lessen der Haagse Schoolbioskoop deel.

De A. J. C. trachtte leiders te krijgen onder de onderwijzers. Ze zond daartoe een schrijven naar het Hoofdbestuur van de Bond van Nederlandse Onderwijzers, dat door dit bestuur in „De Bode” werd gepubliceerd. Het aantal ingekomen adressen van onderwijzers, die zich bereid verklaarden onderwijs te geven aan de jeugdgroepen, was niet groot. De Jeugdkommissies werden met deze adressen in kennis gesteld.

De onderwerpen der kursussen die door de Jeugdkommissies werden georganiseerd, vallen op het gebied van Nederlandse Taal, Geschiedenis, Staatsinrichting, Aardrijkskunde, Zang en Muziek, Stenografie, Astronomie, Letterkunde, Drankbestrijding, Maatschappijleer, Jeugdbeweging en Vakbeweging. Soms werd het gesprokene door lichtbeelden verduidelikt.

Door een aantal Jeugdkommissies worden van tijd tot tijd gezellige en feestelijke bijeenkomsten belegd, mede om het ledental der jeugdgroepen op te voeren.

De relatie van het vroeger Centraal Komitee voor Jeugorganisatie met de Staatskommissie, die een onderzoek heeft ingesteld naar de ontwikkeling der 13—18-jarige jeugdige personen, werd door de A. J. C. voortgezet. De Staatskommissie werd op de hoogte gebracht met de veranderingen in de organisatievorm.

Resultaten.

In dit eerste jaar is een goede grondslag gelegd voor het jeugdwerk der moderne arbeidersbeweging door een grote uitbreiding van het aantal betalende abonnees op „Het Jonge Volk”. Alle leden onzer Jeugdgroepen lezen het orgaan, waarvan de kosten in de contributie zijn begrepen. Daarnaast is het aantal aspiranten der vakafdelingen aan wie geregeld het jeugdblad voor rekening van hoofd- of afdelingsbestuur wordt toegezonden sterk toegenomen. De oplage steeg van 4000 op 8500 exemplaren. Ten behoeve van „Het Jonge Volk” werd „De Jonge Metaalbewerker” opgeheven. Nog zijn echter niet alle aspiranten op het jeugdblad geabonneerd. Zo missen wij b.v. nog altijd onder de vakverenigingen, die een kollektief abonnement voor alle aspiranten namen, de Typografenbond, de Bond in de Kledingindustrie en de Sigarenmakersbond.

Op 31 December bestonden in de volgende 32 plaatsen jeugdkommissies: Akkrum, Alkmaar, Almelo, Amsterdam, Assen, Beverwijk, Blijham, Enschede, Glanerbrug, Gouda, 's-Gravenhage, Groningen, Haarlem, Heerlen, Helder, Koog-Zaandijk, Leeuwarden, Leiden, Maastricht, Middelburg, Roosendaal, Rotterdam, Scheemda, Schiedam, Sneek, Stadskanaal, Tiel, Utrecht, Watergraafsmeer, Zaandam, Zutphen en Zwolle. Van deze 32 Jeugdkommissies waren er 5 (Haarlem, Leiden, Roosendaal, Stadskanaal en Utrecht) nog niet met het jeugdwerk begonnen. Het aantal jongelieden (aspiranten inbegrepen), die in meerdere of mindere mate aan het eigenlijke jeugdwerk deelnamen kon op 31 December 1918 op ongeveer 3000 geschat worden, waarvan alleen in Amsterdam 1500.

In enkele plaatsen bestonden nog groepen jongelieden, die zich niet wilden schikken naar de veranderde organisatievorm en dus door de A. J. C. niet kunnen worden erkend. Het is uit een organisatorisch oogpunt te betreuren, dat deze jongelieden nog steun ontvangen van leden der S. D. A. P. Dat is b.v. het geval te Haarlem, 's-Gravenhage en Hilversum. In laatstgenoemde plaats hebben tot dusver de Bestuurdersbond en de Partijafdeling nog geen gevolg gegeven aan het verzoek der Jeugdcentrale om de organisatievorm der A. J. C. voor de jeugdontwikkeling te aanvaarden.

Niet overal ontwikkelden de jeugdkommissies een krachtige werkzaamheid. Zij klagen over gebrekkige medewerking van de zijde der arbeidersbeweging ter plaatse. Behoudens enkele gunstige uitzonderingen zorgen de lokale arbeidersorganisaties niet voor de benoeming van geschikte commissieleden, die over voldoende tijd beschikken om zich aan dit werk te wijden. Dikwijls zijn deze ook moeilijk te vinden. De financiële steun der plaatselijke organisaties is ten enenmale onvoldoende, waardoor geschoolde leiding niet of in niet voldoende mate kan worden verkregen. Een groot bezwaar is ook het gemis aan vaste drankvrije plaatsen van samenkomst.

Verder hebben de griep, de brandstoffennood, over 't geheel de tijdsomstandigheden een belemmerende invloed op de ontwikkeling van het jeugdwerk gehad.

De A.J.C. is echter van mening, dat niette-

min de verkregen resultaten de levensvatbaarheid van het werk hebben aangetoond.

Financiën.

S. D. A. P. en N. V. V. steunden voor het eerste jaar elk met f 2000. Een oproep werd gericht tot de besturen van vakbonden, arbeiderscoöperaties en leden der S. D. A. P. om financiële steun. Tengevolge van deze oproep werd van verenigingen f 1225 en van personen f 396, in totaal een bedrag van f 1621 verkregen, zodat de A. J. C. voor het eerste jaar de beschikking had over f 5621.

Dit bedrag had ze nodig voor de eigen werkzaamheden; het was te klein om de jeugdcommissies te subsidiëren.

De A. J. C. heeft de jeugdcommissies opgewekt de kontributies der jongelieden op te voeren en een fonds te vormen uit vrijwillige bijdragen van personen. Ook zond de A. J. C. een concept-adres naar de Jeugdcommissies, dat gebruikt kan worden bij het aanvragen voor hulp en financiële steun van gemeente-wege.

Waar echter op verschillende plaatsen door het ontbreken van de vereiste geldmiddelen niet met de nodige kracht kan worden gewerkt, moeten voorloopig uitbreiding van het kamperen, stichting en inrichten van vaste klub-lokalen, het houden van goede bioscoopvoortoningen, lessen en voordrachten door geschoolde kunsus- en onderwijskrachten, krachtige lichamelijke opvoeding in zalen en op terreinen met behoorlijk spelmaterial en gehonoreerde leiders zo goed als achterwege blijven, wanneer de Jeugdcentrale niet in staat is meer en beter hulp te bieden dan tot dusverre.

De A. J. C. is voorts tot de overtuiging gekomen, dat in het belang van het jeugdwerk spoedig iemand zal moeten worden aangesteld, die als organisator en propagandist voortdurend persoonlijk contact heeft met commissie en besturen, welke geregeld voorgelicht dienen te worden. De uitbreiding van het jeugdwerk in de verschillende deelen van ons land, de propaganda voor het jeugdorgaan onder de honderd-duizenden jongelieden uit de arbeidersklasse maken aanstelling van zo'n kracht beslist noodzakelijk.

De A. J. C. hoopt derhalve spoedig financieel in staat gesteld te worden om tot het nemen dezer maatregelen over te gaan.

Slot.

Enkele zaken, die vallen na 31 Dec. 1918 en dus formeel buiten dit verslag vallen, worden hier nog kortelings vermeld.

Op Zondag 12 Januarij werd in „Parkzicht” te Amsterdam door de A. J. C. een bijeenkomst gehouden met vertegenwoordigers van Jeugdcommissies, waarvan er 18 door 36 personen vertegenwoordigd waren. Vrij algemeen bleek de klacht, dat de Jeugdcommissies over te geringe geldmiddelen beschikken om het jeugdwerk naar de eis te organiseren. Ook werd geklaagd over de samenstelling der jeugdcommissies, welke meestal uit personen bestaan, die reeds met

andere funkties zijn overladen; voorts bleek vooral op het platteland een groot tekort aan geschikte leiders.

Op 30 Januarij 1919 woonden namens de A. J. C. Voogd en Bruens een vergadering bij, die de Staatskommissie hield met afgevaardigden van organisaties op het gebied der jeugdvorming. In deze vergadering werden besprekingen gevoerd aan de hand van een door de Staatskommissie opgestelde ontwerpschets van voorstellen betreffende het onderwijs, de vrije jeugdvorming, de arbeidsbescherming, de beroepskeuze en de bestrijding der kriminaliteit. De wensen der A. J. C. zijn in die bijeenkomst naar voren gebracht.

De A. J. C. besloot zich voorlopig tot de vorming der 13—18-jarigen te bepalen om organisatorische en financiële redenen, hoewel zij van mening is, dat op den duur ook aan de ontwikkeling der 18—21-jarigen aandacht moet worden gewijd.

De Jeugdcentrale sloot zich als lid aan bij de Centrale Vereniging voor Openbare Leeszalen en Bibliotheken.

De administratie van „Het Jonge Volk” werd in Januarij 1919 van „Ontwikkeling” overgenomen.

Ter verkrijging van de nodige middelen voor de uitbreiding harer werkzaamheid heeft de A. J. C. zich gewend tot de besturen van S. D. A. P. en N. V. V.

Zij wacht met vertrouwen het antwoord af, overtuigd als zij is, dat beide besturen zullen inzien, hoe de snelle ontwikkeling der politieke en economische verhoudingen eisen stelt aan de georganiseerde arbeidersklasse, waaraan zij nog slechts onvoldoende kan beantwoorden en hoezeer deze in de toekomst op elk levensgebied mannen en vrouwen nodig heeft, die beschikken over hoge eigenschappen van geest en karakter.

Door krachtiger bevordering van het werk voor de rijpere jeugd zullen S. D. A. P. en N. V. V. een gewichtige faktor versterken tot het kweken van goede krachten voor de beweging en tot het verheffen van het ontwikkelingspeil der arbeidersklasse.

Zij wij ook niet geheel ontevreden over de resultaten, welke in deze eerste negen maanden van onze arbeid zijn bereikt, er blijft nog zoveel te doen, dat wij niet kunnen nalaten als onze mening uit te spreken, dat nog maar al te veel organisaties, welke dit werk dienen te steunen, zich hiervan afzijdig houden.

Wanneer niet spoedig meer en krachtiger hulp van die zijde geboden wordt, is te vrezen, dat de overmacht, welke onze tegenstanders op dit gebied door hunne langdurige werkzaamheid en meerdere geldmiddelen tans nog op ons hebben, lange tijd zal blijven bestaan, ja zelfs groter zou kunnen worden wanneer binnen korten tijd zoals te verwachten is de Regering met subsidies het jeugdwerk gaat steunen.

Daarom nogmaals van de zijde onzer organisaties zal ons krachtiger hulp dienen te worden geboden dan tot dusverre.

Namens de Arbeiders-Jeugdcentrale:
P. VOOGD, Sekretaris.

Jaarverslag der Sociaaldemocratische Studieclub over het jaar 1918.

Het verslag over het afgelopen jaar betreffende de werkzaamheden van de Studieclub kan kort zijn, om de eenvoudige reden, dat die werkzaamheden tot een minimum teruggebracht zijn.

De oorzaak hiervan is grootendeels te vinden in de afname van het aantal aanvragen, die in 1918 tot het bestuur gericht werden. Tengevolge van den groei der arbeidersbeweging richtten de partij, de coöperatie, de vakbeweging in hun verschillende organen zelf bureaux op, die inlichtingen op allerlei gebied konden verstrekken, een taak die vroeger voor al die verschillende takken der beweging op de studieclub neerkwam. Daarbij komt ook, dat het andere onderdeel van het werk der club, nl. het van tijd tot tijd op eigen initiatief ondernemen van speciale onderzoekingen, het verwerken van de resultaten daarvan tot rapporten, minder vlotte. Het werd voor de Studieclub steeds moeilijker zich uit de beweging voldoende medewerking te verschaffen. Zoo werd door het uitblijven van de toegezegde bijdragen van verschillende medewerkers het verschijnen van het demografisch-economisch overzicht der provincie Groningen, telkens weer vertraagd.

Een voltooide vertaling van de internationale resoluties bleef maandenlang op het partijsecretariaat liggen, waar ze ook nu nog is achtergebleven.

Het bestuur van de Studieclub heeft dan ook aan het eind van 1917 reeds gemeend dat er zich twee mogelijkheden ter overweging voordeden, nl. een opheffing der Studieclub of een volkomen reorganisatie. Algemeen was men van meening, dat getracht moest worden een reorganisatie te verkrijgen. Te dien einde had op initiatief van het bestuur een conferentie plaats met vele vooraanstaande partij-

genooten en partijbestuurders, waarin voorstellen tot reorganisatie gedaan werden en met enthousiasme aanvaard.

Een rapport werd samengesteld en begin Maart 1918 ter goedkeuring aan het partijbestuur gezonden. Een reorganisatieplan werd uitgezonden in dien zin, dat de studieclub een instituut zou moeten worden, dat zou voldoen aan een tweetal behoeften, die sterk in de partij leven, nl.:

1. de behoefte aan een informatie-bureau, tot hetwelk zich ieder partijgenoot of orgaan der arbeidersbeweging kan richten om inlichtingen van sociaal aard. Ten behoeve hiervan zou er een behoorlijk ingericht bureau moeten komen, waar de bibliotheek gevestigd zou worden en waar ten allen tijde iemand aanwezig is;

2. de behoefte aan een meer regelmatige gedachtenwisseling over de talrijke, deels nieuwe vraagstukken, die zich in de laatste jaren opdringen aan hen, die door hun woord of geschrift de beweging in eenig onderdeel dienen of in het openbaar vertegenwoordigen.

Tot op heden ontving het bestuur van het P.-B. op 'dit rapport nog geen antwoord. Intuschen werden in het jaar 1918 de werkzaamheden van de Studieclub beperkt tot de beantwoording van kleine aanvragen, die geen van allen aanleiding geven tot een speciale vermelding.

De catalogus der bibliotheek is in bewerking.

Voor het Bestuur der Soc.-Dem.
Studieclub:

TH. v. d. WAERDEN,
Voorzitter.

IDA BOTTENHEIM,
Secretaris.

Verslag van de Sociaaldemokratische Kamerfractie.

INLEIDING.

Het verslag der Kamerfractie loopt niet over het jaar 1918. In dit jaar toch hebben algemeene verkiezingen plaats gehad, tengevolge waarvan een anders dan vóór die verkiezingen samengestelde Fractie in September 1918 haar intree in de Kamer heeft gedaan. Er is daarom alle aanleiding de verantwoording der Fractie te doen beginnen bij den aanvang van het nieuwe zittingsjaar. Anderzijds echter is er ook reden om deze verantwoording niet, zooals gebruikelijk was, slechts te doen loopen tot het einde van het aan het Congres voorafgaande kalenderjaar, maar haar uit te strekken tot op het oogenblik waarop dit verslag wordt vastgesteld.

Het komt der Fractie juist voor, ook voor de toekomst aldus te handelen. Dit heeft voor, dat het verslag alsdan zal loopen van congres tot congres, zoodat, indien belangrijke zaken na afloop van het kalenderjaar aan de orde zijn geweest, deze op het eerstvolgende Congres en niet eerst meer dan een jaar later ter sprake kunnen worden gebracht, de Fractie over haar houding ter verantwoording kan worden geroepen en zich verantwoord kan. Dit zal trouwens, waar het een belangrijke kwestie geldt, toch moeten geschieden — en in de praktijk is het ook meer dan eenmaal geschied. Dan echter verdient het aanbeveling, dat het verslag der Fractie er is, om als basis der discussies te kunnen dienen.

Een parlementaire kroniek of een weer-geven van alles wat door de Fractie en hare leden individueel is gedaan, kan in dit verslag niet worden gevonden: reeds het gebrek aan beschikbare ruimte zou dit beletten. Het verslag moet zich uitteraard bepalen tot hoofdzaken, het optreden der Fractie betreffende. De houding van andere partijen zal daarbij niet of slechts zeer terloops ter sprake kunnen komen.

Al zal om de bovengemelde reden geen verslag worden gegeven van het optreden der vorige Fractie, met een enkel woord zij toch verwezen naar eenige der belangrijkste zaken, welke tusschen het Partijcongres op 2 en 3 Februari 1918 en de algemeene verkiezingen van Juli 1918 aan de orde zijn geweest.

LEVENS MIDDELEN VOORZIENING.

Terzake van de levensmiddelenvoorziening, welke toentertijd een brandend vraagstuk was, hetwelk te meer de aandacht der Fractie opeischte, wijl de vooruitzichten onzer voedselvoorziening met den dag donkerder werden, meende de Fractie zoo scherp mogelijk te moeten optreden. In het groote levensmiddelen-debat, hetwelk eind Febr. 1918 begon en waaraan onzerzijds Schaper, Sannes, Gerhard, v. d. Tempel, Duijs en Troelstra deelnamen, werd door de Fractie het vertrouwen aan de regeering opgezegd; met minister Posthuma ging het niet langer. Zijn opvattingen druischten in tegen de

eischen, welke de ernst van den toestand deed stellen, en welke belichaamd waren in het program der moderne arbeidersbeweging.

Twee moties werden ten slotte door de Fractie ingediend: één van Van den Tempel en Gerhard, waarin de onverwijld inbeslagneming en distributie van alle eetbare vetten, benevens distributie van rundvleesch tegen goedkoop prijs werd gevorderd; waarin voorts maximum-prijzen voor schoeisel, beschikbaarstelling van onder- en bovenkleeding tegen verlaagden prijs, verlaging van den prijs van het minimum-rantsoen brandstoffen voor de houders van één en twee haardsteden tot op het peil van vóór den oorlog werd geëischt en waarin ten slotte werd uitgesproken dat de maximum-prijzen niet boven de op 28 September 1916 vastgestelde mochten worden gebracht en de reeds ingevoerde verhoogingen weder moesten vervallen, —

en eene van Sannes c.s., waarin het beleid der regeering inzake de levensmiddelenvoorziening werd afgekeurd en waarin voorts werd geëischt, dat de voortbrenging planmatig, naar de behoeften des volks zou worden georganiseerd; dat de aanvoer van grondstoffen en de aanwezige voorraden zouden komen in handen der regeering en dat bij de distributie het beginsel van streng doorgevoerde rantsoeneering voorop zou staan, een en ander overeenkomstig het program der moderne arbeidersbeweging.

Toen korten tijd na het eindigen van het levensmiddelen-debat plotseling de duur der broodkaarten van 9 tot 11 dagen werd verlengd, besloot de Fractie onmiddellijk eene interpellatie aan te vragen, welke door Sannes op 16 April 1918 werd gehouden. Hij diende toen twee moties in: één, waarin afkeuring werd uitgesproken over het feit, dat de regeering onverwacht het broodrantsoen had verminderd zonder te zorgen, dat tegelijkertijd aanvullend voedsel tegen redelijken prijs en in voldoende hoeveelheid beschikbaar was, en een tweede, waarin geëischt werd, de verlenging der broodkaartperiode ongedaan te maken en daartoe, zoo noodig, de militaire voorraden oordeelkundig te gebruiken, terwijl voorts gevorderd werd, dat beslag zou worden gelegd op de bij landbouwers, handelaren en partikulieren opgehoopte voorraden, die voor distributie in aanmerking konden komen.

Beide moties werden door de Kamer verworpen.

Kort voor de verkiezingen kwamen nog twee belangrijke wetsontwerpen, de levensbehoeftevoorziening betreffende, aan de orde: eene wijziging der distributiewet, welke produktiedwang en produktie-regeling mogelijk maakte en waarin maatregelen waren getroffen om den kettinghandel te snuiken, — en de Scheurwet, welke ten bate van den verbouw van voedingsgewassen verplichte omzetting van grasland in bouwland mogelijk maakte.

Tegen beide wetsontwerpen kwam oppositie,

met name tegen de wijziging der Distributiewet. Onzerzijds werd door Sannes en Schaper het ontwerp verdedigd tegen de aanvallen vooral der rechtsche bezits-fanatici. Het mocht niet baten. Een meerderheid van rechts en links dwong den minister ten slotte, na aanneming van een amendement der Commissie van Rapporteurs, waardoor de wet zou worden ontzield, zijn ontwerp in te trekken.

De Scheurwet werd door Schaper verdedigd; zij werd door de Kamer aangenomen.

MILITAIRISME.

Onder leiding van K. ter Laan zette de Fractie haar strijd voor de belangen onzer jongens onder de wapenen voort. Bij tal van gelegenheden werd niet alleen de scherpste kritiek geoefend op de legertoestanden maar werden ook voorstellen gedaan om de lasten der mobilisatie en voor de gemobiliseerden en voor hunne gezinnen zooveel mogelijk te verlichten.

Zoo kreeg K. ter Laan een amendement aangenomen om het maximum der vergoeding op te voeren tot f 3 per dag; eveneens werd een door hem voorgestelde motie, om de landweeroefeningen 1918 niet te laten doorgaan aangenomen; door de regeering echter werd deze motie niet uitgevoerd. Voorts stelde Ter Laan onder meer voor, dat geen landstormplichtigen zouden worden opgeroepen voor dat de militielichting 1919 onder de wapens zou zijn, en pleitte hij voor een behoorlijke regeling van de uitoefening van het kiesrecht door de gemobiliseerden.

DIVERSEN.

Herinnerd zij verder aan de kritiek van J. ter Laan op het beleid van minister Treub, die toen nog aarzelde een verhooging der oorlogswinstbelasting aanhangig te maken; aan den strijd van Albarda voor staatsexploitatie der zoutontginning bij Buurse en aan diens rede bij het ontwerp tot droogmaking der Zuiderzee, in welke rede hij wees op de noodzakelijkheid, dat de droogkomende gronden niet aan het particuliere bedrijf werden overgelaten; aan de kritiek van Gerhard op het ontwerp-Lohman inzake de onderwijzersssalarissen; aan de motie-De Zeeuw (door de Kamer aangenomen) tegen de korting van den duurtetoeslag der onderwijzers op hun salarisverhooging; aan het optreden van Heidsingen, Van den Tempel en J. ter Laan bij de salarisregeling der rijksambtenaren.

DE NIEUWE FRACTIE.

De algemeene verkiezingen van 1918 brachten een S.D.A.P.-fractie van 22 leden in de nieuwe Kamer, de eerste onder algemeen mannen-kiesrecht gekozene. Over de beteekenis dier verkiezingen kan in dit verslag niet worden gesproken, wel echter zij groote voldoening uitgesproken over het feit, dat aan onze Fractie het voorrecht te beurt viel, de eerste vrouwelijke afgevaardigde onder haar leden te mogen rekenen.

De uitslag der verkiezingen stempelde onze Partij en daarmee onze Fractie in de Kamer tot de groote oppositie-partij. Naar aard en grootte werd onze Fractie leidster der, overigens niet aaneengesloten, oppositie. Deze positie legde zware verplichtingen op haar schouders, welke verplichtingen niet lichter werden door het feit, dat verscheidene der nieuwe

Fractieleden nieuwelingen in de Kamer waren. Daarom gevoelde de Fractie de noodzakelijkheid organisatorisch met haar werk gereed te zijn en de noodige voorbereiding voor de vervulling harer taak te hebben getroffen, wanneer zij op den derden Dinsdag van September in de Kamer zou komen.

Daartoe kwam zij op 22 Juli bijeen ter regeling van de arbeidsverdeeling, opdat ieder zou kunnen beginnen studie te maken van het hem toegewezen onderwerp reeds vóór dat de Kamer hare werkzaamheden zou aanvangen.

In dit verband zij er op gewezen, dat niet ieder Fractie lid bij iedere gelegenheid kan spreken. Slechts enkele sprekers der Fractie, die daartoe voor ieder onderwerp zijn aangewezen, kunnen het woord voeren en, wil er iets tot stand worden gebracht in de Kamer, dan zal menigmaal zoowel het aantal sprekers van verschillende fracties als de duur hunner redevoeringen moeten worden ingekrompen. Het is volkomen begrijpelijk, dat door de kiezers en met name door de kiezerspartijgenooten herhaaldelijk de wensch gevoeld wordt, dat de afgevaardigde van hun kieskring zich bij eenig onderwerp zou hebben geweerd. Na de bovenstaande uiteenzetting vertrouwt de Fractie, dat zal worden gevoeld, dat dit niet mogelijk is, zoodra eene Fractie georganiseerd optreedt en eene arbeidsverdeeling bestaat. Intusschen is reeds gebleken, dat ook bij de thans gevolgde wijze van optreden een ieder zijn beurt krijgt, zij het ook bij een ander onderwerp dan sommigen wellicht liever hadden gezien.

Ten einde de werkzaamheden der Fractie te bespoedigen en het mondeling overleg met de verschillende arbeidersorganisaties te bevorderen, werd overgegaan tot de instelling van vaste commissies uit de Fractie voor alle belangrijke categorieën van zaken. Deze commissies bezien voorloopig de aanhangige onderwerpen, bereiden amendementen voor, confereren met de organisaties van de tot hun terrein behorende betrokkenen.

Op deze eerste vergadering besloot de Fractie niet deel te nemen aan de openingsplechtigheid van de Vereenigde Zitting der Staten-Generaal. Op zichzelf is er geen reden om niet deel te nemen aan een zitting waarbij het Staatshoofd een publieke functie uitoefent en zich daartoe naar de Staten-Generaal begeeft. Onze Fractie heeft geen reden de Koningin niet te willen ontmoeten, wanneer de uitoefening van beider functie die ontmoeting met zich brengt.

De burgerlijke partijen echter plegen van deze ontmoeting eene manifestatie vóór het koningschap te maken. Wanneer zij wenschen — welke wensch reeds zijn weg in de pers vond — dat ook onze groote Fractie tegenwoordig is en dat niet een steeds stijgend deel der Volksvertegenwoordiging afwezig blijft en tal van onbezette stoelen aan onze afwezigheid herinneren, dan zullen zij of zich hebben te onthouden van eenige manifestatie voor hunne monarchale gevoelens of zij zullen moeten dulden, dat wij, op onze wijze, hun voorbeeld volgen.

ADRES VAN ANTWOORD.

Op den dag van de eerste bijeenkomst der nieuwe Kamer kwam ook de Fractie bijeen. Zij koos tot haar voorzitter Troelstra; tot 2en voorzitter Schaper; tot secretaris Sannes. Besloten werd, dat de Fractie, indien de Kamer

vergadert, regelmatig iedere week op een vasten dag zal bijeenkomen, dat in „Het Volk” een kort communiqué omtrent het in de fractievergadering behandelde zal verschijnen en dat de namen der afwezige leden, zoo mogelijk met de reden van afwezigheid, tevens zullen worden gepubliceerd.

In deze bijeenkomst nam de Fractie voorts het besluit, dat aan de Kamer zou worden voorgesteld, de troonrede met een adres van antwoord te beantwoorden. De Fractie achtte het noodzakelijk, dat de Kamer in de toentertijd bestaande, moeilijke omstandigheden van buitenlandschen en van binnenlandschen aard, aanstonds de nieuwe regeering in de oogen zou zien. De hoofdpunten van het regeeringsbeleid behoorden onmiddellijk met de regeering te worden besproken. Toen eenige jaren geleden het adres van antwoord op de troonrede werd afgeschaft, werd verklaard, dat het voor buitengewone omstandigheden zou kunnen worden gehandhaafd. Die waren er in September 1918, toen de strijd op het Westfront ons elken dag in de meest gevaarlijke positie kon brengen en ieder oogenblik vragen van leven of dood voor ons volk kon opwerpen, terwijl de voedselvoorziening een somber perspectief te zien gaf. Daarom was het noodzakelijk, dat op drie punten zonder verwijl licht zou worden ontstoken:

1e. de vraag: hoe vat de regeering haar neutraliteitspolitiek op? Is zij bereid voldoende openbaarheid jegens volk en Kamer te betrachten? Hoe staat zij tegenover de medewerking der Kamer in zake het buitenlandsch beleid.

2e. de militaire politiek. In de troonrede werd aangekondigd, dat wij onze onafhankelijkheid zouden verdedigen „tot het uiterste”. Waarborgen waren noodig, dat ten deze de regeering, in overleg met de Kamer, en niet de opperbevelhebber leiding zou geven. Voorts was klaarheid noodig omtrent de beteekenis van de in vage termen toegezegde beperking van de lasten der mobilisatie.

3e. het standpunt der regeering inzake de levensmiddelenvoorziening.

Troelstra deed daarom het voorstel tot het benoemen eener commissie van redactie, die een ontwerp-antwoord op de troonrede zou hebben te ontwerpen, over welk ontwerp de discussies alsdan zouden loopen. Een algemeen politiek debat werd door hem niet gevraagd; wat buiten de drie genoemde punten lag, kon tot de behandeling der begroting voor 1919 worden uitgesteld.

Het voorstel-Troelstra werd verworpen.

Onmiddellijk daarop werden onzerzijds, om deze bij uitstek gewichtige zaken toch in bespreking te kunnen brengen, interpellaties aangevraagd en wel door Schaper over de opvattingen der regeering ten aanzien van de levensmiddelenvoorziening en door Troelstra over het buitenlandsch beleid en over de uitingen in de troonrede ten opzichte van het militair beleid.

Hier worde een kort woord ingelascht over de houding, welke de Fractie ten opzichte van de meer en meer gewenschte en meer en meer aangevraagde interpellaties meent te moeten innemen.

Het feit ligt er, dat sinds September 1918 tal van interpellaties zijn aangevraagd, toegestaan en gehouden. Nu kunnen interpellaties nuttig, ja noodzakelijk wezen. Echter moet worden bedacht, dat diepingrijpende demokra-

tische en sociale hervormingen tot stand moeten worden gebracht en — met spoed. De Kamer moet daarom, vooral zoodra de desbetreffende groote wetsontwerpen haar bereiken, kunnen werken. Daarom is het aanvragen eener interpellatie over alles en nog wat niet mogelijk. De Fractie of haar leden krijgen bij herhaling het verzoek te interpellereen over onrecht, dat dezen of genen zou zijn aangedaan. Dat gaat niet. Hier moet worden volstaan met het stellen van vragen aan den betrokken minister, het bepleiten der zaak in het kabinet van dien minister, het ter sprake brengen bij de begroting.

Zoo is de Fractie gedwongen zichzelf de noodige beperking op te leggen en zoo is ook haar standpunt tegenover de door anderen aangevraagde interpellaties bepaald. Als regel zullen wij niet medewerken om deze te weigeren: het recht van interpellatie behoort door de Kamer te worden hoog gehouden; wel echter zullen wij het bij de interpellatie betrokken belang, op onze eigen motieven, toetsen aan andere belangen en daarnaar het tijdstip voor behandeling der interpellatie bepalen.

Dit standpunt werd door Troelstra ingenomen, toen hij op 11 October 1918 zich richtte tegen den heer De Savornin Lohman, die een door den heer Van Ravesteyn aangevraagde interpellatie over den stand der economische betrekkingen tot de Vereenigde Staten van Noord-Amerika wilde weigeren.

DE DRIE INTERPELLATIES.

De interpellatie-Troelstra werd gesplitst, zóó dat over het buitenlandsch en over het militair beleid afzonderlijk zou worden geïnterpelleerd.

Op 11 October 1918 hield Troelstra zijne interpellatie over het buitenlandsch beleid, waarbij de minister van Buitenlandsche Zaken wel eenige vage toenadering tot de Kamer scheen te toonen, maar wiens antwoord toch van dien aard was, dat Troelstra moest vastleggen, dat ook deze minister niet voldoende doordrongen was van de noodzakelijkheid Volk en Kamer op de hoogte te houden van de onze levensbelangen rakende onderhandelingen met het buitenland.

De interpellatie-Schaper werd eveneens spoedig — op 15 October 1918 — behandeld. Schaper wijdde eene uitvoerige bespreking aan den economischen toestand der bevolking, drong met klem aan op een complex van maatregelen tot verhooging van de productie; gispte het niet-uitvoeren der door minister Posthuma toegezegde rundvleesch-distributie; eischte het fruiken van den kettinghandel en het den kopindrukken van het hamsteren en knoeien; oefende felle kritiek op de Tilburgsche fabrikanten, die de bevolking op de grofste wijze afzetten, terwijl de kleedingvoorziening nog maar in den maak was; verzette zich tegen de prijsverhoogingen van minister Van IJsselsteyn; drong aan op het in distributie brengen der militaire voorraden en eindigde zijn requisitoir met het stellen van een reeks van 12 vragen, die het gansche terrein der regeeringsbemoeying bestreken.

In zijn antwoord op het verweer van minister Van IJsselsteyn toonde Schaper zich niet voldaan. De minister was vaag geweest; „afzien en afwachten” bleek zijn parool te wezen. Zóó ten opzichte van het laten van graan aan de boeren; zóó ten opzichte van het opslaan van aardappelen door particulieren. Er moeten

echter, meende Schaper, spijkers met koppen worden geslagen en daarom stelde hij een motie voor, waarin werd uitgesproken, dat grondige verbetering in de productie, de organisatie en de verdeeling van de levensmiddelen en onontbeerlijke gebruiksartikelen gebiedend noodzakelijk is en waarin voorts krachtige bestrijding van den clandestienen handel, inbeslagname van voorraden — de militaire inbegrepen — en verdeeling daarvan over alle ingezetenen en verlaging van prijzen voor de verbruikers werd geëischt.

Onzerzijds nam Sannes aan de uitvoerige discussies, welke zich naar aanleiding der interpellatie ontsponnen, deel. Hij hekelde de zwabber-leuze der „revolutionairen”, het fameuze „algemeen uitvoerverbod”, waaronder vandaag dit en gisteren dat werd verstaan, wat treffend bleek toen de heer Kruyt, de christen-socialist, te kennen gaf, dat het algemeen uitvoerverbod niets anders was als een tijdelijke maatregel, noodig voor een behoorlijke inventarisatie der aanwezige voorraden. Sannes stelde voorts aan de regeering den eisch, dat niemand om redenen van geldelijken aard van de verkrijging der eerste levensbehoeften mocht worden buitengesloten en vorderde daartoe inventarisatie en inbeslagname van voorraden bij producenten, handelaren en particulieren.

Doordien Schaper ziek werd, werd de motie, eenigszins gewijzigd en aangevuld met de wenschelijkheid van verhooging van het broodrantsoen, terwijl de eisch van verdeeling der militaire voorraden over de geheele bevolking in een afzonderlijke motie werd neergelegd, door Sannes verdedigd. Deze viel daarbij in het bijzonder de prijs-politiek der regeering aan en toonde aan de hand der feiten aan, dat de opvatting van minister Ruys de Beerenbrouck, die de motie-Schaper „overbodig” noemde, onjuist was.

De Kamer evenwel verwierp beide moties.

De militaire interpellatie van Troelstra, de laatste in de trits der naar aanleiding van de troonrede door de Fractie aangevraagde interpellaties, werd niet onmiddellijk in aansluiting aan de beide andere gehouden.

23 October 1918 toch legde minister Ruys de Beerenbrouck in de Kamer een verklaring af. De oorlog, constateerde hij, heeft zich verplaatst naar de onmiddellijke nabijheid onzer zuidgrens, waardoor de kans op betreden van ons grondgebied door de troepen der oorlogvoerende mogendheden zeer is toegenomen. Om onze neutraliteit des te krachtiger te kunnen verdedigen, achtte de regeering het noodzakelijk, het vermogen van onze weermacht wederom op te voeren, ter voorbereiding waarvan bevelen waren gegeven tot intrekking van alle verloven met uitzondering van de meer langdurige economische, studie- en zakenverloven.

De voorzitter der Kamer deelde vervolgens mee, dat de regeering er prijs op zou stellen, dat de interpellatie-Troelstra — alsmede eene van den heer Kruyt — voorloopig niet werd behandeld.

Troelstra meende dat, al waren er bezwaren tegen openbare behandeling, de Kamer in ieder geval in de gegeven ernstige omstandigheden in comité-generaal door de regeering behoorde te worden ingelicht en met haar van gedachten moest kunnen wisselen. Hij vroeg daarom comité-generaal aan. De Kamer echter weigerde dit, waarop Troelstra onmiddellijk voorstelde

zijn interpellatie en die van den heer Kruyt den volgende dag aan de orde te stellen, onverschillig of de interpellatie-Schaper al dan niet zou zijn afgelopen. Ook dit voorstel werd door de Kamer verworpen, terwijl aangenomen werd het voorstel van den voorzitter om de interpellatie op een nader te bepalen dag te behandelen, wat zeggen wilde: haar voorloopig uit te stellen.

Het zou echter anders loopen.

Middelertwijl toch hadden de ongeregelde heden in de Harskamp plaats, gevolgd door soldatenbewegingen op tal van andere plaatsen. Het leger morde; de zware lasten der mobilisatie waren niet langer te dragen; de intrekking der verloven deed de bom barsten. Het leger scheen onbetrouwbaar te worden; er werd in de bezittende klasse gevoeld, dat dadelijk maatregelen noodig waren, wilde de geest in het leger verbeteren. Van den doofpot, van de zaken-doodzwijgen, van geweld kon geen sprake zijn en toen K. ter Laan onmiddellijk eene interpellatie aanvraagde over de ongeregelde heden in de Harskamp, werd op 31 October door de Kamer besloten om tegelijk met deze interpellatie die van Troelstra over het militair beleid in het algemeen te behandelen.

Ter Laan hield een fel requisitoir. Hij veroordeelde de intrekking der verloven, zonder dat aan de natie duidelijk werd gemaakt waarom deze noodzakelijk was en voor hoelang zij waarschijnlijk zou gelden, als een onvergeeflijke fout van den opperbevelhebber, die daaraan zijn mannen zoowel als den minister van Oorlog waagde. De soldaat toch leeft op zijn verlof, ontnem hem dit en hem wordt alles ontnomen. Met nadruk constateerde Ter Laan, dat wat door het legerbestuur verzuimd was: het inlichten van het leger, door den Bond van Dienstplichtigen was ter hand genomen.

De intrekking der verloven was intusschen niet de eenige reden voor de heerschende ontvreemding; zij was de druppel die den emmer deed overloopen. Nu zal — riep Ter Laan uit — een commissie van officieren, onder leiding van een oud-minister van Oorlog, een onderzoek instellen; over de legerleiding zelve echter behoorde te worden gericht. Ter Laan liet vervolgens de groote grieven der soldaten — het wambeheer der cantines; de slechte behandeling in materieel en moreel opzicht; de wantoestanden in de barakken en kwartieren; de vaak ondeugdelijke voeding; het gemis van rechtstoestand; de knotting van de vrijheid van vereniging, vergadering en drukpers; de schandelijke tekortkomingen van den geneeskundigen dienst; het systeem der vergoedingen voor de gezinnen — de revue passeeren. Hij eischte, namens de Fractie, onmiddellijk en zoover mogelijk gaande demobilisatie en verwezenlijking van het program van den Bond van Dienstplichtigen.

Troelstra vroeg, naar aanleiding van de zinsnede in de troonrede, waarin de verdediging onzer onafhankelijkheid „tot het uiterste” werd aangekondigd, waarborgen, dat ons volk niet zou worden meegesleept in een avontuur. De leiding moet blijven bij de regeering, gecontroleerd door de Volksvertegenwoordiging; zij mag niet worden gelegd in handen van den opperbevelhebber, die aan het parlement geen verantwoording verschuldigd is. Hij vorderde voorts het onmiddellijk ontslag van den opperbevelhebber, den vertegenwoordiger van den ouden heilloozen geest van verachting van de

hooger en tegenover de minderen in het leger, waartegen het Harskamp-oproer een verzet was. Een nieuwe geest is noodig, die rekening houdt met de geweldige veranderingen, welke zich in de machtsverhoudingen tusschen de klassen voltrekken, waarbij de massa der arbeidersklasse gekomen is tot de erkenning harer maatschappelijke waarde en tot den wil, dat in de publieke zaken en ook in het leger, rekening zal worden gehouden met al wat in haar leeft.

De minister-president verklaarde, dat de regeering vóór en na het uitbreken van eventuele vijandelijkheden overleg met de Staten-Generaal zou plegen en dat de algemeene politieke leiding, ook in militaire aangelegenheden in haar handen zou blijven rusten.

De minister van Oorlog begon zijn rede met de erkenning, dat de gebeurtenissen in de Harskamp diepen indruk hadden gemaakt; hij wist echter in het eerste gedeelte zijner rede niet den indruk te vestigen een man te zijn, die de teekenen des tijds begreep. Zoo verklaarde hij, in de commissie van onderzoek naar het gebeuren in de Harskamp geen vertegenwoordigers der vakvereniging — den Bond van Dienstplichtigen — te willen opnemen, wijl deze niet onpartijdig zouden zijn. Alsof de hooge officieren, die voor den geest in het leger mede de verantwoordelijkheid dragen, dat wél zouden wezen!

Intusschen scheen — onder welke invloeden ook — de wind den volgenden dag, den 6en November, uit een anderen hoek te waaien. Ronduit werd erkend, dat de minder goede geest onder de troepen voor een zeer groot deel moest geweten aan het feit, dat vele officieren niet meelevend met den troep en vasthouden aan verouderde begrippen omtrent de verhouding tusschen meerderen en minderen. De verloven zouden voorts weer worden verleend; den opperbevelhebber werd er op gewezen dat zijn order, dat van deze gunst in hun geheel zouden zijn uitgesloten alle korpsen of onderdeelen, waarvan militairen zich aan ongeregelde schuldigheden hadden gemaakt, ongedaan zou moeten worden gemaakt. Meegeedeeld werd voorts, dat de opperbevelhebber, die den geest van den nieuwen tijd niet kon vatten, op aandrang van den minister zijn aanvraag om ontslag had ingediend, terwijl vervolgens verschillende veranderingen en verbeteringen werden toegezegd.

K. ter Laan toonde zich voldaan over het feit, dat de minister rekening scheen te willen houden met de eischen welke uit de sociaaldemokratische Kamerfractie kwamen. Onbevredigend echter noemde hij de verklaring van den minister inzake demobilisatie en stelde daarom een motie voor, waarin de Kamer uitsprak, dat het voor de neutraliteit des lands voldoende was wanneer alleen de twee jongste lichten onder de wapens werden gehouden, zoodat overigens tot demobilisatie behoorde te worden overgegaan.

Bij deze discussies had op 7 November een historische gebeurtenis plaats: de eerste vrouw in het parlement, onze fractiegenoot Suze Groeneweg hield haar maiden-speech. Had zij, als vrouw, bij de bespreking van het militair beleid iets te zeggen tot het Nederlandsche volk, tot de massa der arbeidersvrouwen in het bijzonder? Inderdaad, dat had zij! Want zij was het, die daar in de Kamer moest uitspreken wat er leefde in de harten van tienduizen-

den vrouwen, die als echtgenooten en als moeders medeleven met haar mannen en zonen onder de wapens en medelijden, wanneer zij stoffelijk en zedelijk een minderwaardige behandeling hebben te dulden. In een betoog, dat op de Kamer grooten indruk maakte, bepleitte Suze Groeneweg opname van vrouwen in de commissie van onderzoek en verdedigde zij de motie-Ter Laan.

DE NOVEMBER-GEBEURTENISSEN.

Inmiddels grepen in Europa geweldige veranderingen plaats. In Oostenrijk en Duitschland brak de revolutie uit; het oude régime stortte ineen; — de wapenstilstand trad op het Westfront op 11 November in.

Het feit, dat in Duitschland de revolutie uitging van de vloot; dat ook het leger de zijde der revolutie koos en dat het socialistische proletariaat de regeermacht in handen nam, maakte in ons land, op de bezittende klasse zoowel als op de arbeiders, diepen indruk. In onze mannen brandde de wensch uit deze situatie te kloppen wat er voor de Nederlandsche arbeiders in zat.

Zóó kwam de Fractie op 12 November des ochtends bijeen en besloot aanstonds de motie-Ter Laan te wijzigen naar den nieuwen toestand. Nu de wapenstilstand was ingetreden, was er geen enkele reden meer, nog twee lichten onder de wapens te houden; volledige demobilisatie werd derhalve geëischt. Voorts werd van de regeering verlangd: bij het naar huis zenden der lichten de dienstweigeraars niet uit te sluiten; de militaire vergoedingen afdoende te regelen voor ieder gezin, zoolang de kostwinner geen werk heeft, ook hierbij de dienstweigeraars inbegrepen; den staat van beleg op te heffen; ten spoedigste aan de Volksvertegenwoordiging een regeling voor te leggen ten aanzien van de overige dienstweigeraars.

In deze Fractievergadering werd voorts de wenschelijkheid betoogd, dat Troelstra — die zich hierbij aansloot — in zijn repliek een weerklink zou geven op de groote beweging, die was ontstaan en die tot het voorloopige Rotterdamsche program van eischen had geleid. Die eischen behoorden ook in de Kamer te worden vernomen. Toen dan ook in de Kamerzitting van 12 November de heer Wijnkoop een interpellatie over den toestand aanvroeg, onmiddellijk te houden, met schorsing der aanhangige interpellaties, kon Troelstra aanvoeren, dat deze interpellatie overbodig was, wijl bij de te houden replieken die toestand uit den aard der zaak naar voren moest komen.

Troelstra hield daarop zijn bekende rede.

In deze rede heeft Troelstra zich niet, zooals de bedoeling was, bepaald tot het in de Kamer doen hooren van ons program van eischen, geplaatst in het kader van den tijd, maar heeft hij ook de vraag eener politieke revolutie opgeworpen, welke viel buiten het raam der op 10 November te Rotterdam genomen besluiten, waaraan de Fractie zich wenschte te houden, gelijk uit het volgende nader moge blijken.

Voorop zij gesteld, dat toen de Fractie op Vrijdag 8 November uit de Kamer ging, de beweging in het buitenland en de weerslag daarvan in ons land nog niet van dien aard waren, dat de Fractie als zoodanig aanleiding had onmiddellijk eenige bijzondere conclusie daar-

uit voor onze politiek van den dag te trekken. Hare leden werden Zondag 10 November dan ook verrast door den telegrafischen oproep, naar Rotterdam te komen ter bespreking der situatie. De aldaar gehouden besprekingen hadden tot resultaat, dat het congres van Partij en Vakverbond, dat reeds geruimen tijd te voren was vastgesteld op 22 en 24 November, een week zou worden vervroegd en dat eene commissie werd aangewezen om een program met urgente eischen, voor welker verwezenlijking de tijd rijp werd geacht, te ontwerpen, teneinde dit aan het te houden congres voor te leggen.

Van dit program alsmede van de op Maandag 11 November te Rotterdam over genoemd program gehouden redevoeringen nam de Fractie in haar vergadering van 12 November kennis. Verschillende leden hadden toen de uitvoerige verslagen der Rotterdamsche vergaderingen in de ochtendbladen nog niet of slechts oppervlakkig gelezen. Intusschen werd de meening vernomen, dat in die vergaderingen de toelichting van het voorloopig program van eischen verder was gegaan en in anderen geest was gegeven, met name wat betreft de te volgen taktiek in den strijd voor doorvoering dier eischen, dan met de te Rotterdam op 10 November gehouden besprekingen van de vertrouwensmannen der gansche moderne arbeidersbeweging viel overeen te brengen. Daarom werd er op aangedrongen, en de Fractie achtte het eenstemmig, wijl zij ten slotte in het Parlement allereerst de verantwoordelijkheid zou hebben te dragen voor de door de beweging te stellen democratische en sociale eischen, noodzakelijk, dat zij zou bijeenkomen vóór het Rotterdamsche congres op 16 en 17 November, teneinde invloed te kunnen uitoefenen op het aan dit congres voor te leggen program van eischen en om over de gansche situatie en de te volgen taktiek zich nader te beraden.

Op Donderdag 14 November had deze bijeenkomst plaats. De Fractie besprak het inmiddels gepubliceerde gewijzigd ontwerp-program en ging de algemeene situatie nauwkeurig na. Zij was eenstemmig van oordeel, dat zoowel in de Kamer als in het land een krachtige actie voor dit program, waarmee zij zich kon vereenigen, noodzakelijk was en dat in het centrum van deze actie de 8-urendag zou moeten staan. Zij stemde in met het voornemen van de commissie uit de besturen van S. D. A. P. en N. V. V. om de stichting van een Comité van Aktie, dat verder leiding in de actie zou geven, aan het congres voor te stellen en onderschreef de gedachte, neergelegd in het slot der door het congres aanvaarde resolutie, dat in het land een zoodanige agitatie moest worden ontwikkeld, dat het program van eischen onafwijsbaar wordt en dat daartoe elke vorm van demonstratie moest worden aangegrepen.

Zonder dat een formeel besluit dienaangaande viel, bleek uit de gehouden gedachtenwisseling afdoende, dat de Fractie zich wenschte te blijven plaatsen op den bodem der in de bijeenkomst van 10 November te Rotterdam genomen beslissing en voorts, dat zij van oordeel was, dat uit de geschapen situatie met alle kracht alle democratische en sociale hervormingen, die er voor de arbeidersklasse in zaten, moesten worden geslagen.

Schaper zou in dezen zin spreken, wat hij gedaan heeft op Vrijdag 15 November, toen hij in zijn rede het kabaal trotseerde der zich tot de hevigste woede opwindende burgerlijke partijen, terwijl later Van den Tempel en Oudegeest zich in soortgelijken zin hebben uitgesproken.

Van de Fractie werd door de vertegenwoordigers van verschillende burgerlijke partijen de verklaring geëischt, dat zij de revolutie zou afzweren en alleen met politiek-parlementaire middelen den strijd der arbeiders zou voeren, op straffe van buiten de politieke en parlementaire gemeenschap te worden geplaatst. Dit laatste, constateerde Schaper, is toch niet mogelijk; met een partij, die bijna $\frac{1}{4}$ der kiezers achter zich heeft en 22 zetels in de Kamer bezet, moet in de politiek rekening worden gehouden. Schaper's benoeming in de grondwetscommissie bewees de juistheid dezer opvatting.

Wat de verklaring zelve betrof: de Fractie meende deze niet te moeten afleggen. Aan haar eigen waardigheid reeds was zij verplicht, te weigeren een verklaring te geven, in welken zin ook, die haar met het pistool op de borst, onder bedreiging van politieken boycot, werd afgedwongen. Bovenal echter achtte zij het ongewenscht in dezen een verklaring te geven, wijl het, zonder dringende noodzaak, niet haar taak maar die der Partij is, in een zoo belangrijke taktiek-vraag een beslissing te nemen en zij derhalve op het Partij-congres niet wenschte vooruit te loopen.

De motie-Ter Laan werd ten slotte met 59 tegen 21 stemmen verworpen.

TOEZEGGINGEN DER REGERING.

Het is hier niet noodig, den invloed der November-beweging op de regeering en het regeeringsprogram in details na te gaan. De Partij weet zelve, welke de vruchten dier beweging zijn geweest. Toegegeven, ook door onze tegenstanders, wordt, dat de aankondiging van het vrouwenkiesrecht, van de grondwetsherziening en van den 8-urendag voor fabrieken en werkplaatsen rechtstreeks gevolg der beweging zijn. Overigens zij verwezen naar de brochure van Van den Tempel over „Onze November-eischen en de Verklaringen der Regeering”, waarin de hier aangesneden vraag uitvoerig en gedocumenteerd wordt behandeld.

Over een tweetal der aangekondigde sociale maatregelen een enkel woord.

Allereerst de 8-urendag. Spoedig na de bijeenkomst der Kamer diende Schaper zijn Memorie van Antwoord, vergezeld van een gewijzigd wetsontwerp, waarin de 8-urendag, met overgangstermijnen, was neergelegd, bij de Kamer in. In November ziende, dat er thans onmiddellijk meer te bereiken zou zijn, bracht Schaper een verdere wijziging in zijn ontwerp aan, dat nu een 8-urenwet voor verreweg de meeste arbeiders, zonder overgangsbepalingen, werd.

De Regeering, die nog in haar Memorie van Antwoord ter zake van de algemeene beschouwingen over de staatsbegroting voor 1919 op 9 November 1918 verklaard had, te willen afwachten, wat de Kamer met het ontwerp-Schaper zou doen, wilde blijkens eene verklaring van minister Ruys bij de algemeene beschouwingen in December in de Kamer afgelegd, zelf met een wetsontwerp komen, waarvan de aankondiging deed verwachten, dat het

niet een zoo ruim terrein zou bestrijken als Schaper's ontwerp deed.

Door Schaper aangeboden overleg, waardoor op de basis van zijn ontwerp zoo snel mogelijk deze groote sociale hervorming tot stand zou kunnen worden gebracht, werd door de regering afgeslagen.

Intusschen deelde minister Aalberse op 14 Februari 1919 bij de behandeling zijner begrooting mee, dat, zonder tegenvallers, over 6 weken een ontwerp van wet betreffende den 8-urendag naar den Raad van State zou gaan. Schaper waarschuwde aanstonds: dan is er alle kans dat het te lang duurt en hij verklaarde, dat de Fractie, liet de indiening te lang op zich wachten, ernstig zou overwegen of zij dan alsnog niet zou trachten het ontwerp-Schaper door de Kamer te doen behandelen. Het gediend der arbeiders loopt ten einde.

In de tweede plaats de ouderdomsvoorziening. De regering stelde bevestiging in uitzicht, ter beëindiging van den strijd tusschen invaliditeitsverzekering, Talma en staatspensioen. Zij wilde de invaliditeitsverzekering behouden, maar de premies zoowel ten opzichte van invaliditeit als ouderdom zouden geheel ten laste van de werkgevers worden gebracht, terwijl de ouderdomsrente op 65-jarigen leeftijd zou ingaan. Bovendien zouden de niet-loonarbeiders, die krachtens hun economischen toestand met arbeiders zijn gelijk te stellen en voor welke een vrijwillige verzekering met staatssteun in het leven zal worden geroepen, ook deelen in de voordeelen van de overgangsbepaling van artikel 369/370 der Invaliditeitswet, zoodat ook deze categorie van arme ouden de ouderdomsrente slechtachtig zou worden.

Deze regeling werd algemeen als aannemelijk beschouwd. Bij de algemeene beschouwingen over de staatsbegrooting voor 1919 nu kwam de heer De Muralt met een motie, waarin werd uitgesproken, dat de ouderdomsrente van f 2 en f 3 (voor gehuwden) op f 3 en f 5 (in te gaan op 65-jarigen leeftijd) behoorde te worden gebracht. Deze motie werd bij de begrooting van Arbeid behandeld. Onze Fractie was van oordeel dat hiermee niet kon worden volstaan. Daarom diende Duys, toen de motie-De Muralt aan de orde kwam, een motie in, waarin werd geëischt een uitkeering van f 5 en f 7.50 (voor gehuwden) in te gaan op 60-jarigen leeftijd. Deze motie werd verworpen zonder één burgerlijke stem vóór. Dergelijke, op zichzelf nog zeer lage rente, werd door de burgerlijke partijen als onmogelijk te verwezenlijken verklaard. Zij beseften blijkbaar niet, hoe zij daarmee een vernietigend vonnis velden over hun kapitalistische samenleving, die zelfs dit aan haar afgewerkte ouden niet kan garandeeren.

Naast de motie-Duys werd door Sannes een tweede motie voorgesteld, waarin hij eischte, dat, in afwachting van de definitieve regeling in de Invaliditeitswet, onverwijld maatregelen zouden worden getroffen, waardoor op de niet-loonarbeiders, die krachtens hun economische positie met arbeiders zijn gelijk te stellen, artikel 369 der Invaliditeitswet van toepassing zou worden en zulks met terugwerkende kracht tot 1 Januari 1919.

Zakelijk viel tegen deze motie niets in te brengen. De rechterzijde wilde haar echter niet uit afkeer van het staatspensioen en zij werd verworpen met 35 tegen 30 stemmen,

waarbij de heeren Van de Laer en A. P. Staalman met de geheele linkerzijde vóór stemden. Bij betere opkomst links was de motie aangenomen. Intusschen geeft deze stemverhouding uitzicht op eene behoorlijke definitieve regeling. Maar de ouden blijven voorloopig, dank zij den onwil van rechts, ook van de rechtsche arbeidersvertegenwoordigers, in de ellende.

DE BEGROOTINGEN.

Het is onmogelijk een overzicht te geven van het vele, dat door alle leden der Fractie, zonder uitzondering, bij de behandeling der verschillende begrootingen is gedaan; de voor dit verslag beschikbare ruimte verbiedt het. In „Het Volk” hebben intusschen onze partijgenooten het werk der Fractie ongetwijfeld gevolgd. Met een enkele aanduiding zij hier herinnerd aan de rede van Schaper bij de algemeene beschouwingen; aan die van Van der Waerden bij dezelfde gelegenheid over staatsexploitatie en socialisatie; en aan die van J. ter Laan over de salariering der ambtenaren en over het toekennen van een duurtetoeslag over 1919 van minstens f 300, wensch in een nader te behandelen motie neergelegd; — aan de rede van De Jonge over buitenlandse politiek en over de taak onzer diplomatie; — aan die van Kleerekoper over de sociale oorzaken der criminaliteit en over de middelen ter bestrijding; — aan Hermans' gevoelwoord over de behandeling van gevangenen; — aan de beschouwingen van De Jonge over de wijziging van gemeentegrenzen en samenvoeging van gemeenten; — aan de kritiek van Hermans over de willekeur van verschillende burgemeesters; — aan de redevoeringen van Ossendorp, Gerhard, K. ter aan, Suze Groeneweg en De Zeeuw over het onderwijs; — aan den strijd van Kleerekoper voor steun van overheidswege ter bevordering der kunst; — aan Helsdingen's opkomen voor de belangen der postambtenaren en van tal van categorieën van rijkswerklieden; — aan de uitvoerige bestrijding door Sannes van de levensmiddelenpolitiek van minister Van IJsselsteyn en aan de hierbij tevens aan de orde gestelde interpellatie van Sannes over de melkvoorziening, met name van Amsterdam, waarbij de interpellant, gesteund door Van den Tempel, scherpe kritiek oefende op het beleid van den minister in deze en op het optreden van den anti-revolutionairen heer A. Colijn, die de boeren in hun misdadig droogleggen van Amsterdam stijfde; — aan de rede van Ruge over de nooden der landarbeiders; — aan de rede van Schaper bij de begrooting van Arbeid, waarin hij aandrang op ingrijpende en spoedige sociale hervormingen en waarin hij tegenover de ophemeling van rechts van den Hoogen Raad van Arbeid en van de publiekrechtelijke bevoegdheden aan bedrijfsorganisaties toe te kennen, den plicht stelde voor het proletariaat om zich economisch en politiek te organiseren in den klassenstrijd; — aan de redevoeringen van Suze Groeneweg over bescherming van vrouwenarbeid, over den fabrieksarbeid der gehuwde vrouw, over de noodzakelijke verbetering van de opleiding der verpleegsters en over het beginsel van moederschapszorg, waarover zij, door het indienen eener motie, eene uitspraak der Kamer zal uitlokken; — aan de gedocumenteerde rede van Duys tegen den heer Wijnkoop, waarin onze partijgenoot de praktijk der Russische communisten stelde tegenover de

voorstellingen, welke de Nederlandsche communisten daarvan plegen te geven.

Iets uitvoeriger moet melding worden gemaakt van den bij de begrotingen van Oorlog en Marine voortgezette strijd tegen het militarisme en vóór de belangen van de onder de wapens geroepenen.

Bij de Marine-begrooting hield Hugenholtz eene rede, die tot eenig misverstand aanleiding heeft gegeven. Welke intusschen de bedoeling was, bleek duidelijk uit de door Hugenholtz bij zijne repliek ingediende motie, luidende:

„De Kamer, van oordeel dat de tijd gekomen is om tot opheffing van de vloot over te gaan, verzoekt den minister een commissie te benoemen, waarin ook anderen dan militairen zitting hebben, om de liquidatie der vloot voor te bereiden.”

Deze motie wil derhalve — zooals Schaper nog eens scherp deed uitkomen — de onmiddellijke liquidatie der vloot. Wie deze wil, moet vóór de motie stemmen, welker behandeling echter door het aftreden van den minister van Marine nog niet teneinde is gebracht.

De oorlogsbegrooting bracht een stevige rede van Van Zadelhoff, waarin hij amnestie voor de dienstweigeraars, afschaffing der censuur in het leger en vrijheid van vergadering voor allen in dienst bepleitte, en waarin hij voorts opkwam voor de belangen der gedemobiliseerden, met name ook der vóór 1 Augustus 1918 met klein verlof naar huis gezonden, de z.g. oud-gedemobiliseerden. Hij stelde met K. ter Laan een motie voor, waarin hij uitsprak dat ook deze groep aanspraak kan doen gelden op steun van de Regeering, indien en voor zoover daaraan behoefte bestaat en dat een bedrag van f 6.— voor elke maand, die zij sedert 1 Augustus 1914 gediend hebben tot een maximum van f 120.— alleszins redelijk is.

K. ter Laan zette zijn strijd tegen het militarisme en de wantoestanden in het leger met kracht voort; hij stelde tegenover de dralende houding van den minister de noodzakelijkheid om met ontwapening te beginnen en hij handhaafde zijn vroeger ingediende motie, waarin hij de Kamer wilde doen uitspreken, dat de wenschen door den Bond van Dienstplichtigen aan de Kamer voorgelegd, redelijk en uitvoerbaar zijn, zoodat de Regeering daaraan ten spoedigste gevolg behoort te geven.

De hier bedoelde wenschen werden bij adres van 10 Februari 1919 gewijzigd en aangevuld door de volgende, waarnaar Ter Laan bij de toelichting zijner motie verwees:

1e. Het uitkeeren van een schadeloosstelling van zes gulden voor iedere maand militaire dienst tot een maximum van twintig maanden aan hen, die vóór 1 Augustus 1918 met onbepaald klein verlof, of om andere redenen huiswaarts zijn gezonden, voor zoover deze menschen niet vallen onder de huidige steunregeling voor de gedemobiliseerden.

2e. Uitkeering der vergoedingen tot de gedemobiliseerde werk heeft gevonden en een loyale uitvoering van de huidige steunregeling voor de gedemobiliseerden.

3e. Regeling van de werkverschaffing door Staat en Gemeente.

4e. Spoedige demobilisatie van de lichten 1917 en 1918, met toepassing van de thans van kracht zijnde steunregeling ook voor deze lichten.

5e. Intrekking van de Landstormwet en Aan-

vullingswetten en van de Herkeuringwet. Uitreiking van de paspoorten en afschaffing van herhalingsoefeningen voor alle lichten die tijdens de mobilisatie 2 jaren onder de wapenen stonden.

6e. Het verleen van amnestie aan dienstweigeraars en aan hen, die zich wegens een krijgsmatig vergrijp in de gevangenis of in voorarrest bevinden.

7e. Vernietiging van de straflijsten der thans gedemobiliseerden.

8e. Spoedige uitvoering van de door de Regeering ten aanzien van het leger toegezegde Hervormingen, ten aanzien van den militairen geneeskundigen dienst, de straf- en tucht wetten, cantinebeheer, de legering der troepen, het vormen van cantine-voedings- en soldatencommissies van toezicht.

De motie-Ter Laan werd verworpen door de vereenigde stemmen van alle burgerlijke partijen en van de communisten. Evencens werd de motie van Zadelhoff-Ter Laan door de Kamer afgewezen.

De Fractie stemde tegen de oorlogsbegrooting op de motieven, neergelegd in een door Schaper afgelegd verklaring, luidende:

„De sociaal-democratische fractie volhardt bij haar afkeer van alle militarisme en spreekt als haar vurige hoop uit, dat door internationaal overleg, onder den druk der arbeidende klassen, binnen korten tijd tot algeheele ontwapening zal worden overgegaan, waarnaar de internationale sociaal-democratie met alle krachten zal streven.

Of, zoolang deze internationale ontwapening niet is doorgevoerd, voor een klein land als het onze, tot eventuele bescherming zijner neutraliteit, een weermacht zal moeten worden in stand gehouden en of de Nederlandsche sociaal-democratie daartoe haar medewerking zal kunnen verleen, zal afhangen van allerlei ideëele en materiele overwegingen, die in haar geheel zullen moeten worden in acht genomen en waaron trent zich de S. D. A. P. op een harer eerstvolgende congressen zal beraden en uitspreken. Zij zal daarover beslissen op haar eigen grondslagen en krachtens haar eigen standpunt als proletarische partij, met haar beginselen van socialisme en democratie.

Evenwel weigert onze fractie ook thans haar stem te geven aan een begroting voor de instandhouding van een leger, dat nog altijd de kenteekenen draagt van militarisme en in zijn wezen gebaseerd is op de verouderde beginselen van onrecht en verdrukking, die de staande legers kenmerken, terwijl bij de verantwoordelijke legerleiding niet voldoende rekening wordt gehouden met de noodzakelijkheid van bezuiniging, welke zoo noodig is voor de bevredeiging van de economische behoeften der bevolking.”

Bij de behandeling der begrooting van Waterstaat was de bespreking over het spoorwegpersoneel uitgeschakeld; deze zou later afzonderlijk aan de orde komen. Toen echter inzake de loonregeling van het personeel beslist was en deze regeling tot groote ontevredenheid en beroering onder het personeel aanleiding gaf, vroeg Kleerekoper eene interpellatie naar aanleiding van de door den minister van Waterstaat in dezen genomen beslissing aan, tegen welke interpellatie van rechts verzet kwam. De Kamer echter stond haar toe en 18 Februari nam zij een aanvang. Kleerekoper toonde overtuigend aan, dat het personeel bij de nieuwe regeling bitter weinig gebaat was en dat er slechts één

weg was waarlangs het, in de gegeven situatie, onmiddellijk belangrijk zou worden geholpen: de kwijtschelding van de „aflopende korting” voor het Pensioenfonds voor de aanstaande vier jaar.

In een motie noodigde hij de Regeering uit, de daarvoor noodige voorzieningen te treffen. Deze motie echter werd door de Kamer verworpen.

DE FINANCIËN.

Geld moet er komen — en veel geld. Niet alleen voor de loopende, jaarlijks wederkerende en toenemende uitgaven, maar ook voor de delging der crisisschuld.

Waar moet dat geld vandaan komen?

J. ter Laan gaf namens de Fractie allereerst te kennen, dat de crisisschuld op korten termijn moet worden gedelgd. Hij oefende scherpe kritiek op eene delging door leeningen met geleidelijke aflossing, waardoor de druk der daarvoor noodige belastingen nog tientallen van jaren zou worden gevoeld en belemmerend zou werken op het tot stand brengen van sociale hervormingen en eischte daartegenover — welke eisch in een motie, die weldra behandeld zal worden, werd neergelegd — dat de crisisschuld in hoofdzaak moet worden gedelgd door eene heffing van het vermogen en van de groote inkomens.

Voorts wees hij op de noodzaak van bezuiniging op de kosten voor het militarisme en hij riep de arbeidersklasse „tegen de heillooze plannen van den minister van Financiën, gedekt door deze Regeering”, in het geweer.

BESLUIT.

Melding zij tenslotte gemaakt van de rede van De Zeeuw over de wet houdende bepalingen met betrekking tot de binnenscheepvaart, welk ontwerp door onzen partijgenoot, althans wat de strekking aanging, werd verdedigd, alsmede van de redevoering welke Heykoop hield bij het ontwerp van wet, houdende goedkeuring van een overeenkomst met de stoomvaartmaatschappij „Zeeland”. Heykoop stelde hier twee moties; de ééne, de wenschelijkheid van staatsexploitatie dezer lijn uitsprekende, zal later door de Kamer worden behandeld; de tweede, waarin werd neergelegd, dat de arbeidsvoorwaarden van het personeel dienen te worden vastgesteld in overleg met de betrokken vakverenigingen en minstens gelijk moeten zijn aan loonen en arbeidsvoorwaarden in soortgelijke bedrijven, werd na de gedocumenteerde verdediging van onzen partijgenoot aangenomen.

Herinnerd zij ook nog aan het succes, dat Heykoop in de jongste dagen had met zijn amendement, om het maximum-dagloon, waarnaar krachtens de Ongevallenwet 1901 uitkeering wordt gegeven, te brengen van f 4 op f 8 en niet op f 6, zooals het wetsontwerp, dat door den minister van Arbeid hardnekkig werd verdedigd, voorstelde.

Verschillende andere onderwerpen, waarbij de Fractie optrad, moeten blijven rusten. Niet uit minder waardeering voor het werk der er bij betrokken leden, maar wijl aard en opzet van dit verslag het onmogelijk maken, alles te

behandelen. Een min of meer chronologisch en volledig, zij het uiterst beknopt overzicht van het werken der Fractie pleegt het Jaarboekje der Partij te geven. Dit verslag heeft alleen hoofdzaken naar voren willen brengen en heeft juist daardoor kunnen pogen te worden een kort gemotiveerde en beredeneerde verantwoording van de Fractie, waardoor aan de Partij inzicht in de gronden voor haar optreden wordt gegeven.

Een enkel woord ten slotte over een zaak, die op het jongste Partij-congres veel stof heeft opgeworpen: het absentisme onzer Kamerleden.

De Fractie is niet steeds en ook niet steeds op belangrijke momenten voltallig aanwezig. Zij erkent het ten volle, al is, wat het absentisme betreft, verbetering, vergeleken bij het vorige zittingsjaar, ingetreden.

Doordien de Kamer tegenwoordig vrijwel permanent vergadert, waardoor de uitoefening van het Kamerlidmaatschap steeds zwaarder eischen stelt, wordt het inderdaad aan Kamerleden, die ook andere, tijdroovende functies bekleeden, uiterst moeilijk gemaakt, zich ten volle aan het Kamerlidmaatschap te geven.

Intusschen heeft ook de Partij schuld, door telkens nieuwe functies op te dragen aan reeds zwaar belasten. Maar bovendien komt de meer principieele vraag naar voren, of wij — binnen zekere grenzen — hier niet te maken hebben met een noodzakelijk kwaad. Het is noodzakelijk, dat Kamerleden voeling blijven houden met het volle leven, met de verschillende uitingen van het maatschappelijk en politiek leven in de eerste plaats. Zij zullen moeten blijven in de propaganda, om maar één, ook voor de Partij direct voelbaar belang te noemen. Ook de Partij voelt dit door haar bij voorkeur tot Kamerleden gerichte uitnodigingen voor spreekbeurten, die het vaak onmogelijk maken, geregeld alle Kamerzittingen bij te wonen. De Kamerleden zullen ook hun Kamerwerk menigmaal des te beter doen, naarmate zij practisch op de hoogte zijn van de vraagstukken, die daarbij ter sprake komen. Gedacht zij aan het werkzaam blijven in de vakbeweging, waardoor ook de Fractie als geheel met de vakbeweging in nauwe relatie blijft. Vóór en nadeel staan hier herhaaldelijk tegenover elkaar; door ze behoorlijk tegen elkaar te wegen, zal in ieder voorkomend geval een keuze moeten worden gedaan. Een algemeene regel echter is hier moeilijk te geven.

De kritiek der Partij ten dezen is een noodzakelijk correctief op wellicht eenzijdige overwegingen. Maar ook de Fractie zelve is er ernstig van doordrongen, dat zij zelf-kritiek te oefenen heeft en dat zij, zoodra naar haar oordeel het Partij-belang dreigt te worden geschaad, ook tegenover haar eigen leden dat belang zal hebben hoog te houden en maatregelen van verweer tegen wat zij ziet als plichtsverzuim zal hebben te nemen.

Aldus vastgesteld op Donderdag 13 Maart 1919.

Namens de Fractie,

G. W. SANNES, Secretaris.

Balans, Winst- en Verliesrekening over 1917.

FINANCIEËLE TOESTAND OP 1 JANUARI 1918.

1. Kassa	f	39.73	1. Interest	f	259.13
2. Contributie verspreide leden	"	241.20	2. Diverse crediteuren	"	17.50
3. Interest	"	1.879.26	3. Huur en onderhoud	"	100.—
4. Kantoormeubilair	"	75.—	4. Contributies en subsidies	"	140.—
5. Effecten	"	3.626.—	5. Diverse kosten en baten	"	559.09½
6. Kapitaal per 1 Januari 1917	"	1.627.43½	6. Obligatieleening	"	10.000.—
7. Ontvang- en Betaalkas	"	12.473.27	7. N.V. Ontwikkeling	"	2.769.72
8. Organisatie	"	164.—	8. Uitbreidingsfonds „Het Volk”	"	23.330.47½
9. Diverse drukwerken	"	55.41½	9. N.V. Drukkerij „Vooruitgang”	"	3.777.65½
10. Ongeplaatste Obligaties	"	3.430.—	10. Accepten	"	11.168.12½
11. Verkiezingsfonds	"	2.227.55½			
12. Afdeelingen	"	10.693.80½			
13. Voorschotten	"	880.44½			
14. Saldo tekort over 1917	"	14.708.58½			
	f	52.121.70		f	52.121.70

JAARREKENING OVER 1917.

1. Kiesrechtactie	f	489.11	1. Contributie der Afdeelingen	f	14.293.70
2. Interest	"	203.53	2. „ Verspreide Leden	"	276.—
3. Kantoormeubilair	"	25.—	3. Bijzondere Bijdragen	"	5.218.68
4. Huur en Onderhoud	"	547.70	4. Diverse Drukwerken	"	321.03½
5. Salarissen	"	6.953.71	5. Saldo tekort over 1917	"	14.708.58½
6. Vergaderingen Partijbestuur	"	1.855.12			
7. Archief	"	90.16½			
8. Contributies en subsidies	"	1.465.—			
9. Jeugdorganisatie	"	1.682.84			
10. Steun voor Propaganda	"	4.434.55			
11. Partij-Commissies	"	369.37½			
12. Organisatie	"	492.35			
13. Congreskosten	"	2.495.77			
14. Vergaderingen Partijraad	"	641.65			
15. Afschrijving op Afdeelingen	"	577.94½			
16. Diverse kosten en baten	"	2.306.42			
17. Exploitatie Partijgeschriften	"	1.939.77			
18. Bureaukosten	"	1.697.99½			
19. Verliessaldo Brochurehandel	"	6.550.—			
	f	34.818.—		f	34.818.—

De Commissie van Contrôle:
 P. MEEREBOER.
 S. VISKOOP.
 K. VAN WIJNEN.

Amsterdam, 31 Maart 1919.

De Penningmeester,
 J. G. VAN KUIJKHOF.

Balans, Winst- en Verliesrekening over 1918.

FINANCIEËLE TOESTAND OP 1 JANUARI 1919.

1. Interest	f 2.002.44½	1. Interest	f 415.66
2. Kantoormeubilair	800.—	2. Inzamelingen	" 3.500.03½
3. Effecten	4.701.—	3. 4% Obligatieleening	" 10.000.—
4. Kapitaal per 1 Jan. 1918	16.836.02	4. Uitbreidingsfonds „Het Volk”	" 24.792.96
5. Ontvang- en Betaalkas	10.178.02	5. Drukkerij „Vooruitgang”	" 11.557.—
6. Diverse drukwerken	509.98	6. Voorschotten	" 3.829.55½
7. Ongeplaatste Obligaties	3.085.—	7. Accepten	" 9.700.—
8. N. V. „Ontwikkeling”	96.64½	8. Diverse kosten en baten	" 1.123.30
9. Verkiezingsfonds	1.884.22	9. Diverse Crediteuren	" 17.50
10. Kassa	393.01	10. Huur en onderhoud	" 100.—
11. Contributie verspreide leden	350.07½	11. Steun voor propaganda	" 1.382.47½
12. Diverse kosten en baten	237.91½	12. Contributies en subsidies	" 625.—
13. Postcheque en Girodienst	2.027.57½		
14. Afdeelingen	15.974.92		
15. Saldo tekort over 1918	8.466.66		
	<u>f 67.043.48½</u>		<u>f 67.043.48½</u>

JAARREKENING OVER 1918.

1. Interest	f 107.63	1. Contributie verspreide leden	f 223.75
2. Kantoormeubilair	140.—	2. Bijzondere bijdragen	" 2.224.63½
3. Vergaderingen Partijbestuur	2.726.46	3. Contributie afdeelingen	" 47.245.01½
4. Partij-Commissies	78.25	4. Saldo tekort over 1918	" 8.466.66
5. Int. Congressen en Bijeenkomsten	568.—		
6. Organisatie	1.080.—		
7. Congreskosten	1.526.87½		
8. Vergaderingen Partijraad	866.23		
9. Afschrijving op afdeelingen	99.88½		
10. Diverse drukwerken	223.07½		
11. Exploitatie partijgeschriften	1.734.79½		
12. Bureaukosten	3.483.69½		
13. Diverse kosten en baten	4.685.97		
14. Jeugd-Organisatie	275.67		
15. Huur en onderhoud	600.40		
16. Steun voor propaganda	26.311.83		
17. Contributies en subsidies	3.698.60		
18. Salarissen	9.071.27½		
19. Bureau Kamerfractie	791.66		
20. Archief	89.76		
	<u>f 58.160.06</u>		<u>f 58.160.06</u>

De Commissie van Contrôle:

P. MEERBOER.
S. VISKOOP.
K. VAN WIJNEN.

Amsterdam, 31 Maart 1919.

De Penningmeester,

J. G. VAN KUIJKHOF.

TOELICHTING.

Balans 1917.

Het jaar 1917 sloot met een tekort van f 14708.58½. Dit tekort werd voor een groot deel veroorzaakt door overname van een vordering van de drukkerij „Vooruitgang”, groot f 9350.— op de N. V. „Ontwikkeling”, zijnde het verliessaldo op den vroegeren brochurenhandel, dat door „Ontwikkeling” niet kon worden overgenomen bij haar oprichting. Dit bedrag, vermeerdert met de verschuldigde interest, ten bedrage van f 11168.12½ wordt afgelost in den tijd van 5 jaar.

3. In de post interest ad f 1879.26 is opgenomen het bedrag, dat aan rente moet worden betaald voor de overgenomen vordering hierboven genoemd.

11. Het bedrag ad f 2227.55½ op de rekening „Verkiezingsfonds”, is het bedrag, dat op 31 December 1917 door de partijkas meer is uitgegeven in den loop der jaren, dan er voor dit doel tot dien datum werd ontvangen.

12. Op „Afdelingen” was nog te vorderen f 10693.80½, n.l. f 8049.37 bijdragen ten behoeve van het Uitbейdingsfonds „Het Volk” en f 2544.43 schuld der afdelingen aan contributie, diploma-boekjes, zegels, administratieboeken.

4. Aan contributies en subsidies stond nog te betalen f 140.— aan den Bond van S. D. Vr. Clubs.

5. Aan het N.V.V. stond nog te betalen f 559.09½ als aandeel in de kosten van de actie tegen de duurte.

8. Op 31 December 1917 was door de afdelingen ingeteekend voor een bedrag van . f 22.549.85
Ontvangen werd buiten intekening
en zegelverkoop „ 1.287.54½
Bijgeschreven werd een bedrag van „ 75.90½
dat nog als restant geboekt stond
van een vroegere inzameling ten
behoefte van „Het Volk”.

	In totaal	f 23.913.30
Aan onkosten		582.82½
		f 23.330.47½

Jaarrekening 1917.

6. Onder rekening „Vergadering Partijbestuur” worden geboekt alle uitgaven ten behoeve van vergaderingen Partijbestuur, conferenties van leden van het P. B., de reis- en verblijfkosten van de leden van het P. B. en de reis- en verblijfkosten van den secretaris. Deze laatsten bedroegen in 1917 f 890.74.

8. In 1917 werd betaald aan:
S. D. Vr. Clubs . f 660.— hierin f 100.— over 1916
Int. Soc. Bureau. „ 600.— „ „ 200.— „ 1916
Studieclub . . . „ 200.—
B. v. S. Adv. . . „ 20.—
B. v. Pl. Keuze . . „ 20.—
B. v. Mob. Clubs „ 125.—

Totaal	f 1625.— hierin f 300.— over 1916
	„ 300.—
	f 1325.—

Nog te betalen aan B. v. S. D. Vr. Clubs	140.—
Totaal	f 1465.—

9. In het bedrag van de kosten voor de jeugd-organisatie is opgenomen een bedrag van f 793.55 zijnde het tekort op de exploitatie van „Het Jonge Volk”; het restant zijn de kosten van het Centraal Comité voor Jeugdorganisaties.

16. De post „diverse kosten en baten” ad f 2306.42 bevat een bedrag van f 2152.90 ten behoeve van de actie tegen de duurte; het restant bevat onkosten Kamerfractie en kleine uitgaven bij bijzondere gelegenheden als jubilea van organisaties enz.

17. Het verlies op de „Socialistische Gids” bedroeg over 1917 f 1939.77.

18. Het bedrag der bureaunkosten is samengesteld als volgt:

Porti, kruierskosten, inkt, pennen enz.	f 1154.00½
Telegrammen	100.—
Interc. telefoongesprekken	33.77½
Abonnement telefoon	90.—
Verzekering, belasting	48.21½
Papier, enveloppen	272.—
	Totaal f 1697.99½

19. De overgenomen vordering van de drukkerij „Vooruitgang” bedroeg in hoofdsom f 9350.— Hiertegenover stond, dat een bedrag van f 2800 in obligaties van de leening 1906, die indertijd ten behoeve van den brochurenhandel was aangegaan, van „Ontwikkeling” zouden worden terugontvangen in den vorm van aandelen. Het overgenomen verliessaldo daalde hierdoor f 6550.—

Balans, Winst- en Verliesrekening 1918.

Ook dit jaar sluit weder met een tekort, en wel met een tekort van f 8466.66.— Niettegenstaande de geheel veranderde wijze van afdracht door de afdelingen aan de partijkas, waardoor een contributieontvangst plaats had van f 47.245.01½ tegen f 14.293.70 in 1917 was toch het totaal bedrag der ontvangsten niet voldoende om alle uitgaven te dekken.

De belangrijkste wijziging, die plaats had in de verplichtingen, die het Partijbestuur op zich nam, was wel deze, dat uit de partijkas aan de Gewesten en Federaties uitkeeringen werden verstrekt tot een bedrag van f 26.311.83 (steun voor propaganda) tegen f 4.435.55 in het voorafgaande jaar. Van de meerdere ontvangst aan contributie bleef derhalve slechts f 11.074.03½ beschikbaar tot dekking van de andere uitgaven.

Balans.

3. Het bedrag aan effecten steeg met f 1075.—, zijnde een schenking aan obligaties ad f 375.— en f 700.— voorgestort ten behoeve van aandelen in de N. V. „Ontwikkeling”.

Tengevolge van deze storting bezit de partijkas voor een bedrag van f 4000.— aan aandelen in „Ontwikkeling”.

6. De waarde van den voorraad diplomaboekjes, zegels enz. bedraagt f 509.98.

7. Het bedrag van ongeplaatste obligaties in de Leening 1917 daalde van f 3430.— tot f 3085.—.

9. De rekening „Verkiezingsfonds” is samengesteld als volgt:

Balans 31 Dec. 1917	f 2227.55½
Betaald in 1918	„ 11918.81½
	Totaal f 14146.37
Ontvangen in 1918	„ 12262.15
Nog terug te betalen door het Ver- kiezingsfonds	f 1884.22